

פרק א

יחוס הנביא וזמן נבואתו

- א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן – דברי ירמיהו הכהן מהעיר ענתות, שהיתה בנחלת בנימין.
- ב אשר היה דבר ה' אליו - תחילת הנבואה, בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה שנה למלכו - למלכות יאשיהו.
- ג ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, עד תם עשתי עשרה שנה, לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה, עד גלות ירושלים בחדש החמישי – ירמיהו ניבא עד הגלות וחורבן הבית, בסוף 11 שנה - למלכות צדקיהו.

מינוי ירמיה לנביא

- ד ויהי דבר ה' אלי לאמר:
- ה בטרם אצרך בבטן ידעתך - לפני שנוצרת בבטן אמך ידעתי, שנועת להיות נביא בישראל. ובטרם תצא מרחם הקדשתיך, נביא לגוים נתתיך - ולפני שיצאת מרחם אמך - יעדתי וזמנתי אותך לנבא לכל הגויים,
- ו ואמר, אהה ה' אלוהים - לשון יללה, הנה לא ידעתי דבר - אינני יודע לדבר בלשון צחה וברורה¹, כי נער אנכי - רך בשנים אני (צעיר).
- ז ויאמר ה' אלי, אל תאמר נער אנכי, כי על כל אשר אשלחך תלך, ואת כל אשר אצוה, תדבר:
- ח אל תירא מפניהם - אל תפחד מהם - לנבא הנבואות, כי אתה אני להצלה - מפניהם, נאם ה':
- ט וישלח ה' את ידו ויגע על פי - נגע "בידו", על פיו של ירמיהו, ויאמר ה' אלי, הנה נתתי דברי בפיך - בנגיעה זו, שם הנבואה בפיו, לאומרה בלשון צחה, ובלא פחד.
- י ראה הפקדתיך היום הזה על הגוים ועל הממלכות - ראה, מיניתי אותך לנבא לגויים ולמלכויות, לנתוש - נבואות על עקירה, ולנתון - נבואות על שבירה, ולהאביד - נבואות על אובדן, ולהרוס - נבואות על הריסה וחורבן, לבנות ולנטוע - נבואות על בנין ו - "נטיעה".

תפקידו של ירמיהו כנביא אינו רק נבואות אל ישראל ועליהם, אלא על שאר העמים (ובפרקים מו-נא נבואות מיוחדות על אומות שונות).

מצד אחד נבואותיו של ירמיהו הם לנתוש ולנתק, להאביד ולהרוס. אך מצד שני נבואותיו הם לבנות ולנטוע.

מראה השקד

- יא ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה ראה ירמיהו, ואמר מקל שקד אני ראה - מקל מעץ שקדים.

¹ שלא כמו ישעיהו שאמר על עצמו: "הי אלקים נתן לי לשון למונדים...", ישעיהו נ, ד'.

יב וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֵאוֹתַי, כִּי שָׁקַד אֲנִי עַל דְּבָרַי לַעֲשׂוֹתוֹ - מִמָּהֵר אֲנִי לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר נְבוֹאָתְךָ.

מראה הסיר נפוח

יג וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי שְׁנִית לְאֹמְרוֹ, מָה אַתָּה רֹאֶה, וְאָמַר סִיר נִפּוּחַ אֲנִי רֹאֶה - סִיר שִׁמְעָלָה רְתִיחָה, וּפְנֵי מִפְּנֵי צְפוּנָה - חוֹזֵק הִרְתִּיחָה הִיָּה בְּצַפּוֹן הַסִּיר. (הסיר - הוא א"י, שכולם יתאספו בה - להלחם עם ישראל)

יד וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, מִצְּפוֹן תִּפְתַּח הָרְעָה - מצד צפון, (מבבל), תבוא הפורענות, עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

טו כִּי הִנְנִי קָרָא - מְזַמֵּן וְאוֹסֵף, לְכָל מְשֻׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוּנָה נְאֻם ה' - את בבל, וכל הנלווים אליהם, לבוא על א"י, וּבָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּסָאוֹ - גדולי המלכות יבואו בראש צבאותיהם להלחם, פֶּתַח שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם, וְעַל כָּל חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה - לפני שערי וחומות ירושלים וערי יהודה.

טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטֵי אוֹתָם - אביא עליהם, את הדין הראוי להם, עַל כָּל רָעָתָם - על כל הרעה שעשו, אֲשֶׁר עָזְבוּנִי, וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם:

יז וְאַתָּה תִּאָזֵר מִתְּנִיף - שים "אזור" - חגורה במתניף. (ענין זריזות לתפקיד). וְקָמַת וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי אֹצֵר, אֵל תַּחַת מִפְּנֵיהֶם - אל תפחד מהם. פֶּן אֲחַתְּךָ לְפָנֵיהֶם - שאם תפחד, אשבור אותך לפניהם.

יח וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבֻצָּר - אחזק אותך לפניהם, כְּעִיר בְּצוּרָה הַשְּׂמוּרָה בְּפָנֵי אוֹיְבִים, וְלַעֲמוּד בְּרֹזֶל - וּפְעֻמוֹד בְּרֹזֶל, וְלַחֲמוֹת נְחֹשֶׁת - וּפְחוֹמֹת עִיר הַעֲשׂוּיָה מִנְחוֹשֶׁת, עַל כָּל הָאָרֶץ, לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ, לְכַהֲנֶיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ:

בפסוק שלשה דימויים: 1. עיר מבצר. 2. עמוד ברזל. 3. חומות נחושת.

יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוֹכְלוּ לָךְ - לא יצליחו נגדך, כִּי אַתָּה אֲנִי נְאֻם ה', לְהַצִּילְךָ:

סיכום הפרק: מראה השקד בא לומר שהבנואות יתקיימו בקרוב. מראה הסיר נפוח בא לתאר את הפורענות.

פרק ב

ישראל קדושים לה'

א וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לְאֹמְרוֹ:

ב הֲלֹךְ וּקְרָאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאֹמְרוֹ כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ - אני זוכר את החסד שעשו ישראל, כשהיו כְּ - "נערה", בתחילת היותם לעם כשיצאו ממצרים. אֶהְבֶּת כָּלֹולְתֶיךָ - זכרתי את אהבתי לישראל, כשהיו כְּכֹלָה (בזמן מתן תורה), לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה - במדבר - מקום שממה, שלא זורעים בו,

ג קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' - ישראל מובדלים משאר האומות, כעם ה'. רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה - כראשית התבואה (תרומה גדולה), המופרשת משאר התבואה, וּנִיתַנְתָּ לַחֵן. כָּל אֲכָלֶיךָ יִאֲשָׁמוּ, רָעָה תִּבְאֵ אֵלֵיהֶם נְאֻם ה' -

הגויים האוכלים ומציקים לישראל, יענשו על אשמתם זו, ותבוא עליהם רעה.

כפיות הטובה של ישראל

ד שִׁמְעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מְשֻׁפְחוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל:

ה כֹּה אָמַר ה' מִה מִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בֵּי עוֹל - איזה עָנַל מצאו אבותיכם בי (בה'), כִּי רָחֲקוּ מֵעָלֵי - שבגללו, התרחקו ממני. וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל - הלכו אחר העי"ז, שהיא הבל, וַיִּהְיֶה בָלּוֹ - עד שהם עצמם חשובים כהבל.

ו וְלֹא אָמְרוּ אֵיחָהּ ה' - בזמן שבאו הצרות, לא בקשו את ה' שתמיד הטיב להם, הַמַּעֲלָה אֶתְנּוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַמּוֹלִיד אֶתְנּוּ בַמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה - מישור, וְשׁוֹחָה - ארץ מלאה בורות. (משל - לצרות ומכשולים) בְּאֶרֶץ צִיָּה - שממה. וְצִלְמוֹת - צל - מוֹת. בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בֵּה אִישׁ, וְלֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם:

ז וְאֲבִיָּא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמִל - ארץ שדות וכרמים. (לא"י). לֶאֱכֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה, וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצִי, וְנַחֲלֹתֵי שְׁמַתֶּם לְתוֹעֵבָה - בעי"ז שעבדו ישראל.

ח הַבְּהֵנִים לֹא אָמְרוּ אֵיחָהּ ה' - לא בקשו את ה', וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה, לֹא יִדְעוּנִי - לומדי תורה לא בקשו לדעת את ה', וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִי - המלכים מרדו בה', וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַבַּעַל - נביאי שקר, נִבְּאוּ בַשֵּׁם הַבַּעַל, וְאַחֲרֵי לֹא יוֹעִלוּ הִלְכוּ - הלכו אחר עי"ז - שלא מועילה.

הפלא על ישראל שנכשלו בעבודה זרה

ט לִבְנֵי עַד אָרִיב אֶתְכֶם נְאֻם ה', וְאֶת בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב - אשלח את נביאי, להתווכח אתכם ועם בניכם, על מעשיכם הרעים.

י כִּי עִבְרוּ אֵי כַתִּיבִים וְרָאוּ - לכו עד איי כתיבים, וראו, וְקִדְר, שִׁלְחוּ וְהַתְּבוֹנְנוּ מְאֹד, וְרָאוּ הֵן הִיָּתָה פְּזֹאת - ולקדר שילחו שליחים, והתבוננו היטב, האם היה כדבר הזה !?

יא הַהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים - האם החליף עם את העי"ז שלו - בעי"ז אחרת !? וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים - ואף שהעי"ז, אינה אלוקים חיים, בכל זאת - לא החליפו אותה! וְעַמִּי, הִמִּיר כְּבוֹדוֹ - החליף את ה' ית', שהוא אלוקים חיים, בְּלוֹא יוֹעִיל - בעי"ז, שלא מועילה לכולם!

יב שָׁמוּ שְׁמַיִם עַל זֹאת - השמים ישתוממו על דבר זה, וְשָׁעְרוּ חֲרָבוֹ מְאֹד - תהיה סערה וחורבן גדול. נְאֻם ה':

יג כִּי שָׁתִים רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי, אֶתִּי עֲזָבוּ מִקּוֹר מַיִם חַיִּים - עזבו את ה', שהוא כמקור נביעה של מים חיים. (רעה ראשונה). לְחַצֵּב לָהֶם בָּאֲרוֹת, בָּאֲרֵת נִשְׁבָּרִים, אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ הַמַּיִם - והחליפו את ה', בבורות שחצבו, שמלאים בסדקים, ואינם יכולים להחזיק בתוכם מים. (משל לעי"ז - שאין בה תועלת; זו רעה שְׁנִיחָה)

יד הָעֶבֶד יִשְׂרָאֵל - האם ישראל הוא כעבד !? אִם יִלִּיד בַּיִת - האם ישראל הוא כבן השפחה !? הוּא מִדּוֹע הִיָּה לְבָז - מדוע יהיו לביזה לגויים !?

טו **עָלִיו יִשְׁאֲגוּ כַפְרִים** - על ישראל ישאגו האריות (הגויים החזקים) - להורגם. **נָתַנוּ קוֹלָם** - בשאגה. **וַיִּשְׁתִּיּוּ אֲרָצוֹ לְשִׁמָּה** - שימו א"י לשממה. **עָרְיוּ נִצְתּוֹ מִבְּלִי יֵשֵׁב** - ערי ישראל יהיו שוממים, ולא יֵשְׁבוּ בהם:

טז **גַּם בְּנֵי נָף וַתַּחֲפִנְחֶם יַרְעוּךָ קָדְקֵד** - גם מצרים (נף וַתַּחֲפִנְחֶם) שישראל בטחו בהם, ישברו את ראש בני"י:

יז **הֲלוֹא זֹאת תַעֲשֶׂה לָךְ** - הרי בגלל דבר זה, (שעזבתם את ה') - נעשתה לך הרעה הזו. **עֲזֹבֵךְ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בָּעֵת מוֹלִיכֵךְ בְּדַרְךָ** - בזמן שה' הוליד אותך בדרך טובה:

יח **וַעֲתָה מֶה לָךְ לְדַרְךָ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מִי שָׁחֹר וּמֶה לָךְ לְדַרְךָ אֲשׁוּר לְשִׁתּוֹת מִי נָהָר** - מדוע תעזבי את ה', ללכת לבטוח ולהעזר במצרים ובאשור? (מי שיחור - מי הנילוס - משל לטוב שבמצרים, ומי נהר - מי נהר פרת - משל לטוב שבאשור, שישראל בקשו להנות מהם.)

יט **תִּיַסְרֵךְ רַעְתֶּךָ** - הרעות עצמם, שאתם עושים - מביאים עליכם היסורים. **וּמִשְׁבוֹתֶיךָ תוֹכַחְךָ** - המרידה עצמה שאתם מורדים בה' - יגרמו להוכיח אותך ביסורים. **וְדַעִי וְרֵאִי כִי רַע וּמָר עֲזֹבֵךְ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ** - שימו לב, שרע ומר לעזוב את ה'. **וְלֹא פָחַדְתִּי אֱלֹהֶיךָ** - ולא היה לך פחד ממני. **נְאֻם ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת** - אלוקי כל הצבאות. (צבא השמים והארץ; צבא - מלשון התקהלות, התאספות):

כ **כִּי מַעֲוֹלָם, שִׁבְרַתִּי עֲלֶיךָ** - הרי מזמן שברתי את העול (שעבוד הגויים), שָׁשְׂמוּ הַגּוֹיִים עליכם. **נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ** - הסרתי המוסרות, המחברים עול הבהמה - לעגלה. **וְתֹאמְרֵי לֹא אֶעֱבֹר** - והבטחתם, לא לעבור עוד על רצון ה'. **כִּי עַל כָּל גְּבֻעָה גְבֻהָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֵת צִעָה זָנָה** - ואעפ"כ בכל גבעה ותחת כל עץ רענן, את הולכת ועובדת ע"ז:

הבגידה של ישראל בה'

כא **וְאֲנֹכִי נִטְעַתֶיךָ שׂוֹרֵק** - אני נטעתי אותך להיות כגפן משובחת. **כִּלְהַ זָרַע אֲמַת** - ואת מזרע משובח. (זרע אברהם יצחק ויעקב). **וְאִיךָ נִהְפַכְתָּ לִּי סוּרֵי הַגֶּפֶן נְכַרְיָה** - ואיך נהפכת להיות, כגפן זרה - שמסירים אותה מהכרם:

כב **כִּי אִם תִּכְבְּסִי בְּנִתָר וְתִרְבִּי לָךְ בְּרִית** - גם אם תכבסי עוונך - בְּנִתָר וּבְפֹרִית (שמנקים הלכלוך). **נִכְתָּם עוֹנֶיךָ לְפָנַי** - ישאר הכתם מהעוון, אלייכ יעשו תשובה בכל ליבם. **נְאֻם ה' אֱלֹהִים:**

כג **אִיךָ תֹאמְרֵי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַכְתִּי** - איך תאמרי שלא חטאת? **רְאִי דַרְכֶךָ בְּגֵיא** - ראי מה שעשית בגיא (מול בית פעור) - שעבדת לע"ז, ועד היום את עובדת לע"ז. **דַּעִי מֶה עָשִׂית** - שעבדת שם ע"ז. **בְּכָרָה קָלָה מִשְׂרַכַת דְּרָכֶיךָ** - כמו נְקֵבַת הַגַּמֵל, שכשרוך, הסובב על הנעל, רצה וסובבת בקלות ממקום למקום, כך אתם, רצים מע"ז לע"ז:

כד **פָּרָה לְמֹד מְדַבֵּר** - כמו חמורת הבר, הרגילה להיות במדבר. **בָּאוֹת נִפְשָׁה שְׂאֵפָה רוּחַ** - שברצונה, רצה ממקום למקום, ושואפת רוח במרוצתה. **תֵּאֲנַתָּה מִי יִשְׁיבְנָה** - ולמקום שרצה ומזמנת את עצמה להגיע לשם, אי אפשר להשיבה מדרכה. { להשיג אותה, בגלל מהירות ריצתה; תאנתה - מלשון והאלוהים אינה לידו - זימן לו } **כָּל מִבְקָשֶׁיךָ לֹא יִיעָפוּ** - אך, כל מי שמבקש להשיגו, לא צריך להתייגע, **בְּחֹדְשָׁה יִמְצְאוּנָה** - בחודש שהיא בהריון, לא תוכל לרוץ - וישיגה. (הנמשל: חודש אב, המוכן לפורענות לישראל):

כה **מִנְעֵי רִגְלֶךָ מִיַּחַף וּגְרוֹנֶךָ מִצְמָאָה** - תִּקְנִי מַעֲשֵׂיֶיךָ, וְלֹא תִלְכִי יַחְפָּה וְצִמְאָה לְגִלוֹת. וְתֹאמְרֵי נֹאֵשׁ - הַתִּינִיאֲשֵׁתִי מִלְעֲבוֹד אֶת ה' . לֹא - אֲלֶךְ אַחֵר ה' . **כִּי אֶהְבֵּתִי זָרִים, וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ** - אֶהְבַּתִּי אֶת הַעֲיִז, וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ :

הבושה שעל ישראל להתבייש

כו **כַּבְשֶׁת גָּנַב כִּי יִמְצָא בֶן הַבֵּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל** - כִּמוּ אִישׁ נֶאֱמַן, שִׁמְתַבֵּיִשׁ מֵאוֹד כִּשְׁנִמְצָא גּוֹנֵב, כִּדְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ נֹאמְנִים לְה', יִתְבִּיִשוּ לִפְנֵי הַגּוֹיִים, כִּשְׁיִמְצָאוּ גַם הֵם, עוֹבְדִים עִיז וְנִעֲנָשִׁים. **הִמָּה, מַלְכֵיהֶם, שְׂרֵיהֶם, וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם:**

כז **אֲמַרִים לְעֵץ אָבִי אֶתֶּה** - שִׁיאֲמָרוּ לִפְסֵל הַעֲשׂוּי מֵעֵץ - "אֶתֶּה אֲבִי". וְלֶאֱבֹן אֶת יְלִדְתָנוּ - וְלִפְסֵל הַעֲשׂוּי מֵאֲבֹן - "אֶתֶּה יְלִדֹת אוֹתָנוּ". **כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים** - הִפְנוּ לְה' אֶת עוֹרְפָם. (וּפְנִיהֶם הִפְנוּ לַעֲיִז). **וּבָעֵת רָעַתְם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו** - וְרַק בְּזִמְן שְׁבָאָה עֲלֵיהֶם רַעָה, צוֹעֲקִים לִישׁוּעַת ה' :

כח **וַאֲיֵה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ** - וְאִיפֹה הַעֲיִז שֶׁעֲשִׂיתָ לָכֶם, יִקוּמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעַתְךָ - יִקוּמוּ הַעֲיִז, וְיוֹשִׁיעוּ אֶתְכֶם בְּזִמְן הַרַעָה! **כִּי מִסִּפְר עֶרְיָךְ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה** - מִסִּפְר הַעֲיִז שֶׁאַתֶּם עוֹבְדִים, הוּא כִּמוּ מִסִּפְר הָעֲרִים שְׁבִיהוּדָה :

העבירות

כט **לָמָּה תִּרְיִבוּ אֵלַי בְּלָכֶם פִּשְׁעֵתֶם** - מִדּוּעַ תִּתּוּכְחוּ שְׁלֹא חֲטֵאתֶם? הֲלֹא כוֹלְכֶם פִּשְׁעֵתֶם. **כִּי נֹאֵם ה' :**

ל **לָשׂוּא הִכִּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוֹסֵר לֹא לָקָחוּ** - הִיסוּרִים וְהַמְכוֹת שֶׁנִּתְּנִי עַל בְּנֵיכֶם, הָיוּ לְחִינִם, מִשׁוּם שְׁלֹא לְמַדְתֶּם מוֹסֵר מֵהֵם. **אֲכַלֶּה חֲרָבְכֶם נְבִיאֵיכֶם בְּאַרְיֵה מִשְׁחִית** - גַּם הַנְּבִיאִים שֶׁשִּׁלַּחְתִּי לְהוֹכִיחַ - הִרְגַּתֶּם כְּאַרְיֵה שִׁמְשַׁחִית. (יִשְׁעִיָּה וְזִכְרִיָּה) :

לא **הַדּוֹר - אֲנֹשֵׁי הַדּוֹר! אַתֶּם רְאוּ דְבַר ה'** - שִׁימוּ לֵב לְדַבֵּר ה'. **הַמְדַבֵּר הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל אִם אֶרֶץ מֵאַפְלָיָה** - הֲאִם הָיִיתִי לְבִנְיָי כִּמְדַבֵּר, וְכֵאֲרָץ אִפְלָיָה וְחִשׁוּכָה? הֲאִם לֹא דֹאגְתִי לְכָל צוֹרְכֶם? **מִדּוּעַ אָמְרוּ עִמִּי רָדְנוּ** - מִדּוּעַ אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: "מִוְבַדְלִים אָנוּ מֵה'", **לֹא נְבוֹא עוֹד אֵלֶיךָ** - לְה'.

לב **הֲתִשְׁבַּח בְּתוֹלָה עֲדִיָּה כְּלָה קִשְׁרִיָּה** - הֲאִם דֶּרֶךְ הַבְּתוּלָה הַנִּישְׂאָת, וְכֹלָה, לְשַׁכּוֹחַ אֶת הַתְּכַשִּׁיטִים שֶׁקְּבִלָה, וְהַקִּישׁוּטִים שֶׁקוֹשְׁרֵת בְּשַׁעֲרָה - בְּיוֹם חֲתוּנָתָהּ? **וְעַמִּי שְׁבַחֲנוּנִי יָמִים אֵין מִסִּפְר** - וְאִיךְ עִמִּי (שֶׁנִּמְשְׁלוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה - לְכֹלָה) שִׁכְחוּ אוֹתִי?!

לג **מִה תִּיטְבִי דְרָכֶיךָ לְבַקֵּשׁ אֶהְבָּה** - כִּמָּה תִּשְׁתַּדְּלִי לְמִצּוֹא חֵן בְּעֵינֵי הַגּוֹיִים, שִׁיאֶהְבּוּ אוֹתְךָ. **לָכֵן גַּם אֶת הָרַעוֹת לְמַדְתָּ אֶת דְּרָכֶיךָ** - כֹּל כִּדְ רָצִיתָ קִרְבַּת הַגּוֹיִים, עַד שֶׁלְּמַדְתָּ מֵהֶם רַעָה - לְעֲבוֹד עִיז :

לד **גַּם בְּכַנְפֶיךָ נִמְצְאוּ דָם נִפְשׁוֹת אֲבִיוֹנִים נְקִיִּים** - גַּם בְּשׁוּלֵי בְּגָדֵיהֶם, נִמְצָא דָם שֶׁל אֲבִיוֹנִים שֶׁלֹּא פִּשְׁעוּ, וְשִׁפְכוּ דָמָם בְּחִינִם. **לֹא בְּמַחְתָּרֵת מִצְאָתִים** - לֹא בְּהַסְתֵּר שִׁפְכוּ הַדָּם. **כִּי עַל כָּל אֱלֹהֵי - אֵלֹהֵי, עַל כִּנְפֵי הַבְּגָד - שֶׁעָשׂוּ בְּגִלוּי:**

לה **וְתֹאמְרֵי כִּי נִקִּיתִי** - אֶף שֶׁחֲטֵאתָ בְּגִלוּי, אָמַרְתָּ: "אָנוּ נְקִיִּים מֵעוּוֹן". **אֵךְ שָׁב אָפּוּ מִמֶּנִּי** - ה' הִשִּׁיב כְּעֶסוּ

ממני. הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי - אני אשפוט אותך גם על זה שאמרת: "לא חטאתי":

האכזבה ממצרים

לו מה תזלי מאד לשנות את דרכך - כמה תלכי ממקום למקום לבקש עזרה מהגויים. גם ממצרים ולא קבלת:

לו גם מאת זה תצאי וידיך על ראשך - כמו שיצאת בבושה מבקשת העזרה מאשור, כך תצאי וידיך על ראשך - בבושה, מבקשת העזרה ממצרים. כי מאס ה' במבטחיך - ה' מאס במי שבטחת. ולא תצליחי להם - ולא תצליחי, למצוא חן בעיניהם:

פרק ג

ישראל בוגדים בה' כאשה הבוגדת בבעלה.

א לאמר - לבניי. הן ישלח איש את אשתו - גרש אותה. והלכה מאתו והיתה לאיש אחר - נישאה לאחר. הישוב אליה עוד - האם יכול האיש הראשון להחזיר גרושתו?? (פ' כי תצא). הלוא חנוף תחנף תרשיע הארץ ההיא, ואת זנית רעים רבים ושוב אלי - ואתם ישראל, שזניתם בע"ז, תוכלו לשוב לה??! נאם ה':

ב שאי עיניך על שפים - הביטו למקומות הגבוהים (להרים). וראי איפה לא שכבת - היכן לא זנית בע"ז? על דרכים ישבת להם - בכל פרשת דרכים, ישבת בהם, ועבדת ע"ז. בערבי במדבר - שיושב ומחכה לשיירות. ותחניפי ארץ בזנותיך וברעתך - הרשעת וחייבת את הארץ בזנות של ע"ז, וברעות שעשית:

ג וימנעו רבבים - נמנע מהארץ גשם. ומלקוש לוא היה - גשם האחרון לא ירד. ומצח אשה זונה היה לך - היתה לך חוצפה ועזות, כזונה שלא מתביישת במעשיה. מאנת הכלם - סרבת להתבייש:

ד הלוא מעתה קראת לי אבי אלוף נערי אמה - הלוואי, שמעכשיו תקראי לי "אבי", ו - "אלוף נעורי" (גיבור מזמן נעורי):

ה הינטר לעולם אם ישמר לנצח - ואם כך תעשי, האם הי' ישמור עונך לעולם? הנה דברת ותעשי הרעות - אך את, אמרת שלא תשובי אל ה', ותעשי עוד רעות. ותוכל - ו - "הצלחתי" - במרידתך:

פניה ליהודה להתבונן בחטאי ישראל

ו ויאמר ה' אלי בימי יאשיהו המלך הראית אשר עשתה משבה ישראל - האם ראית, מה שעשו ישראל (מלכות ישראל) המורדים? הלכה היא על כל הר גבה ואל תחת כל עץ רענן ותזני שם - הולכת בכל מקום, וזונה בע"ז:

ז ואמר אחרי עשתה את כל אלה - העוונות. אלי תשוב - בתשובה. ולא שבה ותרא בגודה אחותה יהודה - יהודה אחותה הבוגדת:

ח וארא בי על כל אדות אשר נאפה משבה - ישראל שלחתי - אחר כל התועבות שעשתה ישראל שלחתי לגלות. ואתן את ספר בריתתי אליה ולא יראה בגדה יהודה אחותה - מעונש ישראל. ותלך ותזן גם היא - בע"ז:

ט והיה מקל זנותה - ומכך שזנות הע"ז שעבדה - היתה קלה בעינה, ותחנף את הארץ - הרשיעה את הארץ - לעשותה שממה. ותנאף את האבן ואת העץ:

י וגם בכל זאת - אף שראתה הפורענות של ישראל. לא שבה אלי בגודה אחותה יהודה בכל לבנה - לא חזרו בתשובה בכל ליבם, אלא רק בשקר וכלפי חוץ. כי אם בשקר נאם ה':

פניה לישראל לחזור בתשובה

יא ויאמר ה' אלי צדקה נפשה משבה ישראל מבגדה יהודה - לעומת רשענות יהודה, ישראל נחשבים

כצדיקים :

יב הַלֵךְ וְקִרְאתָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה צְפוּנָה - כלפי אשור, ששם גלו ישראל. וְאָמַרְתָּ שׁוּבָה מִשְׁבָּה יִשְׂרָאֵל - שובו בתשובה - ישראל הבוגדים בה'. נָאֵם ה' לֹא אֶפִּיל פָּנַי בְּכֶם - לא אתן את כל כעסי עליכם. כִּי חָסִיד אָנִי - בעל חסד אני. נָאֵם ה' לֹא אֶטּוֹר לְעוֹלָם - ולא אשמור כעסי לעולם :

יג אַךְ דַּעֵי עֲוֹנְךָ כִּי בַה' אֱלֹהֶיךָ פָּשַׁעְתָּ - הפִּירְךָ בחטא שחטאת לה'. (תחילת חזרה בתשובה) וְתַפְּזִירֵי אֶת דְּרָכֶיךָ לְזָרִים - עבדתם הרבה ע"ז. תַּחַת כָּל עֵץ רַעְנָן וּבְקוֹלֵי לֹא שָׁמַעְתֶּם נָאֵם ה' :

יד שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים, נָאֵם ה' - שובו בתשובה - בנ"י הבוגדים בה'. כִּי אֲנֹכִי בַּעֲלָתִי בְכֶם - כי הרי אני "נשאתי" אתכם לי - "לאשה", וראוי שתחזרו בתשובה. וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן - ועתיד אני להחזיר אתכם לארץ, אפילו אם ישאר רק ישראל אחד - בכל העיר וכו' :

טו וְנָתַתִּי לְכֶם רָעִים - מנהיגים. כָּלְבֵי - כרצוני, וְרָעוּ אֶתְכֶם דָּעָה וְהִשְׁבִּיל :

טז וְהָיָה כִּי תִרְבוּ וּפְרִיתֶם בְּאֶרֶץ - ולעתיד, כשתפרו ותרבו בארץ. בְּיָמֵם הָהֵמָּה נָאֵם ה' לֹא יֹאמְרוּ עוֹד אֶרֶז בְּרִית ה' וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב וְלֹא יִזְכְּרוּ בּוֹ וְלֹא יִפְקְדוּ וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד - לא יעלה על לבכם, ולא תוציאו עוד, את הארון למלחמות (מפני שלא יהיו עוד מלחמות) :

יז בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַם כְּסָא ה' וְנִקְווּ אֵלֶיהָ כָּל הַגּוֹיִם - יתאספו לירושלים כל הגויים לשם ה'. לְשֵׁם ה' לִירוּשָׁלַם וְלֹא יִלְכוּ עוֹד אַחֲרֵי שָׂרְרוֹת לְבָם הָרַע - אחרי מראה ליבם הרע. (כמו "כי בשרירות ליבי אלך"; ניצבים) :

יח בְּיָמֵם הָהֵמָּה יִלְכוּ בֵּית יְהוּדָה עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל - עם בית ישראל (שתהיה רק מלכות אחת); משל: "והיו לאחדים בידך" (יחזקאל לזי יז). וַיָּבֵאוּ יַחְדָּו מֵאֶרֶץ צְפוֹן עַל הָאֶרֶץ - ישובו, ישראל ויהודה יחד לארץ. אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם :

אכזבת ה' מישראל

יט וְאֲנֹכִי אָמַרְתִּי אִיךְ אֲשִׁיתֶךָ בְּבָנִים - איך אוכל לשים את ישראל בין כל העמים. וְאַתָּן לֵךְ אֶרֶץ חֲמֻדָּה - ולכן נתתי לך את א"י, שאותה חומדים כל העמים. נִחַלְתָּ עָבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם - שהיא נחלה יפה, בעיני כל צבאות הגויים. וְאָמַר אָבִי תִקְרָאִי לִי - ואז ישראל יקראו לה': "אבתי". וּמֵאַחֲרֵי לֹא תִשׁוּבִי - ולא ישובו עוד מאחרי ה' :

כ אֲכֹן בְּגָדָה אִשָּׁה מֵרַעָה בֵּן בְּגָדְתֶם בֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל - כמו שאשה בוגדת בבעלה, כך ישראל בגדתם בה'. נָאֵם ה' :

וידוי ישראל על חטאם

כא קוֹל עַל שְׁפִיִים נִשְׁמַע - ראוי היה להשמע קול בכי על ההרים. (שפיים - מקומות גבוהים) בְּכִי תַחֲנוּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הָעוּוּ אֶת דְּרָכֶם - בכי, על קלקול וְעָקוּם דְּרָכֶם של ישראל כלפי הבורא. שָׁכַחוּ אֶת ה'

אֱלֹהֵיהֶם:

כב שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבְבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבְתֵיכֶם - אֶרְפָּא אֶתְכֶם מַעֲוֹן מִמְרִידֹתְכֶם. (אסלח ואמחל לעוונותיכם) הֲנַנּוּ אֶתְנוּ לָךְ - אָמְרוּ לֵה': "הִנֵּה בָּאנוּ אֵלֶיךָ..." כִּי אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ:

כג אֶכֶן לְשֹׁקֵר מִגְבְּעוֹת הַמּוֹן הָרִים - באמת עבדנו בגבעות ובהרים רבים - לע"ז, שהיא שקר. אֶכֶן בַּה' אֱלֹהֵינוּ תְּשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל - באמת, ישועתנו - מה' תבוא:

כד וְהִבִּשְׁתְּ אֶכְלָה אֶת יַגִּיעַ אֲבוֹתֵינוּ מִנְעֻרֵינוּ - בגלל הע"ז - שהיא הבושה הגדולה שלנו, בזזו הגויים את כל רכושנו, שעמלו עליו אבותינו. אֶת צֹאנֵם וְאֶת בְּקָרָם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם:

כה נִשְׁכַּבָּה בְּבִשְׁתֵּנוּ וְתִכְסְנוּ כְּלִמְתֵּנוּ - "נשכב" עם הבושה, והיא - "מכסה" אותנו. כִּי לֵה' אֱלֹהֵינוּ חָטְאָנוּ אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ מִנְעֻרֵינוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ:

פרק ד

תשובת ישראל תוסיף אמונה אצל העמים

- א **אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב** - אם תשובו בתשובה - אלי תשובו. **ואם תסיר שקוץיך מפני ולא תנוד** - אם תוציא הע"ז ממך, לא תנודד לגלות:
- ב **ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה** - וכשתשבע בה' - תשבע באמת, על פי המשפט והצדק, (ולא כמו עכשיו שאתה נשבע בה' לשקר) **והתברכו בו גוים ובו יתהללו** - וגם הגויים יברכו ויהללו את ה':

פניה ליהודה שישובו לפני הפורענות

- ג **כי כה אמר ה' לאיש יהודה ולירושלם נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קצים** - תתקשו השדה - להוציא השורשים הרעים והקוצים, ואח"כ תזרעו. (נמשל: קודם הסירו הע"ז, ואח"כ תבקשו מה' שימחל):
- ד **המלו לה' והסרו ערלות לבבכם** - תחתכו את ערלת הלב. **איש יהודה וישבי ירושלם פן תצא כאש חמתי** - פן כעסי יגדל כד, שלא תכבה אש כעסי - עד שתכלו. **ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם:**

חטאי יהודה הם סיבת החורבן

- ה **הגידו ביהודה ובירושלם השמיעו ואמרו תקעו שופר בארץ קראו מלאו ואמרו האספו ונבואה אל ערי המבצר קראו** (ע"י שופר) לכולם, להתאסף - לערי המבצר מפני האוייב הבא על ישראל:
- ו **שאו נס ציונה העיזו** - שאו נס - במקום גבוה שכולם יתאספו לציון, מפני האוייב. **אל תעמדו** - אל תעצרו עצמכם מלבוא. **כי רעה אנכי מביא מצפון ושבר גדול** - רעה ושבר, יבוא על ישראל מצפון - מבבל:
- ז **עלה אריה מסבכו** - האריה (נבוכדנצר מלך בבל) יצא מסבך היער (שבו אורב לטרף) להלחם בירושלים. **ומשחית גוים** - נבוכדנצר מלך בבל. **נסע יצא ממקמו לשום ארצה לשמה** - לעשות שממה את א"י. **עריך תצינה מאין יושב** - והערים יהיו שממה - ללא תושבים:
- ח **על זאת חגרו שקים** - על שמועה זו, חגרו שק. **ספדו והילילו** - עשו מספד ויללה. **כי לא שב חרון אף ה' ממנו** - הכעס לא שב מבניי:
- ט **והיה ביום ההוא נאם ה' יאבד לב המלך ולב השרים** - ענין פחד גדול. **ונשמו הפהנים והנביאים יתמהו** - ישתוממו הכהנים, ויתמהו הנביאים:
- י **ואמר אהה ה' אלוהים** - אוי! ה' אלוהים. **אכן השא השאת לעם הזה ולירושלם לאמר שלום יהיה לכם** - באמת, אתה ה' פתת את ישראל לאמר לעצמם: "שלום יהיה לנו", בכך שנביאי השקר לא נענשו. **ונגעה חרב עד הנפש** - ומשום כך הגיע המצב לכך, שהחרב תגיע, עד כדי שתהרוג הנפש:
- יא **בעת ההיא יאמר לעם הזה ולירושלם רוח צח שפים במדבר** - האוייב יגיע במהירות, כמו הרוח

היבשה, שעל ההרים ובמדבר - שנושבת במהירות. **הֲרִיף בַּת עַמִּי** - האוייב ילך בדרך להרוג את עמי. **לֹא לְזֵרוֹת** - "הרוח" (האוייב) לא תבוא לזרות המוץ מהתבואה, אלא - להשחית את ישראל. **וְלֹא לְהִבָּר - "הרוח" (האוייב) לא תבוא לְהִבָּר** - לנקות העפר מהתבואה, אלא - להשחית את ישראל:

יב רוח מלא מאלה יבוא לי - רוח חזקה, מהסוג הזה שאמר ("רוח צח שפנים במדבר"), יבוא על בניי. **עֲתָה גַם אֲנִי אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִים אוֹתָם** - כעת, גם אני אוכיח את ישראל:

יג הִנֵּה כַעֲנָנִים יַעֲלֶה וְכִסּוּפָה מִרְכָּבוֹתָיו - האוייב עם מרכבותיו, יבוא על ישראל, במהירות, כמו שעולים העננים והסופה. **קָלוּ מִנְּשָׂרִים סוּסָיו** - סוסי האוייב, ימהרו לרוץ, יותר ממהירות הנשר. **אֹי לָנוּ כִּי שָׁדְדָנוּ** - אוי! האוייב בא לשדוד אותנו:

יד כַּבְּסֵי מִרְעָה לְבָבָךְ יְרוּשָׁלַם - נקו את הרעות שבלבכם, אנשי ירושלים. **לְמַעַן תִּשְׁעִי** - כדי שתנצלו. **עַד מָתִי תִלֵּין בְּקִרְבְּךָ מַחֲשָׁבוֹת אוֹנֶיךָ** - עד מתי "ילינו" (משל לקביעות הדבר), מחשבות אָנוּן - רעות:

טו כִּי קוֹל מִגִּיד מִדָּן וּמִשְׁמִיעַ אוֹן מֵהַר אֶפְרַיִם - השמועה על האָנוּן - הרעה - תבוא מן ואפרים, שיושבים בגבול הארץ (מצפון וממזרח):

טז הַזְכִּירוּ לְגוֹיִם הִנֵּה הַשְּׁמִיעוּ עַל יְרוּשָׁלַם נִצְרִים בָּאִים מֵאַרְצֵי הַמִּרְחָק - הגויים יזכירו וישמיעו אחד לשני, שאוייבים מארץ רחוקה באים לשים מצור על ירושלים. **וַיִּתְּנוּ עַל עַרְי יְהוּדָה קוֹלָם** - דרך הלוחמים לשאת את קולם במרוצתם:

יז כְּשֹׁמְרֵי שְׂדֵי הָיוּ עָלֶיהָ מִסָּבִיב - כשומרי השדות ששומרים מסביב השדה - כך יסובבו האוייבים סביב ירושלים. **כִּי אֲתִי מִרְתָּה** - כי בי מרדו. **נֶאֱמַר ה':**

יח דַּרְבְּךָ וּמַעֲלָלֶיךָ עָשׂוּ אֱלֹהֵי לָךְ - דרכך הרעה, ומעשייך הרעים, גרמו לרעה הזו לבוא. **זֹאת רַעַתְךָ כִּי מָר כִּי נִגַע עַד לְבָבְךָ** - רַעַתְךָ גְּרָמָה, לדבר המר הזה להגיע עד ליבך:

תיאור הפורענות

יט מַעֲי מַעֲי אוֹחִילָהּ - הפחד (חיל) יגיע עד תוך מעי. **קִירוֹת לְבִי הֶמָּה לִּי** - בעומק ליבי (בקירות הלב) - תהיה המָּה - מפחד. (הוּמָה - מרעיש) **לְבִי לֹא אַחֲרִישׁ** - ליבי לא ישתוק מההמָּה שבתוכו - אלא ידבר תוכחות לעם. **כִּי קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַעַתְּ נַפְשִׁי** - קול שופר המתריע ממלחמה שבאה. **תִּרְוַעַת מִלְחָמָה:**

כ שָׁבֵר עַל שָׁבֵר - גלות אחר גלות - גולים ישראל. **נִקְרָא כִּי שָׁדְדָה כָּל הָאָרֶץ** - ע"י האוייב. **פְּתָאם שָׁדְדוּ אֱהִלִּי רָגַע יְרִיעֹתִי** - בפתאומיות, באו ושדדו את הבתים, וברגע אחד את יריעות האהלים.:

כא עַד מָתִי אֶרְאֶה נֶס - הקורא להכין המלחמה. **אֲשַׁמְעָה קוֹל שׁוֹפֵר** - המזהיר מהמלחמה:

כב כִּי אֹוִיל עַמִּי - שוטה וטיפש עמי. **אוֹתִי לֹא יִדְעוּ בָנִים סְכָלִים** - טפשים. **הֶמָּה וְלֹא נְבוֹנִים הֶמָּה חֲכָמִים הֶמָּה לְהִרְעֵ וְלְהִיטִיב לֹא יִדְעוּ** - בחכמתם, משתמשים רק לדברים רעים:

כג רְאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תִהְיֶה וּבִהּוּ - שוממה וריקה. **וְאֶל הַשָּׁמַיִם וְאִין אוֹרָם** - גודל הפורענות, כאילו יחשיך את השמים:

כד רְאִיתִי הַהָרִים וְהִנֵּה רַעֲשִׁים - ענין רעדה. וְכָל הַגְּבָעוֹת הַתְּקַלְקְלוּ - הושחתו:

כה רְאִיתִי וְהִנֵּה אֵין הָאָדָם - שכולם גלו. וְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם נָדְדוּ - מגודל השממה:

כו רְאִיתִי וְהִנֵּה הַכְּרָמַל הַמְדַבֵּר - הכרמל (מקום שדות וכרמים; א"י) - נהיה כמדבר. וְכָל עֲרֵיו נִתְצוּ - הערים נשברו ונהרסו. מִפְּנֵי ה' מִפְּנֵי חֲרוֹן אַפּוֹ - כעסו:

ארבעה ראיות בפסוקים כג-כו: 1. ארץ. 2. ההרים. 3. אין אדם. 4. הכרמל.

כז כִּי כֹה אָמַר ה' שְׁמֵמָה תִהְיֶה כָּל הָאָרֶץ וְכֹלָהּ לֹא אַעֲשֶׂה - שממה תהיה, אך לא פְּלִיּוֹן גמור.

כח עַל זֹאת תֵּאבֵּל הָאָרֶץ - מרעה זו - תִּשְׁחַת הארץ. וְקִדְדוּ הַשָּׁמַיִם מִמַּעַל - השמים למעלה - יִחְשְׁכוּ. עַל כִּי דִבַּרְתִּי זְמַתִּי - כי אמרתי - להביא מחשבת הפורענות על הארץ. וְלֹא נִחַמְתִּי וְלֹא אָשׁוּב מִמְּנָה - לא אתחרט מלהביא הרעה.

כט מִקּוֹל פֶּרֶשׁ וְרִמָּה קִשָּׁת - מהקול שישמיעו הפרשים על הסוסים, ומשליכי ("רִמָּה") החיצים. בְּרַחַת כָּל הָעֵיר - בורחים אנשי העיר. בָּאוּ בָּעָבִים - באו להתחבא ביער העבות. וּבִכְפִּים עָלוּ, כָּל הָעֵיר עֲזוּבָה וְאֵין יוֹשֵׁב בְּהֵן אִישׁ - עלו להתחבא בין הסלעים.

ל וְאֶת שְׂדוּד - כשהאוייבים ישדדו אותך. מֵה תַעֲשִׂי - מה תוכלי לעשות? כִּי תִלְבְּשִׁי שָׁנִי - גם אם תלבשי תכשיטים. כִּי תַעֲדִי עֲדֵי זָהָב - גם אם תלבשי תכשטי זהב. כִּי תִקְרְעִי בַפּוֹךְ עֵינֶיךָ - גם אם תצבעי העיניים בַּפּוֹךְ (בצבע). לִשְׂוֹא תִתִּיפִי - לחינם תנסִי לְיַפּוֹת עצמך, למצוא חן בעיני האוייב. מֵאֲסוּ בְךָ עֲגָבִים - "האובהבים" שלך (האוייב), מואסים בך (לכן לחינם תנסִי לְיַפּוֹת עצמך בעיניהם). נִפְשֵׁךְ יִבְקָשׁוּ - להורגך.

לא כִּי קוֹל - כְּחוֹלָה שְׁמַעְתִּי - שמעתי קול - כקול אדם חולה. צָרָה כְּמִבְּכִיָּה - קול צעקה על צרה שבאה - כְּאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת בְּכוֹר. קוֹל בַּת צִיּוֹן תִּתִּיפַח - תִּבְכֶּה. תִּפְרֹשׁ כַּפֶּיהָ - מתוך צרתה. אוֹי נָא לִי, כִּי עֵינֶיךָ נִפְשִׁי לְהַרְגִים - התעייפה נפשי מההורגים הבאים עלינו:

פרק ה

אין איש עושה משפט בירושלים

א שׁוֹטְטוּ בְּחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם וְרָאוּ נָא וְדַעוּ וּבִקְשׁוּ בְּרַחֲבוֹתֶיהָ – לכו חפשו ברחובות. אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפֵּט מִבִּקְשׁ אַמוּנָה, וְאֶסְלַח לָהּ - אם תמצאו איש שמבקש באמת משפט צדק, ואמונה בה' - אסלח לכל ירושלים.

ב וְאִם חַי ה' יֹאמְרוּ - וכאשר נשבעו בשם ה', לִכְן לִשְׁקֵר יִשְׁבְּעוּ - נשבעים לשקר.

ג ה' עֵינֶיךָ הֲלוֹא לְאַמוּנָה - אתה ה', הרי רוצה את שיאמינו בדך. הַפִּיתָה אֶתְּם וְלֹא חָלוּ - מדוע אי"כ הפית את ישראל - ולא נהיו חולים מהמכה (לא לקחו מוסר) וּפְלִיתֶם מֵאֲנוּ קַחַת מוֹסֵר - אתה מכלה אותם - ולא לומדים מוסר. חִזְקוּ פְּנֵיהֶם מִסְלַע - הקשו פניהם יותר מסלע. מֵאֲנוּ לְשׁוֹב - מסרבים לשוב בתשובה.

ד וְאֲנִי אֹמְרָתִי אֲךָ דְלִים הֵם - דלים הם בחכמה. נוֹאֲלוּ - טפשים הם. כִּי לֹא יִדְעוּ דֶרֶךְ ה' מִשְׁפֵּט אֱלֹהֵיהֶם:

ה אֲלֶכָה לִי אֵל הַגְּדֹלִים וְאֲדַבְּרָה אוֹתָם, כִּי הֵמָּה יִדְעוּ דֶרֶךְ ה' מִשְׁפֵּט אֱלֹהֵיהֶם - אלך אל הגדולים בחכמה - להוכיח אותם. אֲךָ הֵמָּה יַחֲדוּ שְׁבָרוּ עַל נִתְקוּ מוֹסְרוֹת - אך גם הם שברו והסירו מעליהם, העול והמוסרות. (המוסרות - מחברים עול הבהמה - לעגלה.)

ו עַל בֶּן הַכֶּסֶם אַרְיָה מֵיעֵר, זֶאֶב עֲרֹבוֹת יִשְׁדָּדִם - לכן יכו וישדדו אותם האריה שאורב ביער, והזאב שבמדבר (האוייב). נִמְרָ שִׁקְדָּה עַל עֲרִיָהם - כנמר הממהר לטרף - יבוא עליהם האוייב. כָּל הַיּוֹצֵא מֵהַנָּה יִטְרַף - כל היוצא מהעיר יטרף ע"י האוייב. כִּי רַבּוּ פִּשְׁעֵיהֶם - התרבו מאוד הפשעים שעשו. עֲצָמוּ מִשׁוֹבוֹתֵיהֶם - התחזקה מרידתם בה'

ז אִי לְזֹאת אֶסְלַח לָךְ - האם לזאת אוכל לסלוח לך?! בְּנִיךָ עֲזֹבוֹנִי וַיִּשְׁבְּעוּ בְּלֹא אֱלֹהִים וְאֶשְׁבַּע אוֹתָם וַיִּנְאֲפוּ, וַיִּשְׁבְּעוּ בְּלֹא אֱלֹהִים - נשבעו באלוהים (בע"ז) - שהם לא אלוהים (ה' ית'). וְאֶשְׁבַּע אוֹתָם - נתתי להם רוב טובה עד ששבעו. וּבֵית זֹנָה יִתְגַּדְּדוּ - והם התאספו אצל הזונה לחטוא.

ח סוֹסִים מֵיִזְנִים מִשְׁפִּים הָיוּ - כבר שהשכימו בבוקר, דָּמוּ לְסוֹסִים הַשֹּׁבְעִים (מרוב מזון). אִישׁ אֵל אִשְׁתִּי רֵעָהּ יִצְהָלוּ - שמחו וצהלו, להוסיף לחטוא באשת איש. (אף שכבר שבעו בתאוותם - בלילה.)

ט הַעַל אֱלֹהֵי לֹא אֶפְקֹד נְאֻם ה' - האם על עוונות כאלה לא אזכור להביא עליהם הרעה?! וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי - האם בעם כזה לא אתנקם!?

תיאור הפורענות

י עָלוּ בְּשָׂרוֹתֶיהָ וְשַׁחְתּוּ - עלו (האוייב) בחומות ירושלים - והשחיתו! (שְׂרוֹתֶיהָ - חומותיה, כמו: "עקרו שׁוֹב", "בנות צעדה עלי שׁוֹב" - פרי ויחי; " כִּי בָדַד אֶרֶץ גְּדוּד וּבְאֶלְקֵי אֲדָלָג שׁוֹב" - תהילים יח) וְכָלֵה אֵל תַּעֲשׂוּ - אך אל תשחיתו את ישראל לגמרי. הִסִּירוּ נְטִישׁוֹתֶיהָ - הִסִּירוּ שִׁינֵי הַחוֹמָה. כִּי לֹא לָהּ הֵמָּה:

יא **כִּי בָגוּד בָּגְדוּ בִּי בַּיּוֹם הַזֶּה וּבֵית יִשְׂרָאֵל וּבֵית יְהוּדָה נָאִם ה' -** ישראל לא הולכים בדרך ה'.

יב **כַּחֲשׂוּ בַּה' -** כחשו בהשגחת ה'. **וַיֹּאמְרוּ לֹא הוּא -** משגיח ומעניש. **וְלֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה וְחָרֵב וְרָעַב לֹא נִרְאֶה:**

יג **וְהַנְּבִיאִים יְהִיוּ לְרוּחַ -** נבואות השקר - יהיו כמו הרוח (שלא יתקיימו דבריהם). **וְהַדְּבָר אֵין בָּהֶם -** כי ה' לא דבר איתם. **כִּי יַעֲשֶׂה לָהֶם -** לכן כך יעשה להם (כַּרְעָה שאמר).

יד **לִכֵּן כִּי אָמַר ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת, יַעַן דְּבַרְכֶם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה -** בגלל הדיבורים הרעים שאמרתם (מכחישים השגחת ה', וחזקו פניהם מסלע מאנו לשוב) **הֲנִי נֹתֵן דְּבָרִי בְּפִיךָ לְאִשׁ -** דברי נבואתך, יהיו כמו אש - שתאכל אותם. **וְהָעַם הַזֶּה עֲצִים וְאִכְלָתֶם -** העם - יהיו "עצים" שהאש תשרוף.

טו **הֲנִי מְבִיא עֲלֵיכֶם גּוֹי מִמֶּרְחֶק -** בבל שיבואו מרחוק. **בַּיּוֹם הַזֶּה יִשְׂרָאֵל נָאִם ה' גּוֹי אֵיתָן הוּא -** עם חזק. **גּוֹי מַעֲוֹלָם הוּא -** עוד מזמן, חזק הוא. **גּוֹי לֹא תִדְעֶנּוּ לְשֹׁנוֹ וְלֹא תִשְׁמַע מִהַ דְּבָר -** לא תבין את שפתו.

טז **אֲשַׁפְתּוּ כְּקִבְרֵי פְתוּחִים -** נרתיק החיצים פתוח ומוכן לקרב, כמו הקבר הפתוח - המוכן למת. **כָּל גְּבוּרִים -** כל חַיִּילָיו - גיבורים.

יז **וְאָכַל קִצִּירָךְ וְלַחֲמֶךְ -** האוייב יאכל את הלחם והתבואה. **יֹאכְלוּ בְּנֵיךָ וּבָנוֹתֶיךָ -** יהרגו את בניך ובנותיך. **יֹאכְלוּ צֹאנֶךָ וּבְקָרֶךָ יֹאכְלוּ גִפְנֶךָ וּתְאֵנֶיךָ, יִרְשָׁשׁ עָרֵי מְבַצְרֶיךָ, אֲשֶׁר אֵתָהּ בּוֹטַח בְּהִנָּה -** בַּחֲרָב - יעשה הערים הבצורות - שאתה בוטח בחוזקם כשתבוא החרב - עניות. (מלשון רַשׁ - עני).

יח **וְגַם בְּיָמֵי הַהֵמָּה נָאִם ה' לֹא אַעֲשֶׂה אֶתְכֶם כְּלָה -** כְּלִיּוֹן גָּמוּר.

יט **וְהָיָה כִּי תֹאמְרוּ תַּחַת מָה עָשָׂה ה' אֱלֹהֵינוּ לָנוּ אֶת כָּל אֱלֹהֵי וְאִמְרַת אֱלֹהֵים -** ואם ישאלו אותך מדוע עשה ה' לנו הרעה הזו? **כִּי אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וְתַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נָכַר בְּאַרְצְכֶם כִּי תַעֲבַדְתֶּם זָרִים בְּאֶרֶץ לֹא לָכֶם -** כמו שאתם עזבתם את ה', ועבדתם ע"ז, כך, ה' יעזוב אתכם, ותעבדו בגלות עמים אחרים (מידה כנגד מידה).

מצב העם

כ **הֲגִידוּ זֹאת בְּבַיִת יַעֲקֹב וְהִשְׁמִיעוּהָ בֵּיהוּדָה לְאָמֹר:**

כא **שְׁמַעוּ נָא זֹאת עִם סָכַל וְאִין לֵב -** עם טיפש, בלי לב משכיל. **עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ, אַזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמַעוּ -** שאינם רואים ושומעים - דברים פשוטים.

כב **הַאֲוִתִּי לֹא תִירְאוּ נָאִם ה' אִם מִפְּנֵי לֹא תַחֲלִילוּ -** לא תפחדו. **אֲשֶׁר שְׁמַתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם -** ה' ששם את החול, להיות גבול לים. **חֶק עוֹלָם וְלֹא יַעֲבֹרְנָהוּ -** חוק לעולם, שהים לא עובר את גבול החול. **וַיִּתְגַּעֲשׂוּ וְלֹא יוֹכְלוּ, וְהָמוּ גְלוּ וְלֹא יַעֲבֹרְנָהוּ -** גם אם המים גועשים וסוערים - לא יוכלו להסיר גבול החול.

כג **וְלָעַם הַזֶּה הָיָה לֵב סוֹרֵר -** לב שסר מדרך ה'. **וּמוֹרָה -** מורד בה'. **סָרוּ וַיִּלְכוּ -** לעבוד ע"ז.

כד **וְלֹא אָמְרוּ בְּלִבָּבָם נִירָא נָא אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ הַנֹּתֵן גֶּשֶׁם יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ בַּעֲתוֹ שְׁבַעַת חֲקוֹת קִצִּיר יִשְׁמַר לָנוּ -** ה' שומר את החוק, שבשבועות הקציר לא ירד גשם.

כה עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֱלֹהִים וְחַטָּאוֹתֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם: - העוון גרם שלא ירדו הגשמים בעיתם.

כו כִּי נִמְצְאוּ בְּעַמֵּי רְשָׁעִים יִשׁוּר - מלשון ראייה. מביט לראות ממני יכול לגזול. (החומה נקראת שור - שממנה רואים היטב). כְּשֶׁדַּיְקוּשִׁים - כאדם המנחם מוקש (מלכודת) - ללכוד בע"ח, שמביט לראות מי ילכד. הַצִּיבוּ מִשְׁחִית, אֲנָשִׁים יִלְכְּדוּ - שָׂמִים מלכודת ומארב, ללכוד אנשים.

כז כְּכִלּוֹב מְלֵא עוֹף בֶּן בְּתִיחַם מְלֵאִים מְרָמָה - כמו הכלוב המלא בעופות שניצודו, כך בתיחם מלאים רכוש, הבא להם ברמאות. עַל בֶּן גְּדֵלוֹ וַיַּעֲשִׂירוּ - ורק בגלל הרמאות - גדלו והעשירו.

כח שָׁמְנוּ עֲשָׂתוּ - השמינו ונהיו עבים (מרוב הטובה) גַּם עָבְרוּ דְבָרֵי רָע - עברו על כל דבר רע. דִּין לֹא דָנוּ דִּין יְתוֹם וַיִּצְלִיחוּ - ובכל זאת נתתי להם להצליח, וּמִשְׁפַּט אֲבִיוֹנִים לֹא שָׁפְטוּ - ועל אף שלא דנו דין צדק - ליתום.

כט הֲעַל אֱלֹהִים לֹא אֶפְקֹד נַאֲם ה' אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשֵׁי:

ל שָׁמָּה וְשַׁעֲרוֹרָה נִהְיָתָה בְּאַרְיָן - השתוממות, ודברים מגונים (שַׁעֲרוֹרָה) - נהיו בארץ.

לא הַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בְּשִׁקָּר - נבואות של שקר. וְהַכֹּהֲנִים יָרְדוּ עַל יְדֵיהֶם - הכהנים משלו בעם, מכוח שנתנו להם נביאי השקר. וְעַמֵּי אֲהָבוּ בֵּן - והעם אהב הנהגה זו. וּמָה תַעֲשׂוּ לְאַחֲרִיתָהּ - ומה תעשו שתבוא בסוף הפורענות:

פרק ו

המלחמה מתקרבת

א **הָעֵזוּ בְּנֵי בְנֵימִן מִקְרֵב יְרוּשָׁלַם -** התאספו בני בנימין שבירושלים מפני האוייב שבא. **וּבַתְּקוּעַ -** שם מקום. **תִּקְעוּ שׁוֹפָר -** להזהיר מהאוייב. **וְעַל בֵּית הַכֶּרֶם שָׂאוּ מִשָּׂאת -** הדליקו מדורות להודיע על בא הרעה. **כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצְפוֹן וְשָׁבַר גְּדוֹל -** כי המשקיף רואה את הרעה והשבר המגיע מצפון (מבבל).

ב **הַנְּוָה וְהַמְעַנְנָה דְּמִיתִי בַת צִיּוֹן -** בת ציון דומה לאשה יפה ומעונגת (רגילה בפתענוגים).

ג **אֵלֶיהָ יָבֹאוּ רַעִים וְעֲדָרֵיהֶם -** אל בת ציון, יבואו מלכים וצבאותיהם למלחמה. **תִּקְעוּ עָלֶיהָ אֲהָלִים סָבִיב -** תקעו והעמידו, האוהלים סביב הערים. **רָעוּ אִישׁ אֶת יָדוֹ -** כל מלך החריב את העיר שחנה סביבה. (חילולתיו של כל מלך - "רעו" - במרעה הקרוב לו)

ד **קָדְשׁוֹ עָלֶיהָ מִלְחָמָה -** האוייבים יאמרו אחד לשני, זמנו עצמכם על ישראל למלחמה. **קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְּצִהָרִים -** נצא למלחמה בצהרים. **אֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם, כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב -** ובערב יתאוננו: אוי לנו שכבר עבר היום, הַצֵּל נוֹטָה וּמִתְאַרֵךְ וְלֹא סִימְנוּ לַכְבוֹשׁ הָעִיר. (כשמגיעה שקיעת השמש הצל מתארך; ואמרו כך, מרוב רצונם למהר ולכבוש).

ה **קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְּלִילָה -** וכשלא סיימו לכבוש, ירצו להמשיך אפילו בלילה. **וְנִשְׁחִיתָה אַרְמְנוֹתֶיהָ -** נשחית ארמונות העיר.

ו **כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת כְּרָתוּ עֵצָה וְשִׁפְכוּ עַל יְרוּשָׁלַם סִלְלָה -** תכרתו עצים, וּשְׁפְכוּ עֵפֶר לַבְּנוֹת סוֹלְלָה - לעלות בחומה - לכבוש העיר. **הִיא הָעִיר הַפְּקָד -** זו העיר שנזכר עוונה לפני ה'. **כִּלָּה עֲשָׂק בְּקִרְבָּה -** מפני שהיא מלאה עושק.

ז **כְּהַקִּיר בֵּיר מִימֶיהָ -** כמו שהמים נובעים (ללא הפסק) - מבור המים, **בֵּין הַקְּרָה רְעָתָה -** כך הרעות של ישראל נובעים עוד ועוד בלי הפסק. **חָמָס וְשׂוֹד יִשְׁמַע בָּהָ עַל פְּנֵי תְּמִיד -** תמיד נשמע בה זעקת חמס ושוד מהעניים. **חֲלִי וּמָכָה -** לכן אביא עליה מחלות ומכות.

ח **הַיּוֹסְרֵי יְרוּשָׁלַם -** קחי מוסר. **פֶּן תִּקַּע נַפְשֵׁי מַמְדָּךְ -** תסור נפשי ממך. (כמו: "ותקע כף ירך יעקב" - סרה ממקומה). **פֶּן אֲשִׁימְךָ שְׂמָמָה אֶרֶץ לֹא נוֹשְׁבָה -** שְׂמָא אֲשִׁים אוֹתְךָ, להיות מקום שממה - לא מיושב באנשים.

אשמת יהודה

ט **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עוֹלָל יַעֲלִלוּ עוֹלָלֹת כַּגִּפְן שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל -** כמו הגפן שחוזרים לבצור העוללות שנשארו, כך האוייב, יחזור לקחת הנשארים מישראל - לגלות. **הָשֵׁב יָדְךָ כְּבוֹצֵר עַל סִלְסוּלוֹת -** כמו הבוצר ענבים שמשיב ידו, מהסלסילה לגפן, שוב ושוב לבצור הענבים, כך אומר לאוייב: שוב עוד ועוד להכות בישראל.

י **עַל מִי אֲדַבְּרָה וְאֲעִידָה -** וְיִשְׁמְעוּ - אל מי אדבר ואזהיר וישמע לדברי? **הֲנִה עֲרָלָה אֲזַנֵּם -** אטומה אזנם מלשמוע. **וְלֹא יוֹכְלוּ לְהַקְשִׁיב -** כאילו אינם יכולים להקשיב. **הֲנִה דְּבַר ה' הִיָּה לָהֶם לְחִרְפָּה לֹא**

יחפצו בו - דבר ה' היה מבוזה בעיניהם, לכן לא רצו לשמרו.

יא ואת חמת ה' מלאתי - אני מלא נבואות על חמת (כעס) ה' - בכס. נלאיתי הכיל - התעייפתי מלהחזיק בתוכי. שפך על עולל בחוץ, ועל סוד בחורים יחדו - החמה שתשפך על תנוקות בחוץ, ועל קבוצת הבחורים (סוד - קבוצה הנאספת בסודם). כי גם איש עם אשה ילכו - בפורענות. זקן עם מלא ימים - מלא ימים מבוגר יותר מזקן.

יב ונסבו בתייהם לאחרים - בתי ישראל - "יסתובבו" - להיות של אחרים. שדות ונשים יחדו - גם השדות והנשים יסובו לאחרים. כי אטה את ידי על ישיבי הארץ נאם ה' - להכות.

יג כי מקטנם ועד גדולם כלו בוצע בצע - גוזלים ממון מאחרים. ומנביא ועד כהן כלו עשה שקר:

יד וירפאו את שבר עמי על נקלה לאמר שלום שלום ואין שלום - "רפאו" את שבר ישראל בקלות באמרם: "שלום שלום" יהיה לכם, אך - אין שלום!

טו הבישו כי תועבה עשו - התביישו בתועבותיכם. גם בוש לא יבושו, גם הכלים לא ידעו - אך הם לא יודעים אפילו שצריכים להקלם. לכן יפלו בנפלים - יפלו בין שאר הנופלים. בעת פקדתיים יכשלו אמר ה' - בעת שיזכר עוונם - יכשלו בפורענות שתבוא.

סירוב העם לחזור בתשובה

טז כה אמר ה' עמדו על דרכים וראו, ושאלו לנתבות עולם - עמדו ושאלו אנשים, איזו דרך מנתיבות העולם (מהדרכים שבעולם) טובה יותר. אי זה דרך הטוב ולכו בה. ומצאו מרגוע לנפשכם. ויאמרו לא נלך - לשאול, כי דרכם היתה טובה בעיניהם.

יז והקמתי עליכם צפים - נביאים. הקשיבו לקול שופר ויאמרו לא נקשיב: - לקול הזהרת הנביאים.

יח לכן שמעו הגוים ודעי עדה את אשר בם - כל עדה מעדת הגויים, דעי את הרעה אשר בם (בישראל)

יט שמעי הארץ הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי מחשבותם - פרי - תוצאה, של מחשבתם הרעה. כי על דברי לא הקשיבו. ותורתי ומאסו בה - ומאסו בתורתך.

כ למה זה לי לבונה - משבא תבוא - מה מועילה לי הלבונה (שבאה משבא), שאתם מקטירים לפני? וקנה הטוב מארץ מרחק - והקנה (בשמים לקטורת) שמביאים לי מארץ רחוקה? עלותיכם לא לרצון - העולות לא לרצון לפני. וזבחיכם לא ערבו לי - והזבחים - לא נעמו לי.

כא לכן כה אמר ה' הנני נתן אל העם הזה מכשלים - מוקשים שיפלו ויכשלו בהם. וכשלו בם אבות ובנים יחדו שכן ורעו ואבדו:

האויב מתקרב

כב כה אמר ה' הנה עם בא מארץ צפון וגוי גדול יעור מירבתי ארץ - עם גדול, יתעורר לבוא על ישראל מסוף הארץ. (בבל).

כג קִשֶׁת וְכִידוֹן יַחְזִיקוּ אֶכְזָרִי הוּא וְלֹא יִרְחֲמוּ - האויב יהיה אכזרי. קוֹלֵם בַּיָּם יִהְיֶה - ישאו קולם כמו הים שהומה. (מרעיש). וְעַל סוּסִים יִרְכָּבוּ. עָרוֹךְ בָּאִישׁ לְמַלְחָמָה - מוכן, כאיש היוצא למלחמה. עַל־יָד בַּת צִיּוֹן:

כד שְׁמַעְנוּ אֶת שְׁמֵעוּ - רָפוּ יְדֵינוּ - רק ששמענו את שמע גבורתו - התרפו ונחלשו ידינו מלהלחם. צָרָה הַחֲזִיקְתֵּנוּ חֵיל בְּיַלְדָּה - אחזה אותנו צרה וחיל (פחד) - כיולדת.

כה אֵל תִּצְאוּ הַשָּׂדֶה וּבְדַרְדָּךְ אֵל תֵּלְכוּ - אל תצאו לשדה ולדרכים. כִּי חָרַב לְאִיִּב מְגוֹר מְסָבִיב - מפני החרב של האויב, הפחד נמצא מסביב.

כו בַּת עַמִּי חֲגָרִי שֶׁק - כדרך האבלים. וְהִתְפַּלְשִׁי בְּאָפֶר - התגלגלי באפר. אֶבֶל יַחִיד עָשִׂי לָךְ - עשי אָבֶל - פְּאֶבֶל על בן יחיד, שהוא אָבֶל קשה. מְסַפֵּד תְּמָרוֹרִים - מספד מר. כִּי פִתְאֹם - בפתאומיות. יָבֵא הַשָּׂדֶד עֲלֵינוּ:

דברי חיזוק לירמיה

כז בַּחוּן נִתְתִּיךָ בְּעַמִּי מִבְּצָר - ירמיה! חֲזַקְךָ לִפְנֵי בְנֵי, יהיה כְּבַחוּן - מגדל חזק, וכמבצר. וְתִדַּע וּבַחֲנֻתְךָ אֶת דְּרָכֶם - ותדע לבחון ולהוכיחם על דרכם.

כח בָּלֶם סָרִי סוֹרְרִים - סרים מן הדרך. הֲלֹכִי רָכִיל - מדברים לשה"ר. נַחֲשֶׁת וּבְרָזָל - וחזקים כנחושת וברזל להחזיק השקרים. בָּלֶם מְשַׁחֲתִים הֵמָּה - מקלקלים דרכם.

כט דרך הצורף לשים את הכסף בכור עם עופרת, והצורף נוֹשֵׁף במפוח כדי לחזק את האש, לנקות את הכסף מהסיגים. נִחַר מִפֶּחַ מֵאֵשׁ - התייבש המפוח מחום האש החזקה, תָּם עֲפָרָת - נגמרה גם העופרת, ועדיין לא יצאו כל הסיגים מהכסף. הנמשל: המפוח, הוא הנביא, שִׁבֵּשׁ גְרוֹנוֹ מִלְהוֹכִיחַ - אך ללא הועיל - והסיגים נשארו. לְשׂוֹא צָרָף צָרוּף - לחינם צרף הצורף הכסף (משום שהסיגים נשארו). וְרָעִים לֹא נִתְקָנוּ - והסיגים הרעים לא סרו מהכסף.

ל כֶּסֶף נִמְאָס קָרְאוּ לָהֶם - כסף מאוס (שלא מתנקה מהסיגים), קראו לישראל. כִּי מֵאֵס ה' בָּהֶם:

לסיכום:

החטאים שירמיה מונה: עבודת אלילים (ה, ז-יט). ניאוף (ה, ח) עושק (ו, ו) הריגת אנשים כדי לזכות ברכושם (ה, כו) עיוות המשפט (ה, כח) נבואת שקר ושלטון רשע (ה, ל-לא).

העם מסרב לשמוע לדברי הנביא ומזלזל בדבריו (ה, יב-יג. ו, י. ו, טז-יט).

האויב נמשל לאריות ונמרים וזאבים (ה, ו) ורוח מזרחית (ד, יא) למהירות העננים (ד, יג).

חיילי האויב יהיו חזקים (ה, טו) אכזריים (ו, כג) וגיבורים (ה, טז).

סוסי האויב מהירים מנשר ומרכבותיו מסופה (ד, יג).

האויב יקח לשלל את היבול והבהמות (ה, יז) ויחריב את הארץ (ב, ז כ כג-כו. ה, יז).

פרק ז

הטעות שבבטחון במקדש:

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' לאמר:

ב עמד בשער בית ה' - שער המזרחי. וקראת שם את הדבר הזה ואמרת שמעו דבר ה' כל. יהודה הבאים בשערים האלה להשתחות לה' - ישראל הבאים בשערי העזרה להשתחות לה'.

ג כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל היטיבו דרכיכם ומעלליכם - ומעשיכם. ואשכנה אתכם במקום הזה - ולא תגלו.

ד אל תבטחו לכם - אל תבטחו בנבואות השקר. אל דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה' המה - שהיו אומרים: ביהמ"ק - היכל ה' הוא - ולא נחריבו.

החזרה המשולשת על המילים היכל ה' מתפרשת בשלשה אופנים: א. אלו המילים שנביאי השקר היו חוזרים שוב ושוב עליהם. ב. אמרו על כך כל אחד מהחלקים שבבית המקדש. ג. אמרו כך בכל אחד משלשת הרגלים.

ה פי אם היטיב תיטיבו את דרכיכם ואת מעלליכם אם עשו תעשו משפט בין איש ובין רעהו:

ו גר יתום ואלמנה לא תעשקו ודם נקי אל תשפכו במקום הזה ואחרי אלהים אחרים לא תלכו לרע לכם - לא תעבדו ע"ז, שהיא גורמת לכם הרעה.

נאמרו בפסוק שלשה עבירות: עושק יתום ואלמנה. 2. שפיכת דם. 3. עבודה זרה.

ז ושפנתי אתכם במקום הזה בארץ אשר נתתי לאבותיכם למן עולם ועד עולם - עוד מימי אברהם, תשכנו בא"י - ועד עולם.

ח הנה אתם בטוחים לכם על דברי השקר לבלתי הועיל - אתם בוטחים בשקר שאתם שומעים מנביאי השקר - שלא יועיל לכם.

ט הגנב רצח ונאף והשבע לשקר וקטר לבעל והלך אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם - האם אחר כל אלו העוונות.

נאמרו בפסוק ששה עבירות: 1. גניבה. 2. רצח. 3. נאוף. 4. שבעת שקר. 5. קטרת לבעל. 6. הליכה אחרי עבודה זרה.

י ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם נצלנו למען עשות את כל התועבות האלה - תבואו למקדש, ותאמרו: פה נצל מהפורענות, ונוסיף לעשות את כל התועבות!!!

יא המערת פרצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם - האם המקדש, בעיניכם, הוא מערת רשעים, שבאים לשם להתחבא, אחר פשעיהם? גם אנכי הנה ראיתי נאם ה' - שכך אתם חושבים.

הטענה של נביאי השקר - היכל ה' - כסיבה שביהמ"ק לא יחרב, היא הטענה של ירמיה שביהמ"ק כן יחרב.

הם אומרים שמפני קדושתו ישאר בקיומו, וירמיה אומר שמפני קדושתו גדולה מאוד החומרה שבהנהגה לא ראויה.

יב **כִּי לָכוּ נָא אֶל מְקוֹמִי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁפְנִיתִי שְׁמִי שָׁם בְּרֵאשׁוֹנָה** – לכו וראו מה שקרא, למשכן ששכן בשלה. וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל - וראו, שלא חששתי לכבודי, וגלה הארון עיני הפלישתים - מפני רעות שעשו ישראל. (לכן, אל תבטחו אל דברי שקר כאלו.)

יג **וְעַתָּה יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה נָאם ה' וְאָדַבְרָ אֵלֵיכֶם הַשָּׁבָע וְדַבֵּר** - כל יום, השכימו בשליחותי להוכיח את ישראל - ולא שמעו לקולם. ולא שמעתם ואקרא אתכם ולא עניתם:

יד **וְעֲשִׂיתִי לְבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו... פְּסִי יי) אֲשֶׁר אַתֶּם בְּטַחִים בּוֹ וְלִמְקוֹם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלְאַבֹּתֵיכֶם כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתִי לְשָׁלוֹ** - שאחריב את המקדש.

טו **וְהִשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פְּנֵי כְּאֲשֶׁר הִשְׁלַכְתִּי אֶת כָּל אַחֵיכֶם אֶת כָּל זֶרַע אֲפָרַיִם** - גלות עשרת השבטים.

טז **וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעַדָם רְנָה וְתִפְלָה** – אל תבקש ממני, בשבילם. ואל תפגע בי כי אינני שמע אתך:

נאמרו בפסוק שלשה לשונות: 1. אל תתפלל. 2. אל תשא רנה. 3. אל תשא תפילה.

ויתכן שהביאור הוא שירמיה הרבה בכמה מיני תפילות, ומכולם אמר לו ה' להמנע.

יז **הַאִינְךָ רֹאֶה מָה הֵמָּה עֹשִׂים בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחִצּוֹת יְרוּשָׁלַם:**

יח **הַבָּנִים מְלַקְטִים עֵצִים** - לעיזו. **וְהָאָבוֹת מְבַעְרִים אֶת הָאֵשׁ** - לעיזו. **וְהַנְּשִׁים לְשׁוֹת בְּצֶק** - לעיזו. **לַעֲשׂוֹת כְּוֹנִים** - מין מאכל. **לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם** – לכוכבי השמים. **וְהַסֵּךְ נֹסְכִים לְאֱלֹהִים אַחֲרַיִם לְמַעַן הַכְּעִסְנִי** - וכל כוונתם - להכעיס הבורא.

הבנים והאבות והנשים כולם שותפים כמשפחה אחת בעבירה.

יט **הֲאֵתִי הֵם מְכַעְסִים נָאם ה' הֲלוֹא אַתֶּם, לְמַעַן בְּשֶׁת פְּנֵיהֶם** - הרי הכעס יזיק להם, ויגרום להם לבושה גדולה.

בספר איוב אומר אליהו לאיוב: אם חטאת - מה תפעל בו? ורבו פשעים - מה תעשה לו?

כ **לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵימ הַנִּה אֲפִי וְחַמְתִּי נִתְּכַת** - נשפכת. **אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל עֵץ הַשָּׂדֶה וְעַל פְּרֵי הָאָדָמָה**. **וּבְעֶרְהָ וְלֹא תִכְפֶּה** - מגודל הכעס.

הקרבת אינם לרצון.

בתחילת הפרק למדנו שאין לסמוך על טענת נביאי השקר - היכול ה'. כי אדרבה, קדושת המקדש מחייבת שלא לנהוג בו כבמערת פריצים.

בפסוקים הבאים נאמר בנבואה כי עצם עבודת הקרבנות אינה לרצון ה' כאשר העם אינם הולכים בכל הדרך שה' ציוה.

הנביא לועג על בזבוז הבשר שבהבאת קרבנות עולה שאינה לרצון, מזכיר את הסיבה ליציאת מצרים - להיות לה' לעם ולשמוע בקולו, הנביא מוכיח את ישראל שמיציאת מצרים לא שמעו בקול ה' והקשו עורף.

כא כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר - היות ועולותיכם לא לרצון לפני (פרק ו', כ'), הוסיפו גם את עולותיכם להקריבם כ - "שלמים", שכך, לפחות תאכלו את הבשר (העולה - עולה כליל למזבח).

כב כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אתם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח - שלא היה עיקר יציאת מצרים בשביל הקרבנות.

כג כי אם - אלא. את הדבר הזה צויתי אתם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם - עיקר יציאת מצרים היה לשמור כל מצוותי, ולא רק להקריב קרבנות. למען ייטב לכם - ואז - ייטב לכם.

כד ולא שמעו ולא הטו את אזנם - לשמוע לי. וילכו במעצות בשררות לבם הרע - הלכו בעצת מראה ליבם הרע. ויהיו לאחור ולא לפנים - הלכו מאחרי ה' (שלא קיימו המצוות), ולא לפני ה'. (עבד ה' - הולך לפני ה' לעבדו. כמו: "התהלך לפני והיה תמים").

כה למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים יום השכם ושלח - כל יום, השכימו בשליחותי להוכיח את ישראל - ולא שמעו לקולם.

כו ולוא שמעו אלי ולא הטו את אזנם - לשמוע. ויקשו את ערפם. הרעו מאבותם - עשו רעות יותר מאבותם.

ה' אומר לירמיה שתפקידו לומר את הנבואה ולהוכיח את ישראל, אך הוא לא יצליח בשליחותו והעם לא ישובו. (גם למשה רבינו ה' אומר מראש ולא ישמע פרעה').

כז ודברתי אליהם את כל הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה - ולא יענו לך.

כח ואמרתי אליהם זה הגוי אשר לוא שמעו בקול ה' אלהיו ולא לקחו מוסר אבדה האמונה ונכרתה מפיהם - אבדה מישראל - האמונה בה', ולא מדברים בה אפילו בפיהם (אפילו כלפי חוץ).

כט **גָזִי נִזְרַף וְהַשְּׁלִיכִי** - תגזזו ותשליכו שערות הראש (דרך צער ואבילות; שהשיער הוא פאר הראש) **וּשְׂאֵי עַל שָׂפָיִם קִינָה** - תקוננו קינה על ההרים (שפיים - מקומות הגבוהים). **כִּי מָאֵס ה'** - בישראל. **וַיִּטֵּשׂ אֶת דּוֹר עֲבָרְתּוֹ** - עזב את הדור שהכעיס אותו.

ל **כִּי עָשׂוּ בְנֵי יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינֵי נְאֻם ה'** שָׁמוּ שְׁקוּצִיָּהֶם בְּבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו לְטַמְּאוֹ - שמו הע"ז - במקדש, וטמאו אותו:

לא **וּבְנֵו בְּמוֹת הַתַּפֶּת** - בנו במות להקריב את בניהם למולך. (התופת - שתופפו בתופים, שלא ישמעו האבות, זעקות בניהם הנשרפים) **אֲשֶׁר בְּגִיא בֶן הַנֶּם** - הבמות נבנו בגיא בן הנם - הגיא שהבנים היו נוהמים (צועקים) לְשַׂרְף אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֵיָהֶם בְּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צוּיָתִי וְלֹא עֲלֵתָה עַל לְבִי - לצוות לשרוף הבנים:

לב **לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה'** וְלֹא יֹאמַר עוֹד הַתַּפֶּת וְגִיא בֶן הַנֶּם כִּי אִם גִּיא הַהֲרָגָה - לא יקראו למקום התופת וגיא בן הינום, אלא - "גיא ההריגה" - הגיא שיקברו בו כל ההרוגים מישראל. **וְקָבְרוּ בַתַּפֶּת מֵאִין מְקוֹם** - יקברו בתופת את ההרוגים, מחוסר מקום אחר לקברם:

לג **וְהִיָּתָה נְבִלַת הָעַם הַזֶּה לְמֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחְרִיד** - ולא יהיה מי שיפחיד ויבריא את הבע"ח, מלאכול פגרי ההרוגים:

לד **וְהַשְּׁבִתִי מְעֵרֵי יְהוּדָה וּמַחְצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל פְּלָה כִּי לַחֲרָבָה תִּהְיֶה הָאָרֶץ** - יתבטל בערי יהודה, קול חתן וכלה - מרוב החורבן שיהיה בארץ:

פרק ח

א **בַּעַת הַהִיא נְאֻם ה'** יוֹצִיאוּ אֶת עֲצֻמוֹת מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת עֲצֻמוֹת שָׂרָיו וְאֶת עֲצֻמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת עֲצֻמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֶת עֲצֻמוֹת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם מִקְבְּרֵיהֶם - שגם אחר מיתתם - יענשו בבזיון גדול:

ב **וּשְׁטָחוּם** - יפרשו את נבלתם בחוץ - לבזיון. **לְשֶׁמֶשׁ וּלְיָרֵחַ וּלְכָל צְבֵא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֱהָבוּם** ... - יפרשו אותם לפני צבא השמים, שישראל אהבו ועבדו. **וְאֲשֶׁר עֲבָדוּם וְאֲשֶׁר הִלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם** - בקשו לעבדם. **וְאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבְרוּ** - לא יאספו לקבור את פגרי ההרוגים. **לְדָמָן עַל פְּנֵי הָאָדָמָה יִהְיוּ** - כמו הזבל (שלא נאסף - משום שאין בו ערך) לא יאספו אותם - לקברם:

ג **וּנְבַחַר מוֹת מַחִיִּים לְכָל הַשְּׂאֲרִית הַנְּשֹׂאָרִים** גם אלו שישארו בחיים, היו בוחרים את המוות מחייהם המלאים צרות. **מִן הַמְשֻׁפָּחָה הָרַעָה הַזֹּאת** - מישראל. **בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַנְּשֹׂאָרִים אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם** - גם אלו שנשארו בחיים, והלכו לגלות - היו בוחרים את המוות - מחייהם המלאים צרות. **נְאֻם ה' צְבָאוֹת:**

ד **וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' הִיפְלוּ וְלֹא יָקוּמוּ** - האם הנופל לא יוכל לקום!! האם החוטאים לא יכולים לשוב בתשובה!! **אִם יָשׁוּב - וְלֹא יָשׁוּב** - האם כשישובו בתשובה, לא ישוב ה' מכעסו!!:

ה **מִדּוֹעַ שׁוֹבְבָה הָעַם הַזֶּה יְרוּשָׁלַם מְשֻׁבָה נִצְחָת** - מדוע מורדים בני ירושלים מרידה לנצח - לעולם.

הַחֲזִיקוּ בַּתְּרֵמִית - מחזיקים ברמאות. מֵאֲנוּ לְשׁוֹב - מסרבים לשוב בתשובה :

ו הקִשְׁבֹּתִי וְאַשְׁמַע - הקשבתי לשמוע דבריהם. לֹא בֵּן יְדִבְרוּ - לא דבר טוב ונכון הם מדברים. (כמו: "בן בנות צלפחד דברות"). אִין אִישׁ נָחַם עַל רָעָתוֹ לֵאמֹר מָה עָשִׂיתִי - אין איש מתחרט על הרעה שעשה, ואומר: "מה עשיתי!" בְּלֵה שָׁב בְּמְרוּצָתָם כְּסוּס שׁוֹטֵף בַּמַּלְחָמָה - כולם שבים ורצים לדרך רעה, כמו הסוס - הרץ במלחמה:

ז גַּם חֲסִידָה בְּשָׁמַיִם יִדְעָה מוֹעֲדֶיהָ - אפילו החסידה יודעת זמן הנדידה שלה (מהאזור הקר - לאזור החם) וְתָר וְסִיס וְעָגוּר - שמות עופות. שָׁמְרוּ אֶת עֵת בְּאֲנָה - זמן נדידתם ממקום למקום. וְעַמִּי לֹא יִדְעוּ אֶת מִשְׁפַּט ה' - אך ישראל, לא יודעים ללכת בדרך ה' :

ח אֵיכָה תֵּאמְרוּ חֲכָמִים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת ה' אֶתְנוּ - איך תוכלו לאמר שאתם חכמים ושומרי תורה. אֲבֵן הִנֵּה לְשֶׁקֶר עָשָׂה עֵט שֶׁקֶר סְפָרִים - באמת, לחינם עשיתם קולמוס - לכתוב ספר תורה - שהרי אתם לא מקיימים אותה :

ט הַבִּישׁוּ חֲכָמִים - החכמים יתביישו. חֲתוּ וּלְכָדוּ - בזמן השבר שנלכדו בו. הִנֵּה בְּדָבָר ה' מֵאֲסוּ וְחֲכַמְתֶּם מָה לָּהֶם - איזה חכמה יש להם? :

י לָכֵן אֶתְנֶן אֶת נְשִׁיהֶם לְאַחֲרֵים שְׂדוּתֵיהֶם לְיֹרְשֵׁים - שדוניהם יירשו - אחרים. כִּי מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל כְּלָה בִצַע בָּצַע מִנְבִיא וְעַד כֹּהֵן כְּלָה עָשָׂה שֶׁקֶר:

יא וַיִּרְפוּ אֶת שֶׁבֶר בַּת עַמִּי עַל נִקְלָה לֵאמֹר שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאִין שְׁלוֹם - "רפאו" את שבר ישראל בקלות באמרם: "שלום שלום" יהיה לכם, אך - אין שלום! :

יב הַבִּשׁוּ כִּי תוֹעֲבָה - היו צריכים להתבייש על תועבותם. עָשׂוּ גַם בּוֹשׁ לֹא יִבְשׁוּ וְהַפְּלִם לֹא יִדְעוּ - אך הם אפילו לא מתביישים מעוונם. לָכֵן יַפְּלוּ בְּנַפְלִים - יפלו, בין כל הנופלים במלחמה. בָּעֵת פְּקַדְתֶּם יַבְשָׁלוֹ - בזמן שיזכר עוונות לפני ה' - יפְּשְׁלוּ בַּפּוֹרְעָנוֹת. אָמַר ה' :

הוזכרו שני מיני עבודה זרה: 1. הפסלים שבתוך ביהמ"ק (ו, ל). 2. במות הגיא בגיא בן הנום (ו, לא).

הנביא מתאר את ההריגה שתבוא כעונש על החטא, ומלבד הריגת האנשים החיים יש גם עונש למתים בהוצאתם מקברותיהם.

מלבד נביאי השקר יש בפרק את החכמים שמטעים את התורה ואומרים: תורת ה' אתנו.

הפרקים הבאים הם פסוקי ההפטרה לתשעה באב.

הנביא מתאר את החטא והחורבן.

הנביא עובר מדיבור בגוף ראשון של ישראל (אנחנו, הדמנו, לא נושענו) לדיבור בגוף ראשון של הנביא (מבליגיתי, מי יתן ראשי, מי יתנני). ומדיבור בגוף שלישי של הנביא על ישראל (ואבכה את חללי בת עמי, ואעזבה את עמי). לדיבור בגוף שלישי של ה' על ישראל (הנני צורפם, עובס את תורתני, הנני מאכילם). ואף מדבר בגוף שני של ה' אל ישראל (משלח בכם, התבוננו וראו)

יג אָסַף אֲסִיפִם - "אֲסִיפּוּ" מהעולם בגלל עוונם. נֶאֱמַר ה' אֵין עֲנָבִים בְּגִפְנָן וְאֵין תְּאֲנִים בְּתֵאנָה - לא ישארו ענבים ותאנים בעץ. (שלא ינצלו ישראל מהפרענות) וְהָעֵלָה נָבֵל - אפילו העלים יבלו. (יתייבשו) וְהָעֵלָה נָבֵל וְאֵתֵן לָהֶם - יַעֲבְרוּם - נתתי להם המצוות - ועברו עליהם:

יד עַל מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים - בבטחה במקומנו? הָאֲסָפוּ וְנִבְּאוּ אֶל עַרְי הַמְּבַצֵּר - בואו נתאסף בערים הַבְּצוּרוֹת. וְנִדְמָה שָׁם - ונשתוק שם כאבלים, על הרעה שתבוא. כִּי ה' אֵלֵהֵינוּ הִדְמָנוּ וַיִּשְׁקָנוּ מִי רֹאשׁ כִּי חָטְאנוּ לָה' - כי ה' מביא עלינו כריתה על חטאתנו, וישקה אותנו מִי רֹאשׁ - מִי עֵשֶׁב מֵר. (משל לפורענות):

טו קָוָה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב - גם כשנקווה לשלום - לא יבוא הטוב - הַשְּׁלוֹם. לְעֵת מְרִפָּה - וְהִנֵּה בְעֵתָהּ - גם כשנקווה לרפואה מהשבר - ישאר הפחד:

טז מִדָּן נִשְׁמַע נִחְרַת סוּסִיו - מנחלת דן שבגבול הצפוני, שומעים את קול סוסי האוייב באים. מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו רָעָשָׁה כָּל הָאָרֶץ - מקול הצהלה של גבורי האוייבים - רעשה הארץ. וַיִּבְּאוּ וַיֵּאכְלוּ אָרֶץ וּמְלוֹאָהּ עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ:

יז כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם נְחָשִׁים צַפְעָנִים - נחשים רעים (משל לאוייב), אֲשֶׁר אֵין לָהֶם לָחֵשׁ - שלא יצליחו להרחיק אותם, אפילו אם ילחשו להם לחש, שמרחיק שאר נחשים. וְנִשְׁכְּוּ אֶתְכֶם נֶאֱמַר ה':

יח מִבְּלִיגִיתִי עָלֵי יָגוֹן - רציתי להתחזק² מיגוני וצערי, עָלֵי לְבִי דָוִי - אך לא אוכל, כי ליבי כואב מאוד:

יט הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי מֵאָרֶץ מְרַחֲקִים - הנה אני שומע זעקת בניי מהגלות. הֲה' אֵין בְּצִיּוֹן אִם מְלִכָּה אֵין בָּהּ - וכי אין ה' בארץ?! מדוע אינם שבים בתשובה?! מִדּוֹעַ הַכְּעִסוֹנִי בַּפְּסָלֵיהֶם בְּהַבְלִי נָכַר - מדוע מכעיסים את ה' - בעיני שהיא הבל?:

כ עָבַר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאֲנַחְנוּ לֹא נוֹשָׁעֵנוּ - עבר כבר זמן הקציר, והקיץ כולו, ועדיין לא נושענו:

כא הַנְּבִיא עוֹנָה לְשֵׁאלַת הַגּוֹלִים מִמְּרַחֲקִים וְאוֹמֵר לָהֶם: עַל שָׁבַר בַּת עַמִּי הִשְׁבַּרְתִּי - על שבר בניי - הַזְדַּעְזַעְתִּי. קִדְרְתִּי - חושך ושחרות היה לי. שְׁמָה הַחֲזַקְתִּנִּי - השתוממות אחזה בי:

כב הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רִפְאָה אֵין שָׁם - האם אין בגלעד רופא וצרי (צמח ריפוי)!! (רופא - חכם, שיוורה להם דרך התשובה) כִּי מִדּוֹעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכַּת בַּת עַמִּי - מדוע לא היתה לישראל רפואה על חטאתיהם? (עיי תשובה):

² כמו בעמוס ה', ט': "הַמְּבַלִּיג שֶׁד עַל עֵז...". - מחזק את האוייב, לבוא לשדוד עם חזק.

כג מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה - הלוואי שראשי ימלא מים, ועיני תהיה מקור לדמעות לבכות על ישראל. יומם ולילה את חללי בת עמי:

פרק ט

א מי יתנני במדבר מלון ארמים - הלוואי שאהיה במדבר במלון של אורחים, ואעזבה את עמי ואלכה מאתם - כדי שלא אהיה יחד עם עמי. פי כלם מנאפים - כולם חוטאים בניאוף. עצרת בגדים - אסיפת אנשים בוגדים בה:

ב וידרך את לשונם קשתם שקר - דרכו, הכינו את החץ (השקר) בקשת (בלשון) - לפגוע באחרים. ולא לאמונה גברו בארץ - וגבורתם היתה להרע, ולא באמונה ובמשפט. פי מרעה אל רעה יצאו - עשו רעה אחר רעה. ואתי לא ידעו נאם ה':

ג איש מרעהו השמרו - אפילו מחבר - השמרו. ועל כל אח אל תבטחו - אפילו באח אל תבטחו. פי כל אח עקוב יעקב - אפילו אח - מעוות ומעקם דרכו של אחיו - להרע לו. וכל רע רכיל יהלך - מדברים רכילות על החבר:

ד ואיש ברעהו יהתלו - ישקרו. ואמת לא ידברו למדו לשונם דבר שקר - הרגילו עצמם בשקר. העוה נלאו - "התעייפו" - מרוב דיבורי שקר:

ה שבתך בתוך מרמה - ישראל "יושבים" בתוך המרמה. במרמה מאנו דעת אותי - בגלל המרמה - לא יודעים את ה'. נאם ה':

ו לבן פה אמר ה' צבאות הנני צורפם ובחנתים - אצרוף (אנקה) אותם בצרות שאביא עליהם - שישבו בתשובה מהחטא. פי איך אעשה מפני בת עמי - מפני שהם עמי - איך אוכל לעשות אחרת, מלבד להביא עליהם צרות - שישבו בתשובה:

ז חץ שחוט - לשונם מרמה דבר - לשונם חדה - לדבר מרמה. בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו - בפה אומר לחבירו - "שלום", אך בתוך לבו - מכין לו מארב ומלכודת - להכשילו:

ח העל אלה לא אפקד בם? נאם ה'. אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי:

ט על ההרים אשא בכי ונהי - אשא בכי ויללה - על הרעה. ועל נאות מדבר קינה - ובנווה מדבר - אשא קינה. פי נצתו - נהיו ציה ושממה. מבלי איש עבר - שאיש לא עובר שם. ולא שמעו קול מקנה - לא נשמע שם קול המקנה. מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו - שהכל - גלו:

י ונתתי את ירושלם לגלים - לגלי אבנים. מעון תנים - מעון, בית - לתנים. (שרגילים לדור בגלים) ואת ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב:

יא מי האיש החכם ויבן את זאת - מי החכם שיבין הדבר שאומר לקמן. ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה - ומי האיש שהי אמר לו הדבר הזה - ויגיד אותו. על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר - מדוע אבדה הארץ, להיות שממה כמדבר?:

יב וַיֹּאמֶר ה' - ה' עונה התשובה בעצמו. על עֲזָבְם אֶת תּוֹרָתִי... - עיקר הפורענות באה - שלא הלכו בדרך התורה! אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא הִלְכוּ בָּהּ:

יג וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לִבָּם - מראות ליבם. וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּם אֲבוֹתָם - לעבדם:

יד לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֹאכִילִם אֶת הָעֵם הַזֶּה לְעֵנָה וְהַשְׁקִיתִים מִי רֹאשׁ - אאכיל את ישראל לענה, ואשקה אותם מים, שנשחטו - מהעשב "ראש". (לענה וראש - מיני עשבים מרים):

טו וְהַפְּצוֹתִים בַּגּוֹיִם - אפזר אותם בין הגויים. אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הֵמָּה וְאֲבוֹתָם וְשַׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת הַחֶרֶב - גם בגלות. עַד פְּלוֹתִי אוֹתָם:

טז כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת הַתְּבוּנָנוּ - ברעה שתבוא. (על פי דברי) וְקִרְאוּ לְמִקְוֵנוֹת וְתִבּוֹאֵינָה - וקראו לנשים המקוננות - ויבואו לקונן. וְאֵל הַחֲכָמוֹת שְׁלַחוּ - וְתִבּוֹאֵנָה - ואל החכמות בלקונן קינות - ויבואו לקונן:

יז וְתִמְהַרְנָה וְתִשְׁנָה עֲלֵינוּ נְהִי - וימהרו לשאת עלינו קינות. וְתִרְדְּנָה עֵינֵינוּ דְמָעָה וְעַפְעָפֵינוּ יָזְלוּ מֵיָם - ומאישון העין יזלו הדמעות:

יח כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן - אֵיךְ שִׁדְדָנוּ - קול היללה יאמר: "איך שדדו אותנו האוייבים!" בְּשָׁנוּ מְאֹד כִּי עֲזָבָנוּ אֶרֶץ כִּי הִשְׁלִיכוּ מִשְׁפָּנוֹתֵינוּ - השליכו אותנו מבתנו:

יט כִּי שָׁמְעָנָה נָשִׁים דְּבַר ה' וְתַקַּח אֶזְנָהּ דְּבַר פִּי - תשמע האוזן - דבר פיו של ה' (שביד הנביא) וְלִמְדָנָה בְּנוֹתֵיכֶם נְהִי וְאִשָּׁה רְעוּתָה קִינָה - ולמדו אשה את בנותיה וחברותיה - לקונן קינות:

כ כִּי עָלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ בָּא בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ - הַמְּנוֹת - עלה ונכנס מהחלון - לארמונותינו. לְהַכְרִית עוֹלָל מַחוּץ - להרוג התנוקות שבחוץ. בְּחוּרִים מְרַחְבוֹת - והבחורים שברחובות:

כא דִּבַּר כֹּה נְאֻם ה' - תאמר: "כֹּה אָמַר ה'". וְנִפְלָה נִבְלַת הָאָדָם כְּדָמָן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּבְעֵמִיר מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר - פגרי ההרוגים יפלו בשדה, כדומן, כזבל (שלא נאסף - משום שאין בו ערך), וכעומר שמאחרי הקוצר - שלא חוזר לקחתו. וְאִין מְאֻסָּף - ולא יאספו הפגרים - לקבורה:

כב כֹּה אָמַר ה' אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֲכָמָתוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ:

כג כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמֵּתְהַלֵּל הַשֶּׁבֶל וַיִּדַע אוֹתִי - ראוי להלל, רק את ההשכלה בידיעת ה'. כִּי אֲנִי ה' עֲשֵׂה חֶסֶד מְשַׁפֵּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ - להשכיל ולידע - שה' - הוא שעושה חסד, המשפט והצדקה בארץ. (וכך עלינו לנהוג - והיא ידיעת ה') כִּי בְּאֵלָה חִפְצָתִי נְאֻם ה' - והשכלה זו, בדרכי הנהגת ה', (ושאף אנו נעשה חסד, משפט וצדקה) היא לבדה - בעלת ערך, כי רק בה - חפצתי שתשכילו:

עד כאן ההפטרה לתשעה באב, והנביא מסיים שגם הגויים יענשו.

כד הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וּפְקַדְתִּי - אזכור להעניש. עַל כָּל מוֹל בְּעָרְלָה - את הנימולים (בני"י) ואת הערלים (הגויים):

³ ע"ע להלן פרק כבי פסי טז: "דן דין עני ואביון אז טוב, הלוא היא הדעת אתי נאם ה'!"

כה על מצרים ועל יהודה ועל אדום ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה - הישבים במדבר -
על כל היושבים - בקצה הפאה שבמדבר (פאה - קצה) כי כל הגוים ערלים - ערלי בשר. וכל בית ישראל
ערלי לב - ולכן אעניש אותם:

פרק י

אפסות האלילים לעומת גדלות ה'

בפעמים רבות הנביא מזכיר את גדולת ה' בהטבתו לעם ישראל, אך בפרק זה גדולת ה' היא בעצם אמיתתו ויכולתו.

א שִׁמְעוּ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:

ב כֹּה אָמַר ה' אֵל דָּרָךְ הַגּוֹיִם אֵל תִּלְמָדוֹ - מִדְּרַכֵּם הַרְעָה. וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תִּחַתּוֹ - וְאֵל תִּפְחָדוּ מֵאֲוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם. (כגון: שהחמה והמאורות לוקין - סימן רע לעולם) כִּי יַחַתּוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה - שֶׁרַק הַגּוֹיִים פּוֹחַדִים מֵהֶם:

ג כִּי חֻקוֹת הָעַמִּים הֶבֶל הוּא - שְׁחֹק הַגּוֹיִים - לַעֲבֹד עִיז - דָּבַר הַבַּל הוּא. כִּי עֵץ מֵיַעַר כָּרְתוּ - עֵץ הָעִיז - נִכְרַת מֵעֲצֵי הַיַּעַר. מַעֲשֵׂה יָדַי חָרַשׁ בַּמַּעֲצָד - הָעִיז - עֲשׂוּיָה עִיז הָאוֹמֵן בְּכָלֵי אוֹמְנוֹתוֹ. (מעצד - מסור):

ד בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב - יִיפְּהוּ - יִינָפֶה - אֶת הָעִיז שְׁלוֹ. בְּמִסְמְרוֹת וּבְמִקְבֹּוֹת יַחְזִקוּם - וְלֹא יִפִּיק - בְּמִסְמְרִים וּבִפְטִישׁ, יַחְזֹק הָעִיז - שֶׁלֹא תִפּוֹל לָאָרֶץ:

ה כִּתְמַר מִקְשָׁה הֶמָּה וְלֹא יִדְבְּרוּ - הָעִיז, חֲשׂוּבָה, כְּמוֹ צוֹרֵת תִּמְרָה, הַנְעֲשִׂית עִיז הַקֶּשֶׁת הַפְּטִישׁ - עַל הַמִּתְכַּת. נִשְׂוֹא יִנְשׂוֹא - כִּי לֹא יִצְעָדוּ - צָרִיכִים לִשְׂאֵת אֶת הָעִיז - כִּי לֹא יִכּוֹלָה לַצְעוֹד לְבָדָה. אֵל תִּירָאוּ מֵהֶם כִּי לֹא יִרְעוּ וְגַם הֵיטִיב אֵין אוֹתָם - אֵל תִּפְחָדוּ מֵהָעִיז, שְׁאֵין בֶּה כּוֹחַ, לְהִטִּיב אוֹ לְהַרְע:

ו מֵאֵין כְּמוֹךְ ה' אֵין כְּמוֹךְ, ה'. גְּדוֹל אֶתָּה וְגְדוֹל שְׁמֶךָ בְּגִבּוֹרָה:

ז מִי לֹא יִרְאֶךָ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם - מִי לֹא יִרָא מִמֶּךָ, ה', שֶׁאֵתָּה מֶלֶךְ עַל כָּל הַגּוֹיִים. כִּי לֶךָ יֶאֱתָה - מִמֶּךָ, דָּבַר נָא וְרֵאוּ לִפְחָד. כִּי בְּכָל חֻכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאֵין כְּמוֹךָ - אֵין כְּמוֹךְ בְּכָל הַגּוֹיִים:

ח וּבִאֲחַת יִבְעֵרוּ וְיִכְסְלוּ - בְּדָבַר אֶחָד כּוֹלֵם בְּעָרִים וּכְסִילִים, מוֹסֵר הַבָּלִים עֵץ הוּא - בּוֹה שְׁמִיִּסְרִים הָעֵם, לַעֲבֹד לְהַבֵּל (לע"ז) שְׁעֲשׂוּי מַעַץ:

ט כְּסָף מְרַקַע מִתְרָשִׁישׁ יוֹבֵא - כְּסָף מְרוֹדֵד⁴ - הַמוֹבֵא מִתְרָשִׁישׁ. וְזָהָב מֵאוֹפֹז - וְעִיז מִזֶּהָב הַבֵּא מֵאוֹפֹז. מַעֲשֵׂה חָרַשׁ וִידֵי צוֹרֶף - מַעֲשֵׂה אוֹמֵן וְצוֹרֶף. תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן - לְבוֹשֶׁם - שֶׁל הָעִיז. מַעֲשֵׂה חֻכְמֵים בְּלָם - כָּל הָעִיז נַעֲשִׂית עִיז חֻכְמֵי מִלְאֲכוֹת שׁוֹנוֹת:

י וְה' אֱלֹהִים אֵמֶת הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמִלֶּךְ עוֹלָם מִקְצֵפוֹ תִרְעֵשׁ הָאָרֶץ - מִכְעֵסוֹ תִרְעַד הָאָרֶץ. וְלֹא יִכְלֹו גּוֹיִם - זַעֲמוּ - לֹא יוֹכְלוּ לְסַבּוֹל כְּעֵסוֹ:

יא כְּדָנָה תֵאמְרוּן לְהוֹם - כִּד תֵאמְרוּ לְהֵם (לְגוֹיִים) אֱלֹהֵיָה דֵי שְׁמַיָא וְאַרְקָא לֹא עֲבָדוּ - אֱלֹהִים שֶׁאֵת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - לֹא עֲשׂוּ. יֵאבְדוּ מֵאַרְעָא וּמִן תַּחַת שְׁמַיָא - יֵאבְדוּ הָעִיז מֵהָאָרֶץ וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. אֱלֹהֵיָה - הָעִיז:

פסוק זה כתוב בארמית, כי הוא הנוסח שכתב ירמיה לגולים כדי שידעו מה לומר לכשדים בלשונם בארמית.

⁴ כמו: "...וְעֲשׂוּ אֶתְּכֶם רְקַעֵי פְחִים צְפוּי לְמַזְבֵּחַ...", במדבר יז, ג.

יב עֲשֵׂה אֶרֶץ בְּכַחוֹ - ה' בכוחו - עשה הארץ. מִכֵּין תִּבְלַ בְּחִכְמָתוֹ - הכין בעוזו העולם לבני אדם. וּבִתְבוּנָתוֹ נָטָה שָׁמַיִם - ובתבונתו פָּרַשׁ השמים:

יג לְקוֹל תִּתּוּ הַמּוֹן מַיִם בְּשָׁמַיִם - ה' נתן קול של המון מים - בשמים (הגשם) וַיַּעַלֶּה נְשָׁאִים - מעלה עננים. מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֵׂה - בזמן המטר - עושה ברקים. וַיִּצְא רוּחַ מֵאֲצֻרְתָּיו - מוציא הרוח, ממקום ששומר אותה:

יד נִבְעַר כָּל אָדָם מִדַּעַת - העובד לפסל, הוא בָּעַר, וחסר דעת. הַבֵּישׁ כָּל צוֹרֵף מִפָּסֶל - כל צורף, סופו שיתבייש בפסל שעשה. כִּי שֶׁקֶר נִסְכּוּ וְלֹא רוּחַ בָּם - שהמסכה שעשה - שקר היא, ואין בה רוח:

טו הַכֹּל הָמָה - העי"ז. מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים - מעשה של אנשים תועים. בָּעַת פִּקְדָתָם יֵאָבְדוּ - בזמן שיזכר עוונם - יאבדו:

טז לֹא כְּאֵלֶּה - לא כמו העי"ז שהיא הבל, חֵלֶק יַעֲקֹב - חלקם של ישראל. כִּי יוֹצֵר הַכֹּל הוּא - שה' ית', נחלתם של ישראל, יוצר הכל הוא. וַיִּשְׂרָאֵל שִׁבְטֵי נַחֲלָתוֹ - ובישראל בחר לנחלה. ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

- יז אֲסַפֵּי מֵאֶרֶץ כְּנַעַתְךָ - אֲסַפּוּ לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם אֶת הַסְּחוּרוֹת - מִפְּנֵי הָאוֹיֵיב. יוֹשֶׁבֶת בְּמִצּוֹר - יִשְׂרָאֵל - הַיּוֹשְׁבִים בְּמִצּוֹר הָאוֹיֵיב:
- יח כִּי כֹה אָמַר ה' הֲנִי קוֹלֵעַ אֶת יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ בַּפֶּעַם הַזֹּאת - הַפַּעַם, אֲנִי מַשְׁלִיךְ אֶת בְּנֵי כוֹלָם מֵהָאָרֶץ. וְהִצַּרְתִּי לָהֶם לְמַעַן יִמָּצְאוּ - יִקְבְּלוּ צָרוֹת, כְּדִי שִׁימְצְאוּ אֶת עֲנָשׁם:
- יט אוֹי לִי עַל שְׁבָרִי - עַל הַשֶּׁבֶר וְהַצָּרוֹת שִׁבְאוֹת. נִחְלָה מִבְּתִי - הַמַּכָּה שִׁקְבַלְתִּי - חוֹלָה וְכוֹאֲבַת. וְאֲנִי אֲמַרְתִּי אֲדָּה זֶה חֲלִי וְאֲשָׁאֲנוּ - וּבִתְחִילָה אֲמַרְתִּי, זֶה חוֹלִי שֶׁאוֹכֵל לְשִׂאתוֹ, לְסַבּוֹל אוֹתוֹ:
- כ אֲהֲלִי שָׂדֶד - בְּתֵינוּ נִשְׁדָּדוּ. וְכָל מֵיתָרַי נִתְקוּ - וְכָל הַמֵּיתָרִים הַקּוֹשְׁרִים הָאוֹהֵל לִיתְדוֹת - נִתְקוּ עִיִּי הָאוֹיֵיב. בְּנֵי יִצְאָנִי - וְאֵינָם - יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ וְאֵינָם עוֹד. אֵינִי נֹטֶה עוֹד אֲהֲלִי וּמְקִים יְרִיעוֹתַי - אֵין מִי שִׁיקִים אֶת הָאוֹהֵלִים:
- כא כִּי נִבְעָרוּ הָרָעִים - הַמְּנַהֲיִגִים נִבְעָרוּ - מִדַּעַת. וְאֵת ה' לֹא דָרְשׁוּ עַל בֶּן לֹא הִשְׁפִּילוּ - לִכֵּן, לֹא הִצְלִיחוּ לְשִׁמּוֹר הַצֶּאֱנָה. וְכָל מְרַעֲיֹתֶם נִפְוָצָה - כָּל הַצֶּאֱנָה שִׁרְעוּ - הַתְּפִזּוּ:
- כב קוֹל שְׂמוֹעָה הִנֵּה בָּאָה - קוֹל שְׂמוֹעָה עַל בֶּא הָאוֹיֵיב. וְרַעַשׁ גְּדוֹל מֵאֶרֶץ צְפוֹן - שֶׁהָאוֹיֵיב מִגִּיעַ מִצְפוֹן. לְשׁוֹם - לְשִׁים. אֶת עָרֵי יְהוּדָה שְׂמָמָה מְעוֹן תַּנִּים - מְעוֹן, בֵּית - לְתַנִּים:
- כג יִדְעֹתִי ה' כִּי לֹא לָאָדָם דְּרָכּוֹ - לֹא הָאָדָם (נְבוֹכַדְנֶצַּר) קוֹבֵעַ אֶת דְּרָכּוֹ, אֲלֵא אֶתָּה ה'. לֹא לְאִישׁ הַלֶּךְ וְהַכִּין אֶת צַעְדּוֹ - לֹא הָאָדָם, מַכִּין וּמַחְלִיט לֶאֱנִי יֵצַעַד לְלַכֵּת:
- כד יִסְרְנִי ה' אֲדָּה בְּמִשְׁפַּט אֵל בְּאֶפְדָּה - פֶּן תִּמְעַטְנִי תֵן הַיְסוּרִים לְפִי הַמִּשְׁפַּט, וְלֹא כְּגוֹדֵל הַכַּעַס, שֶׁמֵּא תִמְעִיטְנִי - שֶׁתְּכַלֶּה אוֹתִי לְגַמְרִי:
- כה שִׁפְךָ חֲמַתְךָ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ - אֶת גּוֹדֵל כַּעֲסְךָ, שֶׁפּוֹךְ עַל הַגּוֹיִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים אוֹתְךָ. וְעַל מִשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ - עַל הַגּוֹיִים שֶׁלֹּא קוֹרְאִים בְּשֵׁם ה'. כִּי אֲכָלוּ אֶת יַעֲקֹב - כִּי אֲכָלוּ וְהָרַעוּ לְיִשְׂרָאֵל. וְאֲכָלְהוּ וְיִכְלְהוּ - אֲכָלוּ וְכִילוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאֵת נֹהוּ הַשְּׂמוֹ - וְאֵת הַמִּקְדָּשׁ עֲשׂוּ שִׁמְמָה:

פרק יא

שמירת הברית

בתחילת הפרק ירמיה מצווה להזהיר את העם על קיום הברית לעשות את מה שנצטוו במתן תורה, אח"כ מצטווה לעבור בכל הערים ולהזהיר על קיום הברית. לאחר שעשה כך, ה' אומר לירמיהו את הפורענות שתגיע לישראל שהיו אהובים ועתה ה' מדבר עליהם רעות, נבואות אלו לא היו רצויות בעיני אנשי ענתות, והם איימו על ירמיהו שיהרגוהו.

א הדבֵר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר:

ב שִׁמְעוּ אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת - בְּרִית שְׁמִירַת הַתּוֹרָה. וְדַבַּרְתֶּם - יִרְמְיָהוּ, וְשָׂאֵר נְבִיאֵי אֲמַת (צַפְנִיָּה) אֶל אִישׁ יְהוּדָה וְעַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם:

ג וְאִמַּרְתֶּם אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲרוּר הָאִישׁ - מִקּוֹלֵל הָאִישׁ. אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת:

ד אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - מִכּוֹר הַבְּרִזָּל - מִצְרַיִם נִמְשְׁלָה לְכוֹר - לִזְקַק וּלְנַקוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצָרוֹת, לִפְנֵי שִׁיּוּצָאוּ. לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם כְּכֹל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֶתְכֶם וְהִייתֶם לִי לְעַם וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

ה לְמַעַן הִקִּים אֶת הַשְּׁבוּעָה - לְקִיּוֹם הַשְּׁבוּעָה. אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה וְאָעַן וְאָמַר אֲמֵן ה' - עֲנִיתִי לֵה' וְאִמַּרְתִּי: אֲמַת הַדָּבָר שִׁיְהִיָּה אֲרוּר מִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אֶל דְּבַרֵי הַבְּרִית:

ו וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי קְרָא אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר שִׁמְעוּ אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם:

ז כִּי הָעַד הָעַדְתִּי בְּאֲבוֹתֵיכֶם - שֶׁהִזְהַרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם. בַּיּוֹם הָעֲלוֹתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָעֵד לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְּקוֹלִי - כָּל יוֹם, הַשְׁכִּימוּ הַנְּבִיאִים בְּשִׁלְחוֹתִי, לְהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל - לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל ה':

ח וְלֹא שִׁמְעוּ וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנֵם - לְשִׁמּוֹעַ. וַיִּלְכּוּ אִישׁ בְּשָׂרִירוֹת לִבָּם - בְּמִרְאָה לִיבָם הִרְעוּ וְאָבִיא עֲלֵיהֶם אֶת כָּל דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת אֲשֶׁר צִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשׂוּ - נִתְּנִי הַצִּיּוּי לְשִׁמּוֹר הַמִּצְוֹת - וְלֹא עָשׂוּ:

ט וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי נִמְצָא קָשֶׁר בְּאִישׁ יְהוּדָה וּבְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם - קָשֶׁר - הַתְּאָרְגָנוֹת שֶׁל מְרִידָה נִמְצָאָה בְּבִנְיָי:

י שָׁבוּ עַל עֲוֹנוֹת אֲבוֹתָם הָרָאשֹׁנִים - חִזְרוּ עַל עֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם. אֲשֶׁר מֵאֲנוּ - סָרְבוּ. לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַרֵי וְהִמָּה הִלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָם הִפְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבֵית יְהוּדָה אֶת בְּרִיתִי - בִּטְלוּ וְלֹא קִיְּמוּ אֶת הַבְּרִית. אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתָם:

יא לָכֵן כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִּי מִבְּיַד אֲלֵיהֶם רָעָה אֲשֶׁר לֹא יוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה - מִגּוֹדֵל הַצָּרָה לֹא יוֹכְלוּ

להנצל ממנה. וזעקו אלי ולא אשמע אליהם:

יב והלכו ערי יהודה וישבי ירושלים וזעקו אל האלהים אשר הם מקטרים להם והושע לא יושיעו להם בעת רעתם - אך לא יושיעו אותם בבא הרעה:

יג כי מספר עריה היו אלהיה יהודה - מספר הע"ז שעבדו, היה כמו מספר הערים שביהודה. ומספר חצות ירושלים - שמתם מזבחות לבשת - וכמספר הרחובות שבירושלים, עשיתם מזבחות לע"ז. (בושת - שהיא מביישת את עובדיה) מזבחות לקטר לבעל - מזבחות להקטיר בהם קרבנות לבעל:

יד ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה כי אינני שמע בעת קראם אלי בעד רעתם - כי לא אשמע כשיקראו אלי, להצילם מרעתם:

אהבת ה' לישראל נהפכה לכעס

טו מה לידידי בביתי - מה יש לישראל שהם ידידי ה' לעשות עוד בביתי (במקדש) עשותה המזמתה הרבים - אחר שעושים את כל מחשבותיהם הרעות. ובשר קדש יעברו מעליה - לא מוטל עליכם עוד להביא קרבנות (שאינם לרצון לפני) כי רעתכי - אז תעלזי - כאשר אתם עושים דבר רע - אתם שמחים:

כבר למדנו לעיל (ז, כא-כו) על חוסר התועלת בהבאת קרבנות כשהעם אינו נוהג כראוי.

טז זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך - ה' קרא לך "זית רענן..." - שהיית כעץ זית, רענן ויפה. לקול המולה גדלה הצית אש עליה - אך כעת, נשמע קול רעש - שהאוייב בא, להדליק עליכם אש. ורעו דליותיו - וישברו ענפי הזית (ישראל):

יז וה' צבאות הנוטע אותך דבר עליך רעה - ה' שנטע אותך, הוא דבר להביא עליכם הרעה. בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה אשר עשו להם להכעסני לקטר לבעל:

ירמיה מספר על מצבו כנביא נרדף

יח וה' הודיעני ואדעה - ה' הודיע לי על בא הרעה, ואז ידעתי לנבא עליה. אז הראיתני מעלליהם - ואז, הראה לי את מעשיהם הרעים של ישראל:

יט ואני ככבש אלוף יובל לטבוח - ואני ככבש וכפר שמובל לשחיטה (נמשל: שאני מנבא שלא מרצוני) ולא ידעתי כי עלי חשבו מחשבות - רעות. נשחיתה עץ בלחמו - נשים עץ משחית בלחם שירמיהו יאכל (רעל) ונכרתנו מארץ חיים - ונהרוג אותנו. ושמו לא יזכר עוד:

כ וה' צבאות שפט צדק בחן פליות ולב - בודק מחשבות שבלבם. אראה נקמתך מהם - אראה הנקמה שתעשה להם. כי אליך גלית את ריבי - אתה תנקום - כי רק לך גיליתי את הריב, שיש לי איתם:

כא לכן פה אמר ה' על אנשי ענתות המבקשים את נפשך לאמר לא תנבא בשם ה' ולא תמות בידנו - כך אמר ה' על אנשי ענתות, שאמרו לירמיהו, שאם לא ינבא - לא ימיתוהו:

כב לכן פה אמר ה' צבאות הנני פקד עליהם - זוכר להענישם. הפחורים ימתו בחרב בניהם ובנותיהם ימתו ברעב:

כג וּשְׁאֵרִית לֹא תִהְיֶה לָהֶם כִּי אָבִיא רָעָה אֶל אַנְשֵׁי עֲנֹתוֹת שְׁנַת פְּקֻדָתָם - לא תהיה שארית מאנשי ענתות, בשנה שאזכור עליהם את עונם :

פרק יב

טענת ירמיהו על הצלחת הרשעים

א **צַדִּיק אַתָּה ה' כִּי אָרִיב אֵלַיךְ - אפילו שידעתי, שתצדק ממני - כשאתווכח עמך, אַךְ מִשְׁפָּטִים אֲדַבֵּר אוֹתָךְ - אדבר עמך משפטים - להבין את דרכך. מִדּוּעַ דָּרָךְ רְשָׁעִים צָלַחָה - הרשעים מצליחים בדרכם. שְׁלוֹ פֶלַע בְּגָדֵי בָגָד - והבוגדים בה' יושבים בשלווה:**

ב **נִטְעַתֶם גַּם שָׂרְשׁוֹ - אחר שנטעת אותם, הוסיפו שורשים, יִלְכוּ גַם עֲשׂוּ פְרִי - הלכו וגדלו ועשו פירות (הצלילו). קָרוֹב אַתָּה בְּפִיהֶם וְרָחוֹק מִכְּלִיֹּתֵיהֶם - את ה' מזכירים רק כלפי חוץ - בפה, ורחוקים ממך בליבם:**

ג **וְאַתָּה ה' יִדְעַתְנִי תִרְאֵנִי וּבְחַנְתָּ לִּבִּי אֶתְךָ - אך אתה יודע שאני בליבי לא כמותם ומדוע לי רע, והרשעים מצליחים? הֲתִקֵּם כְּצֹאֵן לְטִבְחָה - תסיר אותם ממקומם - למוֹת, כמו צאן המוסר ממקומו לטבח. וְהִקְדַּשְׁתָּ לְיוֹם הַרְגָה - וזמן אותם להריגתם:**

ד **עַד מָתִי תֵאָבֵל הָאָרֶץ - עד מתי יהיו מזומנים להריגה, ומתי יבוא עונש הרשעים שהארץ תִּשְׁחַתּוּ? וְעֵשֶׂב כָּל הַשָּׂדֶה יִיבֶשׁ - מגודל החורבן. מֵרַעַת יִשְׁבִּי בָהּ - וכל זה יבוא מהרעות שעשו יושבי הארץ. סִפְתָּהּ בְּהֵמוֹת וְעוֹף - ויגיע הסוף והכליון גם לבהמות ולעופות. כִּי אָמְרוּ לֹא יִרְאֶה אֶת אַחֲרֵיתֵנוּ - משום שאמרו שה' לא משגיח ולא יודע את סופנו:**

תשובת ה' לירמיהו על טענתו

ה **תשובת ה': כִּי אַתָּה רַגְלִים רַצְתָּה וַיִּלְאוּךָ וַאֲיֶךָ תִּתְחַרְרָה אֶת הַסּוּסִים - אתה רצת עם אנשים שרצים ברגליהם - והתעייפת (שהם רצו יותר מהר ממך) ואיך תוכל לרוץ עם הסוסים, שרצים יותר מהר. (נמשל: את דעת אנשי ענתות, שבקשו להורגך - לא ידעת, ואיך תרצה לדעת, את דעת ה' ודרך הנהגת העולם!?) וּבְאֶרֶץ שְׁלוֹם אַתָּה בּוֹטָח - בענתות עיר מגוריד - שהיא צריכה להיות לך, ארץ של שלום - רצו שם להורגך, וַאֲיֶךָ תִּנְעֲשֶׂה בְּגֵאוֹן הַיַּרְדֵּן - ואיך תצליח בשליחות הנבואה מול גאון וחוזק הירדן? (ר"ל, שירמיהו צריך להתחזק מאוד בנבואה - כנגד מלכי יהודה, הקשים יותר מאנשי עירו - ענתות):**

ו **כִּי גַם אַחֲיֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ - אפילו משפחתך. גַּם הֵמָּה בָּגְדוּ בְךָ גַּם הֵמָּה קָרְאוּ אַחֲרֶיךָ מָלֵא - קראו להתאסף כולם נגדך. אֵל תִּאֱמָן בָּם כִּי יִדְבְּרוּ אֵלַיךָ טוֹבוֹת - גם שידברו עליך טובות - אל תאמין בם:**

ז **עֲזַבְתִּי אֶת בֵּיתִי נִטְשָׁתִי אֶת נְחֻלָּתִי - עזב ה' את המקדש, ואת ישראל, שהם נחלתו. נָתַתִּי אֶת יַרְדֵּן נְפִישִׁי - את בניי שהם "ידידיו" של ה'. ("מה לידידי בביתי..."; יא', טו') בְּכַף אֵיבִיחָהּ - ביד האוייבים:**

ח **הֵיטָה לִּי נְחֻלָּתִי בְּאֶרֶץ בַּעֲרָ - בניי היו לי כמו אריה ששואג ביער. (שנשמעו לפני, שאגות העשוקים מהחמס - שבתוך בניי.) נָתַנָּה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שָׁנְאַתִּיחָהּ - נתן לפני, קול העשוקים - לכן שנאתי אותם:**

ט **הָעֵיט צָבּוּעַ נְחֻלָּתִי לִּי - בניי נמשלו לעיט, הצבוע בצבעים שונים, וכל העופות שונאים אותו. הָעֵיט סָבִיב עָלֶיךָ - נאספים סביבו להורגו. לָכוּ אֶסְפוּ כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה הַחַיּוֹ לְאֹכְלָהּ - בואו לאוכלו (נמשל: כל הגויים, מתאספים סביב בניי - להורגם):**

י רעים רבים שחתו כרמי - מלכים רבים באו להשחית את בניי. בססו את חלקתי - רמסו את איי
ברגליהם. נתנו את חלקת חמדתי למדבר שממה - את איי, שמו להיות שממה - כמדבר:

יא שמה לשממה - שמו אותה (את איי) לשממה. אכלה עלי שממה - והארץ השוממה - מתאבלת לפני.
נשמה כל הארץ - שממה. פי אין איש שם על לב - כי אין איש, ששם אל ליבו - את דבר ה':

יב על כל שפים - מקומות גבוהים. במדבר באו שדים פי חרב לה' אכלה מקצה ארץ ועד קצה
הארץ - חרב האויב תאכל בכל קצות הארץ. אין שלום לכל בשר:

יג זרעו חטים וקצים קצרו - משום שלא זרעו בזמן הנכון. (משום שלא חזרו בתשובה - גדלו וקצרו קוצים במקום
חטים; כמו: "נירו לכם ניר ואל תזרע אל קוצים") נחלו לא יזעלו - כשהיו חולים מהמכות, צעקו לה' - שיושיעם
מצרתם, אך ללא הועיל - שה' לא ישמע (משום שלא הוציאו הקוצים - שלא שבו בתשובה) ובשו מתבואתיכם -
יתביישו מהתבואה שצמחה. (הקוצים) מחרון אף ה':

פורענות העמים שסביב ישראל

יד כה אמר ה' על כל שכני הרעים - השכנים של בניי מסביב איי. הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את
עמי את ישראל הנני נתשם מעל אדמתם - הגויים שהרעו לישראל, יעקרו מארצם, וילכו גם הם
לגלות. ואת בית יהודה אתוש מתוכם - ובניי שבתוכם גם אעקור ואוליך לגלות:

טו והיה אחרי נתשי אותם אשוב ורחמתיים והשבתיים - אחר שיגלו אשיב אותם לארצם. איש לנחלתו
ואיש לארצו:

טז והיה אם למד ילמדו את דרכי עמי להשבע בשמי חי ה' אם ילמדו מבניי להשבע בשם ה'. כאשר
למדו את עמי להשבע בפעל - כמו שהם למדו את בניי להשבע בשם העיז. ונבנו בתוך עמי - אז,
יחיו בתוך עמי:

יז ואם לא ישמעו - להשבע בשם ה', ונתשתי את הגוי ההוא נתוש ואבד - ולא ישובו. נאם ה':

פרק יג

נבואת האיזור והבעל

א כֹּה אָמַר ה' אֵלֵי הַלֹּדֶף וְקִנִּיתָ לָךְ אִזּוֹר פְּשָׁתִים - חֲגוּרָה מִפְּשָׁתָן. וְשָׁמְתוּ עַל מִתְּנֶיךָ וּבַמַּיִם לֹא תִבְאֶהוּ - אֵל תִּכְבְּסוּ בַמַּיִם :

ב וְאִקְנֶה אֶת הָאִזּוֹר כְּדָבָר ה' וְאִשָּׁם עַל מִתְּנֵי:

הדגש על כדבר ה', שהרי ירמיה לא ידע מה מסמל האיזור ומה מטרת קנייתו ולבישתו

ג וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי שְׁנִית לְאָמֹר:

ד קַח אֶת הָאִזּוֹר אֲשֶׁר קִנִּיתָ אֲשֶׁר עַל מִתְּנֶיךָ וְקוּם לֵךְ פְּרָתָהּ - נַהַר פֶּרֶת. וְטָמְנָהוּ שָׁם בְּנִקְיַק הַסָּלַע:

ה וְאַלְדָּךְ וְאִטְמַנְהוּ בַפֶּרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתִי:

הדגש על כאשר ציוה ה', שהרי ירמיה לא יודע מה מטרת הטמנת האיזור. והנה עברו ימים רבים מזמן ההטמנה עד לקיחת האיזור. ובמשך כל הזמן הזה היה ירמיהו מצווה ועושה ללא צורך בהבנת פעולותיו.

ו וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים רַבִּים וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי קוּם לֵךְ פְּרָתָהּ וְקַח מִשָּׁם אֶת הָאִזּוֹר אֲשֶׁר צִוִּיתֶיךָ לְטָמְנוּ שָׁם:

ז וְאַלְדָּךְ פְּרָתָהּ וְאַחֲפָר וְאִקַּח אֶת הָאִזּוֹר מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר טָמַנְתִּיו שָׁמָּה וְהִנֵּה נִשְׁחַת הָאִזּוֹר לֹא יִצְלַח לְכַל - לֹא רְאוּי כֻלָּל לְשִׁימוֹשׁ:

ח וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לְאָמֹר:

ט כֹּה אָמַר ה' כָּכָה אֲשַׁחֲיֵת אֶת גְּאוֹן יְהוּדָה וְאֶת גְּאוֹן יְרוּשָׁלַם הָרֶב - כִּךְ אֲשַׁחֲיֵת אֶת הַגְּאוּוֹה שְׁבִיהוּדָה, וְגִדּוּלְתָהּ הַרְבֵּה שֶׁל יְרוּשָׁלַם:

י הָעַם הַזֶּה הִרְעָה הַמַּאֲנִים - הַמְּסַרְבִּים. לְשִׁמוֹעַ אֶת דְּבָרֵי הַהֲלָכִים בְּשִׁרְרוֹת לִבָּם - לִפְנֵי מְרֵאָה לִיבָם. וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לְעַבְדָּם וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם וַיְהִי כְּאִזּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר לֹא יִצְלַח לְכַל - יְהִיו כְּמוֹ הָאִזּוֹר - שֶׁלֹּא רְאוּי כֻלָּל לְשִׁימוֹשׁ:

יא כִּי כַּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאִזּוֹר אֶל מִתְּנֵי אִישׁ בֵּין הַדְּבִקָּתִי אֵלַי אֶת כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל בַּיִת יְהוּדָה נְאֻם ה' לְהִיּוֹת לִי לְעַם וּלְשָׁם - לְפִרְסוּם שִׁמְם - כְּעַם ה'. וְלִתְהַלָּה וְלִתְפָּאֲרֵת וְלֹא שָׁמְעוּ - בְּקוּלִי:

בשלושה דברים דומה האיזור לישראל: 1. האיזור דבוק בנביא וישראל דבוקים בה'. 2. האיזור התקלקל וישראל התקלקלו. 3. האיזור התקלקל בפרת וישראל יענשו ע"י הבבלים.

יב וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם אֶת הַדְּבַר הַזֶּה כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נֶבֶל יִמְלֵא יַיִן - כָּל נֶבֶל (כְּלִי חֶרֶס) מִמְּלֵאִים אוֹתוֹ בַּיַּיִן. וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ הִידְעָ לֹא נִדְעָ כִּי כָּל נֶבֶל יִמְלֵא יַיִן:

ירמיה מצטווה לומר משפט סתום כדי לעורר את העם לשאול על פירושו, ולגרום להם לשמוע את הנבואה בשימת לב. "את פתח לוי"

יג וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִּי מִמְּלֵא אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶת הַמְּלָכִים הַיֹּשְׁבִים לְדָוָד

עַל כִּסְאוֹ וְאֵת הַכֹּהֲנִים וְאֵת הַנְּבִיאִים וְאֵת כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּרוּן - שִׁיחֵו שְׁכוּרִים מְרֹב צְרוּת, כְּמוֹ הַנְּבֵל הַמְּלֵא בֵּינָם וְאִפִּילוֹ הַדְּפִנוֹת שֶׁלוֹ - סְפוּגִים בֵּינָם:

יֵד וְנִפְצָתִים אִישׁ אֶל אָחִיו - וְעוֹד יִהְיוּ דוּמִים לְנֵבֶל, שֶׁכְּשֶׁמִּנְפְּצִים אוֹתוֹ נִשְׁבֵּר וּמִתְפַּזֵּר לַחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת, כִּד בְּנִי, בְּזִמְנֵי הַשִּׁבְרָה (הַפּוֹרְעָנוֹת), יִתְפַּזְרוּ אִישׁ וְאָחִיו, אִבּ וּבֵן - לְכָל עֵבֶר. וְהָאָבוֹת וְהַבָּנִים יִחָדּוּ נַאֲם ה' לֹא אֲחֻמוֹל וְלֹא אֲחוּס וְלֹא אֲרַחֵם מִהִשְׁחִיתָם:

הַנְּבֵל דּוּמָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשָׁנֵי דְבָרִים: 1. הַנְּבֵל סְפוּג יֵין וְיִשְׂרָאֵל סְפוּגִים בְּעֵבִירוֹת. 2. הַנְּבֵל נִשְׁבֵּר לַחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת וְיִשְׂרָאֵל יִתְפַּזְרוּ בְּגִלוֹת.

קריאה לחזרה בתשובה

טו שְׁמָעוּ וְהִאֲזִינוּ אֵל תְּגִבָּהוּ - אֵל תִּתְגַּאוּ. כִּי ה' דִּבֶּר - וּלְכֹן, הִאֲזִינוּ וְאֵל תִּתְגַּאוּ:

טז תִּנּוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד - לְשִׁמוּעַ בְּקוֹלוֹ. בְּטָרִם יִחְשְׁדוּ - לְפָנָי שִׁיעֵשָׂה חוֹשֶׁךְ (פּוֹרְעָנוֹת) וּבְטָרִם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרִי נֶשֶׁף - לְפָנָי שִׁיּוּכוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרִי הַחוֹשֶׁךְ בְּלַכְתְּכֶם לְגִלוֹת. וְקוֹיֹתֶם לְאוֹר וְשָׁמָּה לְצַלְמוֹת - קוֹיֹתֶם לְאוֹר וְלִטּוֹב, וְה' יֵשִׁים הַתְּקוּהָ - לְצַל מוֹת. וְשִׁית לְעַרְפֶּל - וְיֵשִׁים אוֹתָהּ (אֵת הַתְּקוּהָ) - לְעַרְפֶּל (פּוֹרְעָנוֹת):

נִאֲמְרוּ בַּפִּסּוּק אַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל חוֹשֶׁךְ. 1. יִחְשְׁדוּ. 2. הָרִי נֶשֶׁף. 3. צַלְמוֹת. 4. עַרְפֶּל.

יז וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּהָ - אִם לֹא תִשְׁמָעוּ לְנִבְאוֹתַי. בְּמִסְתָּרִים תִּבְכְּהָ נִפְשֵׁי מִפְּנֵי גּוֹה - אִבְכָּה בְּסֵתֶר עַל גְּאוֹוֹתֶם שֶׁל בְּנֵי. וְדַמְעַתְּ דַּמְעָה - אֹרִיד דַּמְעוֹת. וְתִרְדַּ עֵינַי דַּמְעָה כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה' - שְׁבַנֵּי הַלְכוּ בְּשִׁבִי:

נבואה על סיום המלוכה

יח אָמַר לְמֶלֶךְ וּלְגַבִּירָה - לְמֶלֶךְ יִהְיוּכִין וּלְמַלְכָּה. הַשְּׁפִילוּ שִׁבּוֹ - הוֹרִידוּ מְקוֹם יִשְׁבַתְּכֶם, וּשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ. כִּי יֵרֵד מִרְאשׁוֹתֵיכֶם עֲטָרַת תְּפָאֲרַתְכֶם - גְּדוּלַתְכֶם:

יט עָרֵי הַנֶּגֶב סָגְרוּ וְאִין פִּתַּח - עָרֵי יְהוּדָה (שֶׁהֵם בְּדָרוּם א"י) - חָרְבוּ, וְכֵאֵילוּ סָגְרוּ אוֹתָם וְאִין מִי שִׁפְתַח אוֹתָם. הַגְּלַת יְהוּדָה כְּלָה - כָּל בְּנֵי יְהוּדָה גָּלוּ. הַגְּלַת שְׁלֹמִים - הוֹגְלוּ בְּשִׁלְמוֹת (שְׁכוּלָם גָּלוּ):

כ שאֵן עֵינֵיכֶם וְרֵאוּ הַבָּאִים מְצַפּוֹן - שאֵן, הַמֶּלֶךְ וְהַמְּלַכָּה - עֵינֵיכֶם, וְרֵאוּ אֵת הָאוֹיֵב שֶׁבֵּא מִצְפוֹן. אֵינָה הָעֵדֶר נִתֵּן לָךְ צֵאן תְּפָאֲרַתְךָ - אֵינָה הַצֵּאן - אֵינָה בְּנִי, שֶׁנֶּתַן לְכֶם לְשִׁמּוֹר עֲלֵיוֹ:

כא מִה תֹּאמְרֵי כִי יִפְקֹד עֲלֶיךָ - מִה תֹּאמְרֵי שֶׁהָאוֹיֵב יָבוֹא עֲלֶיךָ? וְאֵת לְמַדַּת אֶתֶם עֲלֶיךָ אֲלֵפִים לְרֵאשׁ - וְהָרִי אֵת הַרְגַלְת אֵת הָאוֹיֵב, לְהִיּוֹת עֲלֶיךָ לְאֵלוֹף וְלֵרֵאשׁ! הֲלוֹא חֲבָלִים יִאֲחֻזּוּךָ - יִחְזִיקוּ אוֹתְךָ כְּאֵבִים, כְּבֵא הָאוֹיֵב. כְּמוֹ אִשֶׁת לְדָה - כְּאִשָּׁה הַעוֹמֶדֶת לְלֶדֶת:

כב וְכִי תֹאמְרֵי בְּלִבְבְּךָ מְדוּעַ קָרָאֵנִי אֱלֹהִים בְּרַב עֲוֹנֶיךָ - בְּגַלְל רִיבּוֹי עוֹנוֹתֶיךָ. נִגְלוּ שׁוֹלֵיךָ נְחֻמְסוֹ עֲקָבֶיךָ - הַתְּגַלוּ שׁוֹלֵי בְּגָדֵיכֶם וּמְקוֹם הָעֵקֶב. מִשָּׁל לְבַזִּיוֹן הַגְּדוֹל שִׁיתְּבוּזוֹ יִשְׂרָאֵל:

כג הִיִּהְפֶּךְ כּוֹשֵׁי עוֹרוֹ - הָאֵם הַכּוֹשֵׁי יִכּוֹל לְשׁוֹנוֹת צִבְעַ עוֹרוֹ?! וְנִמְרָ חֲבַרְבְּרָתוֹ - הֵיכּוֹל הַנִּמְרָ לְהַסִּיר הַכְּתָמִים שֶׁבְּעוֹרוֹ! וְגַם אֶתֶם תּוֹכְלוּ לְהִיטִיב לְמַדֵּי הָרַע - כִּד אֶתֶם, הָאֵם תּוֹכְלוּ לְשׁוֹנוֹת דְּרִכֵּיכֶם לְטוֹבָה,

אחר שהורגלתם כל כך - ברע?!

כד **וְאֶפְיָצִים כְּקֶשׁ עֹבֵר לְרוּחַ מְדַבֵּר** - אפזר את בניי - כקש שעובר ברוח מדבר :

כה **זֶה גֹרְלֶךָ** - זה חלקך. **מָנַת מְדִיָּךְ** - לפי המידה שאת מדדת. **מֵאֵתִי נָאִים ה' אֲשֶׁר שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וַתִּבְטַחְתִּי בְשִׁקָּר** - בע"ז :

כו **וְגַם אֲנִי חֲשַׁפְתִּי שׁוֹלֶיךָ** - גיליתי את שולי הבגדים שלך. (לבזותך). **עַל פְּנֵיךָ וְנִרְאָה קְלוֹנֶךָ** - להראות בזיונך :

כז **נִאֲפִיךָ וּמִצְהָלוֹתֶיךָ זְמַת זְנוּתֶךָ** - את שמחה בניאופים ובמחשבות הזנות שלך. **עַל גְּבָעוֹת בְּשָׂדֶה רְאִיתִי שְׁקוּצֶיךָ** - הע"ז. **אֹי לָךְ יְרוּשָׁלַם לֹא תִטְהָרִי** - אוי לכם בני ירושלים שאתם לא רוצים אפילו להטהר. **אַחֲרַי מְתִי עַד** - אחרי מתי תטהרי עוד?? :

פרק יד

תיאור הבצורת

א **אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דְּבָרֵי הַבְּצֻרוֹת -** על זמן הבצורת (מניעת גשמים):

ב **אֲבֵלָה יְהוּדָה -** הושחתה. **וּשְׁעָרֶיהָ אֲמָלְלוּ -** שערי הערים - נכרתו (שהערים חרבו) **קָדְרוּ לְאָרֶץ -** החשיכו עד הארץ (ענין אבילות וצער) **וְצֹחַת יְרוּשָׁלַם עָלְתָה -** צעקת בניי עלתה לשמים:

ג **וְאֲדָרִיקֵם שְׁלַחוּ צְעִירֵיהֶם לַמַּיִם -** השרים, שלחו הצעירים להביא מים. **בָּאוּ עַל גְּבִים לֹא מְצָאוּ מַיִם שָׁבוּ כְּלִיָּהֶם רִיקִים -** באו לבורות המים הריקים, והשיבו הכלים - כשהם ריקים. **בָּשׂוּ וְהִכְלִמוּ וְחָפוּ רֵאשָׁם -** התבישו מהשרים שלא מצאו מים, וכסו ראשם בבושה:

ד **בְּעֹבֹר הָאָדָמָה חָתָה -** בגלל האדמה שנשחתה **כִּי לֹא הָיָה גֶשֶׁם בְּאָרֶץ, בָּשׂוּ אֲכָרִים חָפוּ רֵאשָׁם -** התביישו האכרים וכיסו ראשם בבושה:

ה **כִּי גַם אֵילַת בְּשָׂדֶה יִלְדָה וְעֹזֹב -** גם האילה שבשדה, השאירה שם את בנה שילדה, **כִּי לֹא הָיָה דָשָׂא -** כי לא היה לה במה להאכילו:

ו **וּפְרָאִים עָמְדוּ עַל שָׁפִים -** חמור הבר עמד בהרים. **שָׂאֲפוּ רוּחַ כְּתַנִּים -** שאפו רוח כמו התנים במרוצתם לחפש מרעה. **כָּלוּ עֵינֵיהֶם -** כאילו פלו עיניהם, מרוב חיפוש. **כִּי אֵינן עֹשֵׁב:**

תפילת העם

ז **אִם עֹנִינוּ עָנוּ בָנוּ ה' עֲשֵׂה לִמְעַן שְׂמֶךְ -** אם העוונות מעידים עלינו הרעה, תושיע אותנו למען שמך - שלא יתחלל. **כִּי רַבּוּ מְשׁוּבְתֵינוּ לְךָ חֲטָאֵנוּ -** רבו מרידותינו וחטאנו לך:

ח **מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוּ בְּעַת צָרָה -** ישראל מקווים ומייחלים - לה', שמושיעם בזמן הצרות. **לָמָּה תִהְיֶה כָּגַר בְּאָרֶץ וּכְאֲרַח נֹטָה לְלוֹן -** אתה כמו גר בארץ, וכאורח שבא רק ללון - שלא אכפת להם מהצרות שבאותו מקום?:

ט **לָמָּה תִהְיֶה פְּאִישׁ נִדְהָם -** כאיש שנבהל. **כָּגַבּוֹר לֹא יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בְּקִרְבָנוּ ה' וְשִׂמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אֵל תִּנְחַנּוּ -** ואתה הרי בתוכנו, ואנו נושאים את שמך בעולם, לכן, אל תניחנו!:

תשובת ה' לעם

י **כֹּה אָמַר ה' לָעָם הַזֶּה בֵּן אָהָבוּ לָנוּע רַגְלֵיהֶם לֹא חָשְׁבוּ -** כמו שאהבו לזוז וללכת, ממקום למקום אחר הגויים (אשור, מצרים) ולא מנעו רגליהם ללכת אליהם. **וְה' לֹא רָצָם -** כך ה' לא רוצה את בניי. **עָתָה יִזְכֹּר עֲוֹנָם וְיִפְקֹד חֲטָאֵתָם -** כך, עכשיו, ה' יזור להענישם על עוונם:

תשובת ה' לירמיהו

יא **וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה לְטוֹבָה:**

יב **כִּי גַם כְּאֲשֶׁר יֵצְמוּ אֵינֹנֵי שְׂמֵעַ אֶל רִנָּתָם -** אל תפילתם. **וְכִי יַעֲלוּ עֲלֶיהָ וּמִנְחָה אֵינֹנֵי רָצָם -** לא יהיו

לרצון לפני. **כִּי בַחֲרֵב וּבָרָעַב וּבִדְבַר אֲנֹכִי מְכַלָּה אוֹתָם:**

הנביא מסנדר על העם

יג וַאֲמַר אֲהֵה ה' אֱלוֹהִים הִנֵּה הַנְּבֵאִים אֹמְרִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ חָרֵב - הֲלֹא הַנְּבִיאִים (נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר) אֹמְרִים לְבַנְיָמִן שֶׁלֹּא תִבּוֹא הָרַעָה, וְלֹא מִגִּיעַ לְבַנְיָמִן עֹנֵשׁ. וְרָעַב לֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי שְׁלוֹם אָמַת אֲתָן לָכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה:

ה' דוחה את הסנגוריה

יד וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי שֶׁקֶר הַנְּבֵאִים נְבֵאִים בְּשֵׁמִי לֹא שְׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם חֲזוֹן שֶׁקֶר וְקָסָם וְאֵלִיל וְתִרְמִית לְבָם הִמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֶם - כֹּל דְּבַרְיהֶם הֵם חֲזוֹן שֶׁל שֶׁקֶר וּרְמָאוֹת מְלִיבִים - וְלֹא מֵאֵת ה':

טו לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' עַל הַנְּבֵאִים הַנְּבֵאִים בְּשֵׁמִי וְאֲנִי לֹא שְׁלַחְתִּים וְהִמָּה אֹמְרִים חָרֵב וְרָעַב לֹא יִהְיֶה בָאָרֶץ הַזֹּאת וְעֹנֵשׁ יִהְיֶה - בַּחֲרֵב וּבָרָעַב יִתְמוּ הַנְּבֵאִים הַהֵמָּה - נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר:

טז וְהָעַם אֲשֶׁר הִמָּה נְבֵאִים לָהֶם - בְּנִיִּי. יִהְיוּ מְשֻׁלְכִים בַּחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי הָרָעַב וְהַחֲרָב וְאִין מְקַבֵּר לְהֵמָּה הִמָּה נְשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנִיתֵיהֶם וְשִׁפְכֵתִי עֲלֵיהֶם אֵת רַעְתָם - עֹנֵשׁ עַל רַעְתָם:

יז וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם אֵת הַדְּבַר הַזֶּה תִּרְדְּנָה עֵינֵי דַמְעָה לִילָה וְיוֹמָם וְאֵל תִּדְמִינָה - אֲבַכְהָ עַל הַצְרוֹת הָעֵתִידוֹת לְבּוֹא עֲלֵיכֶם, וְלֹא אֶפְסִיק לְבַכּוֹת. כִּי שֶׁבֶר גָּדוֹל נִשְׁבְּרָה בַּתּוֹלַת בֵּית עַמִּי מִכָּה נַחֲלָה מְאֹד - מִכָּה - שֶׁל חוֹלֵי גְדוֹל:

יח אִם יִצְאֵתִי הַשְּׂדֵה וְהִנֵּה חֲלָלֵי חָרֵב - בַּשְּׂדֵה נוֹפְלִים חֲלָלִים מִחֲרַב. וְאִם בָּאתִי הָעִיר וְהִנֵּה תַחֲלוּאֵי רָעַב - וּבַעִיר מֵתִים בָּרַעַב. כִּי גַם נְבִיאֵי גַם כִּהֵן סָחְרוּ אֶל אֲרֶץ וְלֹא יָדְעוּ - סַבְּבוּ מֵעִיר לְעִיר, כְּסוֹחֲרִים, לְנַבְאוֹת לְהֵם נְבוּאוֹת שֶׁקֶר, וְלֹא יָדְעוּ מֵה דְבַר ה':

תפילת העם השניה

יט הֲמֵאִם מְאֵסֶת אֵת יְהוּדָה - הֲאִם מֵאֵסֶת בִּיהוּדָה?! אִם בְּצִיּוֹן גַּעֲלָה נִפְשָׁךְ - הֲאִם נִפְשָׁךְ מֵתַעֲבַת אֵת צִיּוֹן?! מִדּוֹעַ הַכִּיתָנוּ וְאִין לָנוּ מִרְפָּא קְנֵה לְשְׁלוֹם וְאִין טוֹב - גַּם כְּשִׁנְקוּוּהָ לְשְׁלוֹם - לֹא יִבּוֹא הַטּוֹב - הַשְּׁלוֹם. וְלָעַת מִרְפָּא - וְהִנֵּה בְּעַתָּה - גַּם כְּשִׁנְקוּוּהָ לְרַפּוּאָה מִהַשֶּׁבֶר - יִשְׂאֵר הַפֶּחַד:

כ יָדְעָנוּ ה' רִשְׁעָנוּ עֹן אֲבוֹתֵינוּ כִּי חָטְאוּנוּ לָךְ - אֲנוּ יוֹדְעִים שֶׁאֲנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חָטְאוּנוּ לָךְ:

כא אֵל תִּנְאֵץ לְמַעַן שִׁמְךָ - אֵל תִּרְחִיק וְתִבּוֹזָה אֵת יִשְׂרָאֵל - שֶׁלֹּא יִהְיֶה חִילוֹל שֵׁם ה'. אֵל תִּנְבֵּל כְּפָא כְּבוֹדְךָ - אֵל תּוֹרִיד אֵת "כְּסָא כְּבוֹדְךָ" - שֶׁכְּבוֹד ה' לֹא יִתְחַלֵּל בְּגוֹיִים. זְכֹר אֵל תִּפְרַר בְּרִיתְךָ אֲתָנוּ - זְכוֹר וְאֵל תִּבְטַל אֵת בְּרִיתְךָ אֲתָנוּ:

כב הִישׁ בְּהַבְּלֵי הַגּוֹיִם מִגְּשָׁמִים - הֲאִם יֵשׁ בְּעִיז - שֶׁהִיא הַבֵּל - שִׁיכוֹלִים לְהוֹרִיד גֶּשֶׁם?! וְאִם הַשָּׁמַיִם יִתְנוּ רַבְבִּים - הֲאִם בְּכוֹחַ הַשָּׁמַיִם עֲצַמָם לְהוֹרִיד גֶּשֶׁם?! הֲלֹא אֲתָה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִקְנֵה לָךְ - לָךְ נִקְוּוּהָ שֶׁתֵּן מֵטֵר לְאָרֶץ. כִּי אֲתָה עֹשֵׂת אֵת כָּל אֱלֹהֵי:

פרק טו

תשובת ה' לתפילה השניה

- א וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אִם יַעֲמֵד מֹשֶׁה וְשִׂמוּאֵל לְפָנַי אֵין נַפְשִׁי אֶל הָעַם הַזֶּה - אֵינְנִי רֹצֵחַ אוֹתָם. שְׁלַח מַעַל פָּנָי וַיֵּצְאוּ - שלח אותם בנבואתך, מלפני - ויצאו לגלות:
- ב וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אָנֹכָה נֵצַא - להיכן נצא? וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' אֲשֶׁר לַמּוֹת לַמּוֹת וְאֲשֶׁר לַחֲרָב לַחֲרָב וְאֲשֶׁר לָרָעַב לָרָעַב וְאֲשֶׁר לְשָׁבִי לְשָׁבִי - כל אחד, ימות במיתה הראויה לו: מות רגיל, בחרב, ברעב או בשבי:
- ג וּפְקַדְתִּי עֲלֵיהֶם אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת - אמנה עליהם 4 סוגי ענשים. נֶאֱמַר ה' אֵת הַחֲרָב לְהַרְגַּ וְאֵת הַכְּלָבִים לְסַחֵב - לגרור הגופות אחר מיתתם. וְאֵת עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֵת בְּהֵמַת הָאָרֶץ לֶאֱכֹל וְלְהַשְׁחִית - העוף לאכול, והבהמות להשחית הגופות:
- נאמרו בפסוק ארבעה סוגי עונשים: 1. חרב. כלבים. 3. עופות. 4. בהמות. שלשת מיני בעלי החיים יבואו לאחר המוות.
- ד וַנִּתְּתִים לְזַעֲוָה - לזועה. לְכָל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ - כל הממלכות שישמעו הרעה של ישראל - יזועו ויירעדו מפחד. בְּגִלְל מְנַשָּׂה בֶן יַחֲזִקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל אֲשֶׁר עָשָׂה בִירוּשָׁלַם - בגלל מעשים, כמו שעשה המלך מנשה בירושלים:
- ה כִּי מִי יַחְמַל עֲלֶיךָ יְרוּשָׁלַם וּמִי יִנּוּד לָךְ - מי ינוד בראשו לנחם אותך. וּמִי יִסּוּר לְשֹׂאֵל לְשָׁלַם לָךְ - לשאול בשלומך:
- ו אֵת נְטִשֶׁת אֹתִי נֶאֱמַר ה' אַחֲזֹר תִּלְכִּי - את עזבת, והלכת לאחור - מֵה'. וְאֵט אֵת יָדַי עֲלֶיךָ וְאֲשַׁחֲיֶתְךָ - הטתי את ידי להכות ולהשחית אותך. נִלְאִיתִי הַנְּחָם - עייפתי כבר, מלהתחרט על הרעות, שחשבתי להביא עליך:
- ז וְאֲזַרְם בְּמִזְרָה בְּשַׁעְרֵי הָאָרֶץ - אפזר בנפה את בניי - לְגִלוֹת בַּעֲרֵי הָאָרֶץ. שְׂכַלְתִּי אֲבֹדְתִי אֵת עַמִּי מִדְּרָכֵיהֶם לֹא שָׁבוּ - גם אחר ששכלתי ואבדתי אותם (שקבלו הפורענות) - לא שבו מדרכם הרעה:
- ח עֲצַמּוּ לִי אֶלְמְנוֹתַי - מחול ימים - האלמנות התרבו בעיני, יותר מחול היס. הִבְאֵתִי לָהֶם עַל אִם בַּחֲזֹר - שָׁדַד בְּצַהָרִים - הבאתי על ירושלים בחורים שודדים בצהרים. הַפְּלַתִּי עֲלֵיהָ פֶתָאֵם עִיר וּבְהָלוֹת - הפלתי על ירושלים, קבוצות חיילים ובהלה גדולה:
- ט אֲמַלְלָה יְלֻדַת הַשְּׁבַעָה - נכרתה האשה מרובת הבנים (משל, לכריתת 7 משפחות במלכות ישראל) נִפְתָּחָה נִפְשָׁה - דאבון נפש - מפח נפש. בָּא שְׁמִשָּׁה בְּעַד יוֹמָם - שקעה השמש, בעוד היום גדול (ריבוי ותכיפות הצרות). בּוֹשָׁה וְחִפְרָה - התביישה. וּשְׂאֵרֵתָם לְחָרָב אָתָּן - שארית הבנים - של יולדת השבעה - אתן לחרב האוייבים. לְפָנַי אֵיבִיהֶם נֶאֱמַר ה':

דברי ירמיהו לאחר תשובת ה' על תפילת העם השניה

- י אוֹי לִי אֲמִי כִּי יִלְדֶתְנִי - אוי לי שנולדתי. אִישׁ רִיב וְאִישׁ מְדוֹן לְכָל הָאָרֶץ - כולם רבים איתי. לֹא

נְשִׁיתִי וְלֹא נָשׂוּ בִי כַּלָּה מְקַלְלֹנִי - לא לוויתי מהם, ולא הלוותי להם ממון, (אין ביננו מריבות ממוניות) ואעפ"כ כולם מקללים ומבזים אותי:

יא אָמַר ה' אִם לֹא שְׂרִיתִיךָ לְטוֹב - ה' נשבע שישאיר לטובה את ירמיהו. אִם לֹא הִפְגַּעְתִּי בְךָ - ה' נשבע שייבקשו בניי ממך להתפלל עליהם. בָּעֵת רָעָה וּבְעֵת צָרָה אֶת הָאֵיב - בבא האוייב עליהם:

יב הִרְעָה בְּרִזְלִי בְּרִזְלִי מִצְפוֹן וּנְחָשֶׁת - התשבור חרב הברזל שלכם, את החרב הבאה מצפון (מבבל) שעשויה מברזל ונחושת יחד?! (נמשל: לא תוכלו לנצח את נבוכדנצר):

יג חִילְךָ - עושרך. וְאוֹצְרוֹתֶיךָ לְבוֹ אֶתְנֶן - לביזה אתן. לֹא בְּמַחִיר - יקחו, ולא יתנו תמורה. וּבְכָל חֲטָאוֹתֶיךָ וּבְכָל גְּבוּלֶיךָ - בגלל חטאתך, שחטאת בכל גבולך:

יד וְהֵעֲבַרְתִּי אֶת אֵיבֶיךָ - אעביר אותך מאי"י לגלות עם אוייבך. בְּאַרְצָךְ לֹא יִדְעֶתָ - בארץ שלא הכרת. כִּי אִישׁ קִדְחָהּ בְּאָפִי - הכעס בוער באפי. עֲלֵיכֶם תּוֹקֵד - על בניי תבוער:

טו אַתָּה יִדְעֶתָ ה' - הרעה שעושים לי. זָכַרְנִי וּפְקַדְנִי וְהִנָּקַם לִי מִרְדְּפִי - נקום ברודפים אותי. אֵל לְאַרְצְךָ אֶפְרָיִם תִּקְחֶנִי - אל תאריך אף (אל תסלח ותעכב נקמתי מהם). דַּע שְׂאֵתִי עֲלֶיךָ חֲרָפָה - דע, שאני נושא עלי בושה, בגלל נבואותי:

טז נִמְצְאוּ דְבָרֶיךָ וְאֶכְלֶם וַיְהִי דְבָרְךָ לִי לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחַת לִבִּי - מיד כשאני מוצא את דברי הנבואה, אני מקבל אותם בשמחה ובששון. כִּי נִקְרָא שְׁמֶךָ עָלַי ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת - כי שם ה' נקרא עלי - שאני נביא לה':

יז לֹא יִשְׁבַּתִּי בְּסוֹד מְשַׁחֲקִים וְאֶעֱלֶז - לא ישבתי (בשמחתי על הנבואה) יחד עם קבוצת אנשים לשמוח עמם. מִפְּנֵי יָדְךָ בָּרַד יִשְׁבַּתִּי כִּי זַעַם מְלֵאֲתָנִי - בגלל שאני מלא בנבואות זעם - ישבתי בדד:

יח לָמָּה הָיָה כְּאִבִּי נֶצַח וּמִכְּתִי אֲנוּשָׁה - מֵאַנְהָה הֲרָפָא - מדוע פָּאב המריבה, עם אנשי ענתות הוא לנצח, והמכה החזקה שמכאיבים לי - מסרבת להרפא. הָיָה תְהִיָּה לִי כְּמוֹ אֲכֹזֵב - ואתה ה', מניח לי לסבול מהם, ולא מתמיד בעזרתך - לי, כמו מקור מים אכזב - שמפסיק נביעתו. מִיָּם לֹא נֶאֱמְנוּ - וכמקור מים, שלא מתקיימת ומתמידה נביעתו:

תשובת ה' לירמיהו

יט לָכֵן פֶּה אָמַר ה' אִם תָּשׁוּב - אם תשוב בתשובה על טענתך נגד ה'. וְאִשִּׁיבְךָ - אקבל תשובתך. לְפָנַי תִּעֲמֹד - תעמוד לפני בנבואה כפי שהיה. וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזֹּלָל - כְּפִי תְהִיָּה - ואם תוציא אדם זולל, רשע - מרשעו, להיות יקר - להיות צדיק במעשיו, פיך יהיה כְּפִי ה' - שכל מה שתגזור - יתקיים. יִשְׁבוּ הָמָּה אֵלֶיךָ וְאֶתָּה לֹא תָשׁוּב אֵלֵיהֶם הַשֹּׁמֵר בְּנְבוּאָתְךָ, שהם ילמדו ממך ולא אתה מהם:

כ וּנְתַתִּיךָ לָעַם הַזֶּה לְחֹמַת נְחֹשֶׁת בְּצוּרָה - כמו חומת נחושת חזקה. וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוּכְלוּ לָךְ - ולא יצליחו כנגדך. כִּי אֶתָּךְ אֲנִי לְהוֹשִׁיעֶךָ וּלְהַצִּילְךָ נְאֻם ה':

כא וְהִצַּלְתִּיךָ מִיַּד רָעִים - אנשים רעים. וּפְדִיתִיךָ מִכַּף עֲרָצִים - אציל אותך מיד אנשים חזקים הרוצים

ללמוד וצוד

גם מסמך זה קיים במאגר "ללמוד ועוד" מבית אחייה- המאגר היהודי הגדול בעולם לתכני לימוד. לקבלת קבצים נוספים פנו ל- lilmodvaod@achiyah.org.il

ברעתך:

פרק טז

איסור הנישואין לירמיהו

א וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר:

ב לֹא תִקַּח לְךָ אִשָּׁה וְלֹא יִהְיוּ לְךָ בָּנִים וּבָנוֹת בַּמָּקוֹם הַזֶּה:

ג כִּי כֹה אָמַר ה' עַל הַבָּנִים וְעַל הַבָּנוֹת הַיְלֹודִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל אִמְתָּם הַיְלֹודוֹת אוֹתָם וְעַל אֲבוֹתָם הַמוֹלְדִים אוֹתָם בְּאֶרֶץ הַזֹּאת:

ד מִמּוֹתֵי תַחֲלָאִים יָמָתוּ - יָמוּתוּ מִחֹולֵי שֶׁל רַעַב. לֹא יִסְפְּדוּ - לֹא יִסְפִּידוּ אוֹתָם. וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדַמּוֹן עַל פְּנֵי הָאָדָמָה יִהְיוּ - כִּמוֹ הַזָּבֵל (שֶׁלֹא נֶאֱסַף - מִשּׁוּם שֶׁאֵין בּוֹ עֶרֶךְ) לֹא יִאֲסִפוּ אוֹתָם - לְקַבְּרָם. וּבַחֲרָב וּבַרְעָב יִכְלוּ וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֵאֵכֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ:

ה כִּי כֹה אָמַר ה' אֵל תָּבוֹא בֵּית מְרוֹזַח - לְבֵית הָאֵבֶל. וְאֵל תִּלְךָ לְסִפּוּד - עַל הַמֵּתִים. וְאֵל תִּנְדֹּף לָהֶם - לֹא תִנּוּד בְּרֵאשֶׁךְ לְהַשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר הָאֵבֶל, לִנְחָם אוֹתָם. כִּי אֲסַפְתִּי אֶת שְׁלוֹמֵי מֵאֵת הָעַם הַזֶּה נֶאֱמַר ה' אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָרַחֲמִים - כִּי גַם אֲנִי, לְקַחְתִּי אֶת הַשְּׁלוֹם, הַחֶסֶד וְהַרְחֵמִים מִבְּנֵי:

ו וּמָתוּ גְדֹלִים וּקְטָנִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת לֹא יִקְבְּרוּ וְלֹא יִסְפְּדוּ לָהֶם וְלֹא יִתְגַּדְּדוּ - לֹא יִשְׁרְטוּ הַבָּשָׂר עַל הַמֵּתִים. וְלֹא יִקְרַח לָהֶם - לֹא יִתְלָשׁוּ שִׁיעַר רֵאשֶׁם, מִצַּעַר עַל הַמֵּתִים (אִף שֶׁנֶּאֱסָרוּ דַרְכֵי אֲבִילוֹת אֵלוֹ: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קֶרַח בֵּין עֵינֵיכֶם עַל מֵת"; פֶּרִי רָאָה אֵךְ הַנְּבִיא מֵתָאֵר אֶת הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵיוּ נֹעֲשִׂים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְאוֹת צַעַר):

ז וְלֹא יִפְרְסוּ לָהֶם עַל אֵבֶל לְנַחְמוֹ עַל מֵת - לֹא יִפְרְסוּ לַחַם, לְתֵת לְאֵבֶל סְעוּדַת הַבְּרָאָה - סְעוּדַת רֵאשׁוֹנָה אַחֵר הַקְּבוּרָה. וְלֹא יִשְׁקוּ אוֹתָם כּוֹס תְּנַחוּמִים - לֹא יִשְׁקוּ הָאֵבֶלִים, מֵתוֹךְ טְרַדַת רֹב הַצְּרוּת. עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ:

נֶאֱמָרוּ בַּפְּסוּק שֶׁשֶׁה פְּעוּלוֹת שֶׁלֹא יַעֲשׂוּ עַל הַמֵּתִים: 1. קְבוּרָה. 2. הַסִּפּוּד. 3. גְּדִידַת הַבָּשָׂר. 4. קֶרַח. 5. סְעוּדַת הַבְּרָאָה. 6. שְׁתִּיית כּוֹס תְּנַחוּמִים.

ח וּבֵית מִשְׁתֶּה לֹא תָבוֹא לְשִׁבַת אוֹתָם - לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת - לְשִׁבַת אִיתָם בְּסְעוּדַת שְׂמֵחַת נִישׁוּאִין:

ט כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מִשְׁבִּית מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה לְעֵינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֵחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה:

י וְהָיָה כִּי תִגִּיד לְעַם הַזֶּה אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ אֵלַיךְ עַל מָה דִּבַּר ה' עָלֵינוּ אֶת כָּל הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וּמָה עֲוֹנֵנוּ וּמָה חֲטָאתָנוּ אֲשֶׁר חֲטָאנוּ לָה' אֱלֹהֵינוּ:

יא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי נֶאֱמַר ה' וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעֲבְדוּם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְאֲתִי עָזְבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ:

יב וְאַתֶּם הִרְעַתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבוֹתֵיכֶם - עֲשִׂיתֶם רַע יוֹתֵר מֵאֲבוֹתֵיכֶם. וְהִנְכֶם הַלְכִים אִישׁ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לְבוֹ הָרַע - הוֹלְכִים אַחֵר מֵרְאוּת לְבַכֶּם הִרְעִים. (כִּמוֹ "כִּי בִשְׂרִירוֹת לִיבֵי אֶלֶךְ", נִינְצִבִים) לְבַלְתִּי שָׁמַעְ אֵלַי:

יג וְהִטַּלְתִּי אֶתְכֶם - אשליך אתכם. מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם אֹתָם וְאֲבוֹתֵיכֶם - לארץ שלא הכרתם, אתם ואבותיכם. וְעַבַּדְתֶּם שָׁם אֶת אֱלֹהִים אֲחֵרִים - תעבדו גויים שעובדים לעיזר. יוֹמָם וּלְיַלְהָ אֲשֶׁר לֹא אֶתֶן לָכֶם חֲנִינָה - תעבדו הגויים יומם ולילה, ולא אתן לכם חן בעיניהם:

השוואה בין גאולת מצרים לגאולה העתידה

יד לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֵאמַר עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - כשישבעו בשם ה', לא יציינו את גדולת ה', ביציאת מצרים:

טו כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן... - אלא גדולת ה' בשבועה, תצוין בכך, שהשיב את הגולה מארץ צפון... שהגאולה העתידה, תהיה גדולה אף מיציאת מצרים. וּמְכַל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיחֶם שָׁמָּה וְהִשְׁבַּתִּים עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתָם:

איש לא ימלט מהפורענות

טז הַנְּנִי שְׁלַח לְדִיגִים רַבִּים נְאֻם ה' וְדִיגוֹם - בתחילה, יִשְׁבוּ הַגּוֹיִים אֶת בְּנֵי שַׁבְּתוֹךְ הָעָרִים, כולם יחד ברשת הדייגים, וְאַחֲרֵי כֵן אֲשַׁלַּח לְרַבִּים צִידִים וְצִדוֹם - ואחרי כן יצודו את אלו שברחו (כציד הצד אחד אחד) מֵעַל כָּל הָר וּמֵעַל כָּל גְּבֻעָה וּמִנְקִי הַסְּלָעִים - בחורים שבסלעים:

יז כִּי עֵינַי עַל כָּל דְּרָכֵיהֶם - ה' רואה את כל מעשיהם. לֹא נִסְתְּרוּ מִלְּפָנַי - לא יכולים להסתתר מפני. וְלֹא נִצְפְּן עֲוֹנָם - לא יסתירו עוונם ממני. מִנְּגִד עֵינַי:

יח וְשַׁלַּמְתִּי רֵאשׁוֹנָה מִשְׁנֵה עֲוֹנָם וְחִטְּאָתָם - תחילה, יענשו על ששנו, ששבו לעשות את חטאי אבותם. עַל חֲלָלָם אֶת אֲרָצִי - שחללו את ארצי בעוונם. בְּנִבְלַת שְׁקוּצִיָּהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם מְלֹאוּ אֶת נַחְלָתִי - מלאו את איי בעיזר, שמשוקצת ומתועבת כנבילה:

הגויים יכירו בה, ולעומתם יהודה דבקים בעיזר

יט ה' עֵזִי וּמִעֲזִי - ה' הוא חוזקי. וּמְנוּסֵי בְּיָוִם צָרָה - אל ה' אני נס ביום של צרה. אֶלְיָךְ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפֹסֵי אֶרֶץ - אל ה' יבואו לעתד לבוא הגויים מקצה הארץ, וְיֵאמְרוּ אֵךְ שֶׁקָּר נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקָּבֵל וְאִין בָּם מוֹעִיל - ויאמרו שהעיזר שהנחילו לנו אבותיהם, היא שקר והבל שאינה מועילה:

כ הִיַּעֲשֶׂה לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים - היתכן שאדם שהוא עצמו לא אלוהים, יעשה לו אלוקי אמת?!

כא לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעֶם בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֶם אֶת יָדַי וְאֶת גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי שָׁמִי ה':

פרק יז

א חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרִזָּל בְּצַפְרֵן שָׁמִיר - חטאי יהודה שמורים בלבם כאלו נכתבו על לוח ליבם בקולמוס מברזל, ובצפורן משמיר (אבן חזקה) חֲרוּשָׁה עַל לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מְזִבְחוֹתֵיכֶם - החטאים, חקוקים, בחוזק ובעומק ליבם, ועל קרנות המזבחות שעבדו לעיזר:

ב כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם - מְזִבְחוֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם - כמו שזוכרים את בניהם באהבה, כך זוכרים את המזבחות

והאשירות (עצי עיז) לעבוד אותם. על עץ רענן על גבעות הגבהות - המזבחות היו תחת כל עץ רענן ועל הגבעות:

ג. **הָרְרִי בַשָּׂדֶה** - ישראל, העובדים בהרים עיז, חילף כל אוצרותיך - לבו אתן - העושר והאוצרות, אתן לגויים לביזה. **בְּמַתִּיךָ בְּחַטָּאת בְּכָל גְּבוּלֶיךָ** - חטאי הבמות לעיז, שבכל גבולי הערים:

ד. **וְשָׁמְטָהּ** - תשטט מנחלתך (תגלה מהארץ) **וּבָךָ מִנְחַלְתֶּךָ** - בך אנקום, בזה שתשטט מארצך. (עונש על השמיטות שלא שמרת) **אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת אֲבִיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ** - תעבוד את אדמת הגויים בגלות. **כִּי אִישׁ קִדְחָתָם בְּאֶפֶי** - אש הכעס הבערתם באפי. **עַד עוֹלָם תוֹקֵד** - תבער לזמן רב:

ה כֹּה אָמַר ה' אֲרוּר הַגֵּבֶר - מקולל האיש. אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשָׁם בְּשָׂר זָרְעוּ וּמִן ה' יִסּוּר לְבוֹ - שם זרועו, חוזקו, באדם שעשוי מבשר, וסר לבו מבטוח בה':

ו וְהָיָה כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה - אדם זה הבוטח באדם, נמשל לעץ יחידי במדבר. וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב - לא יראה הגשם, הטוב לעץ. וְשָׁכַן חֲרָרִים בְּמִדְבַּר אֲרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב - ישכון בארץ יבשה ומלוחה (שלא מצמיחה) ושאינה מיושבת (במדבר):

ז בְּרוּךְ הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּה' וְהָיָה ה' מְבֹטְחוֹ - מבורך מי שבוטח בה' ית':

ח וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו - הבוטח בה', נמשל לעץ השתול ליד המים, ושורשי העץ מתפשטים ומתחזקים ממי הנחל. וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֵם וְהָיָה עֲלָהּ רֵעָנָן - לא יראה לחשוש - מפני החום, שתמיד עליו רעננים - משום שנמצא תמיד במקום המים. וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא יִדָּאָג - ואף בשנת בצורת - לא ידאג שמקור מימיו - לידו תמיד (שהרי בוטח בה') וְלֹא יִמָּיֵשׁ - מַעֲשׂוֹת פְּרִי - ולא יפסיק לעשות פירות. (משל להצלחת מעשיו):

ט עֵקֶב הַיָּלֵב - מַפְלָל, וְאָנֵשׁ הוּא - באמת, הלב, ששם מקום הבטחון בה' (או באדם ח"ו) הוא האיבר שעלול לרמות בעקמימיותו, יותר מכל האיברים, ושם עלול להיות החולי הגדול ביותר בבטחון בה'. מִי יִדְעֵנוּ - ומי יוכל לדעת מה שבלב האדם פנימה, מלבד ה':

י אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב בַּחַן פְּלִיּוֹת - אני ה' לבדי, יודע מחשבות ליבות האדם. וְלִתְּת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו כְּפָרִי מַעֲלָלָיו - לתת לכל אדם שכר ועונש - כפי מעשיו:

יא קָרָא - שם עוף. דָּגָר וְלֹא יֵלֵד - הקורא, דוגר על ביצים שלא הוא ילד. (שאחר שבוקעים מהביצים, לא הולכים אחריו - שהרי אינו אביהם) עֲשָׂה עֵשֶׂר - וְלֹא בְּמִשְׁפָּט - כך מי שעושה עושר רב, אך לא לפי המשפט (שגוזל ממון אחרים) בַּחֲצֵי יָמָיו יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה נָבֵל - העושר יעזוב אותו בחצי ימיו, ועוד, באחרית ימיו נחשב הוא - לנבל, לרשע:

יב כִּסָּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְּשָׁנוּ - כסא כבוד ה', מרומם מראשית בריאת העולם, כנגד מקום המקדש:

יג מְקוֹה יִשְׂרָאֵל ה' - ישראל מקווים ומתאספים - לה'. כָּל עֲזָבִיךָ יִבְשׁוּ - כל מי שעוזב את ה', יביא לעצמו בושה. וְסוּרֵי - בְּאֲרֶץ יִפְתָּבוּ - והסרים מה', יכתבו לרדת להקבר בארץ, באדמה. כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים אֵת ה':

יד רְפָאֵנִי ה' וְאַרְפָּא - הנביא מבקש מה', שִׁירְפָּאוּ מֵהַקְּמִים עֲלָיו. הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה כִּי תִהְיֶה אֲתָה - שהרי כך אני מתהלל שתושיעני:

טו הֲנִיָּה הִמָּה אֹמְרִים אֵלַי שֶׁהַקְּמִים עֲלָיו אֹמְרִים לוֹ בְּלִיגְלוֹג: אֵיךְ דָּבַר ה'?? - היכן הפורענות שנבאת עליה? יָבֹא נָא שֶׁתְּבוֹא כַּעַתּוֹ!

טז וְאֲנִי לֹא אֶעֱתִי מִרְעָה אַחֲרֶיךָ - אני לא רצתי אחריך, להיות נביא לבניי. וְיִוֹם אָנוּשׁ לֹא הִתְאַוִּיתִי אֶתְּהָ יִדְעָתָּ - אתה ידעת שלא היתה לי תאוה, לנבא להם על הכאבים שיבואו עליהם, ורק משום שצוֹנְתִי - נְבִאֲתִי. מוֹצֵא שְׁפָתַי נֹכַח פְּנֵיךָ הָיָה - נגד פניך היו, התפילות שהוצאתי בשפתי - על בניי:

יז אֵל תִּהְיֶה לִי - לְמַחְתָּהּ - שלא תגרום לי הנבואה - לשבר. מִחֲסִי אֶתְּהָ בְיוֹם רָעָה - אתה ה', המחסה שלי ביום שתבוא לי הרעה:

יח יִבְשׁוּ רִדְפֵי וְאֵל אִבְשָׁה אָנִי יַחַתּוּ הַמָּה וְאֵל אֶחְתָּהּ אָנִי - שאנשי ענתות יתביישו וְיִשְׁבְּרוּ - ולא אני. הָבִיָא עֲלֵיהֶם יוֹם רָעָה - תביא עליהם רעה - כמו שבקשו שתבוא. (פסי טו"ו) וּמִשְׁנֵה שְׁבָרוֹן - שְׁבָרִים - שבר אחר שבר תביא עליהם:

- ט בַּה אָמַר ה' אֵלֵי הַלֵּךְ וְעַמְדַת בְּשַׁעַר בְּנֵי הָעַם - בשער שהעם יוצאים ובאים בו. אֲשֶׁר יָבֹאוּ בוּ מַלְכֵי יְהוּדָה - באותו השער. וְאֲשֶׁר יֵצְאוּ בוּ וּבְכָל שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם - וכן תלך בכל שערי ירושלים:
- כ וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ דְבַר ה' מַלְכֵי יְהוּדָה וְכָל יְהוּדָה וְכָל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵים הָאֵלֶּה:
- כא בַּה אָמַר ה' הִשְׁמְרוּ בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם וְאַל תִּשְׂאוּ מִשָּׂא בְּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְהִבַּאתֶם בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם - השמרו, מלשאת משאות, מחוץ לירושלים - להכניסם לעיר, שלא תחללו את השבת ותתחייבו - מיתה:
- כב וְלֹא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם בְּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ וְקִדְשַׁתֶּם אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת - באיסור מלאכה. כִּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם:
- כג וְלֹא שְׁמְעוּ וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנָם - לשמוע. וַיִּקְשׂוּ אֶת עֲרָפְם לְבַלְתִּי שְׁמוֹעַ וּלְבַלְתִּי קַחַת מוֹסֵר - הקשו את עורפם ולא למדו מוסר:
- כד וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוֹן אֵלַי נָאִם ה' לְבַלְתִּי הִבִּיא מִשָּׂא בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת בְּיּוֹם הַשַּׁבָּת וּלְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת בוּ כָּל מְלֹאכָה:
- כה וּבָאוּ בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת מַלְכִים וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל כֶּסֶף דָּוָד רִכְבִּים בָּרֶכֶב וּבַסּוּסִים הָמָּה וְשָׂרֵיהֶם אִישׁ יְהוּדָה וַיֹּשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וַיִּשְׁבְּהוּ הָעִיר הַזֹּאת לְעוֹלָם:
- כו וּבָאוּ מִעֲרֵי יְהוּדָה וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וּמֵאֶרֶץ בְּנֵי־מִן וּמִן הַשְּׁפֵלָה וּמִן הָהָר וּמִן הַנֶּגֶב מְבֹאִים עוֹלָה וְזֶבַח וּמִנְחָה וּלְבֹנָה וּמְבֹאֵי תוֹדָה בֵּית ה':
- כז וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבַלְתִּי שָׂאת מִשָּׂא וּבֹא בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם בְּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּשַׁעְרֶיהָ - אדליק אש בשערי ירושלים. וְאֶכְלָה אֲרָמְנוֹת יְרוּשָׁלַם - האש תשרוף את ארמונות ירושלים. וְלֹא תִכְבְּהוּ - עד שתכלה הכל:

פרק יח

האדם ביד ה' כחומר ביד היוצר

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' לאמר:

ב קום וירדת בית היוצר - היוצר כלי חרס. ושמה אשמיעך את דברי:

ג וארד בית היוצר והנה הוא עשה מלאכה על האבנים - הכלי, שעליו יוצר היוצר - כלי חרס:

ד ונשחת הפלי - התקלקלה צורת הכלי. אשר הוא עשה בחמר ביד היוצר ושב ויעשהו כלי אחר - עשה שוב צורת כלי. כאשר ישר בעיני היוצר - לעשות - כפי שרצה:

ה ויהי דבר ה' אלי לאמור:

ו הכיוצר הזה לא אוכל לעשות לכם בית ישראל נאם ה' הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל - האם לא אוכל לעשות לכם, כפי שהיוצר עושה לכלי?:

ז רגע - ברגע אחד. אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש - לעקור. ולנתון - לשבור. ולהאבד:

ח ושב הגוי ההוא מרעתו - חזר בתשובה. אשר דברתי עליו ונחמתי על הרעה - אתחרט על הרעה. אשר חשבתי לעשות לו:

ט ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע:

י ועשה הרע בעיני לבלתי שמע בקולי ונחמתי על הטובה אשר אמרתי להיטיב אותו:

יא ועתה אמר נא אל איש יהודה ועל יושבי ירושלים לאמר כה אמר ה' הנה אנכי יוצר עליכם רעה - אני יוצר להביא עליכם רעה. וחשב עליכם מחשבה שובו נא איש מדרכו הרעה והיטיבו דרכיכם ומעלליכם - ומעשיכם. (הרעים):

יב ואמרו נואש - אנו מתייאשים מלעשות הטוב בעינד. כי אחרי מחשבותינו גלד ואיש שררות לבו הרע - נעשה - לפי מראה ליבנו הרע - נעשה:

יג לבן כה אמר ה' שאלו נא בגוים מי שמע פאלה - מי שמע שעושים מעשים רעים כמוכם? שערת עשתה מאד - דבר מגונה מאוד. בתולת ישראל:

יד היעזב מצור שדי שלג לבנון - היתכן שיעזבו מים הזורמים מהסלע שבשדה, שהופשרו מהשלג שבלבנון!! (משל לעזיבת ה', שהוא מקור מים חיים) אם ינתשו מים זרים קרים נוזלים - היתכן שיעזבו מים הבאים בצנורות ממקום רחוק?! (לכן קרא להם - זרים, שהם באו מרחוק):

טו כי שכחני עמי - בניי שכחו את ה', לשוא יקטרו - ומקטרים לעיני, וכשלוס בדרכיהם שבילי עולם - אמרו ששבילי עולם - הדרכים הטובות הם - מכשול. ללכת נתיבות - דרך לא סלולה - כדי ללכת

בנתיבות, בדרכים - לא סלולות, לא טובות:

טו לְשׁוֹם אֲרָצָם לְשִׁמָּה - לשים את א"י לשממה. שְׂרִיקוֹת עוֹלָם - שישרקו מרוב תמהון. כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשֵּׁם וַיִּנִּיד בְּרָאשׁוֹ - כל מי שיעבור בא"י, ויראה השממה, ישתומם, ויניד בראשו - כְּמִנְחָם אֶת הָאָרֶץ:

זי כְּרוּחַ קָדִים - רוח מזרחית, חזקה. אֶפְיָצִים לִפְנֵי אוֹיֵב - אפזר אותם לפני האוייב. עָרְף וְלֹא פָּנִים אֲרָאִים בְּיוֹם אֲיָדִים - אראה את העורף במנוסתם, ביום השבר והפורענות:

נסיון להרוג את ירמיהו

יח וַיֹּאמְרוּ לְכוּ - בואו. וַנַּחֲשֶׁבֶה עַל יִרְמְיָהוּ מַחֲשָׁבוֹת - רעות - להמיתו. כִּי לֹא תֵאבֵד תּוֹרַה מִכֶּהֵן וְעֵצָה מִחַכְּם וְדָבָר מִנְּבִיא - שהרי ישנם עוד כהנים, חכמים ונביאים, מלבד ירמיהו. לְכוּ וְנִכְהוּ בַלְשׁוֹן - נלשין עליו למלך, שיהרגהו. וְאַל נִקְשִׁיבָה אֵל כָּל דְּבָרָיו - לא נצטרך עוד, להקשיב לדבריו:

יט הַקְּשִׁיבָה ה' אֵלַי וְשִׁמְעֵ לְקוֹל יִרְבִּי - את קולם של הרבים עימי:

כ היִשְׁלֵם תַּחַת טוֹבָה רָעָה - האם ראוי לשלם לי, תחת הטובה שעשיתי - רעה!! כִּי כָרוּ שׁוֹחָה לְנַפְשִׁי - שחפרו לי בור - שאפול בו! זָכַר עַמְדִי לִפְנֵיךָ לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם טוֹבָה - זכור, שהתפללתי עליהם לטובה לפניך. לְהָשִׁיב אֶת חַמְתְּךָ מֵהֶם - להשיב כעסך מהם:

כא לָכֵן תֵּן אֶת בְּנֵיהֶם לָרֶעִב וְהִגְרָם עַל יְדֵי חָרֵב - שפוך דמם בחרב (כמו: וַתַּגֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חָרֵב; יחזקאל לה', ה). וְתִהְיֶינָה נְשִׁיהֶם שְׂפֹלוֹת וְאַלְמָנוֹת וְאִנְשֵׁיהֶם יִהְיוּ הֲרָגֵי מוֹת בַּחֲרִיהֶם מִפִּי חָרֵב בַּמִּלְחָמָה:

כב תִּשְׁמַע זַעֲקָה מִבְּתֵיהֶם כִּי תִבִיא עֲלֵיהֶם גְּדוּד פְּתָאִים כִּי כָרוּ שׁוֹחָה - לְלַכְדֵּנִי - חפרו בור ללכוד אותי. וּפְחִים טָמְנוּ לְרַגְלִי - וטמנו מלכודת לרגלי:

כג וְאַתָּה ה' יָדַעְתָּ אֶת כָּל עֲצָתְךָ עָלֵי לַמּוֹת - מחשבתם - להורגני. אֵל תִּכְפֹּר עַל עוֹנָם וְחַטָּאתָם - מִלִּפְנֵיךָ אֵל תִּמְחִי - שלא תמחק חטאתם מלפניך. וַיְהִיו מְכַשְׁלִים לִפְנֵיךָ - תן מכשול לפניהם. בָּעֵת אֲפָךְ - עֲשֵׂה בָהֶם - תן להם את ענשם - בזמן שאתה כועס:

פרק יט

נבואת שבירת הבקוק

א כֹּה אָמַר ה' הַלּוֹךְ וְקָנִיתָ בְּקֶבֶק יוֹצֵר חָרֶשׁ - בקבוק, מיצר כלי חרס. וּמִזְקָנֵי הָעָם וּמִזְקָנֵי הַבְּהֵמִים - יבואו אתך:

ב וַיִּצְאָתָּ אֵל גֵּיא בֶן הַנֶּם אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר הַחֲרָסִית - שער בירושלים, מול גיא בן הנום. וְקָרָאתָ שֵׁם אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ:

ג וְאָמַרְתָּ שְׁמַעוּ דְבַר ה' מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִנִי מִבֵּיא רָעָה עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר כָּל שְׁמֵעָה - תִּצְלַנָּה אֲזַנּוֹ - מי שישמע על הרעה - "יִרְעְדוּ" אֲזַנּוֹ:

ד יען אשר עזבני וינכרו את המקום הזה - במעשיהם הרעים, עשו את ירושלים, נכרייה - זרה לפני. ויקטרו בו לאלהים אחרים אשר לא ידעום המה ואבותיהם ומלכי יהודה ומלאו את המקום הזה - דם נקים - דמי הילדים שהקריבו לפני העיז:

ה ובנו את במות הבעל לשרף את בניהם באש עלות לבעל אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי:

ו לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יקרא למקום הזה עוד התפת וגיא בן הנם פי אם גיא ההרעה:

ז ובקתי את עצת יהודה וירושלם במקום הזה "ארזון" את עצתם, שחושבים להנצל מהאוייב. והפלתים בחרב לפני איביהם וביד מבקשי נפשם ונתתי את נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ:

ח ושמת את העיר הזאת לשמה - לשממה. ולשרקה - שישרקו מרוב תמהון. כל עבר עליה ישם - ישתומם. וישרק - ישרוק מרוב תמהון על המכות שקבלה. על כל מפתה:

ט והאכלתים את בשר בניהם ואת בשר בנותיהם ואיש בשר רעהו יאכלו במצור - בגלל המצור שיעשו האוייבים. ובמצוק אשר יציקו להם איביהם - בגלל הצרות שיציקו להם האוייבים. ומבקשי נפשם:

י ושברת הבקבק לעיני האנשים ההלכים אותך - איתך:

יא ואמרת אליהם כה אמר ה' צבאות ככה אשבר את העם הזה ואת העיר הזאת כאשר ישבר את כלי היוצר אשר לא יוכל להרפה - שהכלי השבור לא יוכלו לתקנו עוד (כך לא תתרפא מכת בניי) עוד ובתפת יקברו מאין מקום לקבור - שלא יהיה מקום נוסף, לקבור את רוב ההרוגים:

יב בן אעשה למקום הזה נאם ה' וליושביו ולתת את העיר הזאת - בתפת - שגם בירושלים יקברו, כמו בתופת:

יג והיו בתי ירושלם ובתי מלכי יהודה במקום התפת הטמאים לכל הבתים אשר קטרו על גגתיהם - בגלל כל הבתים, שקטרו על הגגות לעיז. לכל צבא השמים והסד נסכים לאלהים אחרים:

ירמיה אומר את הנבואה לעם

יד ויבא ירמיהו מהתפת אשר שלחו ה' שם להנבא ויעמד בחצר בית ה' ויאמר אל כל העם:

טו כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל הנני מביא אל העיר הזאת ועל כל עריה את כל הרעה אשר דברתי עליה כי הקשו את ערפם לבלתי שמוע את דברי:

פרק כ

פשחור מתנכל לירמיה

א וישמע פשחור בן אמר הפהן והוא פקיד נגיד - הפקיד הגדול בבית ה'. בבית ה' את ירמיהו נבא

את הדברים האלה - נבואת הפורענות בפרק יט':

ב ויכה פשחור את ירמיהו הנביא ויתן אתו על המהפכת - בבית הסוהר. אשר בשער בנימן העליון אשר בבית ה':

ג ויהי ממחרת ויצא פשחור את ירמיהו מן המהפכת ויאמר אליו ירמיהו לא פשחור קרא ה' שמך כי אם מגור מסביב - פחד יהיה לך בכל סביבותיך:

והנה למרות שמצד הטבע כאסיר אל סוהר היה על ירמי לחשוש מפשחור שכבר היכה אותו ובידו להחזירו לבית הסוהר, בכל אופן אמר לפשחור דברים קשים בנבואה.

ד כי כה אמר ה' הנני נתנך למגור לך ולכל אהביך ונפלו בחרב - פחד יהיה לך ולכל אוהביך, ויפלו בחרב האוייב. איביהם ועיניך ראות ואת כל יהודה אתן ביד מלך בבל והגלם בבלה והפם בחרב:

ה ונתתי את כל חסן העיר הזאת - חוזק העיר. ואת כל יגיעה - הרכוש שנגעו עליו להשיגו. (כמו: "והבושת אכלה את נייע אבותינו מנעורינו..."; ג', כד'). ואת כל יקרה - הדברים היקרים שבה. ואת כל אוצרות מלכי יהודה אתן ביד איביהם ובזוזם ולקחום והביאום בבלה:

ו ואתה פשחור וכל ישבי ביתך תלכו בשבי ובבל תבוא ושם תמות ושם תקבר אתה וכל אהביך אשר נבאת להם בשקר:

תלונת ה' עלל שמתנכלים לו

ז פתיתני ה' - ואפת - "פיתתני" אותי, והתפתתי לנבא. חזקתני ותוכל - חזקת אותי, והצלחת - שאתחזק לנבא. הייתי לשחוק כל היום בלה לעג לי - כל היום שוחקים ולועגים לי:

ח כי מדי אדבר - אזעק חמס ושד אקרא - כשאני מנבא, אני זועק להם, נבואות על חמס ושוד שיבוא עליהם. כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום - בגלל נבואותי, מחרפים ומבזים אותי. (קלס - ענין דיבור):

ט ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו - וכשאמרתי שלא אנבא בשם ה', והיה בלבי פאש בערת עצר בעצמתי - הנבואה היתה, כאש השמורה בתוך עצמותי, ומוכרח אני לנבא. ונלאיתי בלכל - התעייפתי מלהכיל אותה בתוכי, ולא אוכל - שלא לאומרה:

י כי שמעתי דבת רבים - שמעתי רבים מוציאים עלי דיבה, דברים רעים. מגור מסביב - מפחידים אותי מכל סביבי. הגידו ונגידנו - נגיד עליו עדות שקר למלך. כל אנוש שלומי שמרי צלעי - אלו שחשבתי אותם, שמבקשים את שלומי, הם שומרים ומצפים מתי אהיה צולע ונכשל במשהו. אולי יפתה ונוכלה לו - אולי יתפתה לאכול אתנו, ונוכל להרוג אותו - בסם המות. ונקחה נקמתנו ממנו - ונקום בו:

יא וה' אותי - בגבור עריץ - ה' הבטיח לי שאהיה - כגיבור חזק. על בן רדפי יבשלו - לכן רודפי יכשלו. ולא יכלו בשו מאד - כי לא השפילו - יתביישו מאוד, כי לא יצליחו. בלמת עולם לא תשכח - בושה לעולם שלא תשכח:

יב וה' עֲבָאוֹת בַּחֵן צַדִּיק רָאָה כְּלִיּוֹת וְלֵב - ה', שבוּחוּן כְּלִיּוֹת וְלֵב, לראות אִם האדם - צַדִּיק. אֲרָאָה נִקְמָתָךְ מֵהֶם כִּי אֶלְיֶךָ גָּלִיתִי אֶת רִיבִי - אֲרָאָה אֶת נִקְמָתְךָ בְּהֵם, כִּי רַק לְךָ, גִּילִיתִי אֶת הַרִיב שְׁלִי אִיתָם:

יג שִׁירוּ לַה' הַלְלוּ אֶת ה' כִּי הֲצִיל אֶת נַפְשׁ אַבְיּוֹן - אֶת יִרְמִיָּהוּ. מִיַּד מְרַעִים - מִיַּד אֲנָשִׁים רַעִים:

יד אָרוּר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדָתִי בּוֹ, יוֹם אֲשֶׁר יִלְדָתִנִּי אֲמִי אֵל יְהִי בְרוּךְ:

טו אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר בִּשַׁר אֶת אָבִי לְאִמִּי יִלְד לָךְ בֶּן זָכָר - אֲפִילוֹ הַמְבַשֵּׁר לֵאבִי עַל לִידָתִי, יִהְיֶה מְקוּלָּל. שְׂמַח שְׂמַחְהוּ:

טז וְהִיא הָאִישׁ הַהוּא - הַמְבַשֵּׁר לֵאבִי עַל לִידָתִי. כְּעָרִים אֲשֶׁר הִפְךָ ה' וְלֹא נָחֵם - כַּסְדוּם וְעַמּוּרָה שֶׁהִי הַפֶּךְ, וְלֹא הִתְחַרַּט מֵהַפִּיכָתָם. וְשָׁמַע זַעֲקָה בְּבִקְרָה וְתִרְוַעָה בְּעַת צַהָרִים - אוֹתוֹ הָאִישׁ, יִשְׁמַע זַעֲקָה שֶׁל צַעַר בְּבוֹקֵר, וְתִרְוַעַת מִלַּחְמָה בְּצַהָרִים:

יז אֲשֶׁר לֹא מוֹתַתִּנִּי מֵרַחֵם - שֶׁלֹּא הִרְגוּנִי כְּשִׁיצַאתִי מֵרַחֵם אִימִי. וְתִהְיֶה לִי אֲמִי - קִבְרִי - שְׂרָחֵם אִימִי הִיא לְקִבְרִי. וְרַחֲמָה - הֵרַת עוֹלָם - וְהִיטִי בְּרַחֲמֶיהָ, בְּהַרְיוֹן לְעוֹלָם. (שֶׁלֹּא הִיטִי נוֹלָד כֻּלָּל):

יח לָמָּה זֶה מֵרַחֵם יִצְאָתִי לְרֵאוֹת עֵמָל וַיִּגְזֹן - לָמָּה יִצְאָתִי מֵהַרְחָם, לְרֵאוֹת צַעַר וְצָרוֹת. וַיִּכְלוּ בְּבִשְׁתׁ יָמַי - וְנִגְמְרוּ יָמַי בְּבוֹשָׁה:

פרק כא

צדקיה מבקש מירמיה להתפלל על העם

א **הַדְּבַר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' בְּשִׁלַּח אֵלָיו הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶת פִּשְׁחוֹר בֶּן מִלְכִּיָּה וְאֶת צִפְנְיָה בֶּן מַעֲשִׂיָּה הַכֹּהֵן לֵאמֹר:**

לשים לב שפשחור זה אינו אותו פשחור שהיכה את ירמיה בפרק הקודם.

ב **דָּרַשׁ נָא בְּעַדְנוּ אֶת ה' - הַתְּפַלֵּל אֵל ה', מִפְּנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר הַבָּא עֲלֵינוּ לְמַלְחָמָה. כִּי נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל נִלְחַם עָלֵינוּ אוֹלֵי יַעֲשֶׂה ה' אוֹתָנוּ כְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו וַיַּעֲלֶה מַעְלֵינוּ - יַעֲלֶה מַעֲלֵינוּ נְבוּכַדְנֶצַּר:**

צדקיהו שלח לירמיהו בקשה שה' יעשה להם נפלאות בזכות תפילותיו של ירמיה, אך לא אמר שישנו את מעשיהם ויחזרו אל ה' בתשובה.

תשובת ירמיה לבקשת צדקיהו

התשובה מתחלקת לארבע חלקים: 1. לצדקיהו. 2. לעם. 3. לבית דוד. 4. ליושבי ירושלים.

ג **וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֲלֵיהֶם כֹּה תֹאמְרוּן אֶל צִדְקִיָּהוּ:**

ד **כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּנִי מִסָּב אֶת כְּלֵי הַמַּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיַדְכֶם - ה' יִסּוּבֵב אֶת כְּלֵי הַמַּלְחָמָה שִׁלְכֶם, לְהִיּוֹת כְּאִילוֹ בְּיַד בָּבֶל (שלא תצליחו להלחם נגדם) אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים בָּם אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶת הַפְּשָׁדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם מִחוּץ לְחוּמָה וְאִסְפְּתִי אוֹתָם אֶל תוֹךְ הָעִיר הַזֹּאת - בָּבֶל יִתְאַסֵּפוּ לְתוֹךְ הָעִיר:**

ה **וְנִלְחַמְתִּי אֲנִי אֶתְכֶם בְּיַד נְטוּיָה וּבְזִרְעַת חֲזָקָה וּבְאֵף וּבְחִמָּה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל:**

ו **וְהִפִּיתִי אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַזֹּאת וְאֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה בְּדָבָר גָּדוֹל יָמָתוּ:**

ז **וְאַחֲרֵי כֵן נָאִם ה' אֶתֶן אֶת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת עֲבָדָיו וְאֶת הָעָם וְאֶת הַנְּשֹׂאֲרִים בְּעִיר הַזֹּאת מִן הַדָּבָר מִן הַחֶרֶב וּמִן הָרֶעֶב בְּיַד נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד אִיבִיָּהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָפְסוּ לְפִי חֶרֶב לֹא יָחוּס עֲלֵיהֶם וְלֹא יַחְמַל וְלֹא יִרְחַם:**

אזהרת ירמיהו אל העם

ח **וְאֵל הָעָם הַזֶּה תֹּאמֶר כֹּה אָמַר ה' הַנְּנִי נָתַן לְפָנֵיכֶם אֶת דָּרֶךְ הַחַיִּים וְאֶת דָּרֶךְ הַמָּוֶת:**

ט **הַיֹּשֵׁב בְּעִיר - הַזֹּאת יָמוּת בְּחֶרֶב וּבְרֶעֶב וּבְדָבָר וְהַיּוֹצֵא וְנִפְּלָה עַל הַפְּשָׁדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם - וְחָיָה - מִי שִׁישָׂאֵר בְּעִיר יָמוּת, וּמִי שִׁישָׂא לְכַשְׁדִּים לְהַכְנֹעַ - יַחִית. וְהַיְתֵה לֹא נַפְשׁוֹ - לְשָׁלַל - וְהַשְׁלַל שִׁיקַח - יִהְיֶה נַפְשׁוֹ שֶׁנִּצְלָה:**

י **כִּי שָׁמַתִּי פָנַי בְּעִיר הַזֹּאת לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה - אֲנִי נוֹתֵן אֶת פָּנַי עַל יְרוּשָׁלַיִם, לְרַעָה וְלֹא פָנִים לְטוֹבָה. נָאִם ה' בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל תִּנְתֵּן - הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם. וְשָׂרְפָהּ בְּאֵשׁ:**

אזהרת ירמיהו למלכי יהודה

יא וּלְבֵית מֶלֶךְ יְהוּדָה שָׁמְעוּ דְבַר ה':

יב בֵּית דָּוִד כִּה אָמַר ה' דִּינֹו לְבַקֵּר מִשְׁפָּט וְהִצִּילֹו גְזוּל מִיַּד עוֹשֵׂק - מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁהוּא מִבֵּית דָּוִד: דִּינוּ דִּין צַדִּיק, וְהִצִּילוּ אֶת הַנְּגוּז מִיַּד הַגּוּזֹל. כֵּן תֵּצֵא כָּאִשׁ חֲמָתִי וּבְעֵרָה וְאִין מְכַבֵּה מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלִיכֶם:

אזהרת ירמיהו ליושבי ירושלים

יג הֲנָנִי אֵלֶיךָ יִשְׁבֶּת הָעֵמֶק צוּר הַמִּישֹׁר - יְרוּשָׁלַיִם, שִׁמְסַבֵּיבָה עֵמֶק, וְיוֹשֶׁבֶת עַל סֹלַע הַר, שִׁסְבִּיבוּ מִישׁוֹר. נָאִם ה' הָאֹמְרִים מִי יַחַת עָלֵינוּ וּמִי יָבֹוא בְּמַעוֹנוֹתֵינוּ - שְׂאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם אֹמְרִים: מִי יֵרֵד עֲלֵינוּ לְמַלְחָמָה? מִי יָבֹוא בְּבִתְנוֹנוּ?!

יד וּפְקֹדָתִי עֲלֵיכֶם - עוֹנֵשׁ. כִּפְרֵי מַעֲלָלִיכֶם - כְּפִירוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂיכֶם הִרְעִים. נָאִם ה' וְהִצִּיתִי אִשׁ בִּיעֲרָה - אֲדַלִּיק אִשׁ, בַּעֲרִים שִׁסְבִּיב יְרוּשָׁלַיִם (בַּעֲרֵי יְהוּדָה). וְאֹכְלָה כָּל סְבִיבֶיהָ - שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם:

פרק כב

אזהרה למלך יהודה לדון בצדק

- א כה אמר ה' רד בית מלך יהודה ודברת שם את הדבר הזה:
- ב ואמרת שמע דבר ה' מלך יהודה הישב על פסא דוד אתה ועבדיך ועמך הבאים בשערים האלה:
- ג כה אמר ה' עשו משפט וצדקה והצילו גזול מיד עשוק - והצילו את הנגזל מיד הגוזל. וגר יתום ואלמנה אל תנו - אונאת דברים. (לצערו בדברים) אל תחמסו - אל תגזלו. ודם נקי אל תשפכו במקום הזה:
- ד כי אם עשו תעשו את הדבר הזה - משפט צדק. ובאו בשערי הבית הזה מלכים ישיבים לדוד על כסאו רכבים ברכב ובסוסים הוא ועבדיו ועמו:
- ה ואם לא תשמעו את הדברים האלה בי נשבעתי נאם ה' כי לחרבה יהיה הבית הזה - בית המלך:
- ו כי כה אמר ה' על בית מלך יהודה גלעד אתה לי ראש הלבנון - אתה, מלך יהודה, ראש של איי (לבנון - איי) חשוב, כמו העיר גלעד שבעבר הירדן. אם לא אשיתך מדבר - אני נשבע, שאשים אותך לשממה. ערים לא נושבו - ערים יהיו שוממות מיושבים:
- ז וקדשתי עליך - אזמן עליך. משחתים איש וכליו - אנשים שישחיתו בכליהם. וכרתו מבחר ארזיך - יכרתו השרים. והפילו על האש - יפילו הארז (השרים) באש:
- ח ועברו גוים רבים על העיר הזאת ואמרו איש אל רעהו על מה עשה ה' פכה לעיר הגדולה הזאת: ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהיהם וישתחוו לאלהים אחרים ויעבדום:
- ט אל תבכו למת - שמת בארץ (יהויקים) ואל תגדו לו - לנחמו, בכו בכו להלך - מהארץ לגלות (צדקיהו) כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו - שלא יחזור לראות את איי:
- יא כי כה אמר ה' אל שלם בן יאשיהו מלך יהודה - על צדקיהו, דור רביעי מיאשיהו (יהואחז, יהויקים, יהויכין, צדקיהו) המלך תחת יאשיהו אביו אשר יצא מן המקום הזה לא ישוב שם עוד - לא ישוב עוד לארץ:
- יב כי במקום אשר הגלו אתו - את צדקיהו. שם ימות ואת הארץ הזאת לא יראה עוד:
- יג הוי בנה ביתו - בלא צדק ועליותיו - בלא משפט - אוי, על זה שבונה ביתו בלא צדק (נגזל) ועליית ביתו - בלא משפט צדק (הכוונה ליהויקים). ברעהו יעבד חנם - רעהו עובד אצלו בחינם, ופעלו לא יתן לו - את משכורתו:
- יד האמר אבנה לי בית מדות ועליות מרווחים - אבנה בית עם מידות גדולות, ועליות מרווחים. וקרע לו חלוני - ופותח לו חלונות. וספון בארז - תקרה מעץ ארז. ומשוח בששך - ויצבע ביתו בששך, בצבעים:
- טו התמלך כי אתה מתחרה בארז - וכי אם תתערב בין עצי הארז שבתקרה - לעשותה חזקה, תחזיק

במלכותך?! אָבִיךָ הֲלוֹא אָכַל וְשָׁתָה וְעָשָׂה מְשֻׁפָּט וְצָדָקָה - אִזּוֹ טוֹב לוֹ - אָבִיךָ, הִיָּה לוֹ טוֹב, וְאָכַל וְשָׁתָה, בְּזִכּוֹת הַמְשַׁפֵּט וְהַצְדָקָה שֶׁעָשָׂה!:

טז דָּן דִּין עָנִי וְאֶבְיֹן - אִזּוֹ טוֹב - אַחַר שֶׁדָּן דִּין הַעֲנִיִּים, אִזּוֹ - הִיָּה לוֹ טוֹב. הֲלוֹא הִיא הַדַּעַת אֹתִי נְאֻם ה' - וְהִיא יָדִיעַת ה'! (עיי פרק ט', כג):

יז כִּי אִין עֵינֶיךָ וְלִבֶּךָ כִּי אִם עַל בְּצַעֲךָ - אִין אֶתְהָ רוּצָה, אֵלֵא - בְּצַע כֶּסֶף. וְעַל דָּם הִנְקִי לְשִׁפּוֹךְ וְעַל הָעֵשֶׂק - עַל שְׁפִיכוֹת דַּמִּים, וְעַל גֹּזֵל. וְעַל הַמְרוּצָה לַעֲשׂוֹת - לְרוּצָץ וּלְשִׁבּוֹר הַדְּלִים:

יח לָבֵן כֹּה אָמַר ה' אֵל יְהוּיָקִים בֶּן יִשְׁיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא יִסְפְּדוּ לוֹ הוּי אָחִי וְהוּי אָחוֹת - לֹא יִסְפִּידוּ אוֹתוֹ קְרוֹבֵיו: הוּי, אָחִי! הוּי, אָחוֹת הִיָּתִי לוֹ! לֹא יִסְפְּדוּ לוֹ הוּי אָדוֹן וְהוּי הַדָּה - עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לֹא יִסְפִּידוּ: הוּי: "אֲדוֹנֵנו מֵת", הוּי: "הוֹדֵנו אֲבָד":

יט קְבוּרַת חֲמוֹר יִקְבֵר - כְּמוֹ שֶׁהַחֲמוֹר לֹא נִקְבֵר, כִּךְ יְהוּיָקִים לֹא יִקְבֵר. סָחוּב וְהַשְׁלָף מִהֲלָאָה לְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם - יִסְחָבוּ אֶת גּוֹפְתוֹ מִחוּץ לְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם:

כ עֲלֵי הַלְבָנוֹן - וְצַעֲקֵי - עָלוּ לְלִבְנוֹן, שֶׁהוּא מְקוֹם גְּבוּהָ, וְתַצַּעֲקֵי. וּבִבְשָׁן - תִּגְי קוֹלֶךָ - וְעַל הַרֵי הַבְּשָׁן הַרִימֵי קוֹלֶךָ. וְצַעֲקֵי מֵעֲבָרִים - מִכָּל עֵבֶר. כִּי נִשְׁבְּרוּ כָּל מְאֵהְבֶיךָ - שֶׁאֲשׁוֹר וּמִצָּרִים, מֵאֵהְבֶיךָ שֶׁבִטַחְתָּ בָהֶם - נִשְׁבְּרוּ:

כא דְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ בְּשִׁלּוֹתֶיךָ אֲמַרְתָּ - לֹא אֲשִׁמַּע כְּשִׁדְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ כְּשֶׁהִיָּת בְּשִׁלּוּהָ, לֹא רָצִיתָ לְשִׁמּוֹעַ. זֶה דְּרַבֶּךָ מִנְּעוּרֶיךָ כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי - מֵאִזְ שֶׁהִיָּת "נַעֲרָה", לֹא רָצִיתָ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלִי:

כב כָּל רַעֲיוֹךָ תִּרְעָה רוּחַ - כָּל מַלְכֵי בְנֵי - "תִּנְהַיֵּג" אוֹתָם הַרוּחַ, שֶׁתִּפְזֹר אוֹתָם לְכָל עֵבֶר. וּמֵאֵהְבֶיךָ בְּשָׁבִי יִלְכוּ - אֲשׁוֹר וּמִצָּרִים, מֵאֵהְבֶיךָ שֶׁבִטַחְתָּ בָהֶם - יִלְכוּ בְּשָׁבִי. כִּי אִזּוֹ תִּבְשִׂי וְנִכְלַמְתָּ מִכָּל רַעֲתֶךָ - וְאִזּוֹ, תִּתְבַּיֵּשׂ מִכָּל הַרְעוֹת שֶׁעָשִׂיתָ:

כג יִשְׁבֶּת בְּלִבְנוֹן מְקַנְנֵת בְּאֲרָזִים - יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹשְׁבִים בְּלִבְנוֹן (בִּירוּשָׁלַם) בְּבַתִּים מֵעַצֵי אֲרָזִים. מֵה נַחֲנֶתָ בָּבֵא לָךְ חֲבָלִים חֵיל בְּיַלְדָה - וְכִי כְּשִׁיבּוֹאוֹ לָךְ הַכָּאבִים, וּפְחָד כִּיּוֹלַדְתָּ, תִּמְצָאִי חֵן בְּעֵינֵי הָאוֹיִבִים!:

כד חֵי אֲנִי נְאֻם ה' - לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. כִּי אִם יִהְיֶה בְּנִיָּהוּ בֶן יְהוּיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה - יְהוּיָכִין. חוֹתָם עַל יָד יְמִינִי - אִפִּילוֹ אִם תִּהְיֶה כְּמוֹ חוֹתָם, שֶׁהַמֶּלֶךְ לֹא מִסִּיר אוֹתָהּ מֵעַל יָדוֹ הַיְמָנִית, כִּי מִשָּׁם אֲתַקְנֶךָ - אוֹתְךָ, אֲנַתְךָ וְאַרְחִיק מִמֶּנִּי:

כה וְנִתְתִּיךָ בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשֶׁךָ - בִּיד אוֹיִבֶךָ. וּבִיד אֲשֶׁר אֲתָה יָגוֹר מִפְּנֵיהֶם - וּבִיד מִי שֶׁאֲתָה מִפְּחָד מִמֶּנּוּ. וּבִיד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבִיד הַבְּשָׁדִים:

כו וְהִטַּלְתִּי אֹתְךָ - אֲשַׁלֶּיךָ אוֹתְךָ. וְאֶת אִמְךָ אֲשֶׁר יִלְדְּתֶךָ עַל הָאָרֶץ אַחֲרַת אֲשֶׁר לֹא יִלְדְּתָם שֵׁם וְשָׁם תִּמּוֹתוֹ:

כז וְעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הֵם מְנַשְׂאִים אֶת נַפְשָׁם לְשׁוֹב שָׁם - שָׁמָּה לֹא יִשׁוּבוּ - לֹא יִי, שֶׁהֵם מֵעוֹדָדִים עִצְמָם, שִׁישׁוּבוּ אֵלֶיךָ - לֹא יִשׁוּבוּ:

כח העֵצב נִבְּוָה נְפוּיךָ הָאִישׁ הַזֶּה כְּנִיָּהוּ - האם יהויכין דומה לפסל בזוי שנשבר, שלא אוספים אותו?! אִם כְּלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ - האם דומה הוא לכלי, שאין בו חפץ ושימוש?! מְדוּעַ הוּטְלוּ הוּא וְזָרְעוֹ וְהִשְׁלַכּוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ - מדוע הושלכו הוא וזרעו - לגלות?!

כט אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ שָׁמְעֵי דְבַר ה' - א"י, החביבה והמיוחדת מכל הארצות, שמעי דבר הנבואה!:

ל כֹּה אָמַר ה' כְּתִבּוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי - שיהויכין ימות בלי בנים, גָּבֵר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו - איש שכל ימיו לא יצליח, כִּי לֹא יִצְלַח מִזְרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד - לא יהיו מזרעו מלכים יושבים על כסא דוד. וּמִשָּׁל עוֹד בִּיהוּדָה:

פרק כג

נבואה על המלכים הרעים והטובים

- א **הוֹי רְעִים מְאֹבְדִים וּמְפִצִים אֶת צֶאֱן מְרַעֲתֵי -** מעשי המלכים הרעים, הגורמים לצאן, לבניי להתפזר לגלות. **נָאִם ה':**
- ב **לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל הָרְעִים הָרְעִים אֶת עַמִּי אֲתֶם הִפְצַתֶם אֶת צֶאֱנִי וַתִּדְחוּם -** אתם במעשיכם, גרמתם לדחות את בניי לגלות. **וְלֹא פָקַדְתֶּם אֲתֶם -** לא נזהרתם לשומרם. **הֲנִנִי פָקַד עֲלֵיכֶם אֶת רַע מַעַלְלֵיכֶם -** אני זוכר את הרעה שעשיתם, ומעניש אתכם. **נָאִם ה':**
- ג **וְאֲנִי אֶקְבֹּץ אֶת שְׂאֵרֵי צֶאֱנִי מִכָּל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחֵתִי אֲתֶם שָׁם -** אשיב אותם מהגלות. **וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְהֶן עַל נְוֶהֶן -** אשיב אותם לביתם. **וּפְרוּ וְרַבּוּ:**
- ד **וְהִקְמַתִי עֲלֵיהֶם רְעִים וְרַעוּם וְלֹא יִירָאוּ עוֹד וְלֹא יַחְתּוּ -** לא יפחדו ולא ישָׁבְרוּ (שבירת הלב - פחד) **וְלֹא יִפְקְדוּ -** ולא יחסרו מהם, (כמו: "ולא נפקד ממנו איש"; במדבר לא) **נָאִם ה':**
- ה **הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם ה' וְהִקְמַתִי לְדוֹד צֶמַח צְדִיק -** אקים לדוד מזרעו, את מלך המשיח. **וּמֶלֶךְ מֶלֶךְ -** וְהִשְׁבִּיל - ימלוד, ויצליח במלכותו. **וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וַיְצַדֵּק בְּאָרֶץ:**
- ו **בְּיָמָיו תִּוְשַׁע יְהוּדָה -** תנצל יהודה. **וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֵּן לְבֶטֶח -** בניי ישכנו בבטחה. **וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ ה' צִדְקָנוּ -** בניי יקראו למלך המשיח - "ה' צדקנו", שבימיו של זה, ה' מצדיק אותנו:
- ז **לִכֵּן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם ה' וְלֹא יֹאמְרוּ עוֹד חֵי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם -** כשישבעו בשם ה', לא יציינו את גדולת ה', ביציאת מצרים:
- ח **כִּי אִם חֵי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה -** אלא גדולת ה' בשבועה, תצוין בכך, שהשיב את הגולה מארץ צפון... שהגאולה העתידה, תהיה גדולה אף מיציאת מצרים. **וּמִכָּל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחֵתִים שָׁם וַיָּשׁוּבוּ עַל אַדְמָתָם:**
- ט **לְנִבְאִים -** בגלל נביאי השקר. **נִשְׁבַּר לִבִּי בְּקִרְבִי רַחֲפוּ כָּל עֲצֻמוֹתַי -** נשבר ליבי בתוכי, וכל עצמותי מרחפות ונעות - מצער. **הִיִּיתִי כְּאִישׁ שֹׁכֵר וְכִגְבַר עֲבָרוּ יַיִן -** וכאיש שיכור מיון, שאינו יודע מה יעשה. **מִפְּנֵי ה' וּמִפְּנֵי דְבַרִי קָדְשׁוֹ -** שהתחלל בגללם:
- י **כִּי מִנְּאֻפִים מְלֹאָה הָאָרֶץ -** הארץ מלאה בעוון ניאוף. **כִּי מִפְּנֵי אֱלֹהֵי -** אֲבָלָה הָאָרֶץ - מפני שנשבעים לשקר, הארץ נחרבה. **יָבִשׁוּ נְאוֹת מְדָבָר -** יבש המרעה, בנאות המדבר. **וְהָיָה מְרוֹצְתֶם רָעָה -** היו רצים תמיד לרעה. **וּגְבוּרְתֶם לֹא בָּן -** גבורתם, לא היתה לדבר בן, טוב ונכון:
- יא **כִּי גַם נְבִיא גַם כִּהֵן חֲנָפוּ -** הרשיעו. **גַּם בְּבֵיתִי מִצְאָתִי רָעַתֶם -** אפילו במקדש עשו הרעות. **נָאִם ה':**
- יב **לִכֵּן יְהִיָּה דְרָכֶם לָהֶם כְּחִלְקֵי לָקוֹת בְּאֶפְלָה -** לכן, יפלו בדרכם, כמי שמחליק בדרך חלקה בחשיכה. **יִדְחוּ וְנִפְלוּ בָּה -** בדרכם. **כִּי אָבִיא עֲלֵיהֶם רָעָה שְׁנַת פְּקֻדָתֶם -** שנה שאזכור להענישם. **נָאִם ה':**
- יג **וּבְנִבְיָאֵי שְׁמֵרוֹן רְאִיתִי תִפְלָה -** דבר גרוע בלי טעם. **הַנְּבִאוֹ בִפְעַל וַיִּתְּעוּ אֶת עַמִּי -** נבאו בשם הבעל,

והתעו את בניי מדרך ה'. את ישראל:

יד **וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם רְאִיתִי שְׁעָרוֹרָה - דָּבַר מְגוּנָה. נְאוּף וְהִלֵּךְ בְּשֹׁקֶר - חָטְאוּ בְּנֵיאוּף וּבְשֹׁקֶר. וְחָזְקוּ יְדֵי מְרַעִים לְבַלְתִּי שָׁבוּ אִישׁ מִרְעֵתוֹ - חָזְקוּ יְדֵי הַעוֹשִׂים רַע, עַד שֶׁלֹּא רָצוּ לָשׁוּב מִדְּרָכָם. הָיוּ לִי כָלָם - כְּסֻדָּם - רַעִים כְּאֲנֹשֵׁי סְדוּם. וַיִּשְׁבִּיָהּ - בְּעַמְרָה - רַעִים כְּאֲנֹשֵׁי עַמּוּרָה:**

טו **לְכֵן כֹּה אָמַר ה' עֲבֹאוֹת עַל הַנְּבִאִים - נְבִיאֵי הַשֹּׁקֶר. הִנְנִי מֹאכִיל אוֹתָם לְעֵנָה וְהַשְׁקֵתִים מִי רֹאשׁ - אֹאכִיל אֶת הַנְּבִיאִים לְעֵנָה, וְאֶשְׁקָה אוֹתָם מִיָּם, שְׁנִסְחָטוּ - מֵהַעֶשֶׂב: "רֹאשׁ". (לְעֵנָה וּרֹאשׁ - מִיָּנִי עֶשְׂבִים מְרִים.) כִּי מֵאֵת נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַם יֵצֵא חֲנֻפָּה לְכָל הָאָרֶץ - בְּגַלְל נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַם, יֵצֵא רַשְׁעוֹת בְּכָל הָאָרֶץ:**

אזהרה לא לשמועל לנביאי השקר

טז **כֹּה אָמַר ה' עֲבֹאוֹת אֶל תִּשְׁמְעוּ עַל דְּבָרֵי הַנְּבִאִים - נְבִיאֵי הַשֹּׁקֶר. הַנְּבִאִים לָכֵם מֵהַבְּלִים הַמָּה אֲתָכֶם - נְבוֹאוֹתָם - נְבוֹאוֹת הַבַּל. חֲזוֹן לָבָם יִדְּבֹרוּ - לֹא מִפִּי ה' הַמְרַאָּה שְׁמִנְבִאִים, בּוֹדִים מְלִיבִם, וְלֹא מִפִּי ה':**

יז **אֲמַרִים אָמֹר לְמִנְאֲצֵי - אֹמְרִים לְרַשְׁעִים הַמְּבֹזִים אֶת ה', דְּבַר ה' - טוֹב עֲלֵיכֶם: "שְׁלוֹם יִהְיֶה לָכֶם". שְׁלוֹם יִהְיֶה לָכֶם וְכָל הַלֵּךְ בְּשִׁרְרוֹת לְבוֹ אָמְרוּ לֹא תָבוֹא עֲלֵיכֶם רָעָה - וְלִכְל הַהוֹלְכִים לְפִי מְרֹאוֹת לִיבִם הָרַע, אָמְרוּ: "לֹא תָבוֹא עֲלֵיכֶם רַע":**

יח **כִּי מִי עָמַד בְּסוּד ה' - מִי מְנַבֵּיאֵי הַשֹּׁקֶר יָדַע אֶת סוּד ה' בְּאֵמֶת? וַיֵּרָא וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרוֹ - וְרָאָה וּשְׁמַע אֶת דְּבַר ה' מִי הַקְּשִׁיב דְּבָרוֹ - וַיִּשְׁמַע - מִי מֵהֶם הַקְּשִׁיב לְצִוּוֵי ה', וּשְׁמַע נְבוֹאָה מִמֶּנּוּ:**

יט **הִנֵּה סִעֲרַת ה' חֲמָה יֵצֵאָה - הִנֵּה כַּעַס ה' בָּא כְּסִעֲרָה. וְסִעֵר מִתְּחִלָּל - סִעֲרָה מִתְּקַרְבַּת וְעוֹמַדַת לְחוּל. (לְבוֹא וּלְשִׁכּוֹן) עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יְחוּל - עַל רֹאשׁ שֶׁל הַרְשָׁעִים יְחוּל. (יְפוּל וַיִּשְׁכּוּן):**

כ **לֹא יָשׁוּב אָף ה' עַד עֲשֵׂתוֹ וְעַד הַקִּימוֹ מְזֻמוֹת לְבוֹ - לֹא יָשׁוּב ה' מִלְּכַעוֹס, עַד שִׁיעֶשֶׂה מַחֲשַׁבוֹת לִיבּוֹ - לְהַעֲנִישׁ הַרְשָׁעִים. בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְּבַוְּנוּ בָּהּ - בִּינָה - בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, כְּשֶׁתִּתְּקִיִּים הַנְּבוֹאָה, אִז תִּתְּבַוְּנוּ וְתִבְנִינוּ שֶׁהַנְּבוֹאָה הַתְּקִימָה אָף שֶׁנִּתְּאַחֲרָה לְבוֹא, וְלֹא שֶׁב ה' מִחֲרוֹן אָפוֹ בְּרַשְׁעִים:**

כא **לֹא שְׁלַחְתִּי אֶת הַנְּבִאִים - לְנַבֵּא בְּשִׁמִּי. וְהֵם רָצוּ - מֵעַצְמָם לְנַבֵּא נְבוֹאוֹת שֹׁקֶר. לֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְהֵם נִבְּאוּ:**

כב **וְאִם עָמְדוּ בְּסוּדֵי וַיִּשְׁמְעוּ דְּבָרֵי אֶת עַמִּי וַיִּשְׁבוּ מִדְּרָכָם הָרַע וּמִרְעַ מַעֲלִיָּהֶם - אִם הָיוּ שׁוֹמְעִים הַנְּבוֹאוֹת מִמֶּנִּי, הָיוּ מְחִזְרִים הַעַם בְּתִשְׁבוּבָה מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרַעִים:**

כג **הָאֱלֹהִי מְקַרֵּב אֲנִי - וְכִי אֲנִי שׁוֹפֵט רַק אֶת הַבְּרוּאִים הַקְּרוּבִים אֵלַי בְּשִׁמִּים, וְאֵלּוֹ שְׁבֹאֲרָךְ אֵינְנִי שׁוֹפֵט?! נָאִם ה', וְלֹא אֱלֹהִי מְרַחֵק:**

כד **אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ - הַיּוֹכֵל אִישׁ לְהַסְתִּיר מִפְּנֵי: נָאִם ה' הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא נָאִם ה':**

כה **שְׁמַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר אָמְרוּ הַנְּבִאִים הַנְּבִאִים בְּשִׁמִּי שֹׁקֶר לֵאמֹר חֲלַמְתִּי חֲלַמְתִּי - שְׁמַעְתִּי אֶת נְבִיאֵי**

השקר אומרים: "חלמתי חלמתי" נבואות מה':

כו **עַד מָתַי הֲיִישׁ בְּלִבִּי הַנְּבִיאִים...** - עד מתי יהיה שקר בלב הנביאים והם ינבאו הבל? וכי יש בליבם שנבואתם תתקיים? **נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר וְנְבִיאֵי תְרֻמַת לֵבָם** - נבואות - ברמאות ליבם:

כז **הַחֹשְׁבִים לְהַשְׁפִּיחַ אֶת עַמִּי שָׁמַי בַּחֲלוּמֹתָם** - שחושבים להשכיח את שמי מבניי, עיי "נבואות" שחולמים להם. **אֲשֶׁר יִסְפְּרוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ** - עיי שחוזרים ומספרים את נבואותיהם לבניי. **כַּאֲשֶׁר שָׁכַחוּ אֲבוֹתָם אֶת שְׁמִי - בְּבַעַל** - כמו שהשכיחו את שמי מאבותיהם, בעבודת הבעל:

כח **הַנְּבִיא אֲשֶׁר אֵתוּ חֲלוֹם יִסְפֵּר חֲלוֹם** - מי שחולם חלומות, יאמר שדבריו הם חלומות, **וְאֲשֶׁר דִּבְרֵי אֵתוּ יְדַבֵּר דִּבְרֵי אֱמֶת** - ומי שאני אמרתי לו נבואות, יאמר נבואות בשמי. **מַה לְתַבֵּן אֶת הַבֵּר** - כיצד מערבים תבן (פסולת התבואה) - עם הבר (התבואה)? כיצד מערבים שקר ואמת? **נְאֻם ה'!**

כט **הֲלוֹא כֹה דִבְרֵי כַּאֲשׁ נְאֻם ה' וְכַפְטִישׁ יִפְצִץ סֶלַע** - הרי נבואות ה', נאמרות עיי הנביא בחוֹזֵק, כאש וכפטיש חזק המפוצץ סלע ("ותהי בלבי כאש בוערת"; לעיל כ', ט'):

ל **לִבְנֵי הַנְּבִיאִים נְאֻם ה' מְגַנְבֵי דִבְרֵי אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ** - גונבים דבר מנביא אמת, ואומרים כאילו ה' ניבא להם:

לא **הַנְּבִיאִים עַל הַנְּבִיאִים נְאֻם** - שמדברים בלשון חלקה ונואמים נאום שבדו מליבם. **ה' הִלְקִיחַם לְשׁוֹנָם וַיִּנְאֲמוּ נְאֻם:**

לב **הַנְּבִיאִים עַל הַנְּבִיאִים חֲלוּמוֹת שֶׁקֶר נְאֻם ה' וַיִּסְפְּרוּם** - שמספרים שחלמו נבואה. **וַיִּתְּעוּ אֶת עַמִּי בְּשִׁקְרֵיהֶם וַיַּפְחִזוּתָם** - התעו את בניי מדרך ה', בשקרים ובקלות דעת. **וְאֲנֹכִי לֹא שָׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְהוֹעִיל לֹא יוֹעִילוּ לְעַם הַזֶּה** - ולא מועילים לבניי. **נְאֻם ה'!**

ההתייחסות לנבואת אמת

לג **וְכִי יִשְׁאַלְךָ הָעָם הַזֶּה אוֹ הַנְּבִיא אוֹ כִּהֵן לֵאמֹר מַה מִּשָּׂא ה' -** אם ישאלו אותך על נבואות ה', ויקראו לנבואה בשם "משא", שהדבר כבד וקשה עליהם. **וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת מַה מִּשָּׂא וְנִטְשֵׁתִי אֲתֹכֶם** - רציתם לדעת מה המשא של ה'?? אתם המשא! ולכן ה' יעזוב אתכם - ותצאו לגלות. **נְאֻם ה'!**

לד **וְהַנְּבִיא וְהַכֹּהֵן וְהָעָם אֲשֶׁר יֹאמַר מִשָּׂא ה' וּפְקַדְתִּי עַל הָאִישׁ הַהוּא וְעַל בֵּיתוֹ** - מי שיקרא לנבואה: "משא", אזכור להעניש - אותו ואת ביתו:

לה **כִּי תֹאמְרוּ אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶל אָחִיו מַה עָנָה ה' וּמַה דִּבֶּר ה' -** כשתרצו לדעת דבר האלוהים, תאמרו: "מה ענה ה' ומה דבר ה'!":

לו **וּמִשָּׂא ה' לֹא תִזְכְּרוּ עוֹד** - לא תקראו עוד לנבואה בשם: "משא". **כִּי הַמִּשָּׂא יִהְיֶה לְאִישׁ דִּבְרוֹ** - אף שפעמים נבואה נקראת בלשון משא, רק לאיש דברו של ה' - לנביא, שליחות הנבואה הנחשבת אצלו כמשא, אך כשאתם קוראים לנבואה משא, הוא משום שבלבכם, דבר הנבואה כבד וקשה - כמשא. **וְהִפְכֹתֶם אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵינוּ** - הופכים דברי אלוהים חיים - לדבר כבד וקשה:

לו פה תאמר אל הנביא מה ענף ה' ומה דבר ה':

לח ואם משא ה' תאמרו לבן פה אמר ה' יען אמרכם את הדבר הזה משא ה' ואשלח אליכם לאמר לא תאמרו משא ה':

לט לבן הנני ונשיתי אתכם נשא - אסיר אתכם מלפני (כמו: "גיד הנשה" - שזו ממקומו) ונשיתי אתכם ואת העיר אשר נתתי לכם ולאבותיכם מעל פני:

מ ונתתי עליכם חרפת עולם וכלמות עולם אשר לא תשכח - בושה לעולם, שלא תשכח!:

פרק כד

התאנים הטובות והרעות

- א הָרָאֲנִי ה' וְהִנֵּה שְׁנֵי דוֹדָאֵי תְּאֲנִים - שְׁנֵי כְּלִים עִם תְּאֲנִים. מוֹעֲדִים - מוֹכְנִים לֹאכִילָה. לְפָנַי הֵיכַל ה' אַחֲרֵי הַגְּלוּת נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת יְכַנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שְׂרֵי יְהוּדָה וְאֶת הַחֲרָשׁ וְאֶת הַמַּסְגֵּר - אַחֲרַי שְׁגַלָה יְכַנְיָהוּ, יַחַד עִם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים לְבָבֶל. מִירוּשָׁלַם וַיָּבֵאֵם בָּבֶל:
- ב הַדּוֹד אֶחָד תְּאֲנִים טֹבוֹת מְאֹד כְּתֲאֲנֵי הַבְּכֹרוֹת - תְּאֲנִים טֹבוֹת כְּתֲאֲנִים הַיּוֹצְאוֹת רֵאשׁוֹנוֹת (הַמְּבַכְרוֹת לְצֵאתָ) וְהַדּוֹד אֶחָד תְּאֲנִים רְעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלֶנָּה מֵרַע - תְּאֲנִים רְעוֹת שֶׁאֵי אִפְשָׁר לֹאכֹלָם כֻּלָּל:
- ג וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה יְרַמְיָהוּ וַאֲמַר תְּאֲנִים הַתְּאֲנִים הַטֹּבוֹת טֹבוֹת מְאֹד וְהַרְעוֹת רְעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלֶנָּה מֵרַע:
- ד וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר:
- ה כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כְּתֲאֲנִים הַטֹּבוֹת הָאֵלֶּה בֶּן אַכִּיר אֶת גְּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אֶרֶץ כְּשָׂדִים לְטוֹבָה - כְּמוֹ שֶׁאֲנֹשִׁים מִקְרָבִים תְּאֲנִים טֹבוֹת, כִּד אַכִּיר וְאֶקְרַב אֵלַי, אֶת גְּלוּת יְהוֹיָכִן - וַיִּשְׁבוּ לְאֶרֶץ:
- ו וְשִׁמְתִי עֵינַי עֲלֵיהֶם לְטוֹבָה וְהִשְׁבַּתִּים עַל הָאֶרֶץ הַזֹּאת וּבְנֵיתִים וְלֹא אֶהְרַס וְנִטְעַתִּים וְלֹא אֶתּוֹשׁ - אֲטַע אוֹתָם בְּאֶרֶץ, וְלֹא אֶעֱקוֹר אוֹתָם עוֹד מִמְּקוֹמָם:
- ז וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב לְדַעַת אֶתִּי כִּי אֲנִי ה' וְהָיוּ לִי לְעַם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים כִּי יִשְׁבוּ אֵלַי בְּכָל לְבָבָם - מִשׁוּם שֶׁיִּשְׁבוּ בְּתִשׁוּבָה בְּכָל לֵיבָם - יִהְיוּ עִמִּי:
- ח וְכְתֲאֲנִים הַרְעוֹת אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלֶנָּה מֵרַע כִּי כֹה אָמַר ה' בֶּן אֶתָּן אֶת צְדָקָתָהּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שְׂרָיו וְאֶת שְׂאֵרֵי יְרוּשָׁלַם הַנְּשָׂאֵרִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְהַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - וְכְמוֹ תְּאֲנִים רְעוֹת - שֶׁשְׁנוֹאִים וּמְרוֹחֲקִים מִבְּנֵי אָדָם, כִּד, אֶתָּן אֶת צְדָקָתָהּ, וְאֶת שְׂאֵרֵי יְרוּשָׁלַם, וְאֶת הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (אֲלוֹ שֶׁהֲלָכוּ עִם יוֹחָנָן בֶּן קֶרַח לְמִצְרַיִם, וְנִתְיַשְׁבוּ שָׁמָּה נֶגַד מִצְוֹת ה'; פֶּרֶק מִגִּז') - לְהִיּוֹת שְׁנוֹאִים וּמְרוֹחֲקִים מִמֶּנִּי:
- ט וְנָתַתִּים לְזַעֲוָה לְרַעָה - לְזוּעָה וְלִרְעָה. לְכָל מַמְלָכוֹת הָאֶרֶץ לְחֲרָפָה וְלִמְשָׁל לְשִׁנְיָה וְלִקְלָלָה - יִהְיוּ: 1. מְבוּזִים. 2. לְמִשְׁלַל שֶׁל פּוֹרְעָנוֹת. 3. לְשִׁנְיָה - שֶׁהֲכֵל יִדְבְּרוּ עַל רַעְתָם. 4. וְלִסְמֵל שֶׁל קִלְלָה. (וְכִשְׁיִקְלְלוּ - יִקְלְלוּ שִׁיחֵיו כְּמוֹתָם). בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר אֵדִיחֶם שָׁם:
- י וְשִׁלַּחְתִּי בָם אֶת הַחֲרָב אֶת הַרְעֵב וְאֶת הַדְּבַר עַד תָּמָס - עַד שֶׁיִּכְלוּ לְגַמְרֵי. מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְלְאֲבוֹתֵיהֶם:

פרק כה

חורבן יהודה והארצות שסביבה

בפרק זה ירמיהו אומר בקיצור את שמות העמים שעליהם תבוא פורענות. פירוט הפורענות לכל עם בפרקים מו-נא

א הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרבעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשנית לנבוכדראצר מלך בבל:

ב אשר דבר ירמיהו הנביא על כל עם יהודה ואל כל יושבי ירושלים לאמר:

ג מן שלש עשרה שנה ליאשיהו בן אמון מלך יהודה ועד היום הזה זה שלש ועשרים שנה היה דבר ה' אלי ואדבר אליכם אשכים ודבר ולא שמעתם - 23 שנה אני מנבא - ואתם לא שומעים:

ד ושלח ה' אליכם את כל עבדיו הנבאים השכם ושלח ולא שמעתם ולא הטיתם את אזניכם לשמע:

ה לאמר שובו נא איש מדרך הרעה ומרע מעלליכם ושבו על האדמה אשר נתן ה' לכם ולאבותיכם למן עולם ועד עולם:

ו ואל תלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם ולא תכעיסו אותי במעשה ידיכם ולא ארע לכם:

ז ולא שמעתם אלי נאם ה' למען הכעסני במעשה ידיכם לרע לכם:

ח לכן כה אמר ה' עבאות יען אשר לא שמעתם את דברי:

ט הנני שלח ולקחתי את כל משפחות צפון נאם ה' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי - עבדי - משום שעושה שליחות ה' בדבר הזה, והבאתים על הארץ הזאת ועל יושביה ועל כל הגוים האלה סביב - אביא את בבל על בניי, ועל כל הגויים שסביבות א"י ("... על כל שכני הרעים, הנגעים בנחלה... הנני נתשם מעל אדמתם; לעיל יב', יד') והחרמתים - יאבדו מהעולם. ושמתיים לשמה - אשים אותם להיות שממה. ולשרקה ולחרבות עולם - שישרקו מרוב תמהון, ולחורבן לזמן רב:

י והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול בלה קול רחים ואור נר - לא ישמע עוד קול שמחת חתן וכלה, קול של עבודת הטחינה ברחיים (שלא תהיה תבואה) ואור נר (שלא יהיה שמן למאור):

יא והיתה כל הארץ הזאת לחרבה לשמה - לחורבן ולשממה. ועבדו הגוים האלה את מלך בבל שבעים שנה:

יב והיה כמלאות שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי ההוא נאם ה' את עונם ועל ארץ כשדים ושמתי אתו לשממות עולם - אחר 70 שנה אעניש את מלך בבל ואת עמו, ויהיו הם - לשממה:

יג והבאתי על הארץ ההיא - על בבל. את כל דברי אשר דברתי עליה את כל הכתוב בספר הזה אשר נבא ירמיהו על כל הגוים - כפי הנבואה שניבא על בבל. (פרק נ" - נא):

יד **כִּי עֲבַדְדוּ בָם גַּם הַמָּה גֹזִים רַבִּים - כִּי יַעֲבֹדוּ הֵם גּוֹיִים רַבִּים... וּמַלְכִים גְּדוֹלִים וְשַׁלְמָתִי לָהֶם - כַּפְעָלָם וּכְמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם - אַעֲנִישׁ אוֹתָם עַל מַעֲשֵׂיהֶם הַרְעִים :**

כוס החימה

טו **כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵלַי קַח אֶת כּוֹס הַיַּיִן הַחֲמָה הַזֹּאת מִיַּדִּי - כּוֹס הַיַּיִן, מִשַׁל - לְכוֹס מַלְאָה בַחֲמָה, וְהִשְׁקִיתָהּ אֶתוֹ אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנֹכִי שִׁלַּח אוֹתָךְ אֵלֵיהֶם - מִשַׁל, שֶׁהַפּוֹרְעָנוֹת תִּגִּיעַ אֵלֵיהֶם :**

טז **וְשִׁתּוֹ וְהִתְגַּעְשׂוּ וְהִתְהַלְלוּ מִפְּנֵי הַחֲרָב אֲשֶׁר אֲנֹכִי שִׁלַּח בֵּינְתֶם - יִשְׁתּוּ, וְיִשְׁתַּגְּעוּ עַד שִׁינוּעוּ בַחֲזָקָה (כְּמוֹ: "וַיִּתְגַּעְשׂוּ וְלֹא יוֹכְלוּ"; לַעֲלֵל ה', כב'), וְיִשְׁתַּטּוּ - מְרֹב פֶּחַד מֵהַחֲרָב שֶׁתְּבוֹא בֵּינֵיהֶם :**

יז **וְאָקַח אֶת הַכּוֹס מִיַּד ה' וְאִשְׁקָה אֶת כָּל הַגּוֹיִם - נִבְאֵתִי עַל כֵּךְ. אֲשֶׁר שִׁלַּחְנִי ה' אֵלֵיהֶם:**

יח **אֶת יְרוּשָׁלַם וְאֶת עָרֵי יְהוּדָה וְאֶת מַלְכֵיהָ אֶת שָׂרֵיהָ לְתֵת אֶתְם לְחֲרָבָה לְשִׁמָּה לְשָׂרָקָה וּלְקַלְלָהּ - בַּיּוֹם הַזֶּה - אֶתְנֶן אוֹתָם לַהֲיוֹת שִׁמְמָה, וְיִשְׂרָקוּ מְרֹב תִּמְהוֹן, וְלִסְמַל שֶׁל קַלְלָהּ. (וּכְשִׁיקְלֻוּ - יִקְלְלוּ שִׁיחֵיו כְּמוֹתָם) - כְּמוֹ שֶׁהֵם הַיּוֹם. שִׁרְמִיחֵו כְּתַב הַסֵּפֶר אַחַר הַחֲוֹרְבָן):**

יט **אֶת פְּרֵעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְאֶת עֲבָדָיו וְאֶת שָׂרָיו וְאֶת כָּל עַמּוֹ:**

כ **וְאֶת כָּל הָעֶרֶב - עַרְבּוֹב שֶׁל עַמִּים לִיד אִיִּי. וְאֶת כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ הָעֻזִּין וְאֶת כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְאֶת אֲשֻׁקְלוֹן וְאֶת עֵזָה וְאֶת עֶקְרוֹן וְאֶת שְׂאֲרֵית אֲשֻׁדּוֹד:**

כא **אֶת אֲדוּם וְאֶת מוֹאָב וְאֶת בְּנֵי עַמּוֹן:**

כב **וְאֶת כָּל מַלְכֵי צֹר וְאֶת כָּל מַלְכֵי צִדּוֹן וְאֶת מַלְכֵי הָאֵי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיָּם - אֵי בַיִם לִיד אִיִּי, שִׁיכְבוֹשׁ נְבוּכַדְנֶצַּר:**

כג **וְאֶת דָּדָן וְאֶת תִּימָא וְאֶת בּוּז וְאֶת כָּל קְעוּצֵי פֶּאֶה - כָּל הַיּוֹשְׁבִים - בַּקְצָה הַפֶּאֶה. (בַּקְצָה הַקְצָה):**

כד **וְאֶת כָּל מַלְכֵי עֶרֶב - עַרְבִים. וְאֶת כָּל מַלְכֵי הָעֶרֶב הַשְּׂכָנִים בַּמִּדְבָּר:**

כה **וְאֶת כָּל מַלְכֵי זְמֵרִי וְאֶת כָּל מַלְכֵי עֵילָם וְאֶת כָּל מַלְכֵי מְדִי:**

כו **וְאֶת כָּל מַלְכֵי הַצִּפּוֹן הַקְּרָבִים וְהַרְחָקִים אִישׁ אֶל אַחִיו - אִישׁ אַחַר אַחִיו - כּוֹלֵם יִשְׁתּוּ מִכּוֹס הַיַּיִן. וְאֶת כָּל הַמַּמְלָכוֹת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִלֶּךְ שִׁשַׁךְ יִשְׁתָּה אַחֲרֵיהֶם - בַּסּוּף, גַּם מֶלֶךְ בָּבֶל יִשְׁתָּה מִכּוֹס הַיַּיִן. (בָּבֶל = שִׁשַׁךְ, בַּתְּבִישׁ):**

כז **וְאָמַרְתָּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתּוּ וְשִׁכְרוּ וְקִיוּ - שְׁתּוּ מֵהַיַּיִן, הַשְׁתַּכְרוּ, עַד שֶׁתִּקְיֹאוּ. וְנִפְּלוּ וְלֹא תִקְוֹמוּ - אַחַר שֶׁתִּפְּלוּ - לֹא תוּכְלוּ לְקוּם. מִפְּנֵי הַחֲרָב אֲשֶׁר אֲנֹכִי שִׁלַּח בֵּינֵיכֶם:**

כח **וְהָיָה כִּי יִמָּאֲנוּ לְקַחַת הַכּוֹס מִיַּד לְשִׁתּוֹת וְאָמַרְתָּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת שְׁתּוּ תִשְׁתּוּ - גַּם אִם יִסְרְבוּ לְשִׁתּוֹת - שְׁתּוּ וְיִשְׁתּוּ!!:**

כט **כִּי הִנֵּה בָּעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ אֲנֹכִי מַחֵל לְהִרְעֵ - בִּירוּשָׁלַם שִׁשְׁמִי נִקְרָא עָלֶיהָ, אֲנִי מֵתַחִיל**

הרעה, ואתם הנקה תנקו לא תנקו - ואתם הגויים חושבים שתשארו נקיים מהרעה!! **כי חרב אני קרא על כל ישבי הארץ נאם ה' צבאות:**

שאגת ה' ויללת הרועים

ל **ואתה תנבא אליהם את כל הדברים האלה ואמרת אליהם ה' ממרום ישאג וממזעזע קדשו יתן קולו ישאג ישאג על נוהו - כביכול, ה' ישאג להביא את הגויים להחריב את נוהו - את המקדש. הידד בדרךים יענה - אל כל ישבי הארץ - כמו הדורכים בשעת דריכת הענבים, המזרזים איש את רעהו בקריאות הידד, כך ה', "זרז", להביא הפורענות על בניי ועל כל הגויים:**

לא **בא שאון עד קצה הארץ - הרעש, מקריאת ה' - "הידד", יגיע עד קצה הארץ. כי ריב לה' בגוים - ה' רב עם הגויים. נשפט הוא לכל בשר - נשפט עם כל בשר. הרשעים - נתנם לחרב - הרשעים - ימותו בחרב. נאם ה':**

לב **כה אמר ה' צבאות הנה רעה יצאת מגוי אל גוי - יריבו עמים - בעמים אחרים. וסער גדול - יעור מירפתי ארץ - סערה גדולה, תתעורר לצאת מסוף הארץ:**

לג **והיו חללי ה' ביום ההוא מקצה הארץ ועד קצה הארץ לא יספדו ולא יאספו ולא יקברו לדמן על פני האדמה יהיו:**

לד **הילילו הרעים - המלכים ייללו. וזעקו והתפלשו אדירי הצאן - יצעקו ויתגלגלו בעפר השרים של הצאן, מרוב צער. כי מלאו ימיכם - לטבות - מלאו, נשלמו הימים, והגיע זמן השחיטה. ותפוצותיכם - זמן שתתפזרו מארצכם. ונפלתם בכלי חמדה - תשברו, ככלי יפה שהכל חמדו אותו. (כמו: "ארץ חמדה"; לעיל ג', יט):**

לה **ואבד מנוס מן הרעים - הרועים לא יוכלו לנוס מהאויב. ופליטה מאדירי הצאן - לא תהיה פליטה מהשרים:**

לו **קול צעקת הרעים ויללת אדירי הצאן כי שדד ה' את מרעיתם - המלכים והשרים יצעקו, שה' "שודד" את צאנם, את עמם:**

לז **ונדמו נאות השלום - מפני חרון אף ה' - יפרתו, המקומות שישבו שם בשלום - מפני כעס ה':**

לח **עזב כפפיר סבו - עזבו בתיהם, כאריה שעזב את סוכתו. כי היתה ארצם לשמה - לשממה. מפני חרון הינה - מפני החרב השיכורה מיון, ומפני חרון אפו - שהרגה מפני כעס ה':**

פרק כו

נבואת החורבן

א בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה מאת ה' לאמר:

ב כה אמר ה' עמד בחצר בית ה' ודברת על כל ערי יהודה הבאים להשתחות בית ה' את כל הדברים אשר צויתוך לדבר אליהם אל תגרע דבר - אל תחסיר דבר מהנבואה:

ג אולי ישמעו - וישבו - אולי ישמעו לתוכחה, וישבו בתשובה. איש מדרכו הרעה ונחמתי אל הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם מפני רע מעלליהם:

ד ואמרת אליהם כה אמר ה' אם לא תשמעו אלי ללכת בתורתך אשר נתתי לפניכם:

ה לשמע על דברי עבדי הנבאים אשר אנכי שלח אליכם והשכם ושלח ולא שמעתם:

ו ונתתי את הבית הזה בשלה - אחריב את הקדש כמו שהחרבתי את שלה. ואת העיר הזאת אתן לקללה לכל גוי הארץ - ולסמל של קללה. (וכשיקללו - יקללו שיהיו כמותם):

תפיסת ירמיהו

ז וישמעו הכהנים והנבאים וכל העם את ירמיהו מדבר את הדברים האלה בבית ה':

ח ויהי ככלות ירמיהו לדבר את כל אשר צוה ה' לדבר אל כל העם ויתפשו אתו הכהנים והנבאים וכל העם לאמר מות תמות:

ט מדוע נבית בשם ה' לאמר בשלו יהיה הבית הזה והעיר הזאת תחרב מאין יושב ויקהל כל העם אל ירמיהו בבית ה':

המשפט

י וישמעו שרי יהודה את הדברים האלה ויעלו מבית המלך בית ה' וישבו בפתח שער ה' החדש:

יא ויאמרו הכהנים והנבאים אל השרים ואל כל העם לאמר משפט מות לאיש הזה כי נבא אל העיר הזאת באשר שמעתם באזניכם:

יב ויאמר ירמיהו אל כל השרים ואל כל העם לאמר ה' שלחני להנבא אל הבית הזה ואל העיר הזאת את כל הדברים אשר שמעתם:

יג ועתה היטיבו דרכיכם ומעלליכם ושמעו בקול ה' אלהיכם וינחם ה' אל הרעה אשר דבר עליכם:

יד ואני הנני בידכם עשו לי כטוב וכישר בעיניכם:

טו אך ידע תדעו כי אם ממתים אתם אתי כי דם נקי אתם נתנים עליכם - שנבאתי בשם ה'! ואל העיר הזאת ואל ישביה כי באמת שלחני ה' עליכם לדבר באזניכם את כל הדברים האלה:

טז ויאמרו השרים וכל העם אל הכהנים ואל הנבאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם ה' אלהינו

דְּבַר אֱלֹהֵינוּ:

יז וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁים מִזְקְנֵי הָאָרֶץ - צַדִּיקִים. וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל קְהַל הָעָם לֵאמֹר:

יח מִיכָּה הַמִּזְרְשֵׁתִי - מִיכָּה הַנְּבִיא מֵהַעִיר מְרִישָׁה. הֲיֵיךָ נִבְּא בַיָּמֵי חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֶל כָּל עַם יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרֹשׁ וִירוּשָׁלַיִם עַיִם תִּהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר - שְׂמִיכָה, נִיבָא עַל חוֹרְבַן יְרוּשָׁלַיִם, וּשְׁבוּ בַתְּשׁוּבָה:

יט הַהֲמַת הֲמַתְּהוּ - הָאֵם הַרְגוּהוּ?! חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל יְהוּדָה הֲלֹא יָרָא אֶת ה' וַיַּחַל אֶת פָּנָיו ה' וַיִּנְחָם ה' אֶל הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיהֶם - ה' הִתְחַרַּט מֵהַרְעָה שֶׁחֶשֶׁב לַעֲשׂוֹת, מִשׁוּם שֶׁשְׁבוּ בַתְּשׁוּבָה. וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ - לַהֲמִיַת אֶת יִרְמִיָּהוּ:

כ תְּשׁוּבַת הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים לִזְקֵנִים לַרְעַת יִרְמִיָּהוּ: וְגַם אִישׁ הָיָה מִתְּנַבְּא בְּשֵׁם ה' אֹרְיָהוּ בֶן שְׁמַעְיָהוּ מִקְרִית הַיַּעֲרִים וַיִּבְּא עַל הָעִיר הַזֹּאת וְעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת כְּכֹל דְּבָרֵי יִרְמִיָּהוּ - נִיבָא בַיָּמֵי יְהוֹיָקִים עַל חוֹרְבַן יְרוּשָׁלַיִם:

כא וַיִּשְׁמַע הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וְכָל גְּבוּרָיו וְכָל הַשָּׂרִים אֶת דְּבָרָיו וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּלֶךְ הַמִּיתוֹ - בִּקְשׁ לַהוֹרֵגוֹ. וַיִּשְׁמַע אֹרְיָהוּ וַיִּרָא וַיִּבְרַח וַיִּבְּא מִצָּרִים - בָּרַח לַמְּצָרִים מִפְּחַד הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים:

כב וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים אַנְשֵׁים מִצָּרִים אֶת אֶלְנָתָן בֶּן עַכְבּוֹר וְאַנְשֵׁים אֲתוֹ אֶל מִצָּרִים - לַהֲבִיא אֶת אֹרְיָהוּ:

כג וַיִּזְצִיאוּ אֶת אֹרְיָהוּ מִמִּצָּרִים וַיִּבְּאוּ אֶל הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיִּכְהוּ בַחֲרָב וַיִּשְׁלַח אֶת נְבִלְתוֹ אֶל קִבְרֵי בְנֵי הָעָם - אַחַר שֶׁהֲרֹגוֹ, הַשְׁלִיךְ נְבִלְתוֹ בַּבַּיִת גָּדוֹל:

טענת הכהנים ונביאי השקר היא שכמו שיהויקים הרג את אוריה הנביא כך יש להרוג את ירמיהו הנביא.

כד אַךְ יָד אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן הִיָּתְהָ אֶת יִרְמִיָּהוּ לְבִלְתִּי תַת אֲתוֹ בְיַד הָעָם לַהֲמִיתוֹ - אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן הִצִּיל אֶת יִרְמִיָּהוּ, מִיַּד הָעָם שֶׁרָצוּ לַהוֹרֵגוֹ:

השופטים - שרי יהודה וכל העם. הטוענים נגד ירמיה - הכהנים ונביאי השקר. בעד ירמיה - אנשים מזקני הארץ. מציל ירמיה - אחיקם.

נשים לב, כאשר ירמיה עונה לתביעה נגדו הוא לא עונה לנביאים ולכהנים אלא רק לשרים ולכל העם.

פרק כז

מוטות עץ ומוטות ברזל

- א בראשית ממלכת יהוֹקם בן יאושֶיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל יִרְמְיָה מֵאֵת ה' לֵאמֹר:
- ב כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי עֲשֵׂה לְךָ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת - רְצוּעוֹת, וּמוֹטוֹת עֵץ - לְקִשּׁוֹר עוֹל הַבְּהֵמָה לַעֲגָלָה. וּנְתַתֶּם עַל צְוֹאֲרֶךְ - עַל צוּוּאֵר יִרְמְיָהוּ:
- ג וּשְׁלַחְתֶּם אֶל מֶלֶךְ אֲדוּם וְאֶל מֶלֶךְ מוֹאָב וְאֶל מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶל מֶלֶךְ עִיר וְאֶל מֶלֶךְ צִידוֹן - תִּשְׁלַח אֶת הַמוֹסְרוֹת וְהַמוֹטוֹת אֶל הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה, (אלו חמשת המלכים שנתן נבוכדנצר, תחת ידו של צדקיהו). בְּיַד מְלָאכִים הַבָּאִים יְרוּשָׁלַם אֶל צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה:
- ד וְצִוִּיתָ אֹתָם אֶל אֲדִנְיָהֵם לֵאמֹר - תִּצְווּהוּ אֶת הַשְּׁלִיחִים, שִׂיֵּאמְרוּ לַמְּלָכִים שִׁשְׁלַחוּ אוֹתָם. כֹּה אָמַר ה' צְבֹאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה תֹאמְרוּ אֶל אֲדִנְיָכֶם:
- ה אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶת הָאָרֶץ אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ בְּכַחַי הַגָּדוֹל וּבְרוּעֵי הַנְּטוּיָה וּנְתַתִּיהָ לְאֲשֶׁר יִשֶׁר בְּעֵינָי:
- ו וְעַתָּה אֲנֹכִי נֹתְתִי אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדֵי וְגַם אֶת חֵית הַשָּׂדֶה נֹתַתִּי לוֹ לְעַבְדּוֹ:
- ז וְעַבְדּוּ אֹתוֹ כָּל הַגּוֹיִם - אֶת נְבוּכַדְנֶאֱצַר. וְאֶת בְּנוֹ וְאֶת בְּנֵי בְנוֹ - אֹיִל מְרוֹדָךְ, וּבַלְשָׁאֲצַר. עַד בֹּא עַת אֲרָצוֹ - שֶׁל נְבוּכַדְנֶאֱצַר (שיפול ביד דְרָגוּשׁ מֶלֶךְ מִדִּי) גַּם הוּא וְעַבְדּוֹ בּוֹ גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים גְּדֹלִים:
- ח וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּ אֹתוֹ אֶת נְבוּכַדְנֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶת אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן אֶת צְוֹאָרוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֲרָב וּבְרָעַב וּבַדָּבָר אֶפְקֹד עַל הַגּוֹי הַהוּא נֹאֵם ה' עַד תָּמוּ אֹתָם בְּיָדוֹ - עַד שִׁמּוֹתוֹ כּוֹלֵם בִּיד נִינִי:
- ט וְאֹתָם אֵל תִּשְׁמְעוּ אֶל נְבִיאֵיכֶם וְאֶל קְסָמִיכֶם וְאֶל חִלְמֵיכֶם וְאֶל עֲנַנְיָכֶם וְאֶל כְּשָׁפֵיכֶם אֲשֶׁר הֵם אֹמְרִים אֵלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תַעֲבֹדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל:
- י כִּי שִׁקָּר הֵם נְבִיאִים לָכֶם לְמַעַן הִרְחִיק אֶתְכֶם מֵעַל אֲדַמְתְּכֶם וְהִדְחַתִּי אֹתְכֶם וְאִבַּדְתֶּם:
- יא וְהַגּוֹי אֲשֶׁר יָבִיא אֶת צְוֹאָרוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַבְדּוֹ וְהִנְחַתִּיו עַל אֲדַמְתּוֹ נֹאֵם ה' וְעַבְדָּהּ וַיֵּשֶׁב בָּהּ:
- יב וְאֶל צִדְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה דִּבַּרְתִּי כָּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר הִבִּיאוּ אֶת צְוֹאֲרֵיכֶם בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַבְדּוּ אֹתוֹ וְעַמּוֹ - וְחִיו - עַבְדּוּ אֶת נִינִי, וְאִז תַּחֲיוּ:
- יג לָמָּה תָּמוּתוּ אֹתָהּ וְעַמְךָ בַּחֲרָב וּבְרָעַב כַּאֲשֶׁר דִּבַּר ה' אֶל הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל:
- יד וְאֵל תִּשְׁמְעוּ אֶל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים הָאֹמְרִים אֵלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תַעֲבֹדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל כִּי שִׁקָּר הֵם נְבִיאִים לָכֶם:

טו כי לא שלחתים נאם ה' והם נבאים בשמי לשקר למען הדיחי אתכם ואבדתם אתם והנבאים הנבאים לכם:

טז ואל הכהנים ואל כל העם הזה דברתי לאמר כה אמר ה' אל תשמעו אל דברי נביאיכם הנבאים לכם לאמר הנה כלי בית ה' מושבים מבבלה עתה מהרה כי שקר המה נבאים לכם:

יז אל תשמעו אליהם עבדו את מלך בבל וחיו למח תהיה העיר הזאת חרבה:

יח ואם נבאים הם - אם נביאי אמת הם. ואם יש דבר ה' אתם יפגעו נא בה' צבאות לבלתי באו הפלים הנותרים בבית ה' ובית מלך יהודה ובירושלם בבבלה - שיתפלו שהכלים שנשארו לא יגלו לבבל:

יט כי כה אמר ה' צבאות אל העמדים - שבמקדש. ועל הים - ים הנחושת. ועל המכנות - שעליהם עומדים הכיורות. ועל יתר הפלים הנותרים בעיר הזאת - במקדש:

כ אשר לא לקחם נבוכדנאצר מלך בבל בגלותו את יכניה בן יהויקים מלך יהודה מירושלם בבבלה ואת כל חרי יהודה וירושלם - שרי יהודה וירושלים:

כא כי כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל על הפלים הנותרים בית ה' ובית מלך יהודה וירושלם:

כב בבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם ה' והעליתים והשיבתים אל המקום הזה - הכלים ישארו בבבל, עד שאזכור אני - להשיבם:

פרק כח

הויכוח בין ירמיה לחנניה נביא השקר

- א ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה בשנה הרבעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עוזר הנביא - נביא שקר. אשר מגבעון בבית ה' לעיני הכהנים וכל העם לאמר:
- ב כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את על מלך בבל:
- ג בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנאצר מלך בבל מן המקום הזה וביאם בבל:
- ד ואת יכניה בן יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הבאים בבבלה אני משיב אל המקום הזה נאם ה' כי אשבר את על מלך בבל:
- ה ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא לעיני הכהנים ולעיני כל העם העמדים בבית ה':
- ו ויאמר ירמיה הנביא אמן - הלוואי שכך יהיה. כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך אשר נבאת להשיב כלי בית ה' וכל הגולה מבבל אל המקום הזה:
- ז אך שמע נא הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם:
- ח הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם ונבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר - נביאים שמנבאים לרעה - עשויה נבואתם לא להתקיים - אם ישו בו בתשובה:
- ט הנביא אשר ינבא לשלום - אך כשנביא ינבא נבואות לטובה (כמו שאתה חנניה - נבאת), כבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת אם נבואתו לא תתקיים - וודאי נביא שקר הוא:
- י ויקח חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא וישברהו - הוריד מירמיהו המוטה שעל צווארו, ושבר אותו לאות - שעול ני"נ - ישבר:
- יא ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר ה' ככה אשבר את על נבוכדנאצר מלך בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל הגוים וילך ירמיה הנביא לדרכו:
- יב ויהי דבר ה' אל ירמיה אחרי שבור חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר:
- יג הלוך ואמרת אל חנניה לאמר כה אמר ה' מוטת עץ שברת ועשית תחתיהן מטות ברזל - אתה חנניה, ששברת מוטות עץ, עשית כעת, מוטות עול - מברזל (שהגדלת בנבואתך את כעס ה'):
- יד כי כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל על ברזל נתתי על צואר כל הגוים האלה לעבד את נבוכדנאצר מלך בבל ועבדהו וגם את חית השדה נתתי לו:
- טו ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא שמע נא חנניה לא שלחך ה' ואתה הבטחת את העם הזה על שקר - נבואתך לבניי, שעוד שנתים ימים ישבר עול ני"נ, שקר היא!:

- טו לָבֵן כֹּה אָמַר ה' הֲנִי מְשַׁלְחֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה הַשָּׁנָה אֶתְּהָ מֵת כִּי סָרָה דְבַרְתָּ אֵלַי ה' - הַשָּׁנָה - תָּמוּת! כִּי שָׁקַר נִבְאָת בְּשֵׁם ה' :
- זי וַיָּמָת חֲנֻנְיָה הַנָּבִיא בַּשָּׁנָה הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי - מֵת בְּעֶרְבַּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְצוּה לְבָנָיו שִׁקְבְּרוּהוּ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה (בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי) - כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת נְבוֹאָת יִרְמְיָה - שָׁקַר :

נביאי בשקר שהיו בין עולי בבל ניחמו אותם שהגלות מסתיימת בקרוב ולכן אין להשתקע בבבל. בנבואת שקר זו הם גורמים שהעם לא יחזרו בתשובה ולא יכנעו לעונש שנתן להם ה'.

ירמיה מגלה לעם את המציאות המרה שהם ישארו בגלות למשך שבעים שנה ומורה להם את הדרך הנכונה לחיות בגלות, עליהם לקיים חיים רגילים (נישואים, בתים, שדות) ולהתפלל על הצלחת מקום גלותם. בסוף שבעים השנים יחזרו ישראל ויראו בטובה, אך זאת לא יזכה שמעיה וזרעו.

(יתכן ומכאן מצא עם ישראל את ההדרכה להנהגה הראויה בגלותינו הארוכה, קיום חיים רגילים ותפילה לשלום הקיסר)

פרק כט

אגרת ירמיה לגולי בבל על נביאי השקר

א **וְאֵלֶּה דְּבַרֵי הַסֵּפֶר - הָאֵגֶרֶת. אֲשֶׁר שָׁלַח יְרֵמְיָה הַנְּבִיא מִירוּשָׁלַם אֶל יֵתָר זַקְנֵי הַגּוֹלָה - אֵל הַגּוֹלִים עִם יְהוֹיָכִן, שֶׁהָיוּ יֵתָר עַל אֱלֹהֵי שִׁנְשָׁארוּ. וְאֵל הַכֹּהֲנִים וְאֵל הַנְּבִיאִים וְאֵל כָּל הָעָם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מִירוּשָׁלַם בְּבֶלְהָ:**

ב **אֲחֵרֵי צֵאת יְכַנְיָה הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה - הַמַּלְכָּה אִמּוֹ שֶׁל יְהוֹיָכִן. וְהַסֵּרִיסִים שְׂרֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וְהַחֲרָשׁ וְהַמְּסַגֵּר מִירוּשָׁלַם:**

ג **בֵּיד אֲלַעֲשֶׂה בֶן שָׁפָן וְגַמְרִיָּה בֶן חִלְקִיָּה אֲשֶׁר שָׁלַח צְדַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶל נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּבֶלְהָ לְאָמֹר - יִרְמִיחוּ שְׁלַח הָאֵגֶרֶת, בֵּיד שְׁלִיחֵי צְדַקְיָהוּ - אֵל הַגּוֹלָה:**

ד **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבֶלְהָ:**

ה **בָּנוּ בְּתִים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גִּזְתֵּי וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָן:**

ו **קָחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וְקָחוּ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים וְאֵת בָּנוֹתֵיכֶם תָּנוּ לְאִנָּשִׁים וְתִלְדְּנָה בָנִים וּבָנוֹת וְרָבוּ שָׁם וְאֵל תִּמְעַטוּ:**

ז **וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְּעֵדָה אֵל ה' כִּי בְשָׁלוֹמָה יִהְיֶה לְכֶם שְׁלוֹם - הַתְּפַלְלוּ לְשֵׁלֹם הַמַּלְכוּת, שְׂאוּ, גַם לְכֶם יִהְיֶה שֵׁם שְׁלוֹם:**

ח **כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל יִשְׂאֹו לְכֶם נְבִיאֵיכֶם - שְׁלֹא יִפְתּוּ אֶתְכֶם נְבִיאֵי הַשֵּׁקֶר שֶׁתְּחַזְרוּ בְּמַהֲרָה. אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְקִסְמֵיכֶם וְאֵל תִּשְׁמְעוּ אֵל חִלְמֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם מְחַלְמִים - שְׂאֵתֶם חוֹלְמִים:**

ט **כִּי בְשֵׁקֶר הֵם נִבְּאִים לְכֶם בְּשֵׁמִי לֹא שְׁלַחְתִּים נְאֻם ה':**

י **כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לְפִי מְלֶאֶת לְבָבֶל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם - רַק שִׁמְלָאוּ 70 שָׁנָה אֶזְכּוֹר לְהַשִּׁיבְכֶם לְאַרְצְךָ. וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם - אֶקְיִים הַבְּטַחְתִּי שֶׁתְּשׁוּבוּ. אֶת דְּבַרֵי הַטּוֹב לְהַשִּׁיב אֶתְכֶם אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה:**

יא **כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת הַמַּחְשְׁבֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם ה' מַחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרָיִת וְתִקְוָה - לִכֵּן אֲשָׁאִיר אֶתְכֶם בְּגוֹלוֹת 70 שָׁנָה, כְּדֵי שֶׁתִּכְנִיעוּ אֶת לִבְבְּכֶם - אֵלַי:**

יב **וּקְרַאתֶם אֹתִי וְהִלַּכְתֶּם וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אֵלֵיכֶם:**

יג **וּבִקְשַׁתֶּם אֹתִי וּמְצַאתֶם כִּי תִדְרָשְׁנִי בְּכָל לִבְבְּכֶם:**

יד **וְנִמְצַאתִי לָכֶם נְאֻם ה' וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹתְכֶם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם ה' וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם מִשָּׁם:**

טו **כִּי אָמַרְתֶּם הַקִּיּוֹם לָנוּ ה' נִבְאִים בְּבִלְהָ - מַה שְׁאוֹמְרִים לָכֶם "נְבִיאֲכֶם" שֶׁבִבֶּל שֶׁתִּשׁוּבוּ בְּמַהֲרָה - נְבוֹאוֹת שֶׁקֶר הֵם!:**

טז **כִּי כֹה אָמַר ה' אֵל הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶל כִּסֵּא דָוִד וְאֵל כָּל הָעָם הַיּוֹשֵׁב בְּעִיר הַזֹּאת אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָצְאוּ אֶתְכֶם בְּגוֹלָה - לַעַם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בָּאָרֶץ:**

יז **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת הַנְּנִי מִשְׁלַח בְּסֵאת הַחֶרֶב אֶת הָרֶעִב וְאֶת הַדְּבָר וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּתַאֲנִים הַשְּׁעָרִים - תַּאֲנִים רַעוּת. (כְּמוֹ בַּפֶּרֶק כֹּד', שֶׁהַמְשִׁיל אֶת צַדִּיקָיו וְכָל הַנְּשֹׂאִים בָּאָרֶץ - לְדוֹד הַתַּאֲנִים הַרַעוּת.) אֲשֶׁר לֹא תִאֲכַלְנָה מֵרַע:**

יח **וְרִדַּפְתִּי אַחֲרֵיהֶם בַּחֶרֶב בְּרֶעִב וּבַדְּבָר וּנְתַתִּים לְזַעוּהָ - לְזַעוּהָ. לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ לְאֵלֶּהָ - לְסַמֵּל שֶׁל קַלְלָה. (וּכְשִׁיקְלֻלוּ - יִקְלְלוּ שִׁיחֵיו כְּמוֹתָם) וְלִשְׁמָהּ - לְשִׁמְמָהּ. וְלִשְׂרָקָהּ - שִׁישְׂרָקוּ מְרֹב תִּמְהוֹן עַל רַעְתָּם. וְלִחְרָפָהּ - לְבוֹשָׁה. בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם:**

יט **תַּחַת אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אֶל דְּבָרֵי נְאֻם ה' אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי אֵלֵיהֶם אֶת עֲבָדֵי הַנְּבִאִים הַשְּׂפָם וְשִׁלַּח וְלֹא שָׁמַעְתֶּם נְאֻם ה':**

כ **וְאַתֶּם שָׁמְעוּ דְבַר ה' כָּל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי מִירוּשָׁלַם בְּבִלְהָ:**

כא **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל אֲחָאֵב בֶּן קוֹלִיָּה וְאֵל צַדִּיקָיו בֶּן מַעֲשֵׂיָה הַנְּבִאִים לָכֶם בְּשָׁמִי שָׁקַר הַנְּנִי נָתַן אֶתְּכֶם בְּיַד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִפְסֵם לְעֵינֵיכֶם:**

כב **וְלִקַּח מֵהֶם קַלְלָה לְכָל גְּלוֹת יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּבָבֶל לֵאמֹר יִשְׁמָךְ ה' כְּצַדִּיקָיו וּכְאֲחָב אֲשֶׁר קָלַם מֶלֶךְ בָּבֶל בְּאֵשׁ - יִהְיוּ סַמֵּל שֶׁל קַלְלָה, שִׁיאֲמְרוּ: " יִשְׁמָךְ ה' כְּצַדִּיקָיו וּכְאֲחָב, שֶׁשָּׂרַף אוֹתָם נִינַּבַּאשׁ":**

כג **יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל - דְּבַר מְגוֹנָה. וְנִנְאָפוּ אֶת נְשֵׁי רַעֲיָהֶם וַיִּדְבְּרוּ דְבַר בְּשָׁמִי שָׁקַר אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתֶם וְאָנֹכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד נְאֻם ה' - אֲנִי ה', הַיּוֹדֵעַ שֶׁשָּׂקְרוּ בְּנְבוֹאוֹתָם, וְעַד - עַל נִיאוּפֵיהֶם וּמַעֲשֵׂי הַנְּבִלָה שֶׁלָּהֶם:**

פתיחה לנבואה על שמעיהו נביא השקר

כד **וְאֵל שְׁמַעְיָהוּ הַנְּחַלְמִי - נְבִיא שֶׁקֶר מֵהַעִיר "חֶלְם". תֵּאמַר לֵאמֹר:**

כה **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יַעַן אֲשֶׁר אָתָּה שְׁלַחְתָּ בְּשִׁמְכָה סִפְרִים אֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר**

בירוּשָׁלַם וְאֵל צַפְנִיָּה בֵּן מַעֲשִׂיָּה הִכְהֵן וְאֵל כָּל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר:

המכתב ששלח שמעיהו לצפניה נגד ירמיה

כו ה' נִתְנַדָּךְ כֹּהֵן תַּחַת יְהוֹדֵדֶע הִכְהֵן לְהִיּוֹת פְּקָדִים בַּיִת ה' לְכָל אִישׁ מִשְׁגֶּע וּמִתְנַבֵּא - שמעיהו שלח לצפניה בן מעשיה, שהוא הכהן במקום יהודע הכהן, שישמור, מפני אנשים משוגעים המתנבאים על חורבן (הכוונה לירמיהו) וְנִתְתָּה אִתּוֹ אֵל הַמְּהַפְּכֵת וְאֵל הַצִּינֵק - לשים אותם (הכוונה לירמיהו) בבית הסוהר, ולשים ידם באזיקים:

כו וְעַתָּה לָמָּה לֹא גִעַרְתָּ בִּירְמִיָּהוּ הָעֹנֵתִי הַמְּתַנַּבֵּא לָכֶם:

כח כִּי עַל כֵּן שָׁלַח אֵלֵינוּ בָּבֶל לֵאמֹר אֲרַכָּה הִיא - והרי ירמיהו, שלח אלינו אגרת, ובה נאמר שארוכה היא - גלות בבל, בָּנוּ בְּתִים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גִּזְוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶן - שיבנו בתים ושיטעו הגולים עצים - לאות שלא יחזרו במהרה:

כט וַיִּקְרָא צַפְנִיָּה הִכְהֵן אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יְרְמִיָּהוּ הַנְּבִיא:

האגרת השניה לגולי בבל על שמעיה

ל וַיְהִי דְבַר ה' אֵל יְרְמִיָּהוּ לֵאמֹר:

לא שָׁלַח עַל כָּל הַגּוֹלָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֵל שְׁמַעְיָה הַנְּחַלְמִי יַעַן אֲשֶׁר נָבֵא לָכֶם שְׁמַעְיָה, וְאֲנִי לֹא שָׁלַחְתִּיו, וַיִּבְטַח אֶתְכֶם עַל שְׁקָר:

לב לָכֵן כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִּי פֶקֶד עַל שְׁמַעְיָה הַנְּחַלְמִי וְעַל זִרְעוֹ לֹא יִהְיֶה לוֹ אִישׁ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָעָם הַזֶּה וְלֹא יִרְאֶה בְּטוֹב אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה לְעַמִּי נְאֻם ה' כִּי סָרָה דְבַר עַל ה' - כי שקר נבא שמעיה בשם ה':

בפרק זה הזכירו שלשה נביאי שקר: 1. אחאב. 2. צדקיהו. 3. שמעיה.

פרק ל

ציווי לכתוב את נבואת הנחמה

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' לאמר:

ב כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך - אל ספר - כתוב כל הנבואות בספר:

ג כי הגה ימים באים נאם ה' ושבתתי את שבות עמי ישראל ויהודה אמר ה' והשבתים אל הארץ אשר נתתי לאבותם וירשוה - שעד ימות המשיח יקראו בניי בנבואות אלו, ויקוו לגאולה העתידה.

עת הצרה ללאויב היא עת הגאולה לישראל

ד ואלה הדברים אשר דבר ה' אל ישראל ואל יהודה:

ה כי כה אמר ה' קול חרדה שמענו פחד ואין שלום - על מלחמת גוג ומגוג אמר, שיהיה חרדה ופחד.

ו שאלו נא וראו אם ילד זכר - שאלו: האם זכר יכול ללדת?! מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו - ביולדה - אייכ, מדוע כל איש ידיו על מותניו, כאשר יולדת בכאביה. ונהפכו כל פנים לירקון - מפני האנשים נהפכו לירוקים - מרוב פחד:

ז הוי, כי גדול היום ההוא מאין כמהו - גדול יהיה הפחד ביום ההוא, שלא יהיה כמוהו. ועת צרה היא - ליעקב וממנה - יושע - וזמן של צרה לבניי, ומצרה זו תצמח לו הישועה:

ח והיה ביום ההוא נאם ה' עבאות אשר עלו מעל צוארך ומוסרותיך - אנתק - אשבור את עול הגויים מעליכם, והמוסרות אנתק מהעול. ולא יעבדו בו עוד זרים - לא יעבדו עוד בניי - עמים זרים:

ט ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם:

י ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק - אל תפחדו בניי, שאציל אתכם מהגלות הרחוקה שגליתם. ואת זרעך מארץ שבים - מהארץ שהלכו בשבי. ושב יעקב ושקט ושאנן - ואין מחריד - ישבו בניי בשקט ובשלווה, ואין מי שיפחידם:

יא כי אתך אני נאם ה' להושיעך - להצילך. כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפצותיך שם - אעשה כליון - אהרוג, את העמים שישבת בארצם. אך אתך לא אעשה כלה - ואותך, לא אכלה לגמרי. ויסרתך למשפט - אייסר אותך לפי המשפט, ולא יותר. ונקח לא אנקך - לא אשמיד אותך לגמרי:

יב כי כה אמר ה' אנוש לשברך - באמת, השבר שנתתי בך, חזק וכואב. נחלה מכתך - ומכה - של חולי גדול:

יג אין דן דינד - למזור - אין מי שיכול לתת מזור, רפואה לחולי הגדול שלך. רפאות תעלה - אין לך - רפואה שתועיל - אין לך:

יד כל מאהביך שבחוד - מאהבייך, אשור ומצרים שכחו אותך. אותך לא ידרשו - לא יבקשו אותך -

להצילך. **בִּי מִפֶּת אוֹיֵב הִפִּיתִיךָ** - שקבלת מכה חזקה, כמו מכה אויב. **מוֹסֵר אֲכֹזְרִי** - יסורים קשים ואכזריים. **עַל רֹב עֲוֹנֶיךָ עֲצַמּוּ חֲטָאתֶיךָ** - וכל זה, על רוב העוונות והחטאים העצומים - שעשית:

טו **מֵה תִזְעַק עַל שְׁבָרְךָ אָנוּשׁ מִכְּאֲבֶךָ** - מה אתם צועקים על השבר ועל הכאבים החזקים, **עַל רֹב עֲוֹנֶיךָ עֲצַמּוּ חֲטָאתֶיךָ** - עֲשִׂיתִי אֱלֹהִים לָךְ - הרי באו בגלל העוונות שעשיתם!!:

טז **לִבְנֵי כָל אֲכֹלֶיךָ** - יֹאכְלוּ - כל מי שהרעו לך - יענשו גם הם (שה' מעניש, בל מי שעושה רע) **וְכָל צָרֶיךָ** - בָּלֵם בְּשִׁבְי יִלְכוּ - וכל אויביך - (העושים לך צרות) ילכו גם הם לשבי. **וְהָיוּ שְׂאֵסֶיךָ** - לְמִשְׁפָּחָה - הרומסים אותך - יִרְמְסוּ גַם הֵם. **וְכָל בְּזוּזֶיךָ** - אֶתֶן לְבָז - כל הבוזזים אותך - יבזזו גם אותם:

יז **בִּי אֵעֲלֶה אֲרֻכָּה לָךְ** - אתן לך רפואה. **וּמִמְכֹּתֶיךָ אֲרַפֶּאֶךָ** - אתן רפואה למכות שקבלת. **נָאִם ה' בִּי נִדְחָה קָרְאוּ לָךְ** - נדחתה ציון מה'. **צִיּוֹן הִיא** - דִּרְשׁ אֵינן לָהּ - אין לציון מי שידרוש ויבקש אותה:

יח **כֹּה אָמַר ה' הֲנָנִי שָׁב שְׁבוֹת אֱהִי יַעֲקֹב** - אשיב אותם לארץ. **וּמִשְׁכַּנְתִּי אֲרַחֵם** - ארחם על בתיהם - לבנותם. **וְנִבְנְתָה עִיר עַל תֵּלָהּ** - תִּבְנֶנָּה יְרוּשָׁלַיִם, על התל (מקום גבוה) שהיתה עומדת עליו. (נמשל - שתחזור לחוזקה הראשון). **וְאֲרַמֹּזֶן עַל מִשְׁפָּטוֹ יֵשֵׁב** - המקדש - יחזור למקומו, כדרך שהיה:

יט **וַיֵּצֵא מֵהֶם** - מבניי. **תּוֹדָה וְקוֹל מִשְׁחָקִים** - הודאה לה', ושמחה. **וְהִרְבִּיתִים** - וְלֹא יִמְעָטוּ - ירבו בארץ, שלא כמו שהתמעטו בגלות. **וְהִכְבַּדְתִּים** - וְלֹא יִצְעָרוּ - יגדלו, ולא יתמעטו. (מצער - קטן; כמו: "הלא מצער היא...פרי וירא):

כ **וְהָיוּ בָנָיו** - בְּקֶדֶם - יתרבו כמו בעבר. **וְעַדְתוֹ** - לְפָנַי תִּכּוֹן - יהיו מוכנים לקבלת שכנתי בניהם. **וּפְקֻדְתִּי עַל כָּל לְחֻצֵי** - אזכור להעניש את הלוחצים על בניי:

כא **וְהָיָה אֲדִירוֹ** - מִמָּנּוּ וּמִשְׁלוֹ - מִקְרָבוֹ יֵצֵא - המלך המושל - יבוא מבניי. **וְהִקְרַבְתִּי** - וְנִגַּשׁ אֵלַי - אחר שאקרב אותו, יגש אלי, ויתקרב עוד. **בִּי מִי הוּא זֶה עָרַב אֶת לְבוֹ לְגִשְׁתִּי אֵלַי** - כי מי מעז, לחייב עצמו לגשת אלי, אם אני לא אקרב אותו בתחילה אלי. **נָאִם ה':**

כב **וְהֵייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים:**

כג **הִנֵּה סַעֲרַת ה' חֲמָה יֵצֵאָה** - הנה כעס ה' בא כסערה. **סַעַר מִתְגֹּרֵר** - סערה מתקרבת ועומדת לחנות. (לגור ולשכון) **עַל רֹאשׁ רִשְׁעִים יִחוּל** - על ראשם של הרשעים יחול. (יפול וישכון):

כד **לֹא יָשׁוּב חֶרֶן אֵף ה' עַד עֲשִׂיתוּ וְעַד הִקִּימוּ מִזְמוֹת לְבוֹ** - לא ישוב ה' מלכעוס, עד שיעשה מחשבות ליבו - להעניש הרשעים. **בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְבַּוְּנֶנּוּ בָּהּ** - באחרית הימים, כשתתקיים הנבואה, אז תבינו שהנבואה התקיימה אף שנתאחרה לבוא, ולא שב ה' מחרון אפו ברשעים:

כה **בָּעֵת הַהִיא נָאִם ה' אֱהִיָּה לְאֱלֹהִים לְכָל מִשְׁפָּחוֹת יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם:**

פרק לא

תיאור האהבה לישראל ונבואת נחמה

- א כֹּה אָמַר ה' מֵצֵא חֵן בַּמַּדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חָרֵב הַלֹּחַד לְהַרְגִיעוֹ יִשְׂרָאֵל - הוֹלִיךְ אוֹתָם לַנְּחוּל אֶרֶץ שִׁישְׁבוּ בָּהּ בְּרוּגָע:
- ב מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי - מִזְמוֹן, ה' נִגְלָה לְבַנְיָי. וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֶּתִיךָ - אַהֲבָה לְעוֹלָם. עַל כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֶסֶד - לִכֵּן אֲנִי מוֹשֵׁךְ עֲלֶיךָ חֶסֶד:
- ג עוֹד אֶבְנֶנּוּ וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל - עוֹד אֲבַנָּה אֶתְכֶם, בְּנֵיִי. עוֹד תַּעֲדֵי תַפְיִיךָ - תַתְקַשְׁטִי בְּתוֹפִים - אוֹת לְשִׂמְחָה. וְיֵצֵאת בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים - בְּרִיקוּד שֶׁל שִׂמְחָה:
- ד עוֹד תִּטְעֵי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרוֹן - עוֹד תִּטְעוּ גַפְנִים, בְּכַרְמִים שֶׁבְהָרֵי שׁוֹמְרוֹן. נִטְעוּ נִטְעִים וְחָלְלוּ - עוֹד תִּזְכּוּ, לְחַלֵּל מִקְדוּשְׁתֶּם, אֶת פִּירוֹת שָׁנָה רַבִּיעִית - וּלְאָכְלָם:
- ה כִּי יֵשׁ יוֹם - יֵשׁ יוֹם מוֹכֵן וּמְזוֹמֵן. קָרְאוּ נִצְרִים בְּהָר אֶפְרַיִם קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ - יוֹם, שְׁבוּ יַכְרִיזוּ הַצּוֹפִים עַל הַהָרִים: קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן - שְׁחִזְרָה הַשְׁכִּינָה לְצִיּוֹן:

קיבוץ גלויות

- ו כִּי כֹה אָמַר ה' רְנוּ לְיַעֲקֹב - שְׁמַחָה - ה' אוֹמֵר לְיַעֲקֹב: רְנוּ וּשְׂמַחוּ. וְיַעֲהֹלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם - וּתְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִים - שְׂמַחוּ בְּגִלוֹי, לְפָנַי כָּל הַגּוֹיִים. הַשְׂמִיעוּ הַלֵּל וּשְׁבַח לַה'. וְאָמְרוּ הוֹשֵׁעַ ה' אֵת עַמֶּךָ אֵת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל - שְׂבַחוּ אֶת ה' שֶׁהוֹשִׁיעַ אֶת עַמּוֹ:
- ז הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבְּצֹתֵם מִיַּרְדֵּן אֶרֶץ - אֲכַנֵּס אוֹתָם מִסוּף הָאָרֶץ. בָּם עוֹר וּפְסֶתֶת הָרָה וְיִלְדֶת יַחֲדוּ - גַּם הָעוֹר, הַפֶּסֶת, הַנְּשִׁים בְּהַרְיוֹן וְהַיּוֹלְדוֹת - יֵשׁוּבוּ בֵּין כָּל הַשְּׂבִיִּים. קָהֵל גְּדוֹל יֵשׁוּבוּ הֵנָּה - בְּקִבוּץ וְהַתְּאִסְפוֹת גְּדוֹלָה - יֵשׁוּבוּ לֵאמֹר:
- ח בְּבָכִי יָבִאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִם - בְּבָכִי וּבְתַחֲנוּנִים שֶׁל תְּשׁוּבָה, אוֹבִיל אֶת בְּנֵי חוֹזְרֵי לְאֶרֶץ. אֵל נִחְלִי מִיָּם בְּדַרְדַּר יִשְׂרָאֵל - לֹא יִבְשְׁלוּ בָּהּ - אוֹלֵךְ אֶת בְּנֵי לְאֶרֶץ, בְּדַרְדַּר יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁ בָּהּ נַחֲלֵי מִיָּם. כִּי הֵייתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא - שֶׁהִי דוֹאֵג לְבַנְיָי כָּאֵב, וְחַבִּיבִים אֲצִלּוּ כְּכֹכֵר. (בְּנֵיִי, אֵינִם בְּכוֹר בְּעַמִּים, אֵלָּא, אֲמֹר בְּכוֹר - כְּמִשְׁלַל לְחַבִּיבוֹת):
- ט שְׂמַעוּ דְבַר ה' גּוֹיִם וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמְּרָחֵק - בְּשׁוֹרֵת גְּאוֹלַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁמִיעוּ בְּגוֹיִים, וּבְאֵיִם הַרְחוֹקִים. וְאָמְרוּ: מְזֹרָה יִשְׂרָאֵל - יִקְבְּצֵנוּ וְשְׁמְרוּ - פְּרַעְיָה עֲדָרוּ - וַיֹּאמְרוּ: ה', שְׁפִיזֵר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעַמִּים - מִקְּבָץ אוֹתָם חוֹזְרֵי לְאֶרֶץ, וְכַעַת, שׁוֹמֵר עֲלֵיהֶם שׁוֹב - כְּרוּעָה הַשׁוֹמֵר עַל הַצֶּאֱן:
- י כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ - ה' גָּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל, מִעַמִּים חֲזָקִים מֵהֶם:
- יא וּבָאוּ וְרִנְנוּ - בְּמֶרֶם צִיּוֹן - יִבְאוּ בְּנֵיִי וּשְׂבַחוּ אֶת ה' - בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנִּמְצָא בְּמִקּוֹם גְּבוּהָ בְּצִיּוֹן. וְנִהְרָוּ אֵל טוֹב ה' - יִמְהָרוּ כְּמִי הַנְּהַר אֶל הַטוֹב שִׁיתֵן לֶחֶם ה'. עַל דָּגָן וְעַל תִּירֵשׁ וְעַל יַצְהָר וְעַל בְּנֵי צֶאֱן וּבִקְרָה - וְהַטּוֹבָה תִּהְיֶה - דָּגָן, תְּרוּשׁ... וּבְנֵי צֶאֱן וּבִקְרָה. וְהֵייתָ נִפְשָׁם כְּגֵן רְוָה - נִפְשָׁם תִּתְמַלֵּא בְּטוֹבָה, כְּגֵן הַרְוָה -

מרוב מים. ולא יוסיפו לדאבה עוד - לא יוסיפו עוד להיות בכאב ועצבות הגלות:

יב אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו - אז, ישמחו הבתולות, ואפילו הזקנים ירקדו, יחד על הבחורים. והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם - האבל שהיה - יהפך לששון, ואנחם אותם מהצער שהיה להם:

יג וריותי נפש הפהנים - דשן - אשביע הכהנים, בבשר שמן - מהקרבנות. ועמי את טובי ישבעו - אשביע את בניי - בטובה. נאם ה':

בכית רחל

יד כה אמר ה' קול ברמה נשמע - קול בכי, נשמע בשמים. נהי בכי תמרורים - קול של נהי, ובכי של מרירות (עצבות) רחל מבכה על בניה - אמנו רחל, בוכה בשמים על בניה. מאנה להנחם על בניה - פי איננו - מסרבת להתנחם על בניה, שאינם בארצם:

טו כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה - הפסיקי לבכות, ולהוריד מעיניך דמעות. פי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב - כי יש שכר למעשיך הטובים, ובזכותם - ישובו פניך מהגלות:

טז ויש תקוה לאחריהך נאם ה' ושבו בנים לגבולם - ויש תקווה - שבסוף, ישובו בניי לארצם:

יז שמוע שמעתי - ה' שמע, (כפל לשון). אפרים מתנודד - אפרים (בניי) מניד ראשו בצער גדול על מעשיו. יסרתני - קבלתי ממך יסורים ומכות. ואוסר, פגעל - לא למד - כמו עגל שלא רגיל למשוך בעול (- שמכים אותו והרגילו בעבודה), כך אני, למדתי מהיסורים, ורצוני - לשוב אליך. השיבני ואשובה - קרבני, וקבל נא את תשובתי. פי אתה ה' אלהי:

יח פי אחרי שובי - נחמתי - כי אחר ששבתי בתשובה, התחרטתי על עוונותי. ואחרי הודעי - ספקתי על ירך - אחר שידעתי והכרתי בחטאי - הכתי על הירך מרוב צער. בשתי וגם נכלמתי פי נשאתי חרפת נעורי - אני מתבייש ונכלם, על חטאי שעשיתי בנעורי:

יט הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים פי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על פן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה':

כ הציבי לך צינים שמי לך תמרורים - העמידו סימנים בדרך לגלות - לדעת הדרך חזרה. שתי לבך - למסלה דרך הלכת - שימי לב באיזו דרך הלכת. שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה - שבדרך הזו תשובו לארץ:

כא עד מתי תתחמקין - תסתתרו ותתחמקו - מלחזור בתשובה. הבת השובבה - המורדת בי. פי ברא ה' חדשה בארץ - חידוש בארץ. נקבה - תסובב גבר - ישראל ("נקבה") ירדפו ויבקשו את ה' ית' ("גברי"). (בד"כ, האיש מחזר ומבקש אחר האשה):

ישוב ארץ יהודה

כב כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עוד יאמרו את הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו בשובי את

שְׁבוּתָם - כשישיב את השבויים מהגלות. יְבָרְכֶךָ ה' גֹּהַר עֲדָק הַר הַקֹּדֶשׁ - יברך ה' את ירושלים (עיר הצדק) והמקדש:

כג וַיֵּשְׁבוּ בְּהַ יְהוּדָה וְכָל עַרְוֵי - ובכל עריו. יַחְדּוֹ אַפְרַיִם וְנַסְעוּ בַּעֲדָר - עובדי האדמה, והרועים עם עדרי הצאן ירעו בלא פחד מאוייבים:

כד כִּי הָרִוּיָתִי נֶפֶשׁ עֵיפָה - מרוב הצרות. וְכָל נֶפֶשׁ דָּאָבָה - מְלֹאָתִי - כל נפש שמלאה בכאב וצער - אמלא בטובה:

כה עַל זֹאת - הנבואה הטובה. הִקְיַצְתִּי - התעוררתי מחלום הנבואה. וְאֶרְאֶה - את הנחמה שבנבואה. וּשְׁנַתִּי עֲרָבָה לִי - נעמה לי השנה:

כו הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה - ארבה את האדם והבהמה בישראל:

כז וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁקַדְתִּי עֲלֵיהֶם לְנַתּוֹשׁ... - כפי שמהרתי, לעקור אותם ולהביא עליהם הרעה, וּלְנַתּוֹן וְלַהֲרִס וְלַהֲאָבִיד וְלַהֲרַע בֶּן אֲשָׁקֵד עֲלֵיהֶם לְבָנוֹת - כך, אמהר להביא עליהם רוב טובה. וְלַנְטוֹעַ נְאֻם ה':

כח בְּיָמִים הָהֵם לֹא יֹאמְרוּ עוֹד אָבוֹת אֲכָלוּ בֶסֶר וְשָׁנִי בָנִים תִּקְהִינָה - משום שהבנים לא יחזיקו עוד בעוון אבותם, הבנים לא יענשו עוד בעוון האבות. (בוסר - פרי קשה - שאינו בשל):

כט כִּי אִם אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת כָּל הָאָדָם הָאֲכַל הַבֶּסֶר תִּקְהִינָה שְׁנֵיו:

חידוש הברית בין ה' לישראל

ל הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה:

לא לֹא כַּבְרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אָבוֹתָם בְּיוֹם הַחֲזִיקִי בְיָדָם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הֵמָּה הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי - לא כמו הברית שנכרתה ביננו, כשיצאו ממצרים - והפרו אותה. וְאֲנֹכִי בַעֲלַתִּי בָם - ואני לא הפרתי אותה, והצלתי אותם מיד אויביהם. נְאֻם ה':

לב כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲכַרֵּת אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיָּמִים הָהֵם נְאֻם ה' נָתַתִּי אֶת תּוֹרַתִּי בְּקֶרֶבָם וְעַל לִבָּם אֲכַתְּבֶנָּה וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם:

לג וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְאִישׁ אֶת אַחִיו לֵאמֹר דַּעוּ אֶת ה' - שכולם ידעו כבר את ה'. כִּי כוֹלָם יִדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם נְאֻם ה' כִּי אֶסְלַח לְעוֹנָם וְלַחַטָּאתָם לֹא אֶזְכֵּר עוֹד:

לד כִּהֵּן אָמַר ה' נָתַן שֶׁמֶשׁ - לְאוֹר יוֹמָם - נתן את השמש שתתן אור ביום (לממשלת היום) חֲקַת יָרַח וְכוֹכָבִים - לְאוֹר לַיְלָה - והחוק, שהירח וכוכבים יתנו אור בלילה (לממשלת הלילה) רַגַע הַיָּם וַיִּהְמוּ גִלְיוֹ - שבקע את הים, אע"פ שגליו המו וגעשו, ה' צָבָאוֹת שָׁמוּ - ששמו מורה על כך, שהוא אדון כל הצבאות,

קיום ישראל כקיום העולם

לה אם ימשו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים - כמו שלא יפסיקו החוקים האלה, כך לא יפסיקו בניי מלהיות עם ה':

בנית ירושלים

לו כה אמר ה' אם ימדו שמים מלמעלה - כמו שאי אפשר שימדדו את השמים למעלה. ויחקרו מוסדי ארץ למטה - ויחקרו את יסודות הארץ למטה, גם אני אמאם בכל זרע ישראל - כך, לא יתכן שאמאם בבניי מלהיות עם ה' (אפילו שחטאו) על כל אשר עשו נאם ה':

לז הנה ימים באים נאם ה' ונבנתה העיר לה' - העיר ירושלים תתרחב גבולה. ממגדל חננאל שער הפנה - שמות מקומות:

לה ויצא עוד קו המדה - קו שמודד הגבול. נגדו על גבעת גרב ונסב געתה - שמות מקומות:

לט וכל העמק הפגרים - העמק שהיה מלא בפגרי צבא שנחריב. והדשן - מקום הוצאת הדשן (פרי צו) וכל השדמות - השדות. עד נחל קדרון עד פנת שער הסוסים מזרחה - שמות מקומות. קדש לה' - כל הגבול הזה, יתקדש בקדושת ירושלים. לא ינתש - לא יעקר. ולא יהרס עוד לעולם:

פרק לב

קנית השדה היתה בעוד ירמיה עוצר בחצר המטרה. ירמיה הוכנס לכלא מכיון שניבא שיבא חורבן על ישראל, ובאותו היום סיבה שלא לקנות שדה בארץ ישראל אלא אדרבה, עדיף למכור לפני שיבוא האויב. אך מטרת ירמיהו בנבואתו זו להשמיע נחמה, עוד יקנו בתים... בארץ הזאת (פסוק טו) אנכי מביא עליהם את כל הטובה... פסוקים מב-מג).

זמן הנבואה ומצבו של ירמיה

- א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' בשנה העשרית לצדקיהו מלך יהודה היא השנה שמנה עשרה שנה לנבוכדראצר:
- ב ואז חיל מלך בבל צרים על ירושלים, וירמיהו הנביא היה כלוא בחצר המטרה - שצדקיהו שם את ירמיהו בבית הסוהר. אשר בית מלך יהודה:
- ג אשר כלאו צדקיהו מלך יהודה לאמר מדוע אתה נבא לאמר כה אמר ה' הנני נתן את העיר הזאת ביד מלך בבל ולכדה:
- ד וצדקיהו מלך יהודה לא ימלט מיד הפשדים כי הנתן ינתן ביד מלך בבל ודבר פיו עם פיו ועיניו את עיניו תראינה:
- ה ובבל יולך את צדקיהו ושם יהיה עד פקדי אתו - עד שאזכור להענישו - וימות בבבל. נאם ה' כי תלחמו את הפשדים לא תצליחו - אם תלחמו - לא תצליחו:

קנית השדה

- ו ויאמר ירמיהו היה דבר ה' אלי לאמר:
- ז הנה חנמאל בן שלם דדך - שלם - דודו של ירמיהו. בא אליך לאמר קנה לך את שדי אשר בענתות כי לך משפט הגאלה לקנות - ראוי שאמכור לך, שאתה בן המשפחה, ועדיף שהשדה תשאר בחזקת השבט ולא תעבור לשבטים אחרים:
- ח ויבא אלי חנמאל בן דדי כדבר ה' אל חצר המטרה ויאמר אלי קנה נא את שדי אשר בענתות אשר בארץ בנימין כי לך משפט הירשה ולך הגאלה קנה לך ואדע כי דבר ה' הוא - שהתקיים דבר ה' אלי:
- ט ואקנה את השדה מאת חנמאל בן דדי אשר בענתות ואשקלה לו את הכסף שבעה שקלים ועשרה הכסף:
- י ואכתב בספר ואחתם - כתב שטר על המכירה - וחתמו עליו. ואעד עדים - חתמו עליו גם העדים. ואשקל הכסף במאזנים:
- יא ואקח את ספר המקנה את החתום לפי המצוה והחקים - שטר המכירה החתום על פי כל כללי הקנין. ואת הגלוי - עשו עוד שטר, גלוי ומפורסם לכל:

יב וְאַתָּן אֶת הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה בֶּן מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דְּדִי - בֶּן שְׁלֹם דּוּדוּ. וְלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמְטָרָה:

משמעות קניית השדה

יג וְאַצִּוֶה אֶת בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר:

יד כֹּה אָמַר ה' עֲבֹאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוֹי הַזֶּה וּנְתַתֶּם בְּכֹלֵי חֶרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים - שִׁים הַשְּׁטוֹת בְּכֹלֵי חֶרֶס, שִׁשְׁמָרוּ - יָמִים רַבִּים (עד שישבו מהגלות):

טו כִּי כֹה אָמַר ה' עֲבֹאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בְּתִים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת:

תפילת ירמיה לאחר הקניה

טז וְאַתְּפַלֵּל אֶל ה' אַחֲרֵי תַתִּי אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה לֵאמֹר:

יז אֲהֵה ה' אֱלֹהִים הִנֵּה אַתָּה עֹשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ בְּכַחַךְ הַגָּדוֹל וּבְזַרְעֶךָ הַנְּטוּיָה לֹא יִפְּלֹא מִמֶּךָ כָּל דְּבָר - אֵין דָּבָר שֶׁהוּא מוֹפְלֵא - מִמֶּךָ. (מובדל ומופרש מיכולתך):

יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלֶפִים - אלפי דורות מקבלים שכר הצדיק. וּמִשְׁלֹם עוֹן אֲבוֹת אֵל חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם - כשאווחזים במעשי אבותיהם. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר ה' עֲבֹאוֹת שְׁמוֹ:

יט גְּדַל הָעֵצָה - עצות ה' גדולות וחשובות. וְרַב הָעֲלִילָהּ - רב המעשים. אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקָחוֹת עַל כָּל דְּרָכֵי בְּנֵי אָדָם לְתַת לְאִישׁ פְּדָרְכֵיּוֹ וּכְפָרֵי מַעַלְלָיו:

כ אֲשֶׁר שָׁמַתְּ אֶתֹת וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאָדָם - בַּבְּנָיִים וּבַמְצֻרִים. וְתַעֲשֵׂה לְךָ שֵׁם כְּיוֹם הַזֶּה - ששמד מפורסם בעולם:

כא וְתַצֵּא אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶתֹת וּבַמִּוֹפְתִים וּבִיד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גְּדוֹל:

כב וְתַתֵּן לָהֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֶם לְתַת לָהֶם אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ:

כג וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אֶתָּה וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלְךָ וּבַתּוֹרַתְךָ לֹא הִלְכוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וְתִקְרָא אֹתָם אֶת כָּל הָרַעָה הַזֹּאת - ולכן באה עליהם, כל הרעה הזאת:

כד הִנֵּה הַסְּלָלוֹת - עפר, ששפכו האוייבים מול החומות - לעלות עליהם לכבוש העיר. בָּאוּ הָעִיר לְלַכְדָּהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַבְּשָׂדִים הַנְּלַחֲמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרַעֵב וְהַדָּבָר - מפני שהאנשים בעיר כבר נחלשו מהמתים שבה - כאילו, כבר העיר נתנה ביד הכשדים. וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ - הָיָה וְהַנֶּךָ רָאָה - מה שאמרת שהעיר תלכד - אתה רואה שכך נהיה:

כה וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי ה' אֱלֹהִים קָנָה לְךָ הַשָּׂדֶה בְּכֶסֶף וְהָעֵד עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַבְּשָׂדִים:

תשובת ה' לירמיה

כו וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

כז הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר הַמִּמְנִי יַפְלֵא כָל דְּבַר:

כח לְכֵן כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִי נָתַן אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּלְכַדָּה:

כט וּבָאוּ הַכַּשְׂדִּים הַנְּלַחֲמִים עַל הָעִיר הַזֹּאת וְהִצִּיתוּ אֶת הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ וּשְׂרָפוּהָ וְאֶת הַבָּתִּים אֲשֶׁר קִטְרוּ עַל גְּזוּתֵיהֶם לַבַּעַל וְהִסְכוּ נְסֻכִים לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִסְנִי:

ל כִּי הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲדָם עֹשִׂים הָרַע בְּעֵינַי מִנְעַרְתֵיהֶם כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲדָם מְכַעְסִים אֹתִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם נֹאם ה':

לא כִּי עַל אַפִּי וְעַל חֲמָתִי הִיְתָה לִי הָעִיר הַזֹּאת לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה - מֵאִזּוּ וּמֵעוֹלָם הָיוּ אֲנֹשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם מְכַעְסִים אוֹתִי. לְהִסְיָרָה מֵעַל פְּנֵי - וּמִזְמֹן, הִיָּה רָאוּי לְהִסְיָרָה מֵעַל פְּנֵי:

לב עַל כָּל רָעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְּעִסְנִי הִמָּה מַלְכֵיהֶם שְׂרִיקָהּ כְּהִנִּיחֶם וּנְבִיאֵיהֶם וְאִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם:

לג וַיִּפְּנוּ אֵלַי עֵרֶף וְלֹא פָנִים, וְלִמַּד אֶתְּם הַשָּׂכֶם וְלִמַּד וְאִינָם שֹׁמְעִים לְקַחַת מוֹסֵר:

לד וַיִּשְׁיִמוּ שְׁקוּצֵיהֶם בְּבַיִת אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו לְטָמְאוֹ - שְׁמוֹ הַעִיז בְּמִקְדָּשׁ, וּטְמֵאוּהוּ:

לה וַיִּבְנוּ אֶת בָּמוֹת הַבַּעַל אֲשֶׁר בְּגִיא בֶן הַנֶּסֶם לְהַעֲבִיר אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם לְמַלְךְ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִים וְלֹא עָלְתָה עַל לְבָבִי לַעֲשׂוֹת הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת לְמַעַן הַחֲטִיֵא אֶת יְהוּדָה:

לו וְעַתָּה לְכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲתֶם אֹמְרִים נִתְּנָה בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל בְּחָרֵב וּבְרָעַב וּבְדָבָר:

לז הֲנִנִי מְקַבְּצִים מִכָּל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם בְּאַפִּי וּבְחֲמָתִי וּבְקִצְף גָּדוֹל וְהִשְׁבַּתִּים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהִשְׁבַּתִּים לְבַטָּח - וַיִּשְׁבוּ - בְּבַטָּחָה:

לח וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים:

לט וְנִתְּתִי לָהֶם לֵב אֶחָד וְדַרְךְ אֶחָד - לִירְאָה אוֹתִי כָּל הַיָּמִים - אֲתֹן בְּלֵב כוֹלֵם - לִירְאָה אוֹתִי. לְטוֹב לָהֶם וּלְבְנֵיהֶם אֲחֵרֵיהֶם - כַּדִּי לְהַטִּיב עִימָם:

מ וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית עוֹלָם - בְּרִית לְעוֹלָם. אֲשֶׁר לֹא אֲשׁוּב מֵאַחֲרֵיהֶם - לְהִטִּיבִי אוֹתָם - לֹא אֲשׁוּב - מִלְּהַטִּיב עִימָם.

וְאֶת יְרֵאתִי אֲתֹן בְּלִבָּבְכֶם לְבַלְתִּי סוּר מֵעָלַי:

מא וְשִׁשְׁתִּי עָלֵיהֶם - לְהַטִּיב אוֹתָם - אֲטִיב עִימָם מִתּוֹךְ שְׂמֵחָה גְדוֹלָה. וְנִטְעַתִּים בְּאָרֶץ הַזֹּאת בְּאַמַּת - בְּנִטְעָה שְׂמֵחָה קִיּוּמָה. בְּכָל לְבָבִי וּבְכָל נַפְשִׁי:

מב כִּי כֹה אָמַר ה' בְּאֲשֶׁר הִבַּאתִי אֶל הָעָם הַזֶּה אֶת כָּל הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת כֵּן אֲנִכִּי מִבִּיא עָלֵיהֶם

את כל הטובה אשר אנכי דבר עליהם:

מג ונקנה השדה בארץ הזאת אשר אתם אמרים שממה היא מאין אדם ובהמה נתנה ביד הפשדים:

מד שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלים ובערי יהודה ובערי החר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם ה':

פרק לג

פרק זה עניינו נחמה, ירמיה מנבא על ירושלים ועל העם, על הארץ ועל המלכות והכהונה. בכיבוש הארץ ע"י האויב מתבטלים שתי מעמדות חשובים בשלטון, המלוכה והכהונה. ובפרקים אלו העוסקים הנחמה אומר ירמיה בנבואתו שהם יחזרו למעמדם וקיומם הוא מוחלט כקיום שמים וארץ.

בנין ירושלים

א וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ שְׁנִית וְהוּא עֹדְנֹו עֲצוּר בַּחֲצַר הַמְטָרָה - והוא עדיין אסור בבית הסוהר. לְאמֹר:

ב כֹּה אָמַר ה' עֲשֵׂה - כה אמר ה', שעשה את העיר ירושלים. ה' יוֹצֵר אוֹתָהּ - לְהַכִּינָהּ - יוצר את ירושלים, להכינה לעולם. ה' שָׁמוּ - שם הויה, שהכל בידו לעשות כרצונו:

ג קְרָא אֱלֹהִים וְאֶעֱנֶךָ - ואענה לך. וְאֶגִּידָה לְךָ גְדֻלוֹת וּבְצֻרוֹת - לא ידַעְתֶּם - אומר לך, נבואות גדולות וחזקות, שעדיין לא שמעת:

ד כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל בְּתֵי הָעִיר הַזֹּאת וְעַל בְּתֵי מַלְכֵי יְהוּדָה הַנְּתָצִים אֶל הַסְּלָלוֹת וְאֶל הַחֲרֵב - על הבתים השבורים, שיעשו מאבניהם סוללות מתוך העיר, לעלות עליהם להלחם בחרב - מול הכשדים:

ה בָּאִים לְהִלָּחֵם אֶת הַפְּשָׁדִים - בגלל שבאים להלחם עם הכשדים, ולא נכנעים, וּלְמַלְאֵם אֶת פְּגְרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר הִפִּיתִי בָאֲפִי - גרמו, שהכשדים יהרגו בהם, והעיר תִּמְלֵא בַפְּגְרֵי אָדָם. וּבַחֲמָתִי וְאֲשֶׁר הִסְתַּרְתִּי פָנַי מִהָעִיר הַזֹּאת עַל כָּל רָעָתָם:

ו הֲנִי מַעֲלָה לָהּ אֲרֻכָּה וּמְרַפָּא - וּרְפָאתִים - אביא עליהם רפואה ממכותם. וְגִלִּיתִי לָהֶם - עֲתָרַת שְׁלוֹם וְאַמֶּת - אגלה להם פנים - לטובה, ואתן להם רוב שלום ואמת. (אמת - שהשלום יתקיים, ולא יפסיק):

ז וְהִשְׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֶת שְׁבוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵתִים כְּבָרָאשְׁנָה - אחזיר אותם לארצם, ויבנו כמו בתחילה:

ח וְטַהַרְתִּים מִכָּל עֲוֹנֵם אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי וְסִלַּחְתִּי לְכָל עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי:

ט וְהִיְתָה לִי - ההטבה שאטיב איתם. לְשֵׁם - לפרסום שמי. שְׁשׁוֹן - לשמחה. לְתִהְיֶה וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ - שהגויים, יהללו ויפארו את ה', על הטובה שעשה לישראל. אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אֲתֶם וּפְחָדוֹ וּרְגִזוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה - יהיה להם פחד ורעדה, מגודל הטובה שתבוא על ישראל. וְעַל כָּל הַשְּׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לָהּ:

חזרת השמחה לירושלים

י כֹּה אָמַר ה' עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מְאִין אָדָם וּמְאִין בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחִצּוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשֻׁמוֹת - השוממות. מְאִין אָדָם וּמְאִין יוֹשֵׁב וּמְאִין בְּהֵמָה:

יא קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל בְּלָה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת ה' - ישמע קול שאומרים: " הוֹדוּ

אֶת ה'...". צְבָאוֹת כִּי טוֹב ה' כִּי לְעוֹלָם חֲסְדוֹ מִבְּאִים תוֹדָה בֵּית ה' - קִרְבַּן תוֹדָה עַל רוֹב הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה. כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ - כְּבִרְאשֹׁנָה - אֲחֻזֵּיר אוֹתָם לָאָרֶץ, כְּמוֹ שִׁישְׁבוּ בָּהּ בַּתְּחִילָה. אָמַר ה':

חזרת הצאן והמרעה לארץ יהודה

יב כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עוֹד יִהְיֶה בַּמָּקוֹם הַזֶּה הַחֶרֶב מֵאִין אָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל עֲרִיו נֹוֹה רַעִים מִרְבָּצִים צֹאן - מִדּוֹר, בֵּית שֶׁל רוֹעִים שִׁישְׁבוּ בּוֹ הַצֹּאן, בְּלִי פֶחַד מֵאוֹיִיבִים:

יג בְּעֲרֵי הַהָר בְּעֲרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעֲרֵי הַנֶּגֶב וּבְאֶרֶץ בְּנִימֵן וּבְסִבְיֵי יְרוּשָׁלַם וּבְעֲרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה - מִרִּיבּוֹי הַצֹּאן, יַעֲמִידוּ אָדָם מִיּוֹחַד לִמְנוֹת הַצֹּאן. אָמַר ה':

חזרת המלוכה לבית דוד

יד הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם ה' וְהִקְמַתִי אֶת הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל בֵּית יְהוּדָה:

טו בְּיָמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא אֲצַמִּיחַ לְדָוִד צֶמַח צְדָקָה - מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה בְּאֶרֶץ:

טז בְּיָמִים הָהֵם תִּשְׁעַע יְהוּדָה - תִּנְצַל יְהוּדָה מֵהַאוֹיִיבִים. וִירוּשָׁלַם תִּשְׁכּוֹן לְבִטָּח וְזֶה אֲשֶׁר יִקְרָא לָהּ ה' צְדָקְנָו - יְרוּשָׁלַם תִּקְרָא: "ה' צְדָקְנָו":

בית דוד ובית אהרן יהיו קיימים לעולם

יז כִּי כֹה אָמַר ה' לֹא יִכָּרֵת לְדָוִד - לֹא תִיפְסַק הַמְּלוּכָה, מִזְרַע דָּוִד. אִישׁ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא בֵּית יִשְׂרָאֵל:

יח וְלִכְהֻנֵּם הַלְוִיִם לֹא יִכָּרֵת אִישׁ מִלְּפָנָי - לֹא תִיפְסַק הָעֲבוּדָה בַּמִּקְדָּשׁ - מֵהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִם. מִעֲלֵה עוֹלָה וּמִקְטִיר מִנְחָה וְעָשָׂה זָבַח כָּל הַיָּמִים:

קיום בית דוד ובית אהרן כקיום היממה

יט וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

כ כֹּה אָמַר ה' אִם תִּפְרוּ אֶת בְּרִיתִי הַיּוֹם וְאֶת בְּרִיתִי הַלַּיְלָה וּלְבַלְתִּי הַיּוֹם וְלַיְלָה בְּעֵתְם - כְּמוֹ שֶׁלֹּא תִבוֹטַל הַבְּרִית, שֶׁהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לֹא שׁוֹבְתִים:

כא גַם בְּרִיתִי תִפָּר אֶת דָּוִד עַבְדִּי מֵהַיּוֹם לֹו בֶן מֶלֶךְ עַל כִּסְאוֹ וְאֶת הַלְוִיִם הַכֹּהֲנִים - כִּד, לֹא אֲבַטַל אֶת בְּרִיתִי, לְדָוִד וְלַלְוִיִם - לְמַלְכוּתָהּ וְלְעֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ. מִשְׁרָתִי:

כב אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר צְבָא הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִמַּד חוֹל הַיָּם - כְּמוֹ שֶׁלֹּא יִתְכַן לְסַפּוֹר אֶת צְבֵא הַשָּׁמַיִם וְחוֹל הַיָּם, בֶּן אַרְבָּה אֶת זֶרַע דָּוִד עַבְדִּי וְאֶת הַלְוִיִם מִשְׁרָתִי אֹתִי - כִּד, אַרְבַּה אֶת זֶרַע דָּוִד וְהַלְוִיִם:

כג וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

כד הַלּוֹא רָאִיתָ מֶה הָעַם הַזֶּה דִּבְרוּ לְאֹמֵר שְׁתִּי הַמְּשַׁפְּחוֹת אֲשֶׁר בָּחַר ה' בָּהֶם וַיִּמְאָסֶם - שֶׁהֵעֵם אִמְרוּ, שְׁכֵמוֹ שֶׁה' מֵאֵס בַּמְּשַׁפְּחַת דָּוִד - מִלְּמִלּוֹךְ, וּבַמְּשַׁפְּחַת הַלְוִיִם - מִלְּעֲבוּד, וְאֶת עַמִּי וַיִּנְאַצְוּ מֵהַיּוֹם עוֹד גּוֹי

לפניהם - גרמו לעמי - לבזות ולמאוס בה, ושלא יהיו בניי, לפני שתי המשפחות האלו:

כה כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי - כמו, שלא תפסיק ברית היום והלילה - שלא שובתים לעולם, ולא יתבטלו כל החוקות ששמתי - בשמים ובארץ:

כו גַּם זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עֲבָדֵי אִמָּאִם מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל זֶרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם - וְרַחֲמֵתִים - כך, לא אמאס בזרע האבות ובזרע דוד - למלוך על ישראל, ואשיב אותם ברחמים לארצם:

פרק לד

נבואה על צדקיהו

- א הדבֵר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' וְנִבְּוֹכְדְרָאֲצַר מֶלֶךְ בָּבֶל וְכָל חֵילוֹ וְכָל מַמְלְכוֹת אֶרֶץ מִמְּשָׁלֶת יָדוֹ - נִינִי וְכָל הָעַמִּים שֶׁתַּחְתָּיו, בָּאִים עַל יְרוּשָׁלַם. וְכָל הָעַמִּים נִלְחָמִים עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עָרֶיהָ לֵאמֹר:
- ב כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵלֶךְ וְאָמַרְתָּ אֶל צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִי נִתַּן אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל וּשְׂרָפָה בְּאֵשׁ:
- ג וְאַתָּה לֹא תִמְלֹט מִיָּדוֹ כִּי תִפֶּשׂ תִּתְּפֶשׂ וּבְיָדוֹ תִּנְתָּן וְעֵינֶיךָ אֶת עֵינֵי מֶלֶךְ בָּבֶל תִּרְאִינָה וּפִיהוּ אֶת פִּיךָ יִדְבֵר וּבָבֶל תִּבּוֹא:
- ד אַךְ שָׁמַע דְּבַר ה' צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כֹּה אָמַר ה' עֲלֶיךָ לֹא תָמוּת בְּחָרֵב - לֹא תָמוּת בַּמַּלְחָמָה - בְּחָרֵב:
- ה בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּכְמִשְׂרָפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ בֶּן יִשְׂרָפּוֹ לֶךְ - תָּמוּת בְּשָׁלוֹם וּכְבוֹד, וּיִשְׂרָפּוּ כְּלֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ שׁוֹרְפִים אֶת כָּלִי הַמַּלְכִים שֶׁהָיוּ לְפָנֶיךָ. וְהוּא אֲדוֹן יִסְפְּדוֹ לֶךְ - יִסְפִּידוֹ וַיֹּאמְרוּ: "הוּא! הֵיכֵן אֲדוֹנֵנוּ?" כִּי דָבַר אָנֹכִי דְבַרְתִּי - וְכַךְ יִהְיֶה. נָאִם ה':
- ו וַיִּדְבֵר יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּירוּשָׁלַם:
- ז וְחֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל נִלְחָמִים עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה הַנּוֹתְרוֹת אֶל לְכִישׁ וְאֶל עֲזֻקָה כִּי הִנֵּה נִשְׂאָרוֹ בְּעָרֵי יְהוּדָה עָרֵי מִבְּצָר:

ציווי לשחרר עבדים

ח הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' אַחֲרֵי כָּרַת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֵת כָּל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לְקָרָא לָהֶם דְּרוֹר - אַחַר שְׁצַדְקִיָּהוּ, כִּרְתַת עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִית, לְשַׁחֲרַר הָעֲבָדִים בִּשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית. (כמצוות התורה):

ט לְשַׁלַּח אִישׁ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ הָעֵבֶרִי וְהָעֵבֶרְיָה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד בְּכֶם בִּיהוּדִי אַחִיהוּ - אִישׁ - שְׁלֹא יַעֲבֹד אִישׁ אֶת אַחִיו, אַחַר שֵׁשׁ שָׁנִים:

קיום הציווי וביטולו

י וַיִּשְׁמְעוּ כָּל הַשָּׂרִים וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בָּאוּ בְּבִרְתִּי לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד בְּכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ - שָׁמְעוּ לְקוּלוֹ וּשְׁיַלְחוּ הָעֲבָדִים לְחוּפְשֵׁי:

יא וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרָי כֵּן וַיָּשׁוּבוּ אֶת הָעֲבָדִים וְאֶת הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלְחוּ חֲפָשִׁים וַיִּכְבְּשׁוּם לְעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת - חָזְרוּ וּלְקַחוּ הָעֲבָדִים שִׁשְׁחָרְרוּ:

העונש על שעבוד העבדים המשוחררים

יב וַיְהִי דְבַר ה' אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר:

יג כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָּרַתִּי בְּרִית אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה וְהוֹצֵאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

יד מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת אַחִיו הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר יִמְכַר לְךָ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּשְׁלַחְתוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ וְלֹא שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנָם:

טו וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי לְקָרָא דְרוֹר אִישׁ לְרַעְהוּ וַתִּכְרַתוּ בְּרִית לְפָנַי בְּבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

טז וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלוּ אֶת שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לְהִיּוֹת לָכֶם לְעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת:

יז לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אַתֶּם לֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לְקָרָא דְרוֹר אִישׁ לְאַחִיו וְאִישׁ לְרַעְהוּ הֲנִי קָרָא לָכֶם דְרוֹר נְאֻם ה' אֵל הַחֶרֶב אֵל הַדָּבָר וְאֵל הַרְעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזַעֲוָה לְכָל מַמְלַכֹת הָאָרֶץ:

יח וְנָתַתִּי אֶת הָאֲנָשִׁים הָעֵבֶרִים אֶת בְּרַתִּי אֲשֶׁר לֹא הִקִּימוּ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַתוּ לְפָנַי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרַתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרְיוֹ - כַּשְׁכַּרְתוּ הַבְּרִית לְשַׁחֲרַר הָעֲבָדִים, בְּתָרוּ (חֲתִכּוּ) עֵגֶל לְשָׁנִים, וְעָבְרוּ בֵּין שְׁנֵי חֲלָקָיו, כְּדֶרֶךְ כּוֹרְתֵי הַבְּרִית:

יט שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הִסְרָסִים - שָׂרִים. (בבית המלך) וְהַכְּהֵנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֵבֶרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

כ וְנָתַתִּי אֹתָם בְּיַד אִיבֵיהֶם וּבְיַד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת

הָאָרֶץ:

כא וְאֵת צִדְקֵיהֶוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֵת שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אִיבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בְּבַל הָעֵלִים מְעַלְיָכֶם - צדקיהו ינתן ביד הבבלים - שעלו מעל בניי, כמו שכתוב בפרק לז: "וחיל פרעה יצא ממצרים... וישמעו הכשדים, ויעלו מעל ירושלם", ולבסוף, חזרו על להלחם על ירושלים:

כב הַנְּגִי מְצֻוֶה נְאֻם ה' - שמצרים יחזרו לארצם, ובבל ישובו להלחם בירושלים. וְהַשְּׁבִתִים אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וְלִכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֵת עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׂמָמָה מֵאִן יָשָׁב:

פרק לה

יונדב בן רכב הוא מבני יתרו, והיה מן הקנאים לדבר ה' ועבודתו.

(הוא הלך לקראת יהוא כשמרד באחאב וביער את עבודת הבעל מהארץ, הוא שאל אותו: היש את לבבך ישר כאשר לבבי עם לבבך? ויהונדב ענה: יש ויש! יהוא ביקש מיונדב: תנה את ידך! כדי לעלות למרכבתו, ויונדב ענה: לכה אתי וראה בקנאתי לה.)

יונדב הדייר את עצמו ואת זרעו אחריו שלא ישתו יין ולא יבנו בתים ולא יקנו שדות. הסיבה לנדר זה היא מפני שאמר: הואיל ובית המקדש עתיד ליחרב, רואים אותו כאילו הוא חרב!

הזמנת בני רכב לשתות יין

א הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לאמר:

ב הלוך אל בית הרכבים - בני יונדב בן רכב, והיו מבני יתרו. ודברת אותם והבאותם בית ה' אל אחת הלשכות והשקית אותם יין - תן לפניהם יין - לשתות:

ג ואקח את יאזניה בן ירמיהו בן חבצניה ואת אחיו ואת כל בניו ואת כל בית הרכבים:

ד ואבא אתם בית ה' אל לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלהים אשר אצל לשכת השרים אשר ממעל ללשכת מעשיהו בן שלם שמר הסף - הביאם אל לשכת בני חנן בן יגדליהו, שהיתה ליד לשכת השרים, ומעל ללשכת מעשיהו בן שלם - שומר הכלים במקדש:

ה ואתן לפני בני בית הרכבים גבעים מלאים יין וכסות - מהגביעים היו מוזגים יין לכוסות. ואמר אליהם שתו יין:

סירוב בני רכב לדברי ירמיהו

ו ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם:

ז ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו וכרם לא תשעו ולא יהיה לכם - לא בית ולא כרם ולא שדה. כי באהלים תשבּו כל ימיכם למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם:

ח ונשמע בקול יהונדב בן רכב אבינו לכל אשר צונו לבלתי שתות יין כל ימינו אנחנו נשינו בנינו ובנותינו:

ט ולבלתי בנות בתים לשבתנו וכרם וזרע לא יהיה לנו:

י ונשב באהלים ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונדב אבינו:

יא ויהי בעלות נבוכדראצר מלך בבל אל הארץ ונאמר באו ונבוא ירושלם מפני חיל הכשדים ומפני חיל ארם ונשב בירושלם - וכשבא נינ לארץ, עזבנו האוהלים, ובאנו לירושלים מפניו:

המוסר מסירוב בני רכב

יב וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

יג כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲלַךְ וְאָמַרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הֲלוֹא תִקְחוּ מוֹסֵר - מִבְּנֵי רֶכֶב. לְשִׁמְעַע אֶל דְּבָרֵי נְאֻם ה':

יד הוֹקֵם אֶת דְּבָרֵי יְהוֹנָדָב בֶּן רֶכֶב אֲשֶׁר צִוָּה אֶת בְּנָיו - קִיַּיְמוּ אֶת צִוּוֵי אֲבִיהֶם. לְבַלְתִּי שְׁתוֹת יַיִן וְלֹא שָׁתוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם וְאֲנֹכִי דִבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁכֵם וְדַבֵּר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי - וּלְדַבֵּר ה', בְּנֵי־י - לֹא שׁוֹמְעִים:

טו וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדֵי הַנְּבָאִים הַשָּׁכֵם וְשָׁלַח לֵאמֹר שָׁבוּ נָא אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הֲרַעָה וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאֵל תֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לְעַבְדָם וּשְׁבוּ אֶל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלֹא־בַתִּיכֶם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת אַזְנוֹכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי:

טז כִּי הִקִּימוּ בְנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן רֶכֶב אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוָּם וְהָעַם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי:

יז לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי מֵבִיא אֶל יְהוּדָה וְאֵל כָּל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל הֲרַעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֵיהֶם יַעַן דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאֶקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנּוּ:

השכר לבני רכב

יח וּלְבֵית הַרְכָבִים אָמַר יִרְמְיָהוּ כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם עַל מִצְוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם - בַּשֶּׁכֶר שִׁמַּעְתֶּם לְדַבְרֵי אֲבִיכֶם, וְתִשְׁמְרוּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְתַעֲשׂוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם:

יט לָכֵן כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרַת אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן רֶכֶב עֹמֵד לְפָנַי כָּל הַיָּמִים - שִׁיחֵו יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ וְנִכְנַעִים לְעַבֹּדְתּוֹ:

יש לשאול כיצד סירבו בני רכב לדברי הנביא שציוה להם לשתות. ויתכן שמכיון שירמיה לא אמר להם זאת בשם ה' הבינו שאין זה מדברי ה' ויכולים לסרב. ועדיין צריך לברר.

פרק לו

ציווי לכתוב את המגילה

- א ויהי בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה הדבר הזה אל ירמיהו מאת ה' לאמר:
- ב קח לך מגלת ספר וכתבת אליה - וכתוב עליה. את כל הדברים אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה ועל כל הגוים מיום דברתי אליך מימי יאשיהו - מתחילת נבואותיו בימי יאשיהו. ועד היום הזה:
- ג אולי ישמעו בית יהודה את כל הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם למען ישובו איש מדרך הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם:
- ד ויקרא ירמיהו את ברוך בן נריה וכתב ברוך מפי ירמיהו את כל דברי ה' - ברוך בן נריה כתב את נבואות ירמיהו בספר. (מגילת איכה ; חז"ל) אשר דבר אליו על מגלת ספר:
- ה ויצוה ירמיהו את ברוך לאמר אני עצור - בבית הסוהר (גם יהויקים שמו במאסר) לא אוכל לבוא בית ה' - לכן לא אוכל להקריא הספר במקדש:
- ו ובאת אתה וקראת במגלה אשר כתבת מפי את דברי ה' באזני העם בית ה' ביום צום - תקרא אתה את הספר ביום תענית. וגם באזני כל יהודה הבאים מעריהם תקראם - ובאזני כל העם שבאים ביום תענית למקדש:
- ז אולי תפל תחנתם לפני ה' וישבו איש מדרך הרעה כי גדול האף והחמה אשר דבר ה' אל העם הזה:
- ח ויעש ברוך בן נריה ככל אשר צוהו ירמיהו הנביא לקרא בספר דברי ה' בית ה':
- ט ויהי בשנה החמשית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה בחדש התשעי קראו צום לפני ה' כל העם בירושלם וכל העם הבאים מערי יהודה בירושלם - שנה אחר שכתב ברוך בן נריה הספר מפי ירמיהו, התכנסו העם בתענית במקדש:
- י ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו בית ה' בלשכת גמריהו בן שפן הספר בחצר העליון פתח שער בית ה' החדש - בחצר העליונה (עזרת כהנים) מול השער המזרחי. באזני כל העם:
- יא וישמע מביהו בן גמריהו בן שפן את כל דברי ה' מעל הספר:
- כולם שמעו את המגילה, אך אלא שמכיהו שהיה נאמן לירמיהו הקשיב במיוחד, ולכן ההדגשה - את כל דברי ה'.
- יב וירד בית המלך - מכיהו בן גמריהו בן שפן. על לשכת הספר - אל לשכת הסופר במקדש. והנה שם כל השרים יושבים אלישמע הספר ודליהו בן שמעיהו ואלנתן בן עכבור וגמריהו בן שפן וצדקיהו בן חנניהו וכל השרים - כולם היו בבית המלך:

יג ויגד להם מכיהו את כל הדברים אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם:

יד וישלחו כל השרים אל ברוך את יהודי בן נתניהו בן שלמיהו בן פושי לאמר - שלחו את יהודי, לאמר לברוך בן נריה, לבוא אל בית המלך. המגלה אשר קראת בה באזני העם קחנה בידך ולך ויקח ברוך בן נריהו את המגלה בידו ויבא אליהם:

טו ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם:

טז ויהי בשמעם את כל הדברים פחדו איש אל רעהו - פחדו מלהעלים הדבר מיהויקים. ויאמרו אל ברוך הגיד נגיד למלך את כל הדברים האלה - שלא יכעס שלא ספרנו לו:

יז ואת ברוך שאלו לאמר הגד נא לנו איך כתבת את כל הדברים האלה מפיו:

יח ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כתב על הספר בדין - וכתבתי במדויק כל מה שאמר:

יט ויאמרו השרים אל ברוך לך הסתר אתה וירמיהו - לכו להסתתר מפני המלך (וכבר אמרו חז"ל, שיהויקים היה רשע ודורו היו צדיקים, וההפך בצדקיהו, שכן תראה שהם רצו להציל את ירמיהו, והמלך רצה להרגו, ובימי צדקיהו היה בהפך, שהשרים רצו להרגו והמלך הצילו; מלבי"ם) ואיש אל ידע איפה אתם:

שריפת המגילה

כ ויבאו אל המלך חצרה ואת המגלה הפקדו בלשכת אלישמע הספר ויגידו באזני המלך את כל הדברים - הכתובים בספר:

כא וישלח המלך את יהודי לקחת את המגלה ויקחה מלשכת אלישמע הספר ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל השרים העמדים מעל המלך:

כב והמלך יושב בית החרף - בית שישב בו המלך - בתקופת החורף. בחדש התשיעי ואת האח לפניו מבערת - העצים באת, בוערים:

כג ויהי בקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה - יהודי קרא בספר שלושה וארבעה דפים. יקרעה בתער הספר - קרע יהויקים המגילה בסכין הסופר. והשליך אל האש אשר אל האח - והשליך לאש שבאח. עד תם כל המגלה על האש אשר על האח - עד שכל המגילה נשרפה באש:

כד ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם המלך וכל עבדיו השמעים את כל הדברים האלה:

למרות שבקריאה הקודמת (פסוק טז) פחדו, עכשיו לא פחדו ולא קרעו את בגדיהם.

כה וגם אלנתן ודליהו וגמריהו הפגעו במלך לבלתי שרף את המגלה ולא שמע אליהם - אלנתן, ודליהו וגמריהו, בקשו מהמלך, לא לשרוף המגילה - אך לא שמע להם:

כו ויצוה המלך את ירחמאל בן המלך ואת שריהו בן עזריאל ואת שלמיהו בן עבדאל לקחת את ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא - ויסתרים ה' - ה' הסתיר אותם בנס, מפני המלך:

כו וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ אַחֲרֵי שָׂרְף הַמֶּלֶךְ אֶת הַמְּגִלָּה וְאֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:

כח שׁוֹב קַח לְךָ מְגִלָּה אַחֲרֵת וּכְתַב עָלֶיהָ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַמְּגִלָּה הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר שָׂרְף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה:

עונשו של יהויקים

כט וְעַל יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה תֹּאמַר כֹּה אָמַר ה' אֱתָה שָׂרַפְתָּ אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּתַבְתָּ עָלֶיהָ לֵאמֹר בֹּא יָבוֹא מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁבִּית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה:

ל לְכֵן כֹּה אָמַר ה' עַל יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא יִהְיֶה לוֹ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד - שְׁלֹא יִמְלֹךְ מִזְרַעוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְנִבְּלָתוֹ תִּהְיֶה מִשְׁלַכְתּוֹ - לַחֲרָב בַּיּוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָה - שְׁלֹא יִקְבֹּר, וּנְבִלְתוֹ תִשְׁכַּב מוֹל חוּם הַיּוֹם וְקוֹר הַלַּיְלָה - בְּבִזְיוֹן:

לא וּפְקַדְתִּי עָלָיו וְעַל זֶרְעוֹ וְעַל עַבְדָּיו אֶת עֹנָם וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם וְעַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֵל אִישׁ יְהוּדָה אֶת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ:

לב וַיִּרְמְיָהוּ לָקַח מְגִלָּה אַחֲרֵת וַיִּתְּנָהּ אֶל בְּרוּךְ בֶּן נִרְיָהוּ הַסֹּפֵר וַיִּכְתֹּב עָלֶיהָ מִפִּי יִרְמְיָהוּ - בְּרוּךְ כָּתַב מִיֵּלָה בְּמִילָה - מִפִּי יִרְמְיָהוּ. אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר אֲשֶׁר שָׂרְף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּאֵשׁ וְעוֹד נוֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים כְּהֶמָּה - וְעוֹד הוֹסִיף עַל הַמְּגִלָּה הָרִאשׁוֹנָה עוֹד נְבוֹאוֹת (הוֹסִיף אֶת הַפָּרֶק בְּאִיכָה: "אֲנִי הַגִּבֹּר..."):

קריאת המגילה נעשתה ששה פעמים: 1. ירמיה קורא באזני ברוך. 2. ברוך קורא בפני העם בבית המקדש. 3. מכיהו מספר בעל פה לשרים בבית המלך. 4. ברוך מקריא את המגילה לשרים. 5. השרים מספרים בעל פה למלך. 6. יהודי מקריא את המגילה למלך ולשרים בבית החורף.

פרק לו

א וימלך מלך צדקיהו בן יאשיהו תחת כניוהו (יהויכין) בן יהויקים אשר המליך נבוכדנאצר מלך בבל בארץ יהודה:

ב ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל דברי ה' אשר דבר ביד ירמיהו הנביא:

ג וישלח המלך צדקיהו את יהויכל בן שלמיה ואת צפניהו בן מעשיה הכהן אל ירמיהו הנביא לאמר התפלל נא בעדנו אל ה' אלהינו:

ד וירמיהו בא ויצא בתוך העם - שלא היה עוד בבית הסוהר. ולא נתנו אתו בית הכלוא - בית הסוהר:

ה וחיל פרעה יצא ממצרים - לעזור ליהודה. וישמעו הפשדים הצרים על ירושלים את שמעם ויעלו מעל ירושלים - נ"נ שמע שמצרים באים, ועלה מהמצור שעשה על ירושלים:

ו ויהי דבר ה' אל ירמיהו הנביא לאמר:

ז כה אמר ה' אלהי ישראל כה תאמרו אל מלך יהודה השלח אתכם אלי לדרשני - כך תאמרו (יהויכל בן שלמיה וצפניהו בן מעשיה הכהן) - לצדקיהו. הנה חיל פרעה היצא לכם לעזרה שב לארצו מצרים - מצרים הבאים לעזרתכם, ישובו לארצם:

ח ושובו הפשדים ונלחמו על העיר הזאת ולכדה ושרפה באש - וני"נ ועמו ישובו להלחם, וכבשו את העיר:

ט כה אמר ה' אל תשאון נפשותיכם - אל תתפתו לאמר. לאמר ה' ילכו מעלינו הפשדים - כי לא ילכו - שהכשדים לא ישובו - כי ישובו וכבשו את העיר:

י כי אם הפיתם כל חיל פשדים - כי אפילו אם תכו את כל חיל הכשדים, הנלחמים אתכם ונשארו בם אנשים מדקרים - איש באהלו יקומו ושרפו את העיר הזאת באש - אותם המדוקרים בחרב, שישכבו איש באהלו, הם יקומו ושרפו את העיר. (ענין גוזמא, שלא יועיל שום תחבולה נגד גזירת ה')

יא והיה בהעלות חיל הפשדים מעל ירושלים מפני חיל פרעה - כשהכשדים עלו מירושלים, בגלל חיל פרעה:

יב ויצא ירמיהו מירושלים ללכת ארץ בנימן לחלק משם בתוך העם - כשהוסר המצור של הכשדים, יצא ירמיהו בין כל היוצאים שלא ירגישו בו שומרי העיר:

האשמת ירמיהו ועונשו

יג ויהי הוא בשער בנימן - כשהגיע לשער בנימן. ושם בעל פקדת - בעל תפקיד לשמור היוצאים מהשער. ושמו יראיה בן חנניה - הוא חנניה בן עזור - נביא השקר (לעיל פרק כח) ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל הפשדים אתה נפל - תפס את ירמיהו בטענה שיוצא להיות עם הכשדים:

יד ויאמר ירמיהו שקר אינני נפל על הפשדים - אינני יוצא להיות עם הכשדים. ולא שמע אליו ויתפש יראייה בירמיהו ויבאהו אל השרים - לא קבל טענתו - והביאו אל השרים:

טו ויקצפו השרים על ירמיהו - כעסו עליו. והכו אותו ונתנו אותו בית האסור - הכו את ירמיהו, ושמו אותו בבית הסוהר. בית יהונתן הספר כי אתו עשו לבית הפלא - שעשו את בית יהונתן הסופר - לבית סוהר:

טז כי בא ירמיהו אל בית הבור ואל החניות - משם נכנס ירמיהו אל "הבור", שסמוך לחנויות. וישב שם ירמיהו ימים רבים:

יז וישלח המלך צדקיהו ויקחהו וישאלהו המלך בביתו בסתר ויאמר היש דבר מאת ה' ויאמר ירמיהו יש ויאמר ביד מלך בבל תנתן - צדקיהו שאל בסתר את ירמיהו מה דבר ה'? וענה שינתן ביד נ"נ:

יח ויאמר ירמיהו אל המלך צדקיהו מה חטאתי לך ולעבדיך ולעם הזה כי נתתם אותי אל בית הפלא:

יט ואיה נביאיכם אשר נבאו לכם לאמר לא יבא מלך בבל עליכם - ואם באמת חטאתי, היכן כל "הנבואות", שני"נ לא יעלה על ירושלים. ועל הארץ הזאת:

כ ועתה שמע נא אדני המלך תפל נא תחנתי לפניך ואל תשבני בית יהונתן הספר ולא אמות שם - התחנן לפני צדקיהו, שלא ישוב לבור שבבית יהונתן הסופר - שלא ימות שם:

כא ויצוה המלך צדקיהו ויפקדו את ירמיהו בחצר המטרה - קבל בקשתו ואסרוהו בחצר המטרה. ונתן לו כפר לחם ליום מחוץ האפים עד תם כל הלחם מן העיר - ציוה, לתת לירמיהו לחם - משוק האופים, עד שיגמר הלחם בגלל המצור. וישב ירמיהו בחצר המטרה:

פרק לח

ירמיה מוחזר לבור

א וישמע שפטיה בן מתן וגדליהו בן פשחור ויוכל בן שלמיהו ופשחור בן מלכיה את הדברים אשר ירמיהו מדבר אל כל העם לאמר:

ב כה אמר ה' הישב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיצא אל הפשדים וחיה והיתה לו נפשו לשלל וחי:

ג כה אמר ה' הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך בבל ולכדה:

ד ויאמרו השרים אל המלך יומת נא את האיש הזה כי על בן הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה - רצו שיהרוג את ירמיהו, משום שמחליש בדבריו, את ידי הלוחמים בכשדים. הנשאים בעיר הזאת ואת ידי כל העם לדבר אליהם בדברים האלה כי האיש הזה איננו דרש לשלום לעם הזה כי אם לרעה:

ה ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם פי אין המלך יוכל אתכם דבר - הנה ירמיהו בידכם, ועשו לו כרצונכם. ואני, לא אוכל לעשות דבר נגדכם :

ו ויקחו את ירמיהו וישלכו אתו אל הבור מלפניהו בן המלך - השליכו אותו לבור של מלכיהו בן המלך. אשר בחצר המטרה וישלחו את ירמיהו בחבלים - הורידוהו לבור בחבלים. ובבור אין מים פי אם טיט ויטבע ירמיהו בטיט - גופו, שקע בטיט שבבור :

ז וישמע עבד מלך הכושי איש סרים - עבד המלך, היה כושי ושר של המלך. והוא בבית המלך פי נתנו את ירמיהו אל הבור והמלך יושב בשער בנימן :

ח ויצא עבד מלך מבית המלך וידבר אל המלך לאמר :

ט ה' המלך הרעו האנשים האלה - השרים הרעו, שנתנו את ירמיהו אל הבור. את כל אשר עשו לירמיהו הנביא את אשר השליכו אל הבור וימת תחתיו מפני הרעב פי אין הלחם עוד בעיר - הרי ימות ברעב, שאפילו בעיר אין כבר לחם :

י ויצוה המלך את עבד מלך הכושי לאמר קח בידך מזה שלשים אנשים והעלית את ירמיהו הנביא מן הבור בטרם ימות - ציוה צדקיהו, שיקח 30 אנשים (שפני הרעב נחלשו האנשים, והיו צריכים 30 אנשים כדי להעלותו מהבור.) ויעלו את ירמיהו מהבור :

יא ויקח עבד מלך את האנשים בידו - לקח העבד 30 האנשים עמו. ויבא בית המלך אל תחת האוצר - מתחת למקום אוצר המלך. ויקח משם בלוי סחבות ובלוי מלחים - לקח משם, בגדים בלויים הנסחבים בארץ ומושחתים מרוב שנבלו (כמו: "ארץ מלחה ולא תשב"; לעיל פרק יז, ו) וישלחם אל ירמיהו אל הבור בחבלים - הורידו לו את הבגדים הבלויים לתוך הבור בחבלים :

יב ויאמר עבד מלך הכושי אל ירמיהו שים נא בלואי הסחבות והמלחים תחת אצלות ידיך מתחת לחבלים - שים את הבגדים תחת החבלים בבית השחי, שלא יפצע מהחבלים - כשימשכו אותו למעלה. ויעש ירמיהו כן :

יג וימשכו את ירמיהו בחבלים ויעלו אתו מן הבור וישב ירמיהו בחצר המטרה :

השיחה האחרונה של צדקיהו וירמיהו

יד וישלח המלך צדקיהו ויקח את ירמיהו הנביא אליו אל מבוא השלישי - שם מקום - במקדש. אשר בבית ה' ויאמר המלך אל ירמיהו שאל אני אתך דבר אל תכחד ממני דבר :

טו ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כי אגיד לך - הלוא המת תמיתני, אם אומר לך האמת - תהרוג אותי, וכי איעצך - לא תשמע אלי - ולעצתי - לא תשמע :

טז וישבע המלך צדקיהו אל ירמיהו בסתר לאמר חי ה' את אשר עשה לנו את הנפש הזאת - נשבע בה' שעשה אותנו, אם אמתך ואם אמתך ביד האנשים האלה אשר מבקשים את נפשך - שלא אהרוג אותך, ולא אמסור אותך, בידי המבקשים את נפשך :

י' ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כה אמר ה' אלהי עבדות אלהי ישראל אם יצא תצא אל שרי מלך בבל - וחייתה נפשך - אם תכנע לפני נ"נ - חיה תחיה. והעיר הזאת לא תשרף באש וחייתה אתה ובייתה:

יח ואם לא תצא אל שרי מלך בבל ונתנה העיר הזאת ביד הכשדים ושרפוה באש ואתה לא תמלט מידם - ואם לא תכנע, העיר ואתה תמסרו ביד נ"נ:

יט ויאמר המלך צדקיהו אל ירמיהו אני דאג את היהודים אשר נפלו אל הכשדים פן יתנו אתי בידם - והתעללו בי - אני חושש, שמא יתן אותי נ"נ, ביד היהודים שנכנעו לו - והם יתעללו בי:

כ ויאמר ירמיהו לא יתנו - לא יתנו הכשדים אותך, ביד היהודים. שמע נא בקול ה' לאשר אני דבר אליך וייטב לך ויחי נפשך:

כא ואם מאן אתה לצאת זה הדבר אשר הראני ה':

כב והנה כל הנשים אשר נשארו בבית מלך יהודה מוצאות אל שרי מלך בבל - הנשים שבבית המלך יצאו אל מלך בבל, והנה אמרות ותאמרנה למלך: הסיתוך ויכלו לך אנשי שלמך - הנה הצליחו אנשי שלומך, נביאי השקר, להסית אותך למרוד בני"נ. הטבעו בבץ רגלך - כאילו שרגליך טבעו בבוץ, בצרה. נסגו אחור - שרגליך, "ברחו" מהכשדים:

כג ואת כל נשיך ואת בניך מוצאים אל הכשדים ואתה לא תמלט מידם כי ביד מלך בבל תתפש ואת העיר הזאת תשרף באש:

כד ויאמר צדקיהו אל ירמיהו איש אל ידע בדברים האלה ולא תמות - אם לא תאמר את הנבואה שאמרת לי - לא תמות, כפי שנשבעתי לך:

כה וכי ישמעו השרים כי דברתי אתך ובאו אליך ואמרו אליך הגידה נא לנו מה דברת אל המלך אל תכחד ממנו - ולא נמיתך - אם ישאלו אותך השרים מה דברת עם המלך. ומה דבר אליך המלך:

כו ואמרת אליהם מפיל אני תחנתי לפני המלך לבלתי השיבני בית יהונתן למות שם - התחנתי לפני המלך, שלא ישיבני לבור, בבית יהונתן - שלא אמות שם:

צריך להבין מדוע לא רצה צדקיהו שידעו מהנבואה הזו?

השיחה בין ירמיהו לשרים

כז ויבאו כל השרים אל ירמיהו וישאלו אתו ויגד להם ככל הדברים האלה אשר צוה המלך ויחרשו ממנו - שתקו אחר ששמעו דבריו, והאמינו לו. כי לא נשמע הדבר - שאיש לא שמע הדבר האמיתי, שדבר עם המלך:

כח וישב ירמיהו בחצר המטרה עד יום אשר נלכדה ירושלים - בידי נ"נ. והיה כאשר נלכדה ירושלים:

פרק לט

כיבוש ירושלים

- א בשנה התשעית לצדקיהו מלך יהודה בחדש העשירי בא נבוכדראצר מלך בבל וכל חילו אֶל ירושלים ויצרו עליה - בשנה ה - 9 לצדקיהו, בחודש טבת, התחיל המצור על ירושלים:
- ב בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר - ובשנה ה - 11 לצדקיהו ב - ט' בתמוז - הובקעה חומת העיר:
- ג ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך - שער אמצעי (שער ניקנור, שהוא בין שער עזרת נשים - לשער ההיכל). נרגל שראצר, סמגר נבו, שרסכים - שמות שרים. רב סרים - שם תפקיד. נרגל שראצר - היו שני נרגל שראצר. רב מג - שם תפקיד. וכל שארית שרי מלך בבל:
- ד ויהי כאשר ראם צדקיהו מלך יהודה וכל אנשי המלחמה ויברחו ויצאו לילה מן העיר - ברחו מהעיר בלילה. דרך גן המלך בשער בין החמתים ויצא דרך הערבה - יצאו מגן המלך, בשער העומד בין שתי החומות, לדרך ההולכת - אל ערבות יריחו:
- ה וירדפו חיל פשדים אחריהם וישגו את צדקיהו בערבות ירחו - השיגוהו בערבות יריחו. (דרשו בו חז"ל, כי מערה אחת היתה מביתו עד ערבות יריחו, וזימן הקב"ה צבי אחד, וראוהו חיל כשדים ורדפו אחריו. והצבי הלך על המערה - והם אחריו, וכשהיו על פתח המערה ראו את צדקיהו יוצא מן המערה - ולקחו אותו; רד"ק) ויקחו אתו ויעלהו אל נבוכדראצר מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים - לקחוהו לניי, ברבלה שבארץ חמת, והוכיח אותו בדברים קשים, על שמרד בו:
- ו וישחט מלך בבל את בני צדקיהו ברבלה לעיניו ואת כל חרי יהודה שחט מלך בבל - שחט את בני - לעיניו של צדקיהו, ואת כל שרי יהודה:
- ז ואת עיני צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים לביא אתו בבלה - עור את צדקיהו, קשר אותו בשרשראות ברזל - להביאו כך לבבל:
- ח ואת בית המלך ואת בית העם שרפו הפשדים באש ואת חמות ירושלים נתצו:
- ט ואת יתר העם הנשארים בעיר - אלו שלא נהרגו. ואת הנפלים - אשר נפלו עליו - אלו שנכנעו לכשדים. ואת יתר העם הנשארים - בכל ערי יהודה. הגלה נבוזראדן רב טבחים - בבל - הגלה לבבל נבוזראדן שר ההריגות:
- י ומן העם הדלים אשר אין להם מאומה - הדלים, שאין להם רכוש כלל. השאיר נבוזראדן רב טבחים בארץ יהודה ויתן להם פרמים ויגבים - השאיר בארץ, ונתן להם כרמים ושדות לעבוד. ביום ההוא:

שחרור ירמיה

- יא ויצו נבוכדראצר מלך בבל על ירמיהו ביד נבוזראדן רב טבחים לאמר - ניני, ציוה את נבוזראדן - על ירמיהו:

יב קָחְנוּ וְעִינֵיךָ – שִׁים עָלָיו וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה רָע כִּי אִם כַּאֲשֶׁר יִדְבַר אֱלֹהֶיךָ - בֶּן עֲשֵׂה עִמּוֹ - אֵל תַּעַשֶׂה עִמּוֹ רַע, וְכֹל מִה שִׁבְקֶשׁ - עֲשֵׂה עִמּוֹ :

יג וַיִּשְׁלַח נְבוֹזַרְאֲדָן – רַב טַבָּחִים, וְנְבוּשַׁזְבָּן – רַב סָרִיס, וְנִרְגַל שְׂרָאֶצֶר - רַב מֶגֶן, וְכֹל רַבֵּי מַלְךְ בְּבַל - וְכֹל שְׂרֵי מַלְךְ בַּבֶּל :

יד וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ מִחֲצַר הַמַּטְרָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן - נֹתְנֵהוּ בְיַד גְּדַלְיָהוּ (שֶׁנִּכְנַע, וַיֵּצֵא אֶל הַכַּשְׂדִּים, כַּפִּי צִוּוּי יִרְמְיָהוּ). לְהוֹצִיאֵהוּ אֶל הַבַּיִת - לְהוֹצִיאֵהוּ מִחֲצַר הַמַּטְרָה, לְלַכֵּת לַשַּׁבַּת בַּבַּיִת. וַיֵּשֶׁב בְּתוֹךְ הָעָם:

שכרו של עבד מלך הכושי

טו וְאֵל יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר ה' בְּהִיתוֹ עֹצוֹר בְּחֲצַר הַמַּטְרָה לֵאמֹר:

טז הַלֹּךְ וְאָמַרְתָּ לְעֶבֶד מַלְךְ הַכּוּשִׁי לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מְבִיא אֶת דְּבָרֵי אֵל הָעִיר הַזֹּאת לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה וְהָיוּ לְפָנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא - שֶׁתֵּרָאָה בְעֵינֶיךָ, אֵת הַרְעָה שֶׁתְּבוֹא עַל הָעִיר:

יז וְהִצַּלְתִּיךָ בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' וְלֹא תִנָּתֵן בְּיַד הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אָתָּה יְגוֹר מִפְּנֵיהֶם - אֲצִיל אוֹתְךָ, וְלֹא תִנָּתֵן בְּיַד הָאֲנָשִׁים שֶׁאֵתָּה פוֹחַד מֵהֶם:

יח כִּי מִלֵּט אֲמַלְטְךָ וּבַחֲרֵב לֹא תִפֹּל וְהָיְתָה לְךָ נַפְשְׁךָ לְשָׁלָל כִּי בְטַחַתְּ בִּי - בַּכֶּד, שֶׁלֹּא פָחַדְתָּ, וְהִצַּלְתָּ אֶת יִרְמְיָהוּ. נְאֻם ה':

גדליהו בן אחיקם

פרק מ

בפרקים אלו מספר ירמיה על הקורות הירושלים. ירמיה עצמו קיבל אפשרות להשאיר בירושלים או ללכת עם הגולים. נבוכדנצר מינה את גדליהו למושל על ערי יהודה. כדי לעודד את היהודים להשאיר בארץ וגם מארצות אחרות התאספו לארץ תחת אחריותו של גדליהו.

מלך עמון שלח את ישמעאל להרוג את גדליהו (ישמעאל שהיה מזרע מלכות דוד התקנא בגדליה שהומלך ע"י נבוכדנצר) גדליה לא האמין לאזהרה שישמעאל נשלח להורגו ונרצח. ואתו נהרגו אנשיו וחלק מהיהודים שבאו מהערים סביבות ירושלים.

יונתן יצא להלחם בישמעאל, וישמעאל ברח לעמון (שמם נשלח להרוג את גדליהו). ובכך כמעט ומסתיימת ההתיישבות היהודית בארץ ישראל.

היהודים שעדיין נותרו בארץ הסתפקו האם להשאיר בארץ או לרדת למצרים. ירמיה מורה להם להשאיר בארץ כי הם יבנו בה. למרות שמראש הם התחייבו לעשות כדברי ירמיה, הם מאשימים אותו שרוצה שישארו בארץ כדי שינתנו בידי הבבלים ויוצאים למצרים נגד ציווי ירמיה, ובכך מסתיימת לחלוטין התיישבות היהודים בארץ ישראל. מלבד ירמיה שיכל להשאיר בארץ אך ירד למצרים ושם המשיך בנבואותיו.

שחרור ירמיהו

א **הַדְּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' - הַנְּבוּאָה בַּפֶּרֶק מִבִּי מִפְסִי י'. (הַתְּשׁוּבָה, לְיוֹחָנָן בֶּן קֶרֶת, וַיִּצְנְיָה בֶן הוֹשַׁעְיָה וְכָל הָעָם - שְׁלָח אֶתְּוֹ נְבוּזַרְאֲדָן רֹב טַבָּחִים מִן הָרְמָה - שְׁבַתְחִילָה, הַלֵּךְ יִרְמְיָהוּ לְרִמָּה - מִקּוֹם שְׁכַל הַגּוֹלִים הַלְכוּ, וּמִשָּׁם, לִקְחוּ נְבוּזַרְאֲדָן - לְהַשִּׁיבוּ לְגַדְלִיָּה בֶן אַחִיקָם. בְּקִרְבָּתוֹ אֵתוֹ וְהוּא אֲסוּר בְּאֲזִיקִים בְּתוֹךְ כָּל גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם וַיְהוּדָה הַמְּגָלִים בְּבִלְיָה:**

ב **וַיִּקַּח רֹב טַבָּחִים לְיִרְמְיָהוּ - אֵת יִרְמְיָהוּ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' אֱלֹהֵיךָ דְבַר אֵת הָרַעָה הַזֹּאת אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה:**

ג **וַיָּבֵא וַיַּעַשׂ ה' כְּאֲשֶׁר דְּבַר כִּי חֲטָאתֶם לַה' וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְהָיָה לָכֵם הַדְּבָר הַזֶּה:**

ד **וַעֲתָה הִנֵּה פִתְחֵיךָ הַיּוֹם מִן הָאֲזִיקִים - שַׁחֲרַרְתִּי אֲזִיקִים מִיָּדְךָ. אֲשֶׁר עַל יָדְךָ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ לָבוֹא אֵתִי בְּבַל - בֹּא, וְאֲשִׁים אֵת עֵינֵי עַלְיָךְ, וְאִם רָע בְּעֵינֶיךָ לָבוֹא אֵתִי בְּבַל - חָדַל - אִם תִּרְצֶה לָבוֹא לְבַב־ל - בֹּא, וְאִם לֹא, הַפְּסַק מִלְּלַכְתְּ עִימִי וְשׁוּב לְאַרְצְךָ. רְאֵה כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ אֶל טוֹב וְאֶל הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לָלֶכֶת שָׁמָּה לְךָ:**

ה **וַעֲוֹדְנֹו לֹא יָשׁוּב - וַעֲדִיין לֹא אָמַר יִרְמְיָהוּ שְׁרוּצָה לְשׁוּב, וְשָׁבָה אֶל גְּדַלְיָה בֶּן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן אֲשֶׁר הִפְקִיד מֶלֶךְ בְּבַל בְּעָרֵי יְהוּדָה וְשָׁב אֵתוֹ בְּתוֹךְ הָעָם אוֹ אֶל כָּל הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לָלֶכֶת לְךָ - שׁוּב אָמַר לוֹ נְבוּזַרְאֲדָן שִׁיכּוֹל לְלַכְתְּ - כְּרַצוֹנֹו. וַיִּתֵּן לוֹ רֹב טַבָּחִים אֲרָחָה וּמִשְׁאֵת, וַיִּשְׁלַחְהוּ - נִתָּן לוֹ מִתְּנוֹת - וְשִׁלְחוּ:**

ו **וַיָּבֵא יִרְמְיָהוּ אֶל גְּדַלְיָה בֶּן אַחִיקָם הַמְּצַפְתָּה - לְמַצְפָּה. וַיֵּשֶׁב אֵתוֹ בְּתוֹךְ הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בְּאַרְצְךָ:**

ז וישמעו כל שרי החילים אשר בשדה המה ואנשיהם - שברחו מהכשדים. כי הפקיד מלך בבל את גדליהו בן אחיקם בארץ וכי הפקיד אתו אנשים ונשים וטף ומדלת הארץ מאשר לא הגלו בבלה:

ח ויבאו אל גדליה המצפתה - שרי החילים אשר בשדה, המה ואנשיהם. וישמעאל בן נתניהו ויוחנן ויונתן בני קרח ושריה בן תנחמת ובני עיפי - הנטפתי ויונתהו בן המעכתי המה ואנשיהם - כל אלו גם באו למצפה אל גדליה בן אחיקם:

ט וישבע להם גדליהו בן אחיקם בן שפן ולאנשיהם לאמר אל תיראו מעבוד הפשדים שבו בארץ ועבדו את מלך בבל וייטב לכם:

י ואני הנני יושב במצפה לעמד לפני הפשדים אשר יבאו אלינו ואתם אספו יין וקניץ ושמן - אתם אספו יין, ודבילות ושמן. ושמו בכליכם ושבבו בעריכם אשר תפשתם:

יא וגם כל היהודים אשר במואב ובבני עמון ובאדום ואשר בכל הארצות - גם כל היהודים שברחו לארצות אלו מפחד ניין. שמעו כי נתן מלך בבל שארית ליהודה וכי הפקיד עליהם את גדליהו - שמעו שנשאר בארץ שארית, וגדליה התמנה על היהודים. בן אחיקם בן שפן:

יב וישבו כל היהודים מכל המקומות אשר נדחו שם - שברחו מפחד ניין. ויבאו ארץ יהודה אל גדליהו המצפתה ויאספו יין וקניץ הרבה מאד:

ההודעה על הרצח המתוכנן

יג ויוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר בשדה באו אל גדליהו המצפתה:

יד ויאמרו אליו: הידע תדע כי בעלים - מלך בני עמון, שלח את ישמעאל בן נתניה - להכתד נפש - יוחנן בן קרח ושרי החילים, הזהירו את גדליה, מפני ישמעאל בן נתניה ששלח מלך עמון - להורגו. ולא האמין להם גדליהו בן אחיקם - לאזהרתם - מפני ישמעאל בן נתניה:

טו ויוחנן בן קרח אמר אל גדליהו בסתר במצפה לאמר אלכה נא ואכה את ישמעאל בן נתניה ואיש לא ידע למה יכפה נפש ונפצו כל יהודה הנקבצים אליך ואבדה שארית יהודה:

טז ויאמר גדליהו בן אחיקם אל יוחנן בן קרח אל תעשה את הדבר הזה כי שקר אתה דבר אל ישמעאל - שלא האמין על כוונתיו של ישמעאל בן נתניה:

פרק מא

הריגת גדליהו

א ויהי בחדש השביעי - בראש השנה. בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה - משום שהיה מזרע המלוכה קינא בגדליהו. ורבי המלך - שרי המלך. ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה ויאכלו שם לחם יחדו במצפה:

ב ויקם ישמעאל בן נתניה ועשרת האנשים אשר היו אתו ויכו את גדליהו בן אחיקם בן שפן בחרב וימת אתו אשר הפקיד מלך בבל בארץ - בגלל שניינ מינה אותו - כמושל בארץ:

ג ואת כל היהודים אשר היו אתו את גדליהו במצפה ואת הפשדים אשר נמצאו שם את אנשי המלחמה הבה ישמעאל:

ד ויהי ביום השני להמית את גדליהו ואיש לא ידע:

הריגת העולים לירושלים

ה ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן וקרעי בגדים ומתגדדים - מצער על גודל החורבן. ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה' - כשיצאו מביתם, עדיין לא ידעו על החורבן:

ו ויצא ישמעאל בן נתניה לקראתם מן המצפה הלך הלך ובכה - עשה עצמו שותף להם בצרתם. ויהי כפגש אתם ויאמר אליהם באו אל גדליהו בן אחיקם - בואו למצפה - לגדליה, במקום לירושלים (ששם, היה לו קל יותר להרגם):

ז ויהי כבואם אל תוף העיר וישחטם ישמעאל בן נתניה אל תוף הבור הוא והאנשים אשר אתו:

ח ועשרה אנשים נמצאו כם ויאמרו אל ישמעאל אל תמתנו כי יש לנו מטמנים בשדה חטים ושעדים ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוף אחיהם - הפסיק את ההרג אחר 70 איש, והעשרה - השאיר:

ט והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי האנשים אשר הבה ביד גדליהו הוא אשר עשה המלך אסא מפני בעשא מלך ישראל - אסא עשה בור מסביב ביתו, שלא יוכלו בעשא ואנשיו לעבור - להלחם בו. אתו מלא ישמעאל בן נתניהו חללים - 70 החללים שהרג:

שבית שארית העם ושחרורם

י וישב ישמעאל את כל שארית העם אשר במצפה את בנות המלך ואת כל העם הנשארים במצפה אשר הפקיד נבוזראדן רב טבחים את גדליהו בן אחיקם וישבם ישמעאל בן נתניה וילך לעבר אל בני עמון:

יא וישמע יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו את כל הרעה אשר עשה ישמעאל בן נתניה:

יב ויקחו את כל האנשים וילכו להלחם עם ישמעאל בן נתניה וימצאו אתו אל מים רבים אשר בגבעון - בבריכת מים בגבעון:

יג ויהי בראות כל העם אשר את ישמעאל את יוחנן בן קרח ואת כל שרי החילים אשר אתו וישמחו:

יד ויסבו כל העם אשר שבה ישמעאל מן המצפה וישבו וילכו אל יוחנן בן קרח - סובבו עצמם ללכת עם יוחנן:

טו וישמעאל בן נתניה נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן וילך אל בני עמון - ישמעאל עם 8 אנשים ברח מיוחנן - לבני עמון:

שארית העם יורדים למצרים

טז ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו את כל שארית העם אשר השיב מאת ישמעאל בן נתניה מן המצפה אחר הבה את גדליה בן אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסים אשר השיב מגבעון:

יז וילכו וישבו בגרות כמהם אשר אצל בית לחם - שם מקום, ליד בית לחם. ללכת לבוא מצרים - מתוך מחשבה לרדת מצרימה:

יח מפני הפשדים כי יראו מפניהם - רצו לרדת למצרים, מיוחד מהכשדים. כי הבה ישמעאל בן נתניה את גדליהו בן אחיקם אשר הפקיד מלך בבל בארץ:

פרק מב

שארית העם מבקשים לדעת את דבר ה'

א ויגשו כל שרי החילים ויוחנן בן קרח ויזניה בן הושעיה וכל העם מקטן ועד גדול:

ב ויאמרו אל ירמיהו הנביא תפל נא תחנתנו לפניך והתפלל בעדנו אל ה' אלהיך בעד כל השארית הזאת כי נשארנו מעט מהרבה כאשר עיניך ראות אתנו:

ג ויגד לנו ה' אלהיך את הדרך אשר נלך בה ואת הדבר אשר נעשה:

ד ויאמר אליהם ירמיהו הנביא שמעתי הנני מתפלל אל ה' אלהיכם בדבריכם והיה כל הדבר אשר יענה ה' אתכם אגיד לכם לא אמנע מכם דבר:

ה והמה אמרו אל ירמיהו יהי ה' בנו לעד אמת ונאמן אם לא ככל הדבר אשר ישלחך ה' אלהיך אלינו בן נעשה:

ו אם טוב ואם רע בקול ה' אלהינו אשר אנחנו שלחים אתך אליו נשמע למען אשר ייטב לנו כי נשמע בקול ה' אלהינו:

ירמיה מודיע לעם את דבר ה'

ז ויהי מקץ עשרת ימים - אחר 10 ימים ששאלו. ויהי דבר ה' אל ירמיהו:

ח ויקרא אל יוחנן בן קרח ואל כל שרי החילים אשר אתו ולכל העם למקטן ועד גדול:

ט ויאמר אליהם כה אמר ה' אלהי ישראל אשר שלחתם אתי אליו להפיל תחנתכם לפניו:

י אם שוב תשובו בארץ הזאת ובניתי אתכם ולא אהרס - אם תשאו בארץ - אבנה אתכם. ונטעתי אתכם ולא אתוש - ולא אעקור אתכם. כי נחמתי אל הרעה אשר עשיתי לכם - ולא אוסיף להרע

לכם :

יא אל תִּירָאוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֵאִים מִפְּנֵי אֵל תִּירָאוּ מִמֶּנּוּ נְאֻם ה' כִּי אֶתְכֶם אֲנִי לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וּלְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ:

יב וְאַתֶּן לְכֶם רַחֲמִים וְרַחֵם אֶתְכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֲדֻמַּתְכֶם:

יג וְאִם אַמְרִים אַתֶּם לֹא נִשְׁב בְּאַרְצְ הַזֹּאת לְבַלְתִּי שְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם - וְאִם לֹא תִשְׁבוּ בְּאַרְצְ הַזֹּאת כַּנֶּגֶד דְּבַר ה':

יד לֵאמֹר - שְׁתֹּאמְרוּ: לֹא כִּי אֶרֶץ מִצְרַיִם נְבוֹא - לֹא נִשְׂאֵר בְּאַרְצְ, וְנָרַד לְמִצְרַיִם. אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה מְלַחְמָה וְקוֹל שׁוֹפֵר לֹא נִשְׁמָע וְלֶלְחֵם לֹא נִרְעַב וְשֵׁם נִשְׁב - שֵׁם לֹא נִרְאָה מְלַחְמָה וְלֹא נִסְבּוֹל מִרְעַב:

טו וְעַתָּה לְכֹן שְׁמַעוּ דְּבַר ה' שְׂאֵרֵי יְהוּדָה כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִם אַתֶּם שׁוֹם תִּשְׁמוֹן פְּנֵיכֶם לְבֹא מִצְרַיִם - אִם תִּשְׁמְעוּ פְּנֵיכֶם לְרֹדֵת מִצְרַיִם. וּבְאַתֶּם לְגוֹר שָׁם:

טז וְהִיְתָה הַחֲרָב אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֵאִים מִמֶּנָּה - חֲרַב מֶלֶךְ בָּבֶל, שָׁם תִּשְׁיֵג אֶתְכֶם - שָׁם, בְּמִצְרַיִם, תִּשְׁיֵג אֶתְכֶם הַחֲרַב. בְּאַרְצְ מִצְרַיִם וְהִרְעַב אֲשֶׁר אַתֶּם דֹּאגִים מִמֶּנּוּ - הִרְעַב שְׁבֹאִי. שָׁם יִדְבֶּק אַחֲרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשָׁם תָּמְתוּ - הִרְעַב יָבֹא אֶתְכֶם לְמִצְרַיִם - וְשָׁם תָּמוּתוּ:

יז וַיְהִיו כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁמוּ אֶת פְּנֵיהֶם לְבֹא מִצְרַיִם לְגוֹר שָׁם יָמוּתוּ בַחֲרָב בְּרָעַב וּבְדַבַּר וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׂרִיד וּפְלִיט מִפְּנֵי הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא עֲלֵיכֶם:

יח כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲפִי וְחַמְתִּי עַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם - כְּמוֹ שֶׁשִּׁפְכְתִי כְעֶסִי עַל יְרוּשָׁלַם,

יט בֶּן תַּתִּיד חֲמָתִי עֲלֵיכֶם בְּבֹאֲכֶם מִצְרַיִם - כֹּךְ, אֲשַׁפּוֹךְ אֶת כְּעֶסִי עֲלֵיכֶם - הַיּוֹרְדִים מִצְרַיִם. וְהִיְתָם לְאַלָּה - לְסַמֵּל שֶׁל קַלְלָה. (וְכִשְׁקַלְלוּ - יִקַּלְלוּ שִׁיחֵיו כְּמוֹתֶם) וְלִשְׂמָה - לְשִׁמְמָה. וְלִקְלָלָה וְלְחַרְפָּה - לְבוֹשָׁה. וְלֹא תִרָאוּ עוֹד אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה - אֶת אִי:

כ דְּבַר ה' עֲלֵיכֶם שְׂאֵרֵי יְהוּדָה אֵל תָּבֹאוּ מִצְרַיִם יִדַע תִּדְעוּ כִּי הַעִידְתִּי בְכֶם הַיּוֹם - שִׁימוּ לְבַבְכֶם שֶׁהִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם מִלְרֹדֵת לְמִצְרַיִם:

כא כִּי הַתְּעִיתֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם - נַפְשְׁכֶם תִּעַתֶּה בְּכֶן שֶׁשְׁאַלְתֶּם אֶת ה', אִם לְרֹדֵת לְמִצְרַיִם אוֹ לֹא (שֶׁהִרִי אֶתְכֶם לֹא שׁוֹמְעִים בְּקוֹלוֹ). כִּי אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֶתִּי אֶל ה' אֱלֹהֵיכֶם לֵאמֹר הַתְּפַלֵּל בְּעַדְנֹנוּ אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ וְכֹכֵל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵינוּ בֶּן הַגֹּד לָנוּ וְעֵשִׂינוּ:

כב וְאֶגֶד לְכֶם הַיּוֹם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְכֹל אֲשֶׁר שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

כג וְעַתָּה יִדַע תִּדְעוּ כִּי בַחֲרָב בְּרָעַב וּבְדַבַּר תָּמוּתוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר חִפְצְתֶּם לְבֹא לְגוֹר שָׁם:

פֶּרֶק מִג

שְׂאֵרֵי הָעַם מִסְרְבִים לִירְמִיָּה וְיֹרְדִים לְמִצְרַיִם

א ויהי ככלות ירמיהו לדבר אל כל העם את כל דברי ה' אלהיהם אשר שלחו ה' אלהיהם אליהם את כל הדברים האלה:

ב ויאמר עזריה בן הושעיה ויוחנן בן קרח וכל האנשים הזדים - האנשים הרשעים. אמרים אל ירמיהו שקר אתה מדבר לא שלחך ה' אלהינו לאמר לא תבאו מצרים לגור שם:

ג כי ברודך בן נריה מסית אתך בנו - כל מה שאמרת, לא מפי ה' הוא, אלא בגלל ברודך בן נריה שמסית אותך לאמר כך, כדי שני"ג יהרוג אותנו, ויגלה את שארית הפליטה - לבבל. למען תת אתנו ביד הפשדים להמית אתנו ולהגלות אתנו בבבל:

ד ולא שמע יוחנן בן קרח וכל שרי החילים וכל העם בקול ה' לשבת בארץ יהודה:

ה ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים את כל שארית יהודה אשר שבו מפל הגוים אשר נדחו שם לגור בארץ יהודה - את כל השארית שחזרו ליהודה, אחר שברחו בשעת המלחמה - לעמים שמסביב:

ו את הגברים ואת הנשים ואת הטרף ואת בנות המלך ואת כל הנפש אשר הניח נבוזראדן רב טבחים את גדליהו בן אחיקם בן שפן ואת ירמיהו הנביא ואת ברודך בן נריהו:

ז ויבאו ארץ מצרים כי לא שמעו בקול ה' ויבאו עד תחפנחס:

נבואת ירמיה כשהיה עם הגולים למצרים

בפרקים הקודמים למדנו שלמרות שירמיה הזהיר את שארית העם להשאר בארץ, הם לא שמעו לדבר ה' וירדו למצרים. ירמיהו ירד למצרים ושם המשיך להנבא על סופה של מצרים ועל העם שירד לשם. ירמיה מוכיח את העם שיפסיקו לעבוד ע"ז, והם אומרים במפורש שימשיכו לעבוד, מכיון שהם מקבלים טובה מעבודה זו.

נבוכדנצר יכבוש את מצרים

ח וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ בְּתַחֲפֹנְחַס לְאמֹר:

ט קַח בְּיָדְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְטַמְנָתָם בַּמַּלְטָ - ציוה על ירמיהו, לקחת אבנים גדולות ולכסות אותם במלט, בחומר, בַּמַּלְבֵּן - מקום עשיית ושריפת הלבנים. אֲשֶׁר בִּפְתַח בַּיִת פְּרַעֲה - בְּתַחֲפֹנְחַס לְעֵינֵי אַנְשֵׁים יְהוּדִים - בפתח בית פרעה מלך מצרים, לפני אנשים יהודים - לעדות לפניהם:

י וַאֲמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי שָׁלַח וְלַקַּחְתִּי אֶת נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל עֲבָדֵי וְשִׁמְתִי כֶסֶאֹ מִמַּעַל לְאֲבָנִים הָאֵלֶּה - אשים את כסא נ"נ מעל האבנים האלה, (לאות, שגם את מצרים - יכבוש) אֲשֶׁר טַמְנֹתִי וְנָטָה אֶת שַׁפְרִירוֹ - יקים את אהלו מעל אבנים אלו. עֲלֵיהֶם:

יא וּבֹא וְהִפֵּה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר לַמּוֹת וְאֲשֶׁר לַשְּׂבִי לְשִׁבִי וְאֲשֶׁר לַחֲרֹב לַחֲרֹב:

יב וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּבֵתִי אֱלֹהֵי מִצְרַיִם וְשָׂרְפָם וְשָׂבָם - ישרוף בתי אלוהי מצרים, ויקח האנשים - בשבי. וְעֵטָה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר יַעֲטָה הָרַעַה אֶת בְּגָדוֹ - וַיֵּצֵא מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם - כמו שהרועה עוטר עצמו בבגדיו, ולא עוזב אותם, כך נ"נ, יעטוף עצמו בכל השלל שבמצרים ולא ישאיר דבר, והוא - יצא בשלום בלי פגע כלל:

יג וְשִׁפַּר אֶת מִצְבּוֹת בַּיִת שִׁמְשׁ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - המצבות במצרים, שעבדו בהם לשמש. וְאֶת בְּתֵי אֱלֹהֵי מִצְרַיִם יִשְׂרַף בְּאֵשׁ:

פרק מד

תוכחה לגולים למצרים שעובדים לאילים

א הַדְּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ אֶל כָּל הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַיֹּשְׁבִים בְּמַגְדֹּל וּבְתַחֲפֹנְחַס וּבְנֶנְף וּבְאֶרֶץ פְּתָרוֹס לְאמֹר - שמות מקומות במצרים:

ב כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל הָרַעַה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עַרְי יְהוּדָה וְהֵנֶם חָרְבָה הַיּוֹם הַזֶּה וְאִין בְּהֶם יוֹשֵׁב:

ג מִפְּנֵי רַעַתְם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְעִסְנִי לְלַכֵּת לְקַטֵּר לְאֱלֹהִים אַחֲרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּם הֲמָה אַתֶּם וְאַבְתִּיכֶם:

ד וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים הַשְּׂבִים וְשָׁלַח לְאמֹר אֵל נָא תַעֲשׂוּ אֶת דְּבַר הַתַּעֲבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי:

ה ולא שמעו ולא הטו את אזנם לשוב מרעתם לבלתי קטר לאלהים אחרים:

ו ותתך חמתי ואפי - שפכתי כעסי. ותבער בערי יהודה ובחצות ירושלים ותהינה לחרבה לשממה פיום הזה - כפי שהם חרבים - היום הזה:

ז ועתה כה אמר ה' אלהי צבאות אלהי ישראל למה אתם עשים רעה גדולה אל נפשתכם להכרית לכם איש ואשה עולל ויונק מתוך יהודה לבלתי הותיר לכם שארית:

ח להכעסני במעשי ידיכם לקטר לאלהים אחרים בארץ מצרים אשר אתם באים לגור שם למען הכרית לכם ולמען היותכם לקללה ולחרפה בכל גווי הארץ:

ט השכחתם את רעות אבותיכם ואת רעות מלכי יהודה ואת רעות נשיו ואת רעתכם ואת רעת נשיכם אשר עשו בארץ יהודה ובחצות ירושלים:

י לא דבאו עד היום הזה - לא הפסיקו מרעתם ולא הכניעו ליבם אלי. ולא יראו - לא פחדו ממני. ולא הלכו בתורתך ובחקתי אשר נתתי לפניכם ולפני אבותיכם:

יא לכן כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל הנני שם פני בכם לרעה ולהכרית את כל יהודה:

יב ולקחתי את שארית יהודה אשר שמו פניהם לבוא ארץ מצרים לגור שם ותמו כל - ימותו כולם. בארץ מצרים יפלו בחרב ברעב ותמו - יגמרו, ימותו בחרב וברעב. מקטן ועד גדול בחרב וברעב ימתו והיו לאלה - לסמל של קללה. (וכשיקללו - יקללו שיהיו כמותם). לשמה - לשממה. ולקללה ולחרפה - לבושה:

יג ופקדתי על היושבים בארץ מצרים כאשר פקדתי על ירושלים בחרב ברעב ובדבר - אזכור להעניש את היורדים למצרים, כמו שזכרתי עוונות יושבי ירושלים (בחרב ברעב ובדבר):

יד ולא יהיה פליט ושריד - לא יהיה להם מי שינצל וישרוד מהרעה שאביא עליהם. לשארית יהודה הבאים לגור שם בארץ מצרים ולשוב ארץ יהודה אשר המה מנשאים את נפשם לשוב לשבת שם - שהיורדים מצרים מייחלים ומצפים לשוב לארץ. כי לא ישובו - כי אם פלטים - שלא ישובו, אלא מעטים שינצלו:

תשובת היהודים לירמיהו

טו וינענו את ירמיהו כל האנשים הידעים כי מקטרות נשיהם לאלהים אחרים - האנשים שידעו על העיז של נשותיהם. וכל הנשים העמדות קהל גדול וכל העם היושבים בארץ מצרים בפתרום לאמר:

טז הדבר אשר דברת אלינו בשם ה' איננו שמעים אליך:

יז כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והסיד לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחצות ירושלים ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו - נוסף לעבוד עיז, כפי שעבדנו אנו ואבותינו, וראינו מכך, רק טובה גדולה - ולא רעה:

יה ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסדף לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו - ורק כשהפסקנו לעבוד ע"ז, הפסיקה לנו הטובה, וכלינו בחרב וברעב:

יט וכי אנחנו מקטרים למלכת השמים ולהסדף לה נסכים המבלעדי אנשינו עשינו לה פונים - להעצבה - האם אנו הנשים המקטרות, הכנו פונים (מין מאכל לשמח הע"ז), ללא ידיעת האנשים?! והסדף לה נסכים:

כ ויאמר ירמיהו אל כל העם על הגברים ועל הנשים ועל כל העם הענים אתו דבר לאמר:

כא הלוא את הקטר אשר קטרתם בערי יהודה ובחצות ירושלים אתם ואבותיכם מלביכם ושריכם ועם הארץ אתם זכר ה' ותעלה על לבו - הרי את עוון הע"ז שעשיתם בא"י, זכר ה' - והחריב על כך את כל ערי יהודה!!:

כב ולא יוכל ה' עוד לשאת מפני רע מעלליכם מפני התועבת אשר עשיתם ותהי ארצכם לחרבה - וה' לא יכל לסבול עוונותיכם - ועשה החורבן הגדול. ולשמה ולקללה מאין יושב כהיום הזה:

כג מפני אשר קטרתם ואשר חטאתם לה' ולא שמעתם בקול ה' ובתרתו ובחקתיו ובעדותיו לא הלכתם - לא הלכתם על פי אזהרותיו של ה'. על בן קראת אתכם הרעה הזאת ביום הזה:

כד ויאמר ירמיהו אל כל העם ואל כל הנשים שמעו דבר ה' כל יהודה אשר בארץ מצרים:

כה כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל לאמר אתם ונשיכם - דעה אחת לכם. ותדברנה בפיכם - כל מה שאומרות נשיכם - מה שמעו מפיכם מדברות. ובידיכם מלאתם לאמר עשה נעשה - ואתם בידיכם משלימים המעשה ומקטרים לע"ז. את נדרינו אשר נדרנו לקטר למלכת השמים ולהסדף לה נסכים הקים תקימנה את נדריכם ועשה תעשינה את נדריכם - תקימו ותקיימו את נדריכם שנדרתם לע"ז:

כו לכן שמעו דבר ה' כל יהודה הישבים בארץ מצרים הנני נשבעתי בשמי הגדול אמר ה' אם יהיה עוד שמי נקרא בפי כל איש יהודה אמר חי ה' אלוהים בכל ארץ מצרים - לא יהיה מי שישבע בשם ה', מפני שכולם ימותו:

כז הנני שקד עליהם לרעה ולא לטובה ותמו כל איש יהודה אשר בארץ מצרים בחרב וברעב עד בלותם:

כח ופליטי חרב ישבון מן ארץ מצרים ארץ יהודה - רק הפליטים מהחרב ישוּבו לא"י. מתי מספר - אנשים מספר (מעט אנשים) וידעו כל שארית יהודה הבאים לארץ מצרים לגור שם דבר מי יקום ממני ומהם - ואז ידעו דבר מי יתקיים, שלי או שלהם:

כט וזאת לכם האות נאם ה' כי פקד אני עליכם במקום הזה למען תדעו כי קום יקומו דברי עליכם לרעה - וזה (הנאמר בפסוק הבא) האות - שיתקיימו דברי אלו:

ל כה אמר ה' הנני נתן את פרעה חפרע מלך מצרים ביד איביו וביד מבקשי נפשו כאשר נתתי את צדקיהו מלך יהודה ביד נבוכדראצר מלך בבל איביו ומבקש נפשו - פרעה חפרע יפול ביד אויביו,

כמו שנפל צדקיהו ביד ניינ:

ללמוד וצוד

גם מסמך זה קיים במאגר "ללמוד וצוד" מבית אחייה- המאגר היהודי הגדול בעולם לתכני לימוד. לקבלת קבצים נוספים פנו ל- lilmodvaod@achiyah.org.il

פרק מה

נבואת ירמיה אל ברוך בן נריה

- א הדבר אשר דבר ירמיהו הנביא אל ברוך בן נריה בכתבו את הדברים האלה על ספר מפי ירמיהו בשנה הרבעית ליהויקים - לעיל פרק לו. בן יאשיהו מלך יהודה לאמר:
- ב כה אמר ה' אלהי ישראל עליך ברוך:
- ג אמרת אוי נא לי כי יסף ה' יגון על מכאבי יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי - אמרת, שהי מוסיף לך יגון וכאב. אתה נאנח על גודל הפורענות שתבוא, ולא מוצא מנוחה - שאיני מקבל נבואה מה':
- ד כה תאמר אליו כה אמר ה' הנה אשר בניתי - אני הרס ואת אשר נטעתי אני נתש ואת כל הארץ היא - אני ה' שבנית הארץ - אני מביא עליה (על כל איי) הרעה:
- ה ואתה תבקש לך גדלות - ואתה מבקש לקבל נבואה! אל תבקש פי הנני מביא רעה על כל בשר נאם ה' ונתתי לך את נפשך לשלל - די לך שאתה את נפשך הצלת - ולא תמות. על כל המקומות אשר תלך שם:

פרקים מו-נא עוסקים בפורענות שתבוא על האומות שסביב לישראל. פרק מז על מצרים. פרק מז על פלשתים. פרק מח על מואב. מרק מט על עמון, אדום ודמשק, קידר וחצור. פרקים נ-נא על בבל.

פרק מו

הפסוק הבא הוא כותרת לפרקים הבאים:

א **אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא עַל הַגּוֹיִם:**

נבואות על מצרים

ב **לְמִצְרַיִם - נְבוּאָה עַל מִצְרַיִם. עַל חֵיל פְּרַעְיָה נָכוּ - מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הָיָה עַל נְהַר פְּרָת - בְּכַרְכַּמְשׁ - חֵיל פְּרַעְיָה נָכוּ, עַל־הַלְחָם עִם אֲשׁוּר בְּכַרְכַּמְשׁ. (מלכים ב', פרק כג'; דהיי"ב פרק לה) אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת הַרְבִּיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ - שְׁהִיָּה שָׁם, מִזְמַן יֹאשִׁיָּהוּ עַד הַשָּׁנָה ה' - 4 לַיהוֹיָקִים, שֶׁהִכָּהוּ נִינְי מֶלֶךְ בָּבֶל. מֶלֶךְ יְהוּדָה:**

ג **עֲרֹכוּ מִגֵּן וְצַנְהָ - סִדְרֵי כָלִי מִלְחָמָה אֱלוֹ (המגינים) וְגִשְׁוֹ לְמִלְחָמָה - עִם נִינְי:**

ד **אֲסֹרוּ הַסּוֹסִים - קִשְׁרוּ הַסּוֹסִים. וְעָלוּ הַפָּרָשִׁים - הַרוֹכְבִים עַל הַסּוֹסִים. וְהִתְיַצְבוּ בְּכוֹבָעִים - עַמְדוֹ מוֹכְנִים עִם כּוֹבְעֵי הַמִּלְחָמָה. מֶרְקוּ הַרְמָחִים - נִקּוּ הַיֵּטֶב - הַרּוֹמַח. לְבָשׁוּ הַסְּרִינֹת - לְבָשׁוּ הַשְּׂרִיּוֹן:**

ה **מִדּוֹעַ רְאִיתִי הֵמָּה חֲתִים נְסֻגִים אַחֲזֹר - מִדּוֹעַ רְאִיתִי שֶׁהֵם פּוֹחַדִים. וְגִבּוֹרֵיהֶם יִפְתּוּ - וְגִבּוֹרֵי מִצְרַיִם, מוֹכִים וְשׁוֹרִים מֵהַבְּבַלִּים. וּמָנוֹס נָסוּ וְלֹא הִפְנוּ - נִסִּים, וַאֲפִילוֹ לֹא מִפְנֵים אֶת רֹאשׁם - מִבְּהִלּוֹת הַמְּנוּסָה. מְגוֹר מְסָבִיב - פַּחַד מִסְּבִיב. נֶאֱמַר ה':**

ו **אֵל יָנוֹס הַקָּל וְאֵל יִמְלֹט הַגְּבוּר - לֹא יוֹכְלוּ לְנוֹס, אֲפִילוֹ קַל הַרְגִלִּים (מהיר ריצה) וְהַגִּיבּוֹר. צְפוּנָה עַל יַד נְהַר פְּרָת בְּשָׁלוֹ וְנִפְלוּ - בַּצַּפּוֹן, לַיַּד נְהַר פְּרָת, יִכְשְׁלוּ וַיִּפְלוּ:**

ז **מִי זֶה בַּיָּאֵר יַעֲלֶה - מִי זֶה שֶׁהִיָּה רְגִיל לַעֲלוֹת עִם חֵיילוֹ וּלְכַבּוֹשׁ הָאָרֶץ, כִּיאוֹר הָעוֹלָה עַל גְּדוּתוֹ - וּמִתְפַּשֵּׁט בָּאָרֶץ (לעג למצרים) בְּנִהְרֹת - יִתְגַּעֲשׂוּ מִיָּמִיו - שֶׁהִיָּה עוֹלָה בַּגְּבוּרָה וּבִרְעֵשׁ, כִּנְהַר גּוֹעֵשׁ - לְכַבּוֹשׁ אוֹיְבָיו:**

ח **מִצְרַיִם - בַּיָּאֵר יַעֲלֶה וְכִנְהְרֹת יִתְגַּעֲשׂוּ מִיָּם - מִצְרַיִם הִיוּ עוֹלִים - כִּיאוֹר, וְגוֹעֵשִׁים - כִּנְהַר. וַיֵּאמֶר אֲעֹלָה אֲכַסֶּה אֶרֶץ - אֲעֹלָה לְכַבּוֹשׁ הָאָרֶץ, וַיִּכְסּוּ אוֹתָהּ חֵיילִי. אֲבִידָה עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ - אֲאֵבֵד הָעִיר וְתוֹשְׁבֶיהָ:**

ט **עָלוּ הַסּוֹסִים וְהִתְהַלְּלוּ הָרֶכֶב - עָלוּ עַל הַסּוֹסִים וְהַרְכָּבִים, וְהִתְהוֹלְלוּ - שִׁיבְּאוּ נִינְי בַּמְרוּצָה - כַּמִּשְׁתַּגְּעִים. וַיִּצְאוּ הַגְּבוּרִים כּוֹשׁ וּפּוֹט - תִּפְשִׁי מִגֵּן - כּוֹשׁ וּפּוֹט שֶׁעֲשָׂרוּ לְמִצְרַיִם. וְלוֹדִים - תִּפְשִׁי דְרָכֵי קָשֶׁת - וְלוֹד תּוֹפְשֵׁי קֶשֶׁת, וְדוֹרְכִים אוֹתָהּ לִירוֹת הַחִיצִים:**

י **וְהַיּוֹם הַהוּא לֵה' אֱלוֹהִים צְבָאוֹת יוֹם נִקְמָה לְהַנָּקֵם מִצְרַיִם - יוֹם הַפּוֹרְעֵנוֹת מִמִּצְרַיִם. וְאֲכַלָּה חֶרֶב וְשִׁבְעָה וְרוֹתָהּ מִדָּמָם - תֹּאכַל אוֹתָם חֶרֶב נִינְי וְתִשְׁבַּע מִבְּשָׂרָם, וְתִהְיֶה רְוֵיָהּ - מִדָּמָם. כִּי זָבַח לֵה' אֱלוֹהִים צְבָאוֹת בָּאָרֶץ צְפוֹן אֶל נְהַר פְּרָת:**

- יא **עָלִי גִלְעָד - וּקְחֵי צָרִי בְּתוֹלַת בַּת מְצָרִים -** גם אם תעלי לקחת תרופה מגלעד, (כמו לעיל ח', כב') **לְשׂוֹא הַרְבִּית רְפָאוֹת -** לחינם תרבי לך תרופות, **תִּעְלָה אֵין לָךְ -** שלא יועילו לך להנצל מניינ:
- יב **שָׁמְעוּ גוֹיִם קְלוֹנֶךָ -** שמעו הגויים על בזיונך. **וַיִּצְחַתְךָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ -** צעקתך, מלאה בכל הארץ. **כִּי גָבוֹר בְּגִבּוֹר כְּשָׁלוֹ יַחְדָּיו נָפְלוּ שְׁנֵיהֶם -** כי הגיבורים של מצרים, כשלו זה בזה, ונפלו יחד:
- יג **הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַפּוֹת אֶת אֶרֶץ מְצָרִים -** שניינ יבוא על מצרים. (שיבוא שוב על מצרים, בשנה ה - 27 לניינ; יחזקאל פרק כטי):
- יד **הִגִּידוּ בְּמְצָרִים וְהִשְׁמִיעוּ בְּמַגְדוֹל וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֶף וּבַת־חַפְנָחַס אֲמָרוּ -** ערים במצרים. **הַתִּיַּצְב וְהִכֵּן לָךְ -** עמוד מוכן לקרב. **כִּי אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ -** כי החרב מתחילה להרוג סביבך:
- טו **מִדּוֹעַ נִסְחַף אַבְיָרֶיךָ -** מדוע נשטפו אביריך לפני האוייב? **לֹא עָמַד -** כִּי ה' הִדְפּוֹ - לא יכל לעמוד מול האוייב, כי ה' דחפו ליפול לפניו:
- טז **הַרְבֵּה כּוֹשֵׁל -** ה' הרבה להם מכשולים. **גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רַעְהוֹ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנִשְׁבָּה אֶל עַמְנוּ וְאֶל אֶרֶץ מוֹלְדֹתֵנוּ -** הזרים שהיו במצרים, אמרו אחד לשני: בואו ונשוב לארצנו. **מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה -** מפני החרב "השיכורה מיין", שהורגת מפני כעס ה':
- יז **קָרְאוּ שָׁם -** קראו שם - במחנה הכשדים. **פְּרַעַה מֶלֶךְ מְצָרִים שָׂאוֹן הָעֵבִיר הַמוֹעֵד -** פרעה מלך מצרים, המרים קול שאון בגאווה, לא בא להלחם ביום המיועד והקבוע - כי בא פחד בליבו:
- יח **חֵי אֲנִי נֶאֱמַר הַמֶּלֶךְ ה' צְבָאוֹת שָׁמוּ כִּי כְּתוּב בְּהַרִים וּכְכַרְמֶל -** בַּיָּם יָבֹא - ה' נשבע, שכמו שתבור - הר בין ההרים, והכרמל - נוגע בים, כך, המלחמה תגיע למצרים:
- יט **כְּלִי גֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת מְצָרִים -** תכינו כלים, של בנייא שגולים ממקומם. **כִּי נֶף -** לְשִׁמָּה תִהְיֶה - נוף תהיה שממה. **וְנִצַּתָּה -** מֵאֵין יוֹשֵׁב - שממה מבלי יושבים:
- כ **עֲגָלָה יִפֶּה פִּיהָ -** מְצָרִים - מצרים נמשלה לעגלה יפִיפיה. **קָרַץ מְצַפּוֹן בָּא בָּא -** שבר בא מצפון. (נייט):
- כא **גַּם שְׂכָרִיָּה בְּקַרְבָּה -** גם שכירי החרב שבמצרים. **כְּעֲגָלֵי מֶרְבֶּק -** כעגלים מפוטמים היושבים ברפת, כך השכירים ישבו בביתם, ולא יצאו להלחם. **כִּי גַם הִמָּה -** השכירים. **הִפְנוּ נֶסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמְדוּ -** ברחו, ולא עמדו להלחם. **כִּי יוֹם אֵיִדָם בָּא עֲלֵיהֶם -** יום השבר הגיע. **עַתָּה פְּקַדְתָּם:**
- כב **קוֹלָהּ -** בְּנַחֲשׁ יִלְךְ - קול צעקת מצרים, נשמע למרחוק - כקול הנחש. **כִּי בַחֲלֵל יִלְכוּ -** בחיל גדול יבואו הכשדים. **וּבְקַרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ -** כְּחַטְבֵי עֵצִים - כמו חוטבי העצים הבאים עם הגרון לכרות העצים, שלא יכולים העצים להנצל, כך מצרים לא ינצלו מהכשדים:
- כג **כָּרְתוּ יַעֲרָה -** כירתו את יער (אנשי) מצרים. **נֶאֱמַר ה' כִּי לֹא יַחְקֶר -** מספר חיילי הכשדים. **כִּי רַבּוּ מֵאַרְבָּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר -** חיילי הכשדים:
- כד **הַבִּישָׁה בַּת מְצָרִים נִתְּנָה בְּיַד עַם צַפּוֹן -** מצרים תמלא בושח, שניתנה ביד הכשדים:
- כה **אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פוֹקֵד אֶל אֲמוֹן מִנָּא -** זוכר להעניש, את אמון - שר העיר נא, וְעַל

פָּרַעַה וְעַל מִצְרַיִם וְעַל אֱלֹהֵיהָ וְעַל מַלְכֶיהָ וְעַל פְּרַעְיָה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ - ועל פרעה, מצרים והע"ז שבה, וכל הבוטחים בהם :

כו וּנְתַתִּים בְּיַד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד עַבְדָּיו וְאַחֲרָי כֵּן תִּשְׁכַּן בְּיַמֵּי קָדָם - אחר 40 שנה תשכון בשלום כמו בימי קדם (יחזקאל כט). נֶאֱמַר ה' :

כז וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל - אל תפחד ישראל. כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק - מהמקום הרחוק שגלית. וְאֵת זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבָיִם - מארץ, שנלקחו בשבי. וְשָׁב יַעֲקֹב - ישוב יעקב לארצו. וְשִׁקְטָ וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחְרִיד - ישב בשקט ובשלווה, ואין מי שיחריד ויפחיד אותו :

כח אַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נֶאֱמַר ה' כִּי אַתָּה אָנֹכִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךָ שָׁמָּה - כי אעשה כליון בגויים, שגלית שמה. וְאַתָּה לֹא אֶעֱשֶׂה כָּל־הַיְסוּרִתֶיךָ לְמוֹשֶׁפֶט - אייסר אותך לפי המשפט, ולא יותר. וְנִקְהָ לֹא אֲנַקֶּךָ - לא אשמיד אותך לגמרי :

פרק מז

א אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֵל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֵל פְּלִשְׁתִּים - נבואה על פלישתים. בְּטָרַם יָכֹה פְּרַעְיָה אֶת עֲזָה - כשנבוכדנצר צר על ירושלים, (בשנה העשירית לצדקיהו) יצא חיל פרעה ממצרים, ומשום כך - עלו הכשדים מעל ירושלים (אח"כ חזרו, כאמור לעיל) פרעה - בחזרתו למצרים, כבש את עזה מפלישתים. נבואת ירמיהו על פלישתים, היתה :

ב כֹּה אָמַר ה' הִנֵּה מַיִם עֲלִים מִצְפּוֹן - משל לכשדים. (שפרעה כבש את עזה, והכשדים את כל פלישתים) וְהָיוּ לְנַחַל שׁוֹטֵף וְיִשְׁטְפוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ - ישטפו, יכבשו את פלישתים במהירות - כזרימת מי הנחל. עֵיר וְיֹשְׁבֵי בָּהּ וְזַעֲקוּ הָאָדָם וְהִלֵּל כָּל יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ - יושבי פלישתים, יזעקו ויגלו מהאויב :

ג מִקּוֹל שַׁעֲטַת פְּרִסוֹת אַבְיָרָיו - מקול הנשמע, בדהירת הסוסים. מִרְעֵשׁ לְרִכְבּוֹ - ומרעש הרכבים. הַמּוֹן גְּלָגְלָיו - ומרעש הגלגלים. לֹא הִפְנוּ אַבּוֹת אֵל בָּנִים - מרפיון וחולשת הידיים, לא הפנו האבות את פניהם - לעזור לבנים :

ד עַל הַיּוֹם הַבֹּא לְשָׂדוּד אֶת כָּל פְּלִשְׁתִּים - בגלל אותו יום של הפורענות בא רפיון הידיים. לְהַכְרִית לְצַר וּלְצִידוֹן כָּל שְׂרִיד עֶזֶר - להכרית את פלישתים שעזרו לצור וצידון. כִּי שָׂדֵד ה' אֶת פְּלִשְׁתִּים שְׂאֲרִית אֵי כִפְתוֹר: - גם השארית מהאי כפתור (כפתור, היא חלק מארץ פלשתים) - ישדדו אותה.

ה בָּאָה קָרְחָה אֵל עֲזָה - "נתלש" כל השיער, ונשארה קרחת - (שבתחילה היכה אותם פרעה, ולבסוף נ"ט) נְדַמְתָּה אֲשַׁקְלוֹן - נכרתה אשקלון (מארץ פלישתים) שְׂאֲרִית עֲמָקָם - השארית שבעמק. עַד מָתִי תִתְגַּדְּדֵי - כלומר: עד מתי תשרטי הבשר באבל ובבכי :

ו הוּי חָרַב לְה' - הוי, חרב הפורענות של ה'!. עַד אָנָּה לֹא תִשְׁקָטִי - עד מתי לא תשבי בשקט. הָאֲסָפִי אֵל תַּעֲרֶךְ - חיזרי אל תַּעֲרֶךְ (נרתיק החרב) הַרְגָעִי וְדַמִּי - הרגעי ותשתקי - מלהרוג :

ז איך תִּשְׁקָטִי וְהִ' צוּה לָהּ - אך החרב לא יכולה לשתוק, שהרי ה' ציוה לה להרוג. אֵל אֲשַׁקְלוּן וְאֵל חוֹף הַיָּם שָׁם יַעֲדָה - שם מקומה (של החרב) שמוכנה להרוג בו :

פרק מח

א לְמוֹאֵב - נבואה על מואב. כֹּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֵל נְבוּ כִּי שִׁדְדָה - בעיר נבו ייללו מהשוד הבא עליהם. הַבִּישָׁה נִלְכְּדָה קְרִיתִים - תתבייש קריתים שנכבשה. הַבִּישָׁה הַמְּשֻׁגָּב - וְחַתָּה - העיר משגב תתבייש, על שנשברה :

ב אֵין עוֹד תְּהִלַּת מוֹאֵב - אין עוד תהילה למואב. בְּחִשְׁבוֹן חֲשָׁבוּ עָלֶיהָ רָעָה - כשהיה האוייב בחשבון, חשבו עליה רעה. לָכוּ וְנִכְרִיתָנָה מְגוּי - בואו, ונשמיד אותה מן העמים. גַּם מִדְּמֵן תִּדְּמֵי - הכרת תכרתני. אַחֲרֵיךְ - תִּלְךְ חָרֵב - אחריך, מואב תלך החרב :

ג קוֹל צַעֲקָה מִחוּרְנִים - קול צעקה ישמע מהעיר חורנים. שֹׁד וְשָׁבֵר גָּדוֹל - מהשוד, והשבר הגדול :

ד נִשְׁבְּרָה מוֹאֵב הַשְּׁמִיעוּ וְעָקָה צַעֲרִיהָ - צעירי מואב זעקו :

ה כִּי מַעֲלָה הִלּוּחִית - שם מקום. בְּכִי יַעֲלֶה בְּכִי - הבכי יעלה ויביא בכי נוסף. (קול הבכי ילך ויגבר) כִּי בְּמִוֹרֵד חוּרְנִים - שם מקום. צַרִי - צַעֲקַת שָׁבֵר שָׁמְעוּ - בְּמִוֹרֵד חוּרְנִים יִשְׁמַע הָאוֹיֵב את צעקותיהם :

ו נִסּוּ מִלְטוֹ נַפְשָׁכֶם - בירחו מהכשדים. וְתִהְיֶינָה - בְּעָרוֹעַר בְּמִדְבָּר - ותהיה מואב, כעץ בודד במדבר. (כמו: "... והיה כערער בערבה..."; לעיל יז, ו):

ז כִּי יַעַן בִּטְחַךְ בְּמַעֲשֶׁיךָ וּבְאוֹצְרוֹתֶיךָ - בגלל שבטחת ברכושך שעשית, ובאוצרותיך. גַּם אֶת תְּלַכְדֵי - בפורענות. וַיֵּצֵא כְמוֹשׁ בַּגּוֹלָה - העיז של מואב - יֵצֵא לַגּוֹלָה. כֹּהֲנָיו וְשָׂרָיו יַחֲדָיו - הכהנים והשרים, יצאו לגלות יחד עם כמוש :

ח וַיָּבֵא שִׁדְד אֵל כָּל עִיר - השודד יבוא על כל הערים. וְעִיר לֹא תִמְלֹט - לא תהיה עיר שתמלט מהאוייב. וְאָבֵד הָעַמֶּק וְנִשְׁמַד הַמִּישָׁר - העמק והמישור יאבדו וישמדו. אֲשֶׁר אָמַר ה' - כאשר אמר ה' :

ט תָּנוּ צִיץ לְמוֹאֵב - תנו למואב כנף שבו "יעופף" - ויצא מארצו. כִּי נֵצַא תֵּצֵא - ממואב לגלות. וְעָרֶיהָ לְשִׁמָּה תִּהְיֶינָה מֵאֵין יוֹשֵׁב בָּהֶן:

י אָרוּר עֲשֵׂה מְלֹאכֶת ה' רַמְיָה - מקולל מי שיעשה את שליחות השחתת מואב - ברמאות וברפיון ידיים. וְאָרוּר מִנֵּעַ חֲרָבוֹ מִדָּם - ומקולל, מי שימנע את חרבו מלשפוך דם :

יא שָׁאֲנָן מוֹאֵב מִנְעוּרָיו - מואב תמיד ישבו בשלוה. וְשִׁקָּט הוּא אֵל שְׁמֵרָיו - יושב בשקט, כחבית יין שנחה - שהשמרים נשארים בתחתית החבית. וְלֹא הוֹרֵק מִכְּלֵי אֵל כְּלֵי - שלא גלה ממקומו. וּבַגּוֹלָה לֹא הָלַךְ עַל בֶּן עָמֵד טַעְמוֹ בּוֹ וְרִיחוֹ לֹא נָמַר - לכן היין, (מואב) לא החליף והשתנה - טעמו וריחו. (שמואב תמיד ישבו בשלוה):

יב לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם ה' וְשַׁלַּחְתִּי לוֹ צַעִים - וְצַעְהוּ - יגלוהו שיגלה וינוע ממקומו (צועה) - מלשון נע

ממקום למקום. כמו: " את צעה זונה" ; לעיל ב', כי) וכליו יריקו ונבליהם ינפצו - שיגלו את אנשי מואב, וישחיתו ארצם. (יריקו - הארץ מיושביה, והנבל - ארץ מואב - שישחיתו):

יג ובש מואב מפמוש - יתביישו באלוהיהם. פאשר בשו בית ישראל מפית אל - מבטחם - כמו שהתביישו בני"י, מהעגל שעשה ירבעם בבית אל, שבטחו בו - ולא הועיל:

יד איך תאמרו גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה - הלא נפלתם ביד האוייב:

טו שדד מואב ועריה עלה - יושבי עריה, עלו, גלו ממקומם. ומבחר בחוריו ירדו לטבח - למוות. נאם המלך ה' צבאות שמו:

טז קרוב איד מואב לבוא - יום שבר מואב קרוב. ורעתו מהרה מאד:

יז נדו לו כל סביבו - העמים שסביב מואב, ינודו להם בראשם - כדרך שנדים לאבלים. וכל ידעי שמו - אמרו - כל מכיריו יאמרו, איכה נשבר מטה עז מקל תפארה - איך נשבר המקל החזק והמפואר של מואב:

יח רדי מפבוד - שהיה לך, ושבי בצמא - כדרך הגולים. ישבת בת דיבון - שם מקום במואב. פי שדד מואב עלה בך - עלה עליך, שחת מבצריך - השחית ערי המבצר שבך:

יט אל דרך עמדי וצפי יושבת ערוער - יושבי העיר ערוער, עמדי על הדרך היוצאת ממואב, שאלי נס ונמלטה אמרי מה נהיתה - שאלי את הנסים, מה נהיה במואב?:

כ הביש מואב פי חתה - התביישה מואב, כי נשברה. הילילו וזעקו - תיללו ותזעקו על הרעה, הגידו בארנון - פי שדד מואב - ספרו בנחל ארנון שמואב נשדדה. (ארנון - גבול מואב, ומשם בא האוייב):

כא ומשפט בא אל ארץ המישר - הדין, הפורענות, באה למואב שיושבת במישור. אל חלון ואל יהצה ועל מיפעת - שמות מקומות:

כב ועל דיבון ועל נבו ועל בית דבלתים:

כג ועל קריתים ועל בית גמול ועל בית מעון:

כד ועל קריות ועל בצרה ועל כל ערי ארץ מואב הרחקות והקרבות:

כה נגדעה קרן מואב - נכרתה ונשברה מלכות מואב (קרן בראש הבהמה, וכן המלכות בראש העם) וזרעו נשברה נאם ה':

כו השבירהו - השקו את מואב מהיין עד שישתכרו. (משל לפורענות) פי על ה' הגדיל - שהתגאו כנגד ה'. וספק מואב בקיאו והיה לשחק - כמו השיכור שחובט עצמו בארץ וכולם צוחקים ממנו, כך ישחקו ממואב. גם הוא:

כז ואם לוא השחק היה לך - ישראל אם בגנבים נמצא - האם מואב, לא צחקת על ישראל כמו שצוחקים כשתופסים גנב! פי מדי דבריך בו - תתנודד - שבכל עת שהיית מדבר בו (על בני"י) על בני"י

שגלו, היית מתנוודד כאדם השמח:

כח **עֲזְבוּ עָרִים - וְשִׁכְנוּ בְּסַלְעַ** - עֲזְבוּ אֶת הָעָרִים, וּיְגוּרוּ בֵּין הַסְּלָעִים. **יִשְׁבִּי מוֹאֵב וְהָיוּ כִּיּוֹנָה** - תִּקְנֶנּוּ בְּעִבְרֵי **פִּי פָּחַת** - וְהָיוּ כְּמוֹ יוֹנָה, שִׁשְׂמָה אֶת קִינָהּ, בֵּיתָהּ, מֵעֵבֶר וּמֵאַחֲרֵי פֶתַח הַפָּחַת - חֲפִירָה וְשׁוּחָה עֲמוּקָה. (להגן על הגוזלים):

כט **שָׁמַעְנוּ גְּאוֹן מוֹאֵב גְּאָה מְאֹד** - שָׁמַעְנוּ עַל גּוֹדֵל גְּאוּתוֹ שֶׁל מוֹאֵב. **גְּבָהוּ וּגְאוּנוּ וּגְאוּתוֹ וְרַם לְבוֹ:**

ל **אֲנִי יָדַעְתִּי נֶאֱמַר ה' עֲבָרְתוֹ - וְלֹא בָּן** - שְׁנֵאתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, לֹא הִיְתָה עִ"פ הָאֱמֶת וְהַמִּשְׁפָּט. (כמו: "הַקְּשִׁבְתִּי וְאִשְׁמַע לֹא כֵן וְדַבְּרִי", לַעֲלֵל ח', ו'. וכמו: " כֵּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דּוֹבְרוֹת" פֶּר' פִּנְחָס) **בְּדָוִי** - גְּבוּרִיו. **לֹא בָּן עָשׂוּ** - לֹא דָבַר נְכוֹן עָשׂוּ, שֶׁהֲרֵעוּ לְבַנְיָי, אַחֲרֵי שֶׁאַבְרָהָם הֲצִיל אֶת לוֹט - שְׁמוֹאֵב מִזְרַעוֹ:

לא **עַל בֶּן עַל מוֹאֵב אֵילִיל וְלְמוֹאֵב פְּלֵה אֲזַעֵק** - עַל כָּל מוֹאֵב - אֲזַעֵק. **אֵל אֲנִשֵּׁי קִיר חָרַשׁ - יַהֲגָה** - לִיבֵי יַהֲמָה, עַל אֲנִשֵּׁי קִיר חָרַשׁ - שֵׁם מְקוֹם. (כמו: "אַהֲגָה כִּיּוֹנָה", יִשְׁעִיָה לְח', יד.):

לב **מִבְּכֵי יַעֲזֹר - אֲבָבָה לָךְ הַגִּפְנִי שְׁבָמָה** - כְּמוֹ הַבְּכִי שֶׁבְכִיתִי עַל יַעֲזֹר - שֶׁנִּשְׁחַתָּה, כִּךְ אֲבַכָּה עַל הַגִּפְנִים שֶׁנִּאֲבְדוּ בְּשְׁבָמָה. **נְטִישְׁתִּיךָ עָבְרוּ יָם עַד יָם יַעֲזֹר נִגְעוּ** - הַעֲנַפִּים שֶׁלְךָ (שֶׁל שְׁבָמָה) עָבְרוּ אֶת הַיָּם, וְגָלוּ עַד יָם יַעֲזֹר. **עַל קִיץְךָ וְעַל בְּצִירְךָ - שִׁדְד נָפֵל** - הַשּׁוֹדֵד שֶׁדָּד אֶת הַתַּאֲנִים וְהַבְּצִיר:

לג **וְנֶאֱסַפָּה שְׁמִחָה וְגִיל מִכְרָמָל וּמֵאַרְיָן מוֹאֵב** - תִּכְלָה (תִּגְמַר) הַשְּׂמִחָה, מֵהַכְרָמֶל (מְקוֹם שְׁדוֹת וְכַרְמִים) וּמִמוֹאֵב. **וַיִּזַּן מִיָּקְבִים - הַשְּׁבָתִי** - לֹא יָהִיָה עוֹד יִין בִּיקְבִים. **לֹא יִדְרֶךְ הַיָּדָד** - לֹא יִקְרָאוּ עוֹד "הַיָּדָד" - שְׁקוֹרָאִים בְּזִמְנֵי דְרִיכַת עֲנָבִים. **הַיָּדָד לֹא הַיָּדָד** - קְרִיאַת הַיָּדָד - לֹא תִהְיֶה:

לד **מִזְעַקַת חֲשׁוֹבֹן עַד אֲלַעְלָה עַד יַהֲיֶן נִתְּנוּ קוֹלָם** - זַעַקַת חֲשׁוֹבֹן וְאֲלַעְלָה, תִּשְׁמַע עַד יַהֲיֶן. **מִצַּעַר עַד חוֹרְנִים** - וְכֵן זַעַקַת צַעַר וְחוֹרְנִים, תִּשְׁמַע עַד יַהֲיֶן. **עֲגָלַת שְׁלִשְׁיָה** - מוֹאֵב (נִמְשְׁלוּ לַעֲגָלָה שְׁנוּלְדָה שְׁלִישִׁית - שֶׁהִיא הַמְּשׁוּבַחַת בִּיּוֹתֵר). **כִּי גַם מִי נְמָרִים - לְמִשְׁמֹת יַהֲיוּ** - גַּם מִי נִהַר נְמָרִים יָהִיָה יָבֵשׁ וְשׁוּמָם:

לה **וְהַשְּׁבָתִי לְמוֹאֵב נֶאֱמַר ה' מַעְלָה בְּמָה וּמִקְטִיר לְאַלְהָיו** - לֹא יָהִיָה בְּמוֹאֵב עוֹד עוֹבְדֵי עִ"ז. (מִטְרַדַת וּמִצַּעַר הַפּוֹרְעֵנוֹת):

לו **עַל בֶּן לְבִי לְמוֹאֵב פְּחָלִילִים יַהֲמָה** - לִיבֵי יַהֲמָה וַיְבַכָּה עַל חוֹרְבָן מוֹאֵב. **וְלְבִי אֵל אֲנִשֵּׁי קִיר חָרַשׁ פְּחָלִילִים יַהֲמָה** - לִיבֵי יַהֲמָה וַיְבַכָּה עַל חוֹרְבָן קִיר חָרַשׁ. **עַל בֶּן יַתְרַת עָשָׂה - אֲבָדוֹ** - לְכוּ, בְּגַלְל חוֹרְבָן הַגְּדוֹל, יִתְרוֹן הָעוֹשֵׁר, שֶׁעָשָׂה וְקִבֵּץ - הַכָּל אֲבָד.

לז **כִּי כָל רֹאשׁ קָרְחָה - יִמְרְטוּ הַשִּׁיעַר - מִצַּעַר. וְכָל זָקֵן גְּרָעָה - שִׁיעַר הַזָּקֵן - יַחֲסֹר וַיַּחֲתֵךְ - מִצַּעַר. עַל כָּל יָדַים גְּדָדַת - יִשְׁרְטוּ בֶּשֶׂר הַיָּדַיִם - מִצַּעַר. וְעַל מְתַנִּים שָׁק - מִצַּעַר וַאֲבִילוֹת:**

לח **עַל כָּל גְּזוֹת מוֹאֵב וּבְרַחֲבֵתֶיהָ כָּלֵה מִסַּפֵּד** - עַל הַגְּזוֹת וּבְרַחֲבוֹת יַעֲשׂוּ מִסַּפֵּד. **כִּי שְׁבָרְתִי אֶת מוֹאֵב כְּכִלֵי אֵיִן חֲפִץ בּוֹ** - מוֹאֵב נִשְׁבְּרָה, כְּמוֹ שְׁשׁוּבְרִים כְּלִי, שֶׁאֵין לוֹ עוֹד כָּל שִׁימוּשׁ. **נֶאֱמַר ה':**

לט **אֵיךְ חָתָה הַיָּלִילוֹ - יִילְלוּ, אֵיךְ נִשְׁבְּרָה מוֹאֵב. אֵיךְ הִפְנָה עֲרֶף מוֹאֵב** - שֶׁהִפְנָה הָעוֹרֶף - כְּשִׁבְרָה. **בוֹשׁ וְהָיָה מוֹאֵב לְשַׁחַק וְלִמְחַתָּה לְכָל סְבִיבָיו** - מוֹאֵב הַתְּבִיִישׁ וְהָיָה לְשַׁחַק, לְשִׁבְרָה וּלְפַחַד עַל כָּל הָעַמִּים

שסביבו. (שהחורבן לא יבוא גם עליהם) יפרוש כנפיו, במעופו על מואב:

מ **כִּי כֹה אָמַר ה' הִנֵּה כֹנָשׁר יִדָּאָה וּפְרֵשׁ כְּנָפָיו אֶל מוֹאָב - הַנֹּשֵׁר (הַאוֹיֵיב):**

מא **וְלִכְבֹּדָה הַקְרִיּוֹת - תַּפֵּס הָאוֹיֵיב אֶת הָעָרִים. וְהַמְצֵדוֹת נִתְפָּשָׁה - וַתַּפֵּס אֶת כָּל הַמַּגְדָּלִים בְּמוֹאָב. וְהָיָה לֵב גְּבוּרֵי מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא כְּלֵב אִשָּׁה מְצַרָה - לֵב גִּיבוּרֵי מוֹאָב, יִהְיֶה כְּמוֹ לֵב שֶׁל אִשָּׁה בַצַּעַר לִידָה:**

מב **וַנִּשְׁמַד מוֹאָב מֵעַם - מִלְּהִיּוֹת עַם. כִּי עַל ה' הִגְדִּיל - כִּי הִתְגַּאֲהָ כַּנְּגַד ה':**

מג **פָּחַד וּפְחַת וּפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב מוֹאָב - ה' מְבִיא עֲלֶיךָ מוֹאָב, פָּחַד וּפְחַת (בוֹר) וּפָח (מַלְכוּדָת) נְאֻם ה':**

מד **הִנֵּס מִפְּנֵי הַפָּחַד יַפֵּל אֶל הַפְּחַת - הַבוֹרַח בְּגַלְל הַפָּחַד - יַפּוֹל בַּפְּחַת (בוֹר) וְהָעֹלָה מִן הַפְּחַת יִלְכֹּד בַּפָּח - וּמִי שִׁינְצַל מִהַפְּחַת, יַפּוֹל בַּפָּח (מַלְכוּדָת) כִּי אָבִיא אֵלַיְךָ אֶל מוֹאָב שְׁנַת פְּקֻדָּתָם - הַשְּׁנָה - שְׁבַע יַפְקֹד וַיִּזְכֹּר עוֹנוֹם. נְאֻם ה':**

מה **בְּצֵל חֲשָׁבוֹן - בַּמָּקוֹם מִסְתוֹר בְּעִיר חֲשָׁבוֹן, עָמְדוּ מִפָּח - נְסִים - עָמְדוּ הַנְּסִים, הַבוֹרַחִים, (מְחוּסֵר כּוֹח עוֹד לְבוֹרָח). כִּי אִשׁ יֵצֵא מִחֲשָׁבוֹן וְלִהְבֶּה מִבֵּין סִיחוֹן - אִשׁ הַמִּלְחָמָה. וְתֹאכַל פָּאת מוֹאָב - קִצָּה מוֹאָב. וְקִדְקַד בְּנֵי שְׂאוֹן - וְאֵת רֹאשׁ מוֹאָב, שֶׁהָיוּ מְקִימִים רַעַשׁ בְּגָאוֹתָם:**

מו **אֹזִי לֶךְ מוֹאָב אֲבָד עַם כְּמוֹשׁ - עַם שֶׁעָבַד הָעִיז, כְּמוֹשׁ. כִּי לָקַחוּ בְּנֵיךָ בְּשָׁבִי וּבְנִתֶיךָ בְּשָׁבִי:**

מז **וְשָׁבְתִי שָׁבוֹת מוֹאָב בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים - בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִשׁוּבוּ שְׁבוּנֵי מוֹאָב. נְאֻם ה' עַד הִנֵּה מְשַׁפֵּט מוֹאָב:**

פרק מט

א **לְבָנֵי עַמּוֹן - נְבוּאָה עַל עַמּוֹן. כֹּה אָמַר ה' הַבָּנִים אֵינִי לְיִשְׂרָאֵל אִם יוֹרֵשׁ אֵינִי לוֹ - הָאֵין לְבַנְיֵי יוֹרֵשִׁים שִׁירְשׁוּ אֲדַמְתֶּם? מִדּוּעַ יִרְשׁ מַלְכָּם אֶת גָּד - מִדּוּעַ יִרְשׁ עַמּוֹן אֶת נַחֲלַת גָּד שֶׁבַעֲבַר הִירְדָן? וְעַמּוֹ בְּעָרָיו יָשָׁב - וּבְנֵי עַמּוֹן יִשְׁבוּ בְּעָרֵי גָד:**

ב **לִכְן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְהִשְׁמַעְתִּי אֶל רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תְּרוּעַת מְלַחְמָה - אֲשֶׁמִּיעַ לְעִיר רַבַּת שְׁבַעֲמוֹן, תְּרוּעַת מִלְחָמָה, מִהָאוֹיֵיב שִׁיבּוֹא עֲלֵיהֶם. וְהִיְתָה לְתֵל שְׂמֻמָּה - וּרַבַּת, תִּהְיֶה לְגַלֵּי חֲרָבוֹת שׁוֹמְמוֹת. וּבְנִתֶיךָ בְּאִשׁ תִּצְתָּנָה - וְהָעָרִים הַסְּמוּכוֹת לָהּ (בְּנוֹת הָעִיר - עָרִים סְמוּכוֹת לְעִיר גְּדוּלָה) - יִשְׁרְפוּ בָאֵשׁ. וַיִּרְשׁ יִשְׂרָאֵל - אֶת יְרֵשׁוֹ - בְּנֵי יִרְשׁוּ, אֶת אֵלוֹ שִׁירְשׁוּ אוֹתָם, אָמַר ה':**

ג היילי חשבון פי שדדה עי - תיללו אנשי חשבון, על שנשדדה העיר עי, צעקנה פנות רפה - תצעקו! אנשי הערים הסמוכות לעיר רפת. חגרנה שקים - פאבלים. ספדנה - עשו מספד, והתשוטטנה בגדרות - לכו לשוטט במקומות הגדורים רק בגדר, ולא בערים הבצורות, כי גם הערים הבצורות לא יועילו לכם מפני האוייב. פי מלכם בגולה ילך פהניו ושריו יחדיו - כי אף המלך, כהניו ושריו ילכו יחד לגלות:

ד מה תתהללי בעמקים - מה תהללי עצמך, על אדמות המישור הטובות שבארצך, זב עמקך הבת השובבה - הרי אדמות המישור יזוב וישפך בהם דם החללים. הפטחה באצרתיה: "מי יבוא אלי" - הבוטחת באוצרות שבה, כאומרת: "מי יכול לבוא אלי ולכבוש את ארצי":

ה הנני מביא עליך פחד נאם ה' אלוהים צבאות מפל סביביך - אני מביא עליך פחד מכל העמים שסביבך. ונדחתם - איש לפניו - כל אחד יברח למקום הראשון שמול פניו, ואין מקבץ - לנדד - ולא יוכלו, לאסוף את הנוודים והבורחים במקום אחד:

ו ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון - אשיב את שבויי בני עמון. נאם ה':

ז לאדום כה אמר ה' צבאות האין עוד חכמה בתימן - האם אין באדום חכמה - להנצל מהרעה? (רי"ל, שלא תועיל חכמתם בזמן רעתם. ; כמו: "והאבדתי חכמים מאדום..."; ; עובדיה א', ח') אבדה עצה מבנים - האם אין באדום עצה - להנצל מהרעה? (רי"ל, שלא יועילו עצות בזמן רעתם) נסרחה חכמתם - נפסדה והתקלקלה חכמתם:

ח נסו הפנו העמיקו לשבת - ישבי דדן - ראוי, כי יושבי דדן (עיר באדום) גם כן ברחו, והסתתרו בעמק. פי איד עשו הבאתי עליו - כי שבר הפורענות, הבאתי על עשיו (אדום) עת פקדתי - זמן שאזכור עוונותיו:

ט אם בצרים באו לך לא ישארו עוללות - אם האוייב נמשל לבוצרים ענבים, לא ישאירו בך אפילו העוללות, (אשכולות קטנים שהדרך להשאירם בגפן). אם גנבים בלילה - השחיתו דים - ואם האוייב נמשל לגנבים, יקחו ממך הכל, ולא כדרך הגנבים שלוקחים ומשחיתים ממך, רק די צורכם:

י פי אני חשפתי את עשו - גליתי את מקום מחבואו של עשיו, (אדום) גליתי את מסתרו ונחפה לא יוכל - גליתי את מקום המסתור שלו, ולא יוכל להחבא עוד. שדד זרעו ואחיו ושכניו - ואיננו - האוייב ישדוד את זרעו, אחיו ושכניו - ואינו קיים עוד:

יא עזבה יתמיד - אני אחיה - היתומים שעזבת אחר מיתתך - אני אדאג להחיותם, ואלמנתיך - עלי תבטחו - והאלמנות שעזבת אחר מיתתך - בטחו בי - שאדאג להחיותם:

יב פי כה אמר ה' הנה אשר אין משפטם לשתות הכוס - הנה, העמים שלא הרעו כל כך לבניי כמוך, ולא היו מוכרחים לשתות מייך התרעלה. שתו ישתו - בכל זאת שתו מהיין. (ובאה עליהם הפורענות ואפיה הוא נקה תנקה - אתה תנקה מהרעה!! (כי הלא אח ליעקב אתה, ובכל זאת הרעות לו). ואתה הוא נקה תנקה לא תנקה פי שתה תשתה - לא תנקה, ותשתה מהיין:

יג פי בי נשבעתי נאם ה' פי לשמה לחרפה - לשממה ולבושה. לחרב ולקללה - ליושב, (חסרה מכל טובה) ולסמל של קללה. (כשיקללו - יקללו שיהיו כמותם) תהיה בצרה - תהיה העיר בצרה. וכל עריה תהיינה -

לְחַרְבוֹת עוֹלָם - וכל ערי אדום, יהיו חרבות לעולם :

יד שְׁמוּעָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת ה' - נבואה מה'. וְצִיר בְּגוֹיִם - שְׁלוֹחַ - ששליח נשלח בין העמים. הַתְּקַבְּצוּ וּבֵאוּ עֲלֵיהֶם וְקוּמוּ לְמִלְחָמָה - לקרוא להם, להֶאָסֵף ולהלחם באדום :

טו כִּי הִנֵּה קָטַן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם - אתה אדום, עם קטן בין העמים. בְּזוּי - בְּאָדָם - ומבוזה - אצל בני"א :

טז תִּפְלְצֶתְךָ - הפחד, שפחדו ממך - העמים, הַשִּׂיא אֶתְךָ זְדוֹן לְבָבְךָ - גרם לרשע שבלבך, להתפתות - להרע לבני"י. שִׁכְנִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע - שוכן בחורי הסלעים, להסתר שם. תִּפְשִׁי, מְרוֹם גְּבֻעָה - "תופס", שוכן בגבעה גבוהה - להסתר שם. כִּי תִגְבִּיחַ בְּנֶשֶׁר - קִנְיָךְ - גם אם תשכון במקום גבוה, כמו הנשר שמגביה את קן גוזליו, מִשָּׁם אֹרִידֶיךָ נֶאֱמַר ה' - משם אוריד אותך לארץ :

יז וְהִיִּתָּה אֲדוּם לְשִׁמָּה - לשממה. כָּל עֵבֶר עֲלֵיהֶם יִשָּׁם וְיִשְׂרָק עַל כָּל מִפּוֹתֶיהָ - ישתומם, וישרוק מרוב תמהון על המכות שקבלה :

יח כְּמַהֲפַכַת סֶדֶם וְעַמְרָה וּשְׁכִנְיָה - כמו המהפכה שעשה ה' בסדום ועמורה ושכנייה (אדמה וצבויים) אָמַר ה' לֹא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יִגּוֹר בָּהּ בֶּן אָדָם - כך, יעשה באדום. (שלא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ, וְלֹא יִגּוֹר בָּהּ בֶּן אָדָם):

יט הִנֵּה בְּאֵרֶיהָ יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הִירְדֵן אֵל נוֹה אֵיתָן - האוייב יעלה על אדום (שהיה "נוה איתן" - מקום חזק), כמו שהאריה עולה לטרף מהירדן. (גאון הירדן - נהר הירדן החזק, שם מקום רביצת האריות). כִּי אֲרִגִּיעָה - כשיגיע הרגע של הפורענות, אֲרִיצֶנּוּ - מֵעֲלִיָּה - אריץ האוייב לבוא עליו - ולכַבְּשֵׁם. וּמִי בַּחּוֹר - אֲלֵיהֶם אֶפְקֹד - ומי שאבחר יבוא עליהם. כִּי מִי כְמוֹנִי וּמִי יַעֲדֵנִי - מי כמו ה', שיוכל לקבוע זמן מיועד - להלחם בו. וּמִי זֶה רָעָה - אֲשֶׁר יַעֲמֵד לִפְנֵי - להלחם בי :

כ לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת ה' אֲשֶׁר יַעַן אֵל אֲדוּם וּמַחֲשֹׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֵל יִשְׂבִי תִימָן - אדום, שיושבת בדרום אי"י. אִם לֹא - לשון שבועה. יִסְחָבוּם צַעֲרֵי הַצֹּאֵן - יסחבו ויִהָרְגוּ, עִיִּי הַבְּזוּיִים וְהַשְּׁפֵלִים שבאומות. (רבותינו דרשו: פרס - שהוא הצעיר בבני יפת) אִם לֹא - לשון שבועה. יִשִּׁים עֲלֵיהֶם נוֹהֵם - יעשה נוֹהֵם - להיות שממה :

כא מִקּוֹל נִפְלִים - רָעָשָׁה הָאָרֶץ - מהקול שישמע כשיפלו אדום - תרעד מפחד כל הארץ. צַעֲקָה בַיָּם סוּף נִשְׁמַע קוֹלָהּ - עד ים סוף ישמע קול צעקתם :

כב הִנֵּה כְּנֶשֶׁר יַעֲלֶה וַיִּדְאֶה וַיִּפְרֹשׂ כַּנְּפָיו עַל בְּצָרָה - הנשר (האוייב) יעלה, יעוף ויפרוש כנפיו, ויבוא על בְּצָרָה שבאדום. וְהָיָה לֵב גְּבוּרֵי אֲדוּם בַּיּוֹם הַהוּא כְּלֵב אִשָּׁה מְצַרָה - לב גיבורי אדום, יהיה כמו לב של אשה בצער לידה :

כג לְדַמְשֵׁק בּוֹשָׁה חֲמַת וְאַרְפָּד - כִּי שָׁמְעָה רָעָה שָׁמְעוּ - הערים חֲמַת וְאַרְפָּד, הסמוכות לדמשק - שבארץ ארם, יתביישו ויבהלו מהשמועה על מפלת דמשק העיר הגדולה שבארם. נִמְגּוּ בַיָּם דְּאָגָה - ידאגו ויפחדו, כאדם הנמצא בים - שפחד מסערה שתבוא עליו. הַשִּׁקֵּט לֹא יִכָּל - לשבת בשקט ובשלווה - לא יוכלו :

כד רִפְתָּה דְּמִשְׁק - רפו, נחלשו זדיקה מלהלחם. הַפְּנִתָּה לְנוֹם - הפנתה את פניך - לברוח. וְרִטְטַת הַחֲזִיקָה -

אחזה בדמשק רעדה. **צָרָה וְחִבְלִים אֲחֻזָּתָה - בַּיּוֹלָדָה** - אחזה בדמשק, צרה וכאבים - כיולדת:

כה **אֵיךְ לֹא עֲזָבָה עִיר** - איך האוייב לא עזב את דמשק - מלהחריב אותה, **תִּהְיֶה קְרִית מְשׁוּשֵׁי** - והרי, היא עיר, שהכל מהללים אותה, וקרְיָה (עיר) מלאה שמחה:

כו **לִכְן יִפְלוּ בַחֲוָרֶיהָ - בְּרַחֲבֹתֶיהָ** - בחורי דמשק יפלו ברחובות. **וְכָל אַנְשֵׁי הַמְּלָחָמָה - יִדְמוּ בַיּוֹם הַהוּא** - וחייליה יכרתו וימותו. **נָאִם ה' עֲבָאוֹת:**

כז **וְהֵצַתִּי אֵשׁ בַּחֲוֹמֹת דְּמֶשֶׁק וְאֶכְלָה אַרְמְנוֹת בֶּן הָדָד** - דמשק, וארמונות בן הדד מלך ארם - ישרפו באש (כאמור, דמשק עיר בארץ ארם):

כח **לְקַדֵּר וּלְמַמְלְכוֹת חָצוֹר** - נבואה על קדר וממלכות חצור. **אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל כִּיָּה אָמַר** ה' **קוֹמוּ עִלּוּ אֶל קָדֶר** - קומו נ"נ והכשדים, על קדר. **וְשִׁדְדוּ אֶת בְּנֵי קָדֶם** - את קדר, שיושבים במזרח:

כט **אֶהְלִיחֶם וְצֹאנֵם יִקְחוּ יְרִיעוֹתֵיהֶם** - יריעות אהליהם. (קדר ישבו באהלים) **וְכָל כְּלִיָּהֶם וְגַמְלֵיהֶם יִשְׂאוּ לָהֶם וְקִרְאוּ עֲלֵיהֶם - מִגּוֹר מִסָּבִיב** - יפחידו אותם העמים שמסביב:

ל **נְסוּ** - מהאוייב. **נָדוּ מְאֹד הָעַמִּיקוּ לְשֹׁבֵת - יֹשְׁבֵי חָצוֹר** - תנדדו מארצכם, ולכו להסתתר בעמקים, יושבי חצור. **נָאִם ה' כִּי יַעַן עֲלֵיכֶם נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עָצָה וְחָשַׁב עֲלֵיכֶם מַחֲשָׁבָה** - נ"נ חושב לכבוש ארצכם:

לא **קוֹמוּ עִלּוּ אֶל גְּזֵי שְׁלִי** - עלו להלחם על עם היושב בשלווה, **יּוֹשֵׁב לְבֶטַח** - היושב בבטחה, **נָאִם ה' לֹא דִלְתִים וְלֹא בְרִיחַ לוֹ** - לא היתה העיר חצור עיר בצורה, עם דלתות ובריח (מנעול), **בְּדָד יִשְׁכְּנוּ** - לא שְׁכְנוּ מְאוֹסְפִים בתוך חומה, אלא כל אחד גר לבדו - בלא פחד מאוייב:

לב **וְהָיוּ גַמְלֵיהֶם לְבָז** - לבזוה. **וְהֶמוֹן מְקַנְיָהֶם לְשָׁלַל** - מקניהם הרבים, יקחו שלל. **וְזִרְתִּים לְכָל רוּחַ קְצוּצֵי פָאָה** - אפזר אותם, לכל רוח (לכל צד) עד קצה פינות העולם. **וּמִכָּל עֲבָרָיו אָבִיא אֶת אִידֶם** - השבר והפורענות תבוא עליהם מכל עבר. **נָאִם ה':**

לג **וְהִיְתָה חָצוֹר לְמַעֲוֹן תַּנִּים** - מעון, בית - לתנים. **שְׁמֵמָה עַד עוֹלָם לֹא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יָגוּר בָּהּ בֶּן אָדָם:**

לד **אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא אֶל עֵילָם בְּרֵאשִׁית מַלְכוּת צַדְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה** - נבואה על עילם, בתחילת מלכות צדקיהו. **לֵאמֹר:**

לה **כִּיָּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת הִנְנִי שֹׁבֵר אֶת קֶשֶׁת עֵילָם** - אני שובר את חוזקם של עילם שהיו דורכי קשת. **רֵאשִׁית גְּבוּרָתָם** - שהיא, גבורתם הגדולה והחשובה:

לו **וְהִבֵּאתִי אֶל עֵילָם אַרְבַּע רוּחוֹת מְאַרְבַּע קְצוֹת הַשָּׁמַיִם** - שמארבע רוחות יבואו להלחם על עילם. **וְזִרְתִּים לְכָל הָרְחוֹת** - וגם יתפזרו לכל הרוחות האלו. **הָאֵלֶּה וְלֹא יִהְיֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָבֹא שָׁם נִדְחֵי עֵילָם** - לא יהיה עם שלא יגיעו אליו, הנידחים והגולים מעילם:

לז **וְהַחֲתִיתִי אֶת עֵילָם לְפָנַי אִיבִיָּהֶם** - אשבור את עילם לפני אויביהם. **וְלִפְנֵי מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִבֵּאתִי**

עליהם רעה את חרון אפי נאם ה' ושלחתי אחריהם את החרב עד פלותי אותם:

לח ושמתי כסאי בעילם - לא ימשול בעילם, אלא ה' לבדו, והאבדתי משם מלך ושרים - כי כל השרים יאבדו. נאם ה':

לט והיה באחרית הימים אשיב את שבות עילם נאם ה' אשיב את שבויי בני עילם:

פרק נ

א הדבר אשר דבר ה' אל בבל אל ארץ כשדים - הנבואה על בבל. ביד ירמיהו הנביא:

ב הגידו בגוים - פרסמו נפילת בבל! והשמיעו ושאנו נם - הרימו סימן על מקל גבוה - לאסוף את כולם - לפרסם נפילתם. השמיעו אל תכחדו - אל תסתירו את דבר מפלתם. אמרו נלכדה בבל הכיש בל, חת מרדך - באה הבושה על בל, ונשבר מרדך. (בל ומרדך - שמות ע"ז שבבבל) הבישו עצביה חתו גלוליה - באה הבושה, על גילולי ע"ז שבבבל, ונשברו:

ג פי עלה עליה - על בבל. גוי מצפון הוא - הם מדי ופרס. ישית את ארצה לשמה - ישים את בבל - לשממה. ולא יהיה יושב בה מאדם ועד בהמה נדו הלכו - נדדו, והלכו ממקומם:

ד בימים ההמה ובעת ההיא נאם ה' יבאו בני ישראל המה ובני יהודה יחדו - אחר מפלת בבל, בזמן כורש מלך פרס, ישובו בניי ויהודה לארץ, הלוך ובכו ילכו - ישובו, מתוך בכי של תשובה. ואת ה' אלהיהם יבקשו - שיקבל תשובתם, ויצליחו:

ה ציון ישאלו - ישאלו השבים לארץ, את הדרך המובילה לציון. דרך הנה - פניהם - ולדרך זו, יפנו את פניהם. באו ונלוו אל ה' - בואו נלווה אחד את השני, ללכת בדרך ה'. ברית עולם - לא תשכח - בברית לעולם, שלא תשכח עוד!:

ו צאן אבדות היו עמי - בניי, היו כצאן שהלך לאיבוד. רעיהם התעו - המנהיגים, גרמו לצאן, לתעות בדרכם. הרים שובבום - גרמו לצאן למרוד בה' על ההרים (שעבדו שם ע"ז). מהר אל גבעה הלכו - לגלות. שכחו רבצם - שכחו ואבדו את מקום ישיבתם. (שגלו ממקומם - מא"י):

ז כל מוצאיהם אכלום - כל המוצא את בניי - אכלם. וצריהם אמרו - לא נאשם - כל האוייבים, שהרעו לישראל אמרו, שאין בהם אשמה. תחת אשר חטאו לה' נזה צדק - בגלל שחטאו לה', שהוא מקום הצדק, ומקוה אבותיהם ה' - ושאבותיהם היו מקווים אליו:

ח נדו מתוך בבל ומארץ כשדים צאו - צאו מהר מארץ בבל, והיו בעתודים לפני צאן - ולכו כעיזים זכרים שהולכים תמיד לפני כל הצאן (כד, בניי צאו מבבל, אף שעמים אחרים - יתמהמהו מלצאת):

ט פי הנה אנכי מעיר ומעלה על בבל קהל גוים גדלים מארץ צפון - אני מעורר עם גדול, לעלות להלחם על בבל, וערכו לה - שם יעשו את המערכה (את המלחמה) משם תלכד - ובמקום המערכה - שם בבל, תלכד ותכבש. חציו כגבור משביל - החיצים יהיו, כחיצי גיבור, שיעשה את האוייב - שוכל את

חייליו. לא ישוב ריקם - החץ לא ישוב ריקם - אלא יפגע באוייב:

י והיתה כשדים לשלל - יקחו שלל את רכוש בבל, כל שלליה - ישבעו - כל השוללים, את שלל בבל - ישבעו מרוב השלל שיקחו. נאם ה':

יא כי תשמחו כי תעלו - אתם בבל, הייתם שמחים ועלזים, שסי נחלתי - כשרמסתם נחלתי, (את אי"י). כי תפושו - בעגלה דשה - השמנתם ברוב הטובה שבנחלתי, כעגלה הדשה את התבואה - שאוכלת התבואה (בשעת הדישה) - ומשמינה. (כמו: " ופשתה כעגלי מרבק "; מלאכי ג') ותצהלו כאברים - ותרימו קול שמחה, כאברים במלחמה:

יב בושה אמכם מאד - בבל, חפרה יולדתכם - התביישה בכס - בבל, הנה אחרית גוים - הסוף שלכם. מדבר ציה וערבה - שממה ומדבר:

יג מקצר ה' - מכעס ה'. לא תשב - לא ישב בה אדם. והיתה שממה בלה כל עבר על בבל ישם - ישתומם על גודל הפורענות. וישרק על כל מפותיה - מרוב תדהמה:

יד ערכו על בבל סביב - מערכה (מלחמה) כל דרכי קשת - מושכי קשת. ידו אליה - השליכו עליה - החיצים. (כמו: " וידו אבן בני" ; איכה ג) אל תחמלו - אל תחוסו ("תרחמו") על החיצים, שמא לא יפגעו באוייב, אל חץ פי לה' חטאה - בבל. ולכן החיצים יפגעו ויהרגו באוייב:

טו הריעו עליה סביב - הריעו על בבל, בקול גדול - להבהיל האוייב. (כדרך היוצאים לקרב) נתנה ידה - שבבל, מתוך חולשתה, נותנת את ידה לעזרה - שלא תיפול. נפלו אשיותיה - נפלו יסודות החומה. נהרסו חומותיה - נהרסו החומות. כי נקמת ה' היא - הנקמה בבבל - נקמה של ה' היא! הנקמו בה באשר עשתה - עשו לה - כמו שעשתה לעיר ה' (ירושלים) - עשו לה. (לבבל):

טז כרתו זרע מבבל - שלא יהיה עוד בבבל, זורע בשדות. ותפש מגל - בעת קציר - ולא יהיה עוד, מי שיקצור התבואה במגל. מפני חרב היונה - מפני חרב ה', השיכורה מנין התרעלה - שמשקה את בבל. איש אל עמו יפנו ואיש לארצו ינסו - הגולים שגלו לבבל, כל אחד ישוב לעמו ולארצו:

יז שה פזורה ישראל - בניי היו כשה, שהתפזרה בין העמים. אריות הדיחו - מלכים גדולים, הבריוח אותה מהעדר. הראשון, אכלו - מלך אשור - הראשון שהגלה את בניי, היה מלך אשור. (גלות עשרת השבטים) וזה האחרון - עצמו, נבוכדראצר מלך בבל - והאחרון, ני"נ מלך בבל שבר עצמותו לגמרי, כשהגלה את יהודה ובנימין:

יח לכן כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל הנני פקד אל מלך בבל - אני זוכר עוונו של ני"נ - להענישו. ואל ארצו כאשר פקדתי אל מלך אשור - שנענשו על עוונם:

יט ושבתתי את ישראל אל נהו - אשיב את בניי לא"י. ורעה הפרמל והבשן - ישבו לרעות בהרי הכרמל והבשן. (שישבו לגור בארצם - כבראשונה) ובהר אפרים והגלעד - תשבע נפשו - ישבעו בטובה, שבהרי אפרים והגלעד:

כ בימים ההם ובעת ההיא נאם ה' יבקש את עון ישראל - ואיננו - באחרית הימים, יחפשו את עוונות

ישראל - ואיננו - ולא ימצאו. **וְאֵת חֲטָאת יְהוּדָה - וְלֹא תִמְצְאוּנָהּ** - ואת עוונות יהודה - ולא תמצאינה - ולא ימצאו אותם. **כִּי אֶסְלַח - לְאִשֶּׁר אֲשִׂאיר** - כי אסלח, לעוונות אלו שישארו:

כא **עַל הָאָרֶץ מִרְתִּים - עַלֶּה עָלֶיךָ** - על הארץ שמורדת בהי - עלו עליך למלחמה. **וְאֵל יוֹשְׁבֵי - פְּקוּד** - ואל יושבי העיר פקוד. **חֶרֶב, וְהַחֲרָם אַחֲרֵיהֶם** - תחריב, ותהרוג את אנשי בבל. **נָאִם ה' וַעֲשֵׂה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ** - להחריב ולהחרים את ארץ בבל:

כב **קוֹל מִלְחָמָה בְּאָרֶץ וְשֹׁבֵר גְּדוֹל** - על בבל:

כג **אֵיךְ נִגְדַע - וַיִּשְׁבֵּר** - איך נכרת ונשבר, **פְּטִישׁ כָּל הָאָרֶץ** - בבל, שהיתה כפטיש שהחריב את כל הארץ. **אֵיךְ הִיְתָה לְשִׁמָּה בְּכָל בְּגוּזִים** - איך נהיתה לשממה ארץ בבל:

כד **יִקְשְׁתִּי לָךְ וְגַם נִלְכַּדְתָּ - בְּכָל** - שמתתי לך בבל - מוקש - ונכשלת בו. (ונפלת בו - במכשול) **וְאֵת לֹא יָדַעְתָּ** - ומשום שלא ידעת, שעומדת לבוא עליך רעה - ולא נוהרת מפניך, **נִמְצְאוּת וְגַם נִתְפַּשְׁתָּ** - מצא אותך האוייב, וגם לכד אותך, **כִּי בַה' - הִתְגַּרְתָּ** - וכל זה בא לך - כי התגרת בה'! (שנלחמת בה'!):

כה **פָּתַח ה' אֶת אוֹצְרוֹ וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זַעֲמוֹ** - ה' הוציא מהאוצר את כלי כעסו - להשחיתך. **כִּי מִלְאכָה הָיָא - לְה' יְהוָה צְבָאוֹת בְּאָרֶץ כְּשָׂדִים** - שהפלת בבל - היא מלאכת ה'. (כמו בנבואה על מואב: "אָרוּר עֲשֵׂה מִלְאכַת ה' רַמְיָה וְאָרוּר מִנֵּעַ תְּרַבּוּ מַדָּם"; לעיל מח', י):

כו **בָּאוּ לָהּ מִקֵּץ** - באו מסוף הארץ (מרחוק) - להלחם על בבל. **פָּתַחוּ מֵאֲבָסִיָּה** - פתחו, לקחת את אוצרות התבואה. **סְלוּיָה - כְּמוֹ עֲרָמִים** - תרמסו ברגליכם את בבל, כמו שרומסים התבואה - בזמן הדישה. **וְהַחֲרִימוּהָ אֵל תְּהִי לָהּ שְׂאֵרִית** - החרימו, הרגו בבל, עד שלא יהיה להם שארית:

כז **חֲרָבוּ כָּל פָּרִיָּה יָרְדוּ לַטָּבַח** - הרגו את כל השרים. **הוּי עָלֶיהֶם כִּי בָא יוֹמָם עַת פִּקְדָתָם**:

כח **קוֹל נְסִים וּפְלִטִים מֵאָרֶץ בְּכָל** - ישראל הנסים מארץ בבל, אחר מפלתם. **לְהַגִּיד בְּצִיּוֹן אֶת נִקְמַת ה' אֱלֹהֵינוּ נִקְמַת הַיְכָלוֹ** - לספר בא"י את הנקמה שעשה ה' בבבל, נקמה - על שהחריבו את היכלו:

כט **הַשְּׁמִיעוּ אֵל בְּכָל רַבִּים כָּל דְּרָכֵי קִשְׁת** - השמיעו קול על התאספות, לכל יורי החיצים ודורכי הקשת - להלחם על בבל. **חָנוּ עָלֶיךָ סָבִיב אֵל יְהוָה לֵה פְּלִטָה** - שלא יהיה מי שינצל מבבל. **שְׁלֹמוֹ לֵה פִּפְעֻלָּה כְּכֹל אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עֲשׂוֹ לֵה** - שלמו לה עונש - כפי שעשתה לכולם. **כִּי אֵל ה' - זָדָה** - עשתה ברשעותה - נגד ה'. **אֵל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל**:

ל **לִכְן יִפְלוּ בַחֲזוֹרִיָּה בְּרַחֲבֵתֶיהָ וְכָל אֲנָשֵׁי מִלְחָמָתָה יִדְמוּ** - ימותו. **בַּיּוֹם הַהוּא נָאִם ה':**

לא **הַנְּנִי אֶלֶיךָ זָדוֹן** - מלך בבל. **נָאִם ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת כִּי בָא יוֹמָךְ עַת פִּקְדָתֶיךָ** - זמן להענישך, על רשעותך:

לב **וְכִשָּׁל זָדוֹן וְנָפַל וַאֲיִן לוֹ מְקִים** - מלך בבל יפול, ולא תהיה לו תקומה. **וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּעָרָיו וְאֶכְלָה כָּל סְבִיבֹתָיו** - אש תשרוף את הערים שסביבו:

לג **כִּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עֲשׂוּקִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה יַחְדָּו** - נעשקו ונשדדו ישראל ויהודה, ע"י אשור

ובבל. וְכָל שְׂבִייהֶם - אויביהם שלקחו אותם בשבי. הַחֲזִיקוּ בָם מֵאֲנוּ שְׁלָחַם - סרבו לשחררם - לשוב לארצם:

לד גְּאֻלָּם חֲזַק ה' עֲבָאוֹת - ה' הגואל את ישראל - גואל חזק הוא. שָׁמוּ רִיב יָרִיב אֶת רִיבָם - יריב, את מריבתם עם הגויים. לְמַעַן הִרְגִיעַ אֶת הָאָרֶץ - שיהיה רוגע בארץ. וְהִרְגִיזוּ - לִישְׁבֵי בָבֶל - ויעשה ליושבי בבל - רעדה:

לה חָרַב עַל פְּשָׁדִים נָאֵם ה' וְאֵל יִשְׁבֵי בָבֶל וְאֵל שָׁרִיָּה וְאֵל חֲכַמֵּיהָ:

לו חָרַב אֶל הַבְּדִים - חרב תבוא אל קוסמי בבל (שבודים דברים מליבם) וְנָאֲלוּ - ישארו בסכלות. (שלא יוכלו להנצל) חָרַב אֶל גְּבוּרֵיהָ - וְחָתוּ - אל גיבוריה - וישברו:

לז חָרַב אֶל סוּסָיו וְאֵל רֶכְבּוֹ וְאֵל כָּל הָעָרֵב אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ - ערבוב עמים שבתוך בבל. וְהָיוּ לְנָשִׁים - חלשים כנשים. חָרַב אֶל אוֹצְרוֹתֶיהָ - וּבָזְזוּ - חרב אל אוצרות בבל - ויבזזו:

לח חָרַב אֶל מִימֵיהָ - וַיִּבְשּׁוּ - נהרות ממני בבל - יִבְשּׁוּ. (שהטובה שהיתה בבבל - תאבד) כִּי אֶרֶץ פְּסָלִים הִיא - ארץ הבוטחת בפסילים. וּבְאֵימִים יִתְהַלְּלוּ - משתטים ומשתגעים בע"ז שלהם. (העי"ז, נקראת אימים - משום שהיו פוחדים ממנה):

לט לָכֵן יִשְׁבּוּ צִיִּים אֶת אֵיִם - ציים ואיים שמות חיות שיושבות במקום שממה. וַיִּשְׁבּוּ בָּהּ בָּנוֹת יַעֲנָה - שם עוף. וְלֹא תֵשֵׁב עוֹד לְנֶצַח וְלֹא תִשְׁכַּח עַד דּוֹר וָדוֹר - אלא תהיה שממה:

מ כַּמְהַפְכַת אֱלֹהִים אֶת סֹדִם וְאֶת עֲמֻרָהּ וְאֶת שְׂכִנְיָהּ - כמו המהפכה שעשה ה' בסדום ועמורה ושכניה (אדמה וצבויים) נָאֵם ה' לֹא יֵשֵׁב שָׁם אִישׁ וְלֹא יָגוּר בָּהּ בֶּן אָדָם - בבבל:

מא הִנֵּה עִם בָּא מְצַפּוֹן וְגוֹי גָדוֹל וּמְלָכִים רַבִּים יַעֲרוּ - מִיִּרְכַּתִּי אֶרֶץ - יתעוררו לבוא להלחם בבבל - מסוף הארץ. (פרס - שבאים מרחוק):

מב קָשַׁת וְכִידָן יַחֲזִיקוּ אֲכָזְרֵי הַמָּה וְלֹא יִרְחֲמוּ קוֹלָם בַּיָּם יַהֲמָה - יִשְׂאוּ קוֹלָם כִּמוֹ הַיָּם שְׁהוֹמָה. (מרעיש) וְעַל סוּסִים יִרְפְּבוּ עָרוֹךְ כְּאִישׁ לְמַלְחָמָה עֲלִיף בַּת בָּבֶל - מוכן, כאיש היוצא למלחמה:

מג שָׁמַע מְלֶךְ בָּבֶל אֶת שְׁמַעַם - וְרָפוּ יָדָיו - רק ששמע את שמע בואם נגדו למלחמה - התרפו ונחלשו ידיו מלהלחם. צָרָה הַחֲזִיקָתָהּ חֵיל בְּיַלְדָּהּ - אחזה אותן, צרה וחיל (פחד) - כיולדת:

מד הִנֵּה כְּאֲרִיָּה יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הִירְדָן אֵל נְוֵה אֵיתָן - האוייב יעלה על בבל (שהיה "נוה איתן" - מקום חזק), כמו שהאריה עולה לטרף מהירדן. (גאון הירדן - נהר הירדן החזק, שם מקום רביצת האריות). כִּי אֲרַגְעָהּ - כשיגיע הרגע של הפורענות, אֲרִיצֵם מֵעֲלֵיהָ - אריץ האוייב לבוא עליו - ולפָּבֵשׁ. וְכִי בָחַר אֵלֶיהָ אֶפְקָד - ומי שאבחר יבוא עליהם. כִּי מִי כְמוֹנִי וְכִי יוֹעֲדֵנִי - מי כמו ה', שיוכל לקבוע זמן מיועד - להלחם בו (בה). וְכִי זֶה רָעָה אֲשֶׁר יַעֲמֹד לִפְנֵי - מנהיג, שיעמוד להלחם, נגד ה':

מה לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת ה' אֲשֶׁר יַעַץ אֵל בָּבֶל וּמַחֲשָׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֵל אֶרֶץ פְּשָׁדִים - להחריבם. אִם לֹא - לשון שבועה. יִסְחָבוּם צַעֲרֵי הַצָּאן - יסחבו ויִקְרְגוּ, ע"י הבזויים והשפלים שבאומות. (רבותינו דרשו:

פרס - שהוא הצעיר בבני יפת) **אם לא ישים עליהם - נוה** - יעשה נגהם - להיות שממה :

מו **מקול נתפשה בבל, נרעשה הארץ** - נרעדה הארץ - מרוב פחד. **וועקה - בגוים נשמע** - וקול זעקה נשמע בגויים :

פרק נא

א **כה אמר ה' הנני מעיר על בבל** - מעורר לבוא על בבל. **ואל ישבי לב קמי** - על יושבי כשדים. (לב קמי - כשדים - בא"ת ב"ש) **רוח משחית** - רוח האוייב, שתשחית אותם :

ב **ושלחתי לבבל זרים - וזרוה** - הזרים יפזרו את אנשי בבל - בארץ. **ויבקקו את ארצה** - ירוקנו את בבל מתושביה. **כי היו עליה מסביב ביום רעה** - שהאוייבים יחנו סביבה - ביום בא רעתם :

ג **אל ידרך הדרך קשתו** - אליה (על בבל) ידרוך הדורך את קשתו. **ואל יתעל בסרינו** - ואליה (על בבל) - יתעלה ויתגאה - בשריון שלובש. **ואל תחמלו אל בחריה** - של בבל. **החרימו כל צבאה** - הרגו את כל צבא בבל.

ד **ונפלו חללים בארץ כשדים ומדקרים בחוצותיה** - וחיילי בבל, יפלו בחוצות הערים, מדוקרים - מחרב האוייב:

ה **כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו** - כי בניי לא "התאלמנו" מה', והוא ינקום את נקמתם מאוייביהם. **מה' צבאות כי ארצם - מלאה אשם, מקדוש ישראל** - כי ארץ בבל, מלאה באשמה, על שהחריבו את מקדש ה', שהוא - "קדוש ישראל":

ו **נסו מתוך בבל, ומלטו - איש נפשו, אל תדמו בעונה** - עמים אחרים הנמצאים בבבל: בירחו מבבל, שלא תכרתו בעוונה. **כי עת נקמה היא לה'** - בבבל. **גמול - הוא משלם לה** - משלם לבבל, את מה שראוי לגמול לה - על פשעיה:

ז **כוס זהב בבל ביד ה'** - עד כעת, היתה בבל כיון נקי - כזהב - להשקות בו את כל הגויים - להחריבם ביד בבל, **משפרת כל הארץ, מינה שתו גוים, על פן יתהללו גוים** - וכל הגויים ששתו ממנה, היו הוללים ושיכורים מהיין. (משל, שבאה עליהם הפורענות - ע"י בבל):

ח **פתאם נפלה בבל ותשבר** - וכעת, פתאום בבל נפלה ונשברה. **הילילו עליה** - יללו עליה, **קחו צרי למכאובה אולי תרפא** - אולי תמצאו תרופה, לרפא אותה - ממכותיה:

ט **רפינו את בבל - ולא נרפתה** - הגויים ניסו לרפאות את בבל, אך לא הצליחו. **עזבוה ונלך איש לארצו** - בואו נעזוב את בבל, ונשוב כל אחד לארצו. **כי נגע אל השמים משפט** - כי המשפט, לדון את בבל על פשעיה, הגיע עד השמים. **ונשא עד שחקים** - ועלה עד השמים:

י **הוציא ה' את צדקתינו** - בכך שמעניש את בבל, מתגלה צדקותינו. (של בניי) **באו ונספרה בציון את מעשה ה' אלהינו** - נפרסם בציון, על המשפט והפורענות, שבאה על בבל:

יא **הִבְרִיּוּ הַחַצִּיִּים** - נקו את החיצים. **מָלְאוּ הַשְּׁלֹטִים** - הכינו ואספו המגינים. **הֶעִיר ה' אֶת רוּחַ מְלִכֵי מְדִי** - עורר אותם לבוא על בבל. **כִּי עַל בָּבֶל מְזֻמָּתוֹ** - להִשְׁחִיתָהּ - כי מחשבתו - להשחית את בבל. **כִּי נִקְמַת ה' הִיא נִקְמַת הַיְכָלוֹ** - הנקמה שעשה ה' בבבל, נקמת ה' היא - על שהחריבו את היכלו:

יב **אֶל חוֹמַת בָּבֶל שָׂאוּ נֶסֶם** - הרימו סימן על מקל גבוה - לאסוף את כולם למלחמה. **הִחֲזִיקוּ הַמְּשֹׁמֵר,** **הַקִּימוּ שִׁמְרֵי** - העמידו משמרות הצרים על העיר, להקימם בזמן משמרתם. **הִכִּינוּ הָאֲרָבִים** - שיהיו האורבים - מוכנים במארב. **כִּי גַם זָמַם ה'** - גם חשב ה' מחשבה, **גַּם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל יִשְׁבִּי בָבֶל** - וגם יעשה מחשבתו - שחשב על בבל:

יג **שִׁכְנַת עַל מַיִם רַבִּים** - בבל ששוכנת במקום מים רבים. (משל לרוב טובה שבארצם) **רַבַּת אוֹצְרוֹת** - מלאה ברוב אוצרות. **כָּא קִצְדָּ - בא הסוף שלך.** **אִמַּת בְּצִעְדָּ** - לפי המידה - שחמסת מהעמים:

יד **נִשְׁבַּע ה' צְבָאוֹת בְּנַפְשׁוֹ** - ה' נשבע בעצמו. (כמו: "בי נשבעתי") **כִּי אִם מְלֹאֲתֶיךָ אָדָם - פִּילֶק** - שארצך תמלא אויבים רבים - כארבה. **וְעָנּוּ עָלֶיךָ הַיְדָד** - ויקראו האויבים: "הידד", כשיזרוזו עצמם להכותך:

טו **עָשָׂה אֶרֶץ בְּכַחוֹ** - ה' בכוחו - עשה הארץ. **מִכִּין תַּבַּל בְּחִכְמָתוֹ** - הכין בחכמתו, את העולם לבני אדם. **וּבִתְבוֹנָתוֹ נָטָה שָׁמַיִם** - ובתבונתו פָּרַשׁ השמים:

טז **לְקוֹל תִּתֶּן הַמּוֹן מַיִם בְּשָׁמַיִם** - ה' נתן קול של המון מים - בשמים (הגשם) **וַיַּעַל נְשָׂאִים** - מעלה עננים. **מִקְצֵה אֶרֶץ בְּרָקִים לְמִטֵּר עָשָׂה** - בזמן המטר - עושה ברקים. **וַיֵּצֵא רוּחַ מְאַצְרֵתָיו** - מוציא הרוח, ממקום ששומר אותה:

יז **נִבְעַר כָּל אָדָם מִדַּעַת** - העובד לפסל, הוא בָּעַר, וחסר דעת. **הִבִּישׁ כָּל צִרְף - מִפָּסֶל** - כל צורף, סופו שיתבייש בפסל שעשה. **כִּי שִׁקָּר נִסְכּוֹ וְלֹא רוּחַ בָּם** - שהמסכה שעשה - שקר היא, ואין בה רוח:

יח **הִבֵּל הַמָּה** - העיז. **מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים** - מעשה של אנשים תועים. **בָּעַת פִּקְדָתֶם יֵאבְדוּ** - בזמן שיזכר עוונם - יאבדו:

יט **לֹא כְּאֵלֶּה** - לא כמו העיז שהיא הבל, **חִלְקַי יַעֲקֹב** - חלקם של בניי. **כִּי יוֹצֵר הִבֵּל הוּא** - שהי יתי, נחלתם של בניי, יוצר הכל הוא. **וַיִּשְׁבֹּט נַחֲלָתוֹ** - ובישראל בחר לנחלה. **ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ:**

כ **מִפִּי אֲתָהּ לִי כְּלִי מִלְחָמָה** - אתה, בבל היית משמש להי עד כעת - כפטיש המנפץ את כל הארץ. **וְנִפְצֵתִי בְּךָ גוֹיִם וְהִשְׁחִיתִי בְּךָ מַמְלָכוֹת** - אך כעת, אנפץ ואשחית אותך - עייי עמים וממלכות שאשלח:

כא **וְנִפְצֵתִי בְּךָ סוּס וְרִכְבּוֹ** - אנפץ את הסוסים והרוכבים שלך. **וְנִפְצֵתִי בְּךָ רֶכֶב וְרִכְבּוֹ** - אנפץ את הרכבים והרוכבים בהם:

כב **וְנִפְצֵתִי בְּךָ אִישׁ וְנִפְצֵתִי בְּךָ זָקֵן וְנָעַר וְנִפְצֵתִי בְּךָ בָּחֹר וּבִתּוּלָה** - אנפץ איש ואשה, זקן ונער, בָּחֹר וּבִתּוּלָה שֶׁבְּךָ:

כג **וְנִפְצֵתִי בְּךָ רֵעָה וְעֵדְרוֹ וְנִפְצֵתִי בְּךָ אֶבֶר וְצִמְדוֹ וְנִפְצֵתִי בְּךָ פַּחוֹת וּסְגָנִים** - אנפץ, את רועי הצאן - יחד עם כל הצאן, איכר - והבקר שעובד בו האדמה, והשרים - שבך:

כד וְשַׁלַּמְתִּי לְבַבְל וְלִכְל יוֹשְׁבֵי כְשָׂדִים אֵת כָּל רְעֵתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּצִיּוֹן לְעֵינֵיכֶם - שאתם, (השומעים את הנבואה)ראיתם את כל הרעה שעש הכשדים בציון. נָאִם ה':

כה הֲנִי אֵלֶיךָ הַר הַמְּשֻׁחִית נָאִם ה' הַמְּשֻׁחִית אֵת כָּל הָאָרֶץ - אני פונה אליך (להכותך), בבל, שהיית כהר גדול וחזק - שהשחית את כל הארץ. וְנִטְיִיתִי אֵת יָדֶי עֲלֶיךָ - להכותך. וְגִלְגַּלְתִּיךָ מִן הַסְּלָעִים - אגלגל אותך מסלעי ההר. וְנִתְּתִיךָ לְהַר שָׂרְפָה - ותהיה כהר שרוף שהושחת:

כו וְלֹא יִקְחוּ מִמֶּךָ אֶבֶן לְפָנָה וְאֶבֶן לְמוֹסְדוֹת - מפלתך תהיה כה גדולה, עד שלא ימצאו בבבל, אבן גדולה לקחת אותה כאבן פינה, וכאבן, ששמים ליסוד בנין. כִּי שְׂמֻמוֹת עוֹלָם תִּהְיֶה - שבבל תהיה שממה לעולם. נָאִם ה':

כז שָׂאוּ נִס בְּאָרֶץ תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגוֹיִם - הרימו סימן על מקל גבוה, ותקעו בשופר - לאסוף את כולם למלחמה על בבל. קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ גוֹיִם - זמנו עצמכם עליה - למלחמה. הַשְּׁמִיעוּ עָלֶיהָ מַמְלָכוֹת - השמיעו קול על התאספות - להלחם על בבל. אֲרָרְט מִנִּי וְאֲשַׁכְּנֶנּוּ - שמות ממלכות. פִּקְדוּ עָלֶיהָ - טַפְסֶר - זְמַנּוּ עליה, שרים. (כמו: " וְטַפְסֶרְךָ פְּגוּב גּוֹבִי"; נחום ג', יז.) הֶעֱלוּ סוּם - בְּיָלַק סָמָר - העלו על בבל סוסים רבים - כארבה, וכל סוס - שערותיו סומרות, עומדות. (שהסוס בגבורתו, בשעת דהירתו - שערותיו סומרות):

כח קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ גוֹיִם - זמנו על בבל גויים, אֵת מַלְכֵי מְדֵי אֵת פְּחוֹתֶיהָ וְאֵת כָּל סַגְנֶיהָ וְאֵת כָּל אָרֶץ מְמַשְׁלָתָהּ - את מלכי מדי (והם דרוש וחתנו כורש, שירש המלוכה אחרי מותו) שריו וכל אלו שתחת ממשלתו:

כט וְתַרְעֵשׂ הָאָרֶץ - וְתַחַל - ענין פחד ורעדה. כִּי קָמָה עַל בָּבֶל מַחְשְׁבוֹת ה' לְשׁוֹם אֵת אָרֶץ בָּבֶל לְשִׁמָּה מֵאִין יוֹשֵׁב - התקיימו מחשבות ה', לעשות את בבל - לשממה:

ל חָדְלוּ גְבוּרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם - מרוב פחד. יֵשְׁבוּ בְּמַצְדּוֹת - בערים הבצורות. נִשְׁתָּה גְבוּרְתָם - הָיוּ לְנָשִׁים - סרה מהם גבורתם, והיו חלשים כנשים. הִצִּיתוּ מִשְׁפְּנֹתֶיהָ - שרפו את בתיהם. נִשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ - ושברו, את בריחי הערים:

לא רֵץ - לְקַרְאֵת רֵץ יְרוּם, וּמְגִיד - לְקַרְאֵת מְגִיד - שלחו שליח, לרוץ ולהגיד למלך, שנופלים לפני האוייב, ולפני שהספיק השליח לחזור, שלחו רץ אחר להודיע על תבוסה נוספת. לְהַגִּיד לְמֶלֶךְ בָּבֶל כִּי נִלְכְּדָה עִירוֹ מִקְצָה - להודיע לנ"י, כי נכבשה העיר - שבקצה בבל:

לב וְהַמְעַבְרוֹת נִתְּפְּשׁוּ - גשרי המעבר שעל הנהרות - נתפסו ע"י האוייב. וְאֵת הָאֲגָמִים שָׂרְפוּ בָאֵשׁ - הגומא, (כמו קני סוף, הגדלים בשפת הנהר), שרף האוייב באש (שמגיני העיר, היו מסתתרים שם מפני האוייב). וְאֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה נִבְהָלוּ - וכל החיילים - מבוהלים ומפוחדים:

לג כִּי כֹה אָמַר ה' עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בַּת בָּבֶל, כְּגֹרֶן - עַת הִדְרִיכָהּ - בבל, בזמן מפלתה, נמשלה לגורן בזמן הדישה, (שאז הגורן מלאה - שבבל היתה מלאה ברוב טובה) עוֹד מְעֻט וּבָאָה עַת הַקָּצִיר לָהּ - ועוד מעט, תהיה דומה לגורן - בזמן הקציר - שאז הגורן ריקה מתבואה. (נמשל: שבבל תהיה ריקה מכל הטובה שהיתה בה):

לד אֲכַלְנִי הַמִּמְנֵי נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל - בניי אמרו: נ"י ועמו, אכלו ושברו אותי, הִצִּיגְנִי כְּלִי רֵיק -

העמיד אותי, כלי ריק - מכל טובה שהיתה בי. **בְּלַעְנִי כִּתְנִין** - בלע אותי - כתנין הבולע את טרפו. **מִלֵּא כְרִשׁוֹ מֵעֲדָנָי** - מלא את בטנו (את ארצו) מהטובה שהיתה בארצי. **הִדִּיחֵנִי** - לא השאיר מאומה בארצי, ככלי, שהדיחו אותו במים, ונשאר ריק מכל:

לה **חֲמִסֵּי וְשָׂאֲרֵי - עַל בָּבֶל, תֹּאמַר - יֹשְׁבֵי צִיּוֹן** - יושבי ציון, צעקו על החמס - שחמסו ממנה, ועל ההרוגים - שהרגו בה (שָׂאֲרֵי - בשרי). **וְדָמֵי - אֶל יֹשְׁבֵי כְּשָׁדִים - תֹּאמַר יְרוּשָׁלַם** - אנשי ירושלים, צעקו על הדם - ששפכו הכשדים:

לו **לִכְן כֹּה אָמַר ה' הֲנִנִי רַב אֶת רִיבְךָ וְנִקְמְתִי אֶת נִקְמַתְךָ** - ה' יריב את המריבה של בניי - בבבל, וינקום את נקמתם - מהם. **וְהִחַרְבְתִי אֶת יְמֵהּ, וְהִבְשַׁתִּי - אֶת מְקוֹרָהּ** - אייבש, כל מקור מים שבבבל, (שתאבד מהם - כל טובה):

לז **וְהִיְתָה בָּבֶל לְגִלִּים** - לגלי אבנים. **מְעוֹן תַּנִּים** - מעון, בית - לתנים. (שרגילים לדור בגלים) **שְׂמָה** - שממה. **וְשָׂרְקָה - מֵאִין יוֹשֵׁב** - שישרקו מרוב תמהון, על השממה - מכל יושביה:

לח **יַחַדוּ - כְּפַפְרִים יִשְׂאָגוּ** - כל יושבי בל יחד, יצעקו על רעתם, כשאגת אריות. **נָעְרוּ - כְּגֹרֵי אַרְיוֹת** - שאגו כגורי אריות:

לט **בַּחֲמִס אֲשִׁית אֶת מְשִׁתֵיהֶם** - אשים על בבל חוס גדול, כדי שישתו יין מתוך רוב צמא, (שבשלאצר - מלך בבל, נרדם מתוך שכרותו - ונרצח בשנתו). **וְהִשְׁכַּרְתִּים** - וישתכרו מתוך שמחת המשתה. **לְמַעַן יַעֲלֶזוּ וַיִּשְׂנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יִקְיֶצוּ** - שימות בשנתו. **נָאִם ה':**

מ **אוֹרִידֶם כְּכָרִים לְטְבוּחַ** - אוריד את בבל למיתה - כמו שטובחים כבשים שמנים. **כְּאֵילִים עִם עֲתוּדִים** - וכאילים, ועיזים זכרים:

מא **אֵיךְ נִלְכְּדָה שִׁשְׁךָ** - בבל - בא"ת ב"ש. **וְתִתְּפֹשׂ תְּהַלֵּת כָּל הָאָרֶץ** - ונתפסה ביד האוייב, בבל, שהיו מהללים אותה בכל הארץ. **אֵיךְ הִיְתָה לְשִׂמְהָ - בָּבֶל בְּגוֹיִם** - איך נהיתה בבל - לשממה:

מב **עָלָה עַל בָּבֶל הַיָּם, בְּהַמּוֹן גָּלְיוֹ** - נכֶסֶתָה - היס וגליו (אוייב רב מאוד - כְּמֵי הַיָּם) - כיסו את בבל:

מג **הָיוּ עֲרִיָה לְשִׂמְהָ** - לשממה. **אָרֶץ צִיָּה וְעֲרָבָה** - שממה. **אָרֶץ לֹא יֹשֵׁב בָּהֶן כָּל אִישׁ וְלֹא יַעֲבֹר בָּהֶן בֶּן אָדָם:**

מד **וּפְקַדְתִּי עַל בָּל - בְּבָבֶל** - אזכור להעניש את בבל שעבדו בה - את "בל". (שם ע"ז שבבבל) **וְהִצַּאתִי אֶת בְּלָעוֹ מִפִּיו** - כביכול, אוציא מתוך פיו, את האוכל שהיו נותנים לו. **וְלֹא יִנְהָרוּ אֱלֹהֵי עוֹד גּוֹיִם** - לעבוד אותו (ינהרו - יבואו המונים לעבדו - כְּמֵי הַנְּהַר הַרְבִּים) **גַּם חוֹמַת בָּבֶל נִפְלָה:**

מה **צָאוּ מִתּוֹכָהּ עַמִּי** - בניי. **וּמִלְטוּ אִישׁ אֶת נַפְשׁוֹ מִחֲרוֹן אָף ה' שְׂבֵא עַל בָּבֶל:**

מו **וּפֶן יִרְךָ לְבַבְכֶם, וְתִירָאוּ - בְּשִׂמוּעָה הַנְּשִׁמְעַת בְּאָרֶץ** - אל תראו מהשמועה, על מפלת בבל. **וּבֹא בְּשָׁנָה - הַשְּׂמוּעָה, וְאַחֲרָיו בְּשָׁנָה - הַשְּׂמוּעָה** - וכן אל תפחדו, מהשמועה על מפלתם, בשנה השנית והשלישית, (ששמועה זו - סופה להיטיב עמכם) **וְחָמֶס בְּאָרֶץ** - ומהחמס שיבוא על בבל. **וּמִשָּׁל עַל מִשָּׁל -**

ממלכות דריוש, וממלכות כורש - שבא אחריו. (שהרי סוף הענין - לטובתכם, שישלח אתכם מהגלות):

מז לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים וּפְקַדְתִּי עַל פְּסִילֵי בָבֶל לְהַשְׁמִיד אוֹתָם. וְכָל אֶרֶץ תְּבוּשׁ - יִתְבַּיֵּשׁוּ תוֹשְׁבֵי בָבֶל, שִׁפְסִילֵיהֶם לֹא מוֹעִילִים לָהֶם. וְכָל חֲלָלֵיהָ יִפְּלוּ בְּתוֹכָהּ - בַּתּוֹךְ בָּבֶל:

מח וְרַנְּנוּ עַל בָּבֶל - שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם - כְּבִיכּוֹל, שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, יִשְׁמְחוּ עַל מַפְלַת בָּבֶל. כִּי מִצָּפוֹן יָבֹא לָהּ הַשּׁוֹדְדִים - הֵם מְדֵי וּפְרַס. נְאֻם ה':

מט גַּם בָּבֶל לִנְפֹל חֲלָלֵי יִשְׂרָאֵל - שֶׁהָרִי בְּבָבֶל נִפְּלוּ חֲלָלִים מִבְּנֵי, גַּם לְבָבֶל נִפְּלוּ חֲלָלֵי כָּל הָאָרֶץ - וְלִכּוֹן, גַּם אֲנָשִׁי בָבֶל יִפְּלוּ בַּתּוֹךְ אֲרָצָם:

נ פְּלִטִים מִחֶרֶב, הִלְכוּ - אֶל תַּעֲמֹדוֹ - בְּנֵי, הַנִּיצוּלִים מִהַחֶרֶב שֶׁבְּבָבֶל, לִכּוֹן, צָאוּ מִבָּבֶל, אֶל תַּעֲמֹדוֹ. זָכְרוּ מִרְחוֹק אֶת ה', וִירוּשָׁלַם - תַּעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם - זָכְרוּ בַגְלוֹתְכֶם הַרְחוֹקָה, אֶת ה' וִירוּשָׁלַם, וּמֵהָרוּ לַעֲלוֹת לָאָרֶץ:

נא בְּשָׁנוּ כִּי שָׁמַעְנוּ חֲרָפָה, כִּסְתָה כְּלִמָּה פְּנִינוּ, כִּי בָאוּ זָרִים עַל מְקֹדְשֵׁי בַיִת ה' - הַתְּבַיֵּשׁנוּ וְנִכְלַמְנוּ עַל הַשְּׁמוּעָה, שֶׁזָּרִים הִחְרִיבוּ אֶת מְקֹדֶשׁ ה'. (מְקֹדְשֵׁי בַיִת ה' - שֶׁהִדְבִּיר, הַהֵיכָל וְהָאוֹלָם - כָּל אֶחָד, מְקֹדֶשׁ בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ):

נב לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וּפְקַדְתִּי עַל פְּסִילֵיהָ - לְהַשְׁמִידָם. וּבָבֶל אֶרֶץ יֶאֱנַק חָלָל - יֵאֲנָחוּ הַחֲלָלִים, לִפְנֵי מִיתַתָם:

נג כִּי תַעֲלֶה בָבֶל הַשָּׁמַיִם - אִפִּילוֹ אִם יַעֲלוּ הַכַּשְׁדִּים - לַשָּׁמַיִם, וְכִי תִבְצֵר מְרוֹם עֲזָה - וְאִפִּילוֹ אִם תַּעֲשֶׂה מִבְּצַר חֶזֶק בְּמָרוֹם. מֵאֵתִי יָבֹאוּ שׁוֹדְדִים לָהּ - וְלֹא יוֹעִיל לָהּ. נְאֻם ה':

נד קוֹל זַעֲקָה מִבָּבֶל וְשֹׁבֵר גְּדוֹל מֵאֶרֶץ כְּשָׁדִים:

נה כִּי שָׁדַד ה' אֶת בָּבֶל וְאָבַד מְמֹנָהּ - קוֹל גְּדוֹל - יֵאֲבַד הָאוֹיִיב מִבָּבֶל, אֶת הַקּוֹל הַגְּדוֹל, שֶׁהָיָה נֹשֵׁעַ בָּהּ תַּמִּיד. וְהָמוּ גְלִיָּהֶם - שֶׁל הָאוֹיִיב הַבָּא עַל בָּבֶל, כְּמִים רַבִּים - מְרִיבֵי חֵיילֵי הָאוֹיִיב, הָיָה נֹשֵׁעַ שֶׁם קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל - כְּקוֹל הַמַּיִת גְּלִי הַיָּם. נִתַּן שְׁאוֹן קוֹלָם - נִתְּנוּ קוֹלָם (שֶׁל הָאוֹיִיב) - בְּשִׁאוֹן, בְּרַעַשׁ:

נו כִּי בָא עָלֶיהָ עַל בָּבֶל שׁוֹדֵד וְנִלְכְּדוּ גְבוּרֶיהָ - שֶׁל בָּבֶל, חֲתָתָהּ קִשְׁתוֹתָם - נִשְׁבְּרוּ הַקִּשְׁתוֹת, שֶׁל חֵיילֵי בָבֶל. כִּי אֵל גְּמֻלוֹת ה', שְׁלֵם יִשְׁלֵם - ה', נוֹתֵן גְּמוּלָה עַל הַמַּעֲשִׂים, שֶׁלֵּם יִשְׁלֵם לְכָל אֶחָד - כַּפְעָלוֹ:

נז וְהַשְׁבֵּרְתִּי שָׁרִיָּה וְחִכְמִיָּה, פְּחוֹתֶיהָ וְסִגְנִיָּה וְגְבוּרֶיהָ, וַיִּשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יִקְיָצוּ - אֲשֶׁכַר אוֹתָם בֵּינִי, וַיִּשְׁנוּ מִתּוֹךְ שְׁכוֹרֹתָם - וְלֹא יִקְוּ מִמֶּנָּה. נְאֻם הַמֶּלֶךְ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

נח כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת הַמּוֹת בָּבֶל הַרְחֵבָהּ - עֲרַעַר תִּתְעַרְעֵר - הַחוֹמוֹת הַרְחִיבוּ וְהַחֲזִקוּת שֶׁל בָּבֶל - יִשְׁבְּרוּ וְיִהְרָסוּ. וְשָׁעֲרֶיהָ הַגְּבֹהִים - בָּאֵשׁ יִצְתּוּ - וְשַׁעֲרֵי הַחוֹמָה הַגְּבוּהִים וְהַגְּדוֹלִים - יִדְּלְקוּ בָּאֵשׁ. וַיִּגְעוּ עַמִּים - בְּדֵי רִיק - מֵהַשִּׁיגְעוּ בְּמַלְחָמָה, מוֹל הָאוֹיִב, יִהְיֶה לְרִיק - כִּי לֹא יִצְלִיחוּ. וְלְאֲמִים - בְּדֵי אֵשׁ - וַיִּעֲפוּ - וְהַלְאוּמִים שֶׁבְּבָבֶל, שִׁיגְעוּ בְּמַלְחָמָה מוֹל הָאוֹיִב, לֹא יִצְלִיחוּ, שֶׁהָאֵשׁ תִּשְׂרֹף הַכֹּל, וְיִתְעַיְיְפוּ מִלְּהַצִּיל מֵהָאֵשׁ:

נט הַדְּבַר אֲשֶׁר עָזָה יִרְמִיָּהוּ הַנְּבִיא אֶת שָׁרִיָּה בֶן נְרִיָּה בֶן מַחְסִיָּה, בְּלִכְתּוֹ אֶת צְדָקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה -

בְּבֹל, בְּשָׁנַת הָרְבַעִית לְמַלְכוֹ - שִׁירְמִיָּהוּ, צִוּוּהָ עַל שְׂרִיָּה, שֶׁהִלְךְ עִם צַדִּיקָהּ - לִנְיִן לְבָבִל, וְשָׂרְיָה שָׂר מְנוּחָה - שָׂר עַל הַמְּנַחֲתוֹת (מִתְנַת):

ס וַיִּכְתֹּב יִרְמְיָהוּ אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר תָּבוֹא אֶל בְּבֹל, אֶל סֵפֶר אֶחָד, אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִים אֶל בְּבֹל - אֶת כָּל הַנְּבוּאוֹת הָאֵלֶּה, קִבֵּץ לְסֵפֶר אֶחָד:

סא וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל שָׂרְיָה כְּבֹאֲךָ בְּבֹל - כִּשְׁתּוּבָא לְבָבִל. וְרֵאִיתְךָ וְקִרְאתְךָ - אִזּוֹ תֵּרָאֵה בְּסֵפֶר, וְתִקְרָא בּוֹ. אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

סב וְאָמַרְתְּ הִ' אֶתְּךָ דְּבַרְתְּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהִכְרִיתוֹ לְבִלְתִּי הָיִיתָ בּוֹ יוֹשֵׁב לְמַאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה כִּי שְׂמָמוֹת עוֹלָם תִּהְיֶה:

סג וְהָיָה כְּבִלְתִּיךָ לְקִרְאָתְךָ אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה תִּקְשֹׁר עָלָיו אֲבָן - תִּקְשֹׁר עַל הַסֵּפֶר - אֲבָן, כְּדִי שִׁשְׁקַע בְּמִי הַנְּהַר. וְהִשְׁלַכְתָּו אֶל תְּוֹךְ פְּרַת - וְתִשְׁלִיךְ הַסֵּפֶר לְתוֹךְ הַנְּהַר:

סד וְאָמַרְתְּ כִּכְהָ תִשְׁקַע בְּבֹל וְלֹא תִקְוֶם - לְאוֹת שֶׁבָבֶל תִּשְׁקַע, וְלֹא תִקְוֶם עוֹד - כִּסְפֶר, שֶׁשְׁקַע בְּמִי הַנְּהַר, וְלֹא יֵעֲלֶה מִהַמַּיִם. מִפְּנֵי הָרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵבִיא עָלֶיךָ וַיֵּעָפוּ - יִתְעַיִפוּ חִיילֵי בָבֶל - מִלְּהַלְחָם. עַד הִנֵּה דְבָרֵי יִרְמְיָהוּ - עַל בָּבֶל:

פרק נב

(חלק גדול מהפרק, נשנה בפרק לט')

א בֵּן עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרִי שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמוֹ חַמוּטַל בַּת יִרְמְיָהוּ מִלְּבָנָה:

ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָיו הִ' כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָקִים:

ג כִּי עַל - כִּי בַגְלַל, אֵף הִ' הִיָּתָה בִּירוּשָׁלַם וַיְהוּדָה - שֶׁהָיָה כַעַס מֵאֵת הִ' עַל יְהוּדָה, עַד הִשְׁלִיכוּ אוֹתָם מֵעַל פְּנֵיו - עַד שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם לְגַלוּת מֵעַל פְּנֵי הִ', וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְךְ בְּבֹל - לְכוּ, סַבְבָּה הַהִשְׁגָּחָה, שֶׁצַּדִּיקָהּ, לֹא יִקְיִים שְׁבוּעָתוֹ לִנְיִן - וַיִּמְרוּד בּוֹ:

ד וַיְהִי בְּשָׁנָה הַתְּשַׁעִית לְמַלְכוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ - בְּשָׁנָה ה - 9 לְצַדִּיקָהּ, בַּעֲשָׂרָה בְּטַבַּת, בָּא נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בְּבֹל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיַּחֲנוּ עָלֶיךָ - חָנוּ סַבִּיב יְרוּשָׁלַם, וַיִּבְנוּ עָלֶיךָ דֵּיק - סָבִיב - בְּנוּ מַגְדַּל מוֹל הַחוּמָה:

ה וַתָּבֵא הָעִיר בְּמִצּוֹר עַד עֶשְׂתֵּי עֶשְׂרִי שָׁנָה - הַמִּצּוֹר הָיָה עַד הַשָּׁנָה ה - 11 לְצַדִּיקָהּ. לְמַלְךְ צִדְקִיָּהוּ:

ו בַּחֲדָשׁ הָרְבִיעִי בַּתְּשַׁעָה לַחֲדָשׁ, וַיַּחֲזֹק הָרַעַב בְּעִיר, וְלֹא הָיָה לָחֶם לָעַם הָאָרֶץ - וְג - ט' בְּתַמּוֹ, (בְּשָׁנָה ה - 11 לְצַדִּיקָהּ) לֹא נִשְׂאָר בְּעִיר לָחֶם:

ז וַתִּבְקַע הָעִיר - נִבְקַעָה הַחוּמָה. וְכָל אַנְשֵׁי הַמְּלַחָמָה יִבְרָחוּ וַיֵּצְאוּ מִהָעִיר לִילָה - בְּלִילָה. דָּרָךְ שָׁעַר

בין החמתים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך הערבה - יצאו מגן המלך, בשער העומד בין שתי החומות, לדרך ההולכת - אל ערבות יריחו :

ח וירדפו חיל כשדים אחרי המלך וישגו את צדקיהו בערבת ירחו - השיגוהו בערבות יריחו. (דרשו בו חז"ל, כי מערה אחת היתה מביטו עד ערבות יריחו, וזימן הקב"ה צבי אחד, וראוהו חיל כשדים ורדפו אחריו. והצבי הלך על המערה - והם אחריו, וכשהיו על פתח המערה ראו את צדקיהו יוצא מן המערה - ולקחו אותו ; רד"ק) וכל חילו נפצו מעליו - כל חיילי צדקיהו, ברחו והתפזרו :

ט ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבבל רבלתה בארץ חמת - לקחו את צדקיהו לניני, לעיר רבלה שבארץ חמת. וידבר אתו משפטים - והוכיח אותו בדברים קשים, על שמרד בו:

י וישחט מלך בבבל את בני צדקיהו לעיניו וגם את כל שרי יהודה שחט ברבלתה - שחט את בני - לעיניו של צדקיהו, ואת כל שרי יהודה :

יא ואת עיני צדקיהו עור, ויאסרוהו בנחשתים, ויבאהו מלך בבבל בבלה - עור את צדקיהו, קשר אותו בשרשראות ברזל - להביאו כך לבבל. ויתנהו בית הפקדת, עד יום מותו - נתנו, בבית הסוהר, עד יום מותו :

יב ובחדש החמישי בעשור לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדראצר מלך בבבל - ב - י - ב - אב, בשנה ה - 19 לניני. בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבבל, בירושלם - בא נבוזראדן, שהיה עומד ומשמש את ניני - לירושלים :

יג וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית הגדול - שרף פאש - שרף את המקדש, את בית המלך ובתי ירושלים, וכל בתי גדולי ירושלים :

יד ואת כל חמות ירושלם סביב נתצו - שברו. כל חיל כשדים אשר את רב טבחים - חיל הכשדים שהיו עם רב טבחים. (נבוזראדן):

טו ומדלות העם ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו אל מלך בבבל - וחלק מדלת העם (העניים) שנשארו, ומאלו שנכנעו לניני, ואת יתר האמון - יתר ההמון שנשאר בארץ, הגלה נבוזראדן רב טבחים - לבבל :

טז ומדלות הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכרמים וליגבים - וחלק מדלת העם (העניים) השאיר בארץ, לעבוד בכרם ובשדות :

יז ואת עמודי הנחשת אשר לבית ה' - עמודי הנחשת שלפני ההיכל (יכין ובעז) ואת המכנות - כני הכיורות. (הבסיס שעליו עמדו הכיורות) ואת ים הנחשת - שעשה שלמה - לטבול בעזרה. אשר בבית ה' שברו כשדים וישאו את כל נחשתם - בבלה - שברו הכשדים, ואת הנחשת עצמה - לקחו לבבל :

יח ואת הסרות - להוצאת הדשן, ואת היעים - לשים דשן המזבח - בסירות. ואת המזרות - כלי זמר שבמקדש. ואת המזרקת - לזריקת הדם. ואת הפפות - הבזיכין ללבונה, שעל שלחן הפנים. ואת כל כלי הנחשת אשר ישרתו בהם - לקחו - הכשדים לבבל :

יט **וְאֵת הַסְּפִים** - רבים של "סף", כלי קבלת הדם. **וְאֵת הַמַּחְתּוֹת** - לגחלים. **וְאֵת הַמְּזֻרְקוֹת** וְאֵת הַסִּירוֹת, **וְאֵת הַמְּנֻרוֹת** - להאיר במקדש. **וְאֵת הַכַּפּוֹת** - ללבונה שעל שולחן הפנים. **וְאֵת הַמְּנַקְיוֹת** - ארבע לוחות זהב משני צידי השולחן, שבהם נכנסים הקשוות (כמין חצאי קנים מזהב), שעליהם עומד לחם הפנים. **אֲשֶׁר זָהָב - זָהָב, וְאֲשֶׁר כֶּסֶף - כֶּסֶף, לָקַח רַב טַבָּחִים** - כלי הזהב והכסף, הכל לקח נבזראדן:

כ **הָעֲמוּדִים שְׁנַיִם** - יכין ובועז. **הֵימָּן אֶחָד וְהַבְּקָר - שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת נַחֲשֹׁת, אֲשֶׁר תַּחַת הַמְּכַנּוֹת** - י - 12 הבקר מנחושת שהיה תחת ים הנחושת, שהיה ליד המכונות. **אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבַיִת ה' לֹא הָיָה מְשָׁקֵל לְנַחֲשֹׁתָם כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה** - מחמת ריבוי כלי הנחושת - לא מדדו משקלם:

כא **וְהָעֲמוּדִים, שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה** - קומת העמוד האחד - כל עמוד 18 אמה גבהו. **וְחוּט - שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה** - יספגו - היקף העמוד היה 12 אמה. **וְעָבִיו - אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת נְבוּב** - עובי דופן העמוד, היה 4 אצבעות, והעמוד - חלול:

כב **וְכַתְּרַת עָלָיו נַחֲשֹׁת** - בראש העמוד כעין כותרת - מנחושת. **וְקוֹמַת הַכַּתְּרַת הָאֶחָת חָמֵשׁ אַמּוֹת** - גובה הכותרת - 5 אמות. **וְשִׁבְכָה, וְרִמּוֹנִים עַל הַכּוֹתֶרֶת סָבִיב, הַכֹּל נַחֲשֹׁת** - וכעין רשת סבכה, וצורות רימונים על הכותרת - הכל מנחושת. **וְכֹאֵלֶּה לַעֲמוּד הַשְּׁנַיִם וְרִמּוֹנִים:**

כג **וַיְהִיו הָרִמּוֹנִים תְּשַׁעִים וְשֵׁשֶׁה רוּחָה** - שלכל רוח, (שמכל צד), היו נראים רק 96 רימונים, **כָּל הָרִמּוֹנִים - מֵאָה עַל הַשִּׁבְכָה סָבִיב** - בכל טור רימונים, סך כל הרימונים היה 100. (4 רימונים היו מוסתרים בין העמוד לקיר האולם):

כד **וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים אֶת שְׂרִיָּה כַּהֵן הָרֹאשׁ** - כהן גדול. **וְאֵת צַפְנִיָּה כַּהֵן הַמְּשֻׁנָּה** - סגן הכהנים. **וְאֵת שְׁלֹשֶׁת שְׂמָרֵי הַסֶּף** - שומרי הסף:

כה **וּמִן הָעִיר, לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר הָיָה פֶקִיד עַל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה** - לקח שר אחד שלא ברח מהעיר עם כל שאר השרים. **וְשִׁבְעָה אַנְשִׁים מֵרֵאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּעִיר** - 7 אנשים, שהיו יושבים תמיד עם המלך צדקיהו. **וְאֵת סִפְרֵי שֵׁר הַצַּבָּא** - סופר של שר הצבא, **הַמְּצַבָּא - אֶת עִם הָאָרֶץ** - שהיה, מוציא לצבא את המון העם. **וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ** - מהמכובדים שבהם שנמצאו בעיר - ולא ברחו. **הַנִּמְצָאִים בְּתוֹךְ הָעִיר:**

כו **וַיִּקַּח אוֹתָם נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים וַיִּלְךְ אוֹתָם אֶל מֶלֶךְ בְּבַל רַבְּלָתָה:**

כז **וַיָּבֵה אוֹתָם מֶלֶךְ בְּבַל וַיִּמְתֵּם בְּרַבְּלָה בְּאֶרֶץ חֲמַת וַיִּגַּל יְהוּדָה מֵעַל אֲדָמָתוֹ:**

כח **זֶה הָעַם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְרֶאצַּר בְּשַׁנַּת שֶׁבַע** - העם שגלו בגלות יהויכין, בשנת 7 לני"ג. (סוף שנת שבע, ותחילת שנה שמינית לני"ג; רד"ק) **יְהוּדִים שְׁלֹשֶׁת אַלְפִים וְעֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה:**

כט **בְּשַׁנַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מִירוּשָׁלַם נִפְּשׁ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשָׁנַיִם** - ובשנת 18 למלכותו, (גלות צדקיהו), הגלה 832 יהודים:

ל **בְּשַׁנַּת שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים לְנְבוּכַדְרֶאצַּר הִגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים יְהוּדִים נִפְּשׁ שֶׁבַע מֵאוֹת אַרְבָּעִים וְחַמְשָׁה** - שבשנת - 23 לני"ג, כשכבש ני"ג את צור, הגלה עוד 745 יהודים שהיו סביבות אי"י. **כָּל נִפְּשׁ,**

אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת - גלות יהויכין - 3023 יהודים, גלות צדקיהו - 832 יהודים, ובשנת 23 למלכותו - 745 יהודים. סה"כ - 4600 יהודים:

לא וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוֹת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֹיִל מְרֹדֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת מַלְכָּתוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֵּצֵא אוֹתוֹ מִבַּיִת הַכְּלוּא - בשנה ה - 37 לגלות יהויכין, ב - 25 לחודש ה - 12, (בכה' באדר) הוציא אויל מרודך מלך בבל, את יהויכין מבית הסוהר. (ובמלכים כתוב, ב - 27 לחודש, אלא, ב - 25 לחודש - מת ני"ג, וב - 26 לחודש - נקבר, והוציאו אויל מרודך מקברו, וב - 27 לחודש - הוציא את יהויכין מבית הסוהר; רש"י):

לב וַיִּדְבֹר אֶתֹּו טָבוֹת - דברי נחומים. וַיִּתֵּן אֶת כֶּסֶּאֱו מִמַּעַל לְכֶסֶּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֶתֹּו בְּבָבֶל - מעל כסאות המלכים שיו עמו בבבל:

לג וְשָׁנָה אֶת בְּגָדֵי כְּלָאוֹ - החליף את בגדי מאסרו - לבגדים אחרים. וְאָכַל לֶחֶם לְפָנָיו תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיָּו:

לד וְאַרְחָתוֹ - אֲרַחַת תָּמִיד נִתְּנָה לוֹ, מֵאֵת מֶלֶךְ בָּבֶל - וכן, ניתן לו מהמלך מאכלו - לאנשי ביתו, דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, עַד יוֹם מוֹתוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו - מידי יום, עד מותו של יהויכין: